Pertinet ad simplicem usum Adm. R.P. Augusti: ni Neapolitani [illegible] Ord. Min. Chronol. Gentis..

J. VINCENTII
GRAVINÆ
J. C. C.
INSTITUTIONES CANONICÆ

Editio, cui accedit Historica Synopsis Juris Pontificii

JOANNIS DOUJATII.

NEAPOLI, MDCCLIV.
Ex Typographia BENEDICTI GESSARI.
SUPERIORUM PERMISSU.

IN PONTIFICII JURIS
INSTITUTIONES
PROOEMIUM
Ad cupidam Sacrorum Canonum Juventutem.

SI quemadmodum Justinianus posteritati prospexit, ita & ipsi nobis consulere, ac tempus, ordinemque ab eo Legum studiis præstitutum adhibere vellemus; longe sane breviori spatio cum Civilis, tum Pontificii Juris Institutiones clauderemus. Ex illius enim præscripto paucis ad earum explicationem decerptis mensibus, totum fere quinquennium ad alia superesset: nunc autem animis ad quæstum properantibus, vixque biennii moram in utroque addiscendo Jure ferentibus; atque ab Institutionibus ad forum continuo migrantibus, ne adolescentes ab Scholis jejunos, inanesque dimittamus, cogimur Institutionum proferre fines, quinquenniique rebus ad biennium contractis, argumenta promere largiori manu, quo

non capita ſolum, ſed ſeriem quoque rerum hinc auferant ad forum. Quamobrem id nos in noſtris pertexendis intendimus, ut interea temporis una cum ſeminibus propago quoque Studioſis, atque ſeges occurreret materiarum: ne, ſi velint ad forum convolare maturius, quæſtionum novitate percellantur, tenebriſque rerum offundantur ſubitarum: neve, quod ſæpe uſu venit, clientum detrimento diſcere Jus Civile cogantur, artem juſtitiæ non ante nanciſcentes, niſi poſtquam injuſtis litibus plura patrimonia laceraverint; plurimaque judicia longa juris ignorantia perverterint. Quotquot autem Pontificii Juris Inſtitutiones evolvimus (evolvimus autem, antequam noſtras exordiremus, plurimas), vel vulgata tantum continent (Lancellotum ſemper excipio) & leviora, quæſtionibus, contra Inſtitutionum finem, & artem, admiſſis intempeſtivis, atque verboſis, neglectiſque principiis certis, quibus unice conſtare debent Inſtitutiones, omiſſiſque cauſſis rerum, & memoria vetuſtatis; vel, ſi qui auctores, & ii quidem eruditiores, ad initia, & antiquitatem excurrunt, priſca eruditione adeo capiuntur, ut recentiorum prope obliviſcantur ætatum: unde fortaſſe minus utiles ſunt. Ideo nos utrumque ſcopulum de-

cli-

clinantes, breviter priſcam, mediam, & novam Eccleſiæ complexi ſumus ætatem; adeout ad Tridentinorum Canonum ſententias ſuis locis intertextas adjecerimus etiam utiliorum haud pauca reſponſorum, quæ a Sacris Cardinalium Conſiliis, quas Congregationes vocant, in dies emittuntur: unde in pluribus juris articulis triplicem aſpectum Eccleſiaſticæ diſciplinæ patefecimus, & a Traditionibus veterum Patrum notitiam juris primævi deducentes, mutationiſque cauſſas e media eruditione colligentes, eas gravioribus, uberioribuſque Pontificum Conſtitutionibus provide ſubjecimus, ut non tantum notitiam Canonum Eccleſiaſticorum, ſed rationem quoque illorum, ſtudioſi adoleſcentes, hinc abducatis, habeatiſque a nobis non ſolum ad forenſem peritiam, verum & ad Sacram omnium temporum diſciplinam breviter expeditam viam: atque ita quiſque veſtrum per Inſtitutiones haſce noſtras non ſolum accipiat uſitata, ſed eruditionis etiam Eccleſiaſticæ primordiis imbuatur; atque ad Sacram Juriſdictionem propugnandam validioribus armis comparetur; indeque magis, magiſque in dies commendetur Summo Pontifici ſimilitudine ſtudiorum, in quibus ille florem exegit ætatis, ut integritatem

Ecclesiasticæ disciplinæ, quam per omnium temporum seriem vestigabat, nunc Ecclesiam regens universam, sanctissimis redderet legibus, æternisque sanciret propriæ virtutis exemplis. Atque hæc de nostris Institutionibus in universum. Nunc quomodo a nobis in dies singulos exercendi sitis, breviter vobis expediemus.

Igitur præter operam nobis imperatam, hoc est præter quotidianam dictandi, explicandique horam, & consuetas repetitiones, ac disputationes ex edicto præscriptas, nos labores nobis addidimus voluntarios: angusta enim justitia est, quæ intra legis verba continetur: nam longe supra leges ab hominibus conscriptas in paginis, obligamur a legibus naturalis honestatis a Deo Optimo Maximo conscriptis, ut D. Paullus docet, in animis nostris; quibus, quantumcumque in nobis est, conferre monemur in utilitatem aliorum. Unde singulis diebus post explicata scripta, explicabimus primarium, & uberiorem illius materiæ Canonem a nobis allegatum, tum ut assuefaciamus aures vestras ad Ecclesiasticum stilum, tum ut vos a fonte suo Juris doctrinam petere doceamus. Turbati enim Pragmaticorum rivi satis diu vobis in foro patebunt: ut nisi vocem legum

legum hinc exaudiatis, nunquam posthac in tanta occupatione negotiorum, inter forensium auctorum retia, recurrere ad eas possitis. Nec omittemus exponere Capita illa Sacri Concilii Tridentini, quibus in eo articulo jus vetus forte mutetur, & cum ad secundum nostrarum Institutionum Librum, atque ad Sacramenta venerimus, præter Scripta nostra eam vobis Catechismi Romani partem interpretabimur, quæ rem Sacramentariam comprehendit. Quem sane Librum doctrina, & locutione curatote, obsecro vos, ut simul cum novo Testamento, quæ radix est omnis Christiani Juris, in manibus semper habeatis. Ubi vero e suggestu descenderimus, horæ quadrantem vobis sive de Pontificio, sive de Cæsareo Jure interrogantibus copiam nostri faciemus.

In solemnibus vero vacationibus ordinariorum, cum ab nullo alio Doctore tempus hic sit, & locus occupandus, liceatque, quoad volumus, prorogare labores, hoc vobis etiam a nobis accedet; quod Librum de ortu, & progressu Juris Civilis nostrum, statim post absolutam illius diei prælectionem Canonum, vobis explicabimus, ut ex eo opere, quidquid eruditionis Romanæ ad Romanarum Legum, & veterum Jurisconsultorum intelligentiam exigi-

tur, cum ſummo temporis, & laboris compendio prænoſcatis, retruſioreſque Latinitatis formulas, quibus veteres Leges, & Interpretes eruditiores abundant, noſque propter ſuſceptum argumentum abundare oportuit, percipiatis.

Id modo ſupereſt, ut ſtudium erga vos noſtrum, veſtra cupiditate diſcendi, atque aſſiduitate laboris in diem augere velitis.

IN-

INDEX TITULORUM

In tribus Libris Inſtitutionum Pontificii Juris contentorum.

A 5 Tit.

INDEX LIBRI II.

INDEX LIBRI III.

FINIS INDICIS.

INSTITUTIONUM
JURIS PONTIFICII
LIBER PRIMUS.
DE JURE CANONICO
TITULUS I.

QUONIAM Legis vocabulum est imperiosum, & continet vim civilem, sive corporis violentam coercitionem, ideo vetus Ecclesia modestiæ suæ minime convenire legis nomen existimavit, usaque est Canonum Græca, & leniori voce, nempe Regularum: unde orta est Juris Canonici appellatio, quod etiam vocatur Jus Pontificium, propterea quod ab auctoritate Pontificis Romani substantiam capit. Est autem hoc Jus, sicut & Civile, partim non scriptum, partim scriptum. Non scriptum oritur a Consuetudine, & usu

com-

communi, quæ Consuetudo legis robur habet, quando legibus, & rectæ rationi, Civilique, ac sacræ Doctrinæ, & Disciplinæ non adversatur.

Jus scriptum est, quod Sacris, & Ecclesiasticis Codicibus continetur, cujus plures sunt partes.

Canonum autem variæ variis temporibus prodiere collectiones, quas nos distincte retulimus in prælectionibus Gratiani.

Hic satis habebimus indicare vulgatiores, quæ sunt Decretum Gratiani, & libri quinque Decretalium Gregorii IX, quibus accesserunt totidem libri collecti a Bonifacio VII, quos in unum corpus coactos appellavit Sextum Decretalium.

His adjectæ fuerunt Clementis V Constitutiones, quæ appellantur Clementinæ.

Item & Constitutiones Joannis XXII, quæ vocantur Extravagantes, propterea quod vagentur extra corpus Juris, quod Clementinis clausum putabatur, & hæ quidem dicuntur Extravagantes Joannis XXII, cum aliæ, quæ post advenerunt, appellentur Extravagantes communes, quia plurium Pontificum Constitutiones complectuntur.

De Partibus Juris scripti, & de Jure Divino.

TITULUS II.

JUs Divinum est lex, quæ Deum ipsum habet auctorem, quod vel naturale est, vel supernaturale. Naturale est, quod procedit a dictatis rectæ rationis, in qua sine stylo, sine atramento, Deus ipse creandis hominibus impressit amorem, & regulas honestatis, ad quam omnes natura ferimur, cuique perpetuo adhæreremus, nisi vitiis, & cupiditatibus abstraheremur.

Jus Divinum supernaturale est, quod in Sacrorum Bibliorum Codicibus Veteris, ac Novi Testamenti continetur.

De Sacris Constitutionibus.

TITULUS III.

SUnt præterea Canones, quos Ecclesia condidit auctoritate a Deo accepta. Quam auctoritatem condendi juris vel per Concilia, vel per suum Caput, Pontificem Romanum, expedivit. Concilia sunt Conventus Ecclesiæ universæ, quæ per suos Episcopos, sub ejus Capite Summo Pontifice repræsentatur, eaque propterea Concilia generalia nuncupantur,

quorum

quorum celebrandorum ratio hæc est. Convocandi ad Concilium sunt ex universo terrarum orbe omnes Episcopi: ejusque indicandi potestas est penes solum Romanum Pontificem, qui per se, vel per suos Legatos præesse debet. In Concilio Episcopi judicium proferunt, cumque iis ex consuetudine etiam Cardinales, Abbates, quasi Episcopalem Jurisdictionem habentes, & Generales Ordinum. Quodque decreverit, id ratum, certumque manet. (1) Præter Generalia, sunt etiam Nationalia, & Diœcesana Concilia. Nationalia sunt, quæ celebrantur ab Archiepiscopis, & Episcopis alicujus Nationis, aut Regni sub Patriarcha, vel Primate. Provincialia sunt, quæ celebrantur ab Episcopis ejusdem Provinciæ convocatis a suo Metropolitano, seu Archiepiscopo, eoque impedito ab Episcopo antiquiore: (2) convenireque jussu ejus debent omnes Episcopi, Abbates, & quotquot accedere consueverunt. Sunt autem cum Episcopis vocandi etiam, qui Jurisdictionem habent Episcopalem, (3) & si nequeant Episcopi accedere, justam excusa-

(1) *Can. Sancta dist. 16.*

(2) *C. quoniam C. si Episcopus C. si quis Episcoporum dist. 18. C. decernimus ead. dist.*

(3) *Can. convenientibus 1. quæst. 7. C. Adrianus dist. 53.*

cuſationem afferre debent. (4) Capitula vero Cathedralium convocanda eſſe, non cogenda ſcribit Abbas. (5) Eaque Concilia tertio quoque anno celebranda eſſent ex Concilio Tridentino. (6) Diœceſana ſunt, quæ celebrantur ab Epiſcopo convocatis Diœceſis ſuæ Clericis, vel Abbatibus. (7) Ad quos cœtus convenire oportet exemtos omnes qui alioquin, exemtione ceſſante, convenire deberent, quique Capitulis Generalibus non ſubiiciuntur; item ſine ulla exceptione quotquot curam gerunt animarum: debentque celebrari ſingulis annis. (8) Et ſi Epiſcopus negligat, duorum menſium ſuſpenſione a munere ſuo punitur. (9) Porro Conciliis Diœceſanis obligantur tantum homines illius Diœceſis; Provincialibus omnes illius Provinciæ; Nationalibus omnes illius Nationis; at Generalibus univerſus orbis terrarum; Summorum etiam Pontificum Conſtitutionibus homines obligantur univerſi. Dividuntur autem eæ Conſtitutiones in

De-

(4) *Gloſſ. Can. placuit diſt.* 18.

(5) *C. ult. de his, quæ fiunt a majori parte Cap.*

(6) *Seſſ.* 23. *C.* 2. *de reform.*

(7) *C. quando diſt.* 38. *C. placuit* 12. *qu.* 2. *C. Abbates* 18. *quæſt.* 2.

(8) *Conc. Trid. ſeſſ.* 24. *C.* 2. *de reform.*

(9) *C. ult. juncta Gloſſa v.* excommunicationis *diſt.* 18.

Decreta, Decretales, Epiſtolas, & Reſcripta. Decreta ſunt, quæ in Romano Concilio, conſeſſuque Italicorum Epiſcoporum Pontifex promulgabat. Decretales Epiſtolæ ſunt reſponſa Pontificum in privatis controverſiis, aut ad conſultationes Epiſcoporum: quæ generaliter etiam reſcripta nuncupantur. Specialiter vero reſcripta ſunt, in quibus Pontifex aliquid rogatus aut concedit, aut mandat, aut decernit. Magnum etiam auctoritatis gradum in Jure Canonico retinent ſcripta SS. Patrum, eorumque ſententiæ: quæ cedunt Pontificiis Conſtitutionibus, quia hæ veniunt a Poteſtate majore, ac ſuprema; quamvis in Patribus conſtiterit ſcientia major. Neque locus clauditur in Jure Canonico Principum Conſtitutionibus, & reſponſis Juriſconſultorum: quorum aliquot inter Canones miſta invenimus. Quam auctoritatem profanæ leges non a profana, ſed a ſacra Pontificum poteſtate ducunt. Recte tunc Bonifacium (10) illud Iuſtiniani uſurpavit (11) *omnia noſtra facimus, quibus noſtram auctoritatem impertimus*.

Diviſio autem Juris Civilis aptatur etiam Juri Canonico, quod pariter in perſonis, rebus, & actionibus, nempe judiciis verſatur. Hinc

(10) *C. 22. de præb. in 6.*
(11) *L. 1. §. ſed neq. de vet. jure enucleando.*

Hinc primum Librum personis, secundum rebus, tertium judiciis, & actionibus dicavimus.

De Jure Personarum.

TITULUS IV.

JUre Canonico personæ dividuntur in Laicos, sive populares a Græco λαὸς, idest *populus*, & in Clericos, sive adscitos ad divini ministerii sortem a Græco κλῆρος, idest *sors*. Clericorum sunt plures ordines, quorum summus est Episcopatus, unde proseminati sunt ordines cæteri, quorum alii majores dicuntur, & sacri; alii minores, de quibus inferius.

De Episcopis, & Summo Pontifice.

TITULUS V.

EPiscopus, sive Inspector observandis, & corrigendis moribus fuit institutus. (1) Episcopi munus est in concione verbum divinum explicare, quamvis recentioribus temporibus id mandare aliis consueverint, sibique reservaverint, quod ab ordine suo nefas est avellere: qualis est duorum Sacramentorum administratio, nempe ordinis, & confirmationis baptiza-

(1) *C. Cleros verf. Episcopatus dist.* 21.

ptizatorum. Omnis autem Episcoporum potestas dividitur in ea, quæ sunt Ordinis, & in ea, quæ sunt Jurisdictionis, & in ea, quæ sunt Legis Diœcesanæ. Ab Ordine manat Regum, Altarium, & Ecclesiæ consecratio, ejusque post pollutionem expiatio; (2) Chrismatis, & Olei Catechumenorum, & infirmorum confectio, Ordinum collatio, Virginum sacrarum lectio. A Jurisdictione venit facultas corrigendi, beneficia conferendi, execrandi, sive excommunicandi, judicandi, puniendi, examinandi. Ad Legem Diœcesanam pertinet jus exigendi Synodaticum, sive Cathedraticum; hoc est tributum in honorem Cathedræ Episcopalis præstandum; item jus exigendi procurationem, census, quartam funeralium, quartam decimationum: (3) quibus præstandis Monasteria non obligantur, ideoque a Lege Diœcesana exemta dicuntur. Et quoniam inter Civitates semper excelluerunt Metropoles, ideo Metropolitanus Episcopus minorum Civitatum Episcopis etiam antiquitus præferebatur. His autem eminentiores erant Episcopi illi, qui præerant Capitibus Provinciarum, in quarum divisione Imperii Roma-

(2) *C. unic. de Consecrat. Eccl. in 6.*

(3) *C. conquerente 16. de off. jud. ord. C. dilectus 18. ubi Abbas eod. can. p. 10. quæst. 3.*

Romani rationem Ecclesiam complectebatur. Unde, quia sub Romano Imperio Roma, Alexandria, Antiochia capita erant Regionum aliarum, ideo præter Romanum, qui a Christo impositus est omnibus, Alexandrinus Ægyptiacis, Antiochenus Asianis Episcopis præerant: ideoque hi tres ab initio Archiepiscopi vocabantur, tanquam Capita Episcoporum cæterorum. Postea vero Archiepiscopi nomen devenit ad Metropolitanos; Romanus vero, Alexandrinus, & Antiochenus nomen Patriarcharum susceperunt, quasi Patrum Principes. Quem Patriarcharum numerum auxit postea Hierosolymitanus, & ob honorem Imperatoriæ Sedis etiam Constantinopolitanus: quorum primum locum obtinet Romanus, secundum Constantinopolitanus, tertium Alexandrinus, quartum Antiochenus, postremum Hierosolymitanus, (4) qui proprie Patriarchæ dicuntur. Alii autem his minores aliquando improprie Patriarchæ nuncupantur; aliquando Primates; quales sunt in Italia Gradensis, qui Sedem suam Venetias transtulit, Aquilejensis, & Pisanus; in Gallia vero Viennensi, & Bituricensis, & Lugdunensis; in Germania Magdeburgensis; in Hispania Toletanus; in Anglia Ebo-

(4) *Dist. 22. & l. antiqua de privileg.*

Eboracensis, in Pannonia Strigoniensis; quibus accessit auctoritate Pauli III Patriarcha Indiarum. (5) Hæc habent præcipua quinque Patriarchæ. 1, Ut post Romanum Pontificem sedeant ordine dignitatis. 2, Ut Metropolitanis Pallium concedant; cum ipsi accipiant a Summo Pontifice. 3, Ut eis Crux præeat per omnem suum Patriarchatum, cum non occurrit Summus Pontifex, aut ejus a latere Legatus. 4, Ut a suis Metropolitanis ad eos appelletur. (6) Quamvis igitur ordine omnes Episcopi exæquentur, gradu tamen dignitatis inter se, ac jurisdictione distinguuntur. Quilibet enim Episcopus ordinariam in Diœcesi sua jurisdictionem habet, a quo, si Suffraganeus sit, ad Metropolitanum appellatur, ab Archiepiscopo vero Metropolitano ad Patriarcham, a Patriararcha ad Summum Pontificem. Cum autem Summus Pontifex plura cum cæteris Episcopis habeat communia; multa tamen sibi nominatim excepit, quorum hæc sunt quotidiana, & frequentiora. Primo ne ullius judicium Pontifex subeat, cum omnes alii Pontificis judicio subjiciantur. Deinde controversiæ Religionis ad solius Pontificis judicium, cum majoribus

ribus

(5) *Gonz. de Reg. 8: Canc. Gloss. 41. n. 14. in fin.*

(6) *C. antiqua de privil. & dist. 22. ubi Glossa per tot.*

ribus Ecclesiæ causis revocantur. Præterea solius Pontificis est convocare generalia Concilia. Item Episcopos, & Episcopales Sedes creare, ac transferre; eosdemque Episcopos dejicere, aut dejectos restituere; cessiones ab eis accipere, illosque a jurisdictione Superioris eximere, solique Sedi Apostolicæ subjicere. Pontificis solius est plures Episcopatus in unum conjungere; aut unum distrahere in plures, solvere legibus Ecclesiasticis, hoc est dispensare, remittere Canonum austeritatem; Presbyterorum filios, cæterosque illegitimos dignitatum reddere capaces. (7) Pontifices jam diu creant Cardinales, qui Pontificium Senatum constituunt: dicti a Cardinibus, quales vocabantur majores Ecclesiæ, quibus præerant, ubi sub eorum cura locata erat administratio Sacramentorum. Eædemque Ecclesiæ, sive Cardines appellabantur Tituli: erantque partim Presbyterorum, unde Cardinales Presbyteri, partim Diaconorum, qui opes administrabant, & negotia civilia gerebant, unde Cardinales Diaconi. Præterea ex Cardinalibus septem creabantur Episcopi, quibus tradebantur Episcopatus viciniores, qui tanquam Chorepiscopi erant

(7) *C. 2. de transl. Episc. C. quod translationem 4. de off. legat. ubi Gloss. C. sicut venire 8. de excessibus prælat.*

erant Romani Pontificis, cui præcipuam operem in totius Ecclesiæ administratione præbebant: erantque olim septem hi Episcopatus Cardinalium titulares, quia Episcopatus Sanctæ Rufinæ, nempe Sylvæ Candidæ nondum cumulatus; sive, ut ajunt, unitus fuerat Episcopatui Portuensi; ideoque nunc sex recensentur finitimi Episcopatus, nempe Hostiensis, Portuensis, Albanensis, Prænestinus, Sabinensis, Tusculanus: crevit autem Cardinalium dignitas maxime postquam Nicolaus II præcipuas eis partes in Romani Pontificis electione tradidit; (8) adeo ut tandem reliquum Clerum excluserint: ac deinceps antejerint Episcopis, quibus initio non præferebantur. Cum Cardinalatus non sit Ordo Ecclesiasticus, sed Ordini adjecta dignitas, & officium, quod merito supra cæteros emicuit, postquam majora urbis negotia gerenda, & una cum Pontifice universalem Ecclesiam administrandam, illius mandatu, susceperint. Ornarunt vero plurimum Cardinales Innocentius IV & Paulus II, quorum ille rubrum Galerum eis tradidit, iste vestem coccineam, sive purpuream lacernam, (9) ut veteris Senatus majestatem exhiberent. Jus ferendi in Pontificia Creatione

(8) *Can. in nomine Dom. dist. 23. can. 1. dist. 79.*
(9) *Polydor. Virg. de inventor. rer. lib. 4. C. 9.*

ne suffragii Cardinales non habent, nisi Diaconatus ordinem acceperint, aut a Summo Pontifice nominatim facultatem eam impetrarint. Eorum a Sixto V. (10) præfinitus est numerus, ne septuaginta excedant: ex quibus quinquaginta oportet esse Presbyteros, Diaconos quatuordecim, Episcopos sex ex vicinioribus, quos innuimus, Episcopatibus.

Cardinales, cum in legationes abeunt, dicuntur *Legati a latere*, quasi dimissi a Pontificis latere, cui semper adhærere censentur, quorum in provinciam adventu silet aliorum Legatorum potestas; (11) ac tum facultatem habent absolvendi excommunicatos propter violationem Clericorum, (12) & utuntur Apostolicis insignibus. (13) Præterea potest Cardinalis Legatus vacantia beneficia conferre, (14) etiam si jus sit patrono Clerico præsentare. (15) Abstinendum ei tamen est a Prælaturis Cathedralium, & Collegiatarum Ecclesiarum; item & dignitatibus Ecclesiarum Cathedralium majoribus, quæ per electionem conferuntur; atque a trans-

(10) *In Const. incip.* postquam *&* *per aliam incip.* Religiosa.

(11) *C. voluptas de off. Legat.*

(12) *C. excommunicandos 9. eod.*

(13) *C. antiqua 23. de privil.*

(14) *C. 2. de preb.*

(15) *C. 1. de off. Leg. in 6. & C. dilectus extra eod.*

ſtatione, unione & diviſione Epiſcopatuum. (16) Sunt etiam Legati miſſi non ex Cardinalium Collegio, & Nuntii nuncupantur, qui explicant in Provinciis, & Regnis Pontificiam Juriſdictionem. (17) Alii ſunt Legati nati, quorum dignitati Sedes Apoſtolica perpetuo munus legationis attexuit, quales ſunt in Anglia Cantuarienſis, Eboracenſis; in Gallia Bituricenſis, (18) aliique. Sed quomodo ad Eccleſiaſticas Dignitates perveniatur, inquiramus.

De Electione.

TITULUS VI.

Electio eſt perſonæ idoneæ ad Eccleſiæ vacantis, aut perſonarum regimen canonice facta vocatio. (1) In qua definitione comprehenduntur Epiſcopi, & regularium Rectores. Eligendi ratio pro temporibus variavit. Apoſtoli enim, quorum infinita erat in Eccleſia tum ex oriente poteſtas, ipſi Epiſcopos Eccleſiis præficiebant. Poſt eos in Cœlum ſublatos Electio venit ad Clerum, qui eligebat coram omni populo non ſuffragium, ſed teſti-

(16) *C. penult. de off. Legat. in 6., & C. 3. & 4. eod.*
(17) *C. 1. de off. Legat.*
(18) *Vid. Azor. 2. Inſt. Moral. lib. 5. [illegible]*
(1) *Gloſſ. C. 5. de pot. Prælat in 6. [illegible] vera.*

testimonium de electi persona laturo. Cumque turba populi electionem impediret, pro populo acciti fuerunt proceres, & optimates. Deinde, quia Clerus crevit, & Clericorum turba secum dissentiens impedimentum objiciebat electioni, redacta ea fuit ad selectiores Cleri, nempe ad Collegium Canonicorum unum in Ecclesia corpus cum Episcopo constituentium: (2) dummodo ad Subdiaconatus saltem ordinem pervenerint, (3) aut, si Canonici non sint, facultatem eligendi aut ex consuetudine, aut ex privilegio, aut ex pacto acceperint. (4) Sed electionum, excepta Germania, quæ adhuc jus commune tuetur, vix alibi superest usus: cum generaliter vel Princeps, in quem transierunt jura populi, a Summo Pontifice certas personas petat; vel sponte sua Pontifex Ecclesiis Rectores tradat: (5) præcipue per regulam secundam, quam vocant Cancellariæ, qua collationes Cathedralium sibi excepit. Antequam autem Clericorum ritum ingrediamur; afferemus aliquid de Vicario Capitulari, qui creandus est interea, dum e-

(2 *C. 1. C. dudum 22. extra de elect. C. quia propter eodem dist. 63. C. 35.*

(3) *Sess. 22. C. 4. de refor. Conc. Trid.*

(4) *C. cumana 50. de elect. juncta Glos. verbo* consuet.

(5) *C. 3., & 13. de præb., & dignit. extravag. ad regimen de præb., & dign.*

lectio celebretur. Etenim Episcopo sublato, Ecclesiæ omnis administratio ad Capitulum devolvitur, in quod exceptis iis, quæ sunt Ordinis, exceptaque collatione eorum beneficiorum, que ad solum Episcopum cum consensu Canonicorum spectabat, (6) transit omnis Episcopi ordinaria potestas, sive spiritualis, sive temporalis una cum collatione beneficiorum, quam Episcopus cum Canonicis habebat communem. (7) Quæ vero sunt Ordinis, ne detrimentum contingat animarum ex dilatione, a vicinioribus Episcopis a Capitulo convocatis exercentur. (8) Fructus item Ecclesiæ vacantis Capitulum colligere debet, ac futuro Episcopo reservare. Propterea Conc. Trid. cavit, ut iis curandis OEconomus a Capitulo constituatur. Et quia Jurisdictionis exercitium difficilem exitum haberet, si divideretur in plures, jussit etiam, ut a Capitulo Vicarius, qui vice omnium administret, eligatur intra octo dies ab Episcopi morte: (9) quo elapso tempore, si non elegerint Canonici, facultas ea devolvitur ad Metropolitanum; & Metropolitana Ecclesia vacante, ad antiquiorem e Suffraganeis. Si

(6) *Cap. 1. ne Sede vacante in 6.*
(7) *C. 1. ne Sede vacante in 6.*
(8) *Gloss. C. hisque de major. & obed., & C. cum olim eod.*
(9) *Sess. 14. C. 16. de reform.*

Si vero vacans Ecclesia exemta sit a jurisdictione Metropolitani, facultas ea transit ad Episcopum exemtæ proximiorem. Quamvis autem Vicarius Capitularis nequeat Ordines conferre, quia tamen habet jurisdictionem, concedere potest veniam subditis, ut ab aliquo Episcopo ordinentur per litteras, quas vocant dimissoriales: dum ne concedantur intra annum ab Episcopi morte; nisi quis ordines petat, ut aliquod beneficium Ecclesiasticum assequatur. (10) Sed jam ad rationem eligendi pergamus. Electioni non est locus, nisi Ecclesia vacante; (11) adeo ut irritum sit quidquid consultum, actumve fuerit Episcopo vivente. (12) Præcedere autem debet citatio omnium, qui jus eligendi habeant, dummodo sint in Provincia: (13) nisi qui eo impedimento detineantur, sive ætatis, sive viarum, & similium; ut palam sit, citationem inutilem fore. (14) Citati autem, si adesse nolint, possunt eorum beneficio renunciare. (15) Et quoniam hac in re plus ob-

(10) *Sess.7. C.10. de reform.*
(11) *C. bonæ mem.35. de elect. C. nullus 7. dist.79.*
(12) *C. factus in princip. C. Novatianus. C. scire. C. denique 7. q.5.*
(13) *C. coram 35. de elect.*
(14) *C. quia propter de elect. C. ex eo 32. C. sicut 28. eod. in 6.*
(15) *C. cum nobis 19. de elect.*

est unius contemtus, quam plurium oppositio; ideo si quis contemnatur ex eligentibus, vel non opportune citetur, vitiatur electio, etiamsi justo suffragiorum numero polleat. (16) Nisi neglectus, qui fuit, eam electionem adveniens ratam habuerit. (17) At si absens citatus accedere impediatur, potest adprobante Capitulo impedimentum jurejurando probare, suffragiumque suum per instrumentum procurations mandato uni de Capitulo, vel, si Capitulum consenserit, extraneo: (18) licet item non modo unum, sed & plures Procuratores ad eligendum constituere in solidum; non quidem, ut simul admittantur, sed ut qui in suffragio ferendo prævenerit, præferatur; (19) aut, si nemo præveniat, is vincat, qui a majori parte Capituli admittetur; vel, si Capitulares convenire nequeant, is, qui prior in instrumento procurationis nominatus invenitur. Cum vero quis nomine alterius eligit, & suo, non potest ancipiti conscientia dividere suffragia in diversos, sed conferre debet in eundem tam suffragium suum, quam alterius; nisi ad certam personam eligendam fuerit constitutus. Per litte-

(16) *C. quod sicut de elect.*
(17) *Dict. cap. quod sicut, & C. si cui eligendi 23. de elect. in 6.*
(18) *C. quia propter §. illud autem de elect.*
(19) *C. si quis justo 46. de elect. in 6.*

litteras porro fas non est ferre suffragium; ne quis jus hoc exerceat ante scrutinium: cum in ipso tantum scrutinio ferre suffragium permittatur. (20) Regulariter celebranda est Electio in Ecclesia Cathedrali, (21) tres intra menses a die vacationis, si quidem vacet suprema ejus Ecclesiæ dignitas; intra sex vero, si vacent dignitates minores in Ecclesiis Cathedralibus, aut Regularibus: minus enim damni ex ea mora timetur. (22) Quibus temporibus lapsis, eligendi facultas devolvitur simul cum iisdem temporum spatiis ad proximũ Superiorem, ab eoque ad alium, (23) donec ad Summum Pontificem perveniatur: ad quem Electio devolvitur statim, si Ecclesia exemta sit ab Archiepiscopi jurisdictione, & Sedi Apostolicæ proxime subjecta; (24) quod obtinet in Præfecturis regularium exemtis, quæ per Electionem tribuuntur. (25) Deficiente vero majore Canonicorum parte, sive per

(20) *C. si quis justo 46. de elect. in 6. C. quia propter de elect.*

(21) *C. quod sicut 28. in princ. vers. cum juxta de elect. & C. qua fronte de elect.*

(22) *C. ne pro defectu de elect., & C. 2. ubi Abbas de Conc. præb.*

(23) *C. quia diversitatem de concessione præb. dict. C. ne pro defectu, ubi Abbas & C. de elect. in 6.*

(24) *C. licet de suppl. neglig. Prælat.*

(25) *Clem. 1. de suppl. neglig. Prælat. C. cum singula de prebend. in 6.*

absentiam, sive per negligentiam, sive per renunciationem, totum eligendi jus transit in minorem partem, quæ integrum Capitulum repræsentat. (26) Electionum triplex est forma, per inspirationem, cum omnes uno spiritu, veluti numine ducti ad unum eligendum conveniunt; per scrutinium, & per compromissum. Per scrutinium peragitur Electio, quando Capitulum ex eligentium numero tres capit, qui secreto, & sigillatim colligant suffragia singulorum pura, & certa, omnique conditione, & ambiguitate vacantia: (27) quæ publicantur statim, eaque publicatione mutandæ sententiæ facultas adimitur. Conferuntur postea suffragia, & numerantur, ut ejus electio prævaleat, in quem major, & sanior pars Capituli consenserit: ut non modo numerus, sed & sapientia, & zelus electo faveat: nisi duplo superetur pars melior a majore; tum enim vincet pars major. Quæ tamen, si scienter elegerit indignum, tum dolus eorum electo nocebit; isque præferetur, quem pars melior, & minor dederit. (28) Per compromissum

sum

(26) *Abbas Cap. congregato 53. n. 3. & 4. de elect.*, & *C. gratiam n. 5. 8. & 9. de suppl. neglig. Præl.*

(27) *C. quia propter C. cum terra de elect.*, & *C. 2. eod. in 6.*

(28) *C. Ecclesia vestra 57. eod. C. si quando de elect. in 6. C. congregato, ubi Glossa de elect.*

ſum ſit Electio, cum Capitulum omne jus ſuum transfert in alium, ſive ex ſuo corpore, ſive extraneum, vel in plures, ut illius, aut eorum ſit arbitrium eligere (29) qui arbitri ad eligendum ſumti, mandati formam obſervare coguntur, ſi quidem Electionem factam velint ſubſiſtere. (30) Impeditur Electio per appellationem, quæ non præcedere poteſt Electionem, ſi non eo intendatur, ne Electio fiat omnino; verum ad eum tantum finem interponatur, ne fiat contra Canonum præſcriptum. Ut autem appellationes ab Electionibus recte procedant, exponendæ ſunt objectiones in inſtrumento publico; eæque jurejurando confirmandæ tactis Evangeliis. (31) Quæ forma requiritur in appellationibus extrajudicialibus, non in judicialibus, ubi difficilius fraudes obrepunt. (32) Cæterum, ne, ſublatis electionibus, quidquam utilitatis earum deſideretur, S. C. Trid. novam viam aperuit, qua per examen ad perfectam cognitionem perveniatur illius, quē Summus Pontifex creaturus eſt Epiſco-

B 5 pum.

(29) *C. cauſam 8. C. cum in cauſis 30. C. cum in jure 33. C. cum in veteris 52. C. quia propter, ubi Abbas de elect.*

(30) *C. cum dilectus, ubi Abbas eodem.*

(31) *C. ut circa de electione in 6.*

(32) *C. Conſtitutio eod. in 6.*

pum. (33) Cujus examinis plenior forma traditur ab Urbano VIII. in Constitutione, quam invenies apud Nicolaum hoc tit. Peracto autem hoc examine, probationes collectæ, actusque omnes traduntur uni ex Cardinalibus, ut ea in Consistorio ad Summum Pontificem referat; quæ præconizatio dicitur: posteaque in altero judicium de promovendo fertur, quæ dicitur præpositio, quam sequitur decretum, quod e Summo Pontifice, consultis Cardinalibus, interponitur. Ac forma quidem C. *quià propter* complectitur tam Electiones Episcoporum, quam Præsulum Regularium: de quibus specialia quædam sanciuntur a Conc. Trid.: (34) nam vetuit publicari eligentium nomina, jussitque, ut major tantum numerus prævaleret: nam, suppressis nominibus, ignoratisque meritis eligentium, tantum numerus cum numero, non merita cum meritis conferri queunt. Eodemque Cap. S. C. Trid. in electione regularium sublatæ censentur Electiones per inspirationem, & per compromissum, ut Sacra Congregatio declaravit. (35) Cavit item Sacra Congregatio, ne Abbatissæ, aut Priorissæ, aliæque Monialium Præfectæ creentur, nisi quadragenariæ, & quæ ostenḑ-

(33) *Sess. 24. C. 1. de reform.*
(34) C. *6. sess. 25. de Regular.*
(35) *Apud Nicolaum tit. de elect. in 6.*

ctennium saltem Religiosæ Professionis exegerint; vetuitque, ne Episcopus, aut qui ejus mandatu præest electionibus Monialium, Claustra earum ingrediatur, sed jussit, ut e fenestella suffragia colligat, & præsit Electionibus. Sacra item (36) Congregatio Cardinalium cavit, ne in electionibus Præfectarum Monialium Provincialis Ordinis, aut alius quivis regularis virilis sexus suffragium suum misceat. In Italia non licet Abbatissas eligere, nisi ad triennium: neque eam, quæ electa jam fuit, iterum eligere permittitur, nisi triennium aliud ab officio vacaverit. (37) Vicarius item Capitularis secretis suffragiis, perinde ac Prælati Regularium, est eligendus. Specialia vero, ut ejus potestatis summitatem decet, recepta sunt circa Romani Pontificis electionem, quæ præcipuo libello continentur, ubi Canones, & Constitutiones omnes, sive veteres, sive recentiores huc spectantes concluduntur, ut supervacuum, longumque sit ea referre.

Qui eligere, eligive possint.

TITULUS VII.

Causæ omnes, quibus eligendi potestas aufertur, vel ad naturam referuntur

(36) *Die 7. Martii 1677.*
(37) *Nicol. tit. de elect. num. 21.*

runtur, vel ad legem. Natura prohibentur impuberes ob inopiam consilii. (1) Lege vero excluduntur, qui excommunicatione majori tenentur, & qui non a Canone, sed ab hominis potestate suspenduntur, sive ad tempus prohibentur fungi munere suo; item, qui dicuntur irregulares, hoc est ordini exercitium amiserint, & consequenter jus suffragii annexum ordini. (2) Sunt vero aliquot, qui eligendi facultate non perpetuo, sed ad tempus destituuntur: quales sunt, qui inter eligentes suffragia laicorum admiserunt, quæ dicitur *Electio per abusum sæcularis potestatis*, ex qua electio irritatur. (3) Item, qui formam contentam in cap. *quia propter* contemserunt, & qui prohibitos per Canones elegerunt, veluti minorem, illegitimum, infamem, (4) qui omnes suffragio quidem ea vice, per triennium vero Ecclesiastici sui muneris exercitio carent; (5) & si pars eorum elegerint dignum, ad eos omnis eligendi facultas transit, si vero elegerint omnes, tum e-

lectio

(1) *C. ex eo 3. de elect. in 6.*

(2) *C. is, cui de sent. excom. Felin. ad cap. Apost. n. 16. v. dum autem dicitur de excep. C. illa quotidiana 39. ubi DD. C. fin. de procur. C. ult. de Cler. excom. minist.*

(3) *C. quisquis 43. de elect.*

(4) *C. cum in cunctis de elect.*

(5) *Dict. C. §. ult.*

lectio devolvitur ad Superiorem Præsulem ex ordine potestatis (6). At si elegerint inhabilem, qui erat postulandus, & integrandus a Summo Pontifice, antequam eligeretur; tum itidem, si pars eorum illa electione abstinuissent, omnis ad eos, qui abstinuerunt, eligendi facultas migrat; si elegerint omnes, facultas devolvitur ad Superiorem, a quo electum postulare debebant (7). Ut vero quis creetur Episcopus, exiguntur justa ætas, nempe XXX annorum (8) absolutorum, justique, & legitimi natales (9), & sana religio, & morum virtus, & idonea scientia (10), ut Doctor, vel Licentiatus saltem in Theologia, vel Jure Canonico publicæ alicujus Academiæ testimonio perhibeatur (11). Unde rejiciuntur criminosi, hæretici, schismatici, excommunicati; & qui scienter elegit indignum, eligi per triennium ipse vetatur (12). Rejicitur, qui saltem sex ante menses, quam eligatur, sacros Ordines non susceperit (13), & qui aliam

(6) *Gloss. C. perpetuo 7. de elect. in 6.*
(7) *C. bonæ 23. de elect.*
(8) *Const. Gregorii XV 15. Maii 1591.*
(9) *C. cum in cunct. de elect.*
(10) *C. cum nobis 19. eod.*
(11) *Conc. Trid. sess. 22. C. 2. de reform.*
(12) *C. cum in cunctis C. cum Vinctonensis C. per inquisitionem de elect.*
(13) *Conc. Trid. sess. 22. C. 2.*

liam Ecclesiam, aut alicujus beneficii curati titulum retinet, nisi dimittere velit (14). Ad Parochialem autem Ecclesiam, sive in titulum, sive in commendam administrandam nemo idoneus reputatur, nisi XXV attigerit annum, & sacros Ordines intra annum suscipiat (15).

De Postulatione.

TITULUS VIII.

Postulatio est ejus, qui non aliquo corporis, aut animi vitio, sed ex aliquo Canonico impedimento eligi nequit, concors a Capitulo apud majorem potestatem facta petitio. Eaque duplex est, simplex, & solemnis. Simplex est, cum eligendus est aliquis, quam eligere non licet sine consensu ejus, cui subest: ut si eligere velint Monachum, qui opus habet Abbatis sui venia, quæ electio confirmatione indiget; cum ea non indigeat postulatio solemnis. Postulatione enim a S. Pontifice admissa, is, qui postulatur, pro electo, & confirmato habetur (1). Unde postulatio solemnis est, per quam apud Superiorem potestatem petitur remissio alicujus

(14) *Conc. Trid. sess. 7. C. 2.*

(15) *C. cum in cunctis §. inferiora de elect. C. licet. can. eod. in 6., & C. nemo ibid.*

(1) *Abbas C. 1. in rub., & Colum. ult. num. 34. de postulat.*

cujus canonici impedimenti, quo persona postulata irretitur. Nam præter eos, qui neque eligi, neque postulari queunt, sunt, qui, etsi eligi non possunt, possunt tamen postulari, ut eligantur, qualis est Episcopus, qui ad alium Episcopatum poscitur, aut qui justam ætatem non habet, nempe minor XXX; nam qui minor sit XXVII ne postulari quidem Episcopus potest: sicuti neque ullus ex ordinibus mendicantium(2). Fiet & postulatio per scrutinium, constareque debet omnibus, aut majori parte suffragiorum: & si pars postulaverit aliquem, pars vero elegerit, tum postulatio electioni præfertur, si numerus postulantium duplo excedat numerum eligentium (3): quæritur jus postulato, ex eo die, quo eam admisit superior potestas; sine cujus consensu eam jam superiori oblatam non licet revocare (4). Non minus vero postulatio examinanda est, quam electio, eandemque exigit formam (5); is autem Superior adiri debet a postulantibus, qui jus habet confirmandæ electionis (6).

De

(2) *Cap. dispendiis extrav. comm. de postulat.*
(3) *Cap. scriptum de elect.*
(4) *C. bonæ, ubi Host., & Abbas de postulat.*
(5) *Abbas in Cap. quia propter. col. 3. de elect.*
(6) *Abbas C. 11. n. 10. hoc tit.*

De Confirmatione Electionis.

TITULUS IX.

QUamvis olim pro electionis confirmatione adeundus erat proximus Superior, puta pro confirmatione Episcopi, Archiepiscopus; nunc tamen, sepositis mediis potestatibus, aditur tantum Summus Pontifex. Igitur electio facta offerri statim debet electo, cui mensis ad liberandum datur: intra quē, si non consenserit, amittit jus omne sibi ex electione quæsitum, & ad aliam electionem aperiatur via (1). Electus vero, si adsentiatur, ex Nicolai III constitutione, vel ipse, vel ejus mandatu alius (2) ad Sedem Apostolicam iter intra mensem arripere debet, sumto tēpore ad itineris longinquitatem necessario. Confirmationē autem præcedet ante Superiorem examen, tum circa formā electionis, tum circa personæ merita exigenda ad præscriptum C. Trid., (3) & Constitutionis Gregorii XIV incip. *Onus Apostolicæ*. Regulariter ante impetratam confirmationem jus non est electo se immiscere negotiis ullis ejus Ecclesiæ,

(1) *Cap. cupientes 16. in princ., & §. Cæterum de elect. in 6. C. quam sit, ubi Gloss. v.* conditio.

(2) *C. nihil §. cæterum de elect.*

(3) *C. 1. sess. 24. de reform.*

clesiæ, ni quæsito jure velit excidere (4). Accepta vero confirmatione, oblatoque testimonio litterarum, quibus ea continetur, electo, priusquam consecretur, licet exercere tantum ea, quæ sunt jurisdictionis (5).

De Consecratione.

TITULUS X.

In electum ea, quæ sunt ordinis, Consecratione transferuntur. Peragenda est autem consecratio, ex Conc. Nicæno, ab omnibus, aut tribus saltem Provinciæ Episcopis jussu Archiepiscopi, aut rectius ab ipsomet una cum omnibus aut duobus saltem suffraganeis; ac, si ordinandus sit Archiepiscopus, adesse debent suffraganei omnes, aut saltem tres eum ordinaturi; at, si nonnisi unus in Provincia inveniatur Episcopus, duo saltem e finitimis arcessentur (1). Exemti vero, quique soli Apostolicæ Sedi subjiciuntur, vel ab ipso Pontifice, vel e tribus Episcopis jussu Summi Pontificis consecrantur. Post Consecrationem autem omnia, quæ habebat

(4) *C. avaritia de elect. in 6.*

(5) *C. accedentibus de excess. prælat., ubi Abbas n. 4. C. injunctæ extrav. com. de elect.*

(1) *Can. Apostolica can. mos antiq. dist. 65. can. Episcopi dist. 64. per totam can. Ocius dist. 65. Cap. Archiepiscop. 6., & seq. de ordin.*

absentiam, sive per negligentiam, sive per renunciationem, totum eligendi jus transit in minorem partem, quæ integrum Capitulum repræsentat. (26) Electionum triplex est forma, per inspirationem, cum omnes uno spiritu, veluti numine ducti ad unum eligendum conveniunt; per scrutinium, & per compromissum. Per scrutinium peragitur Electio, quando Capitulum ex eligentium numero tres capit, qui secreto, & sigillatim colligant suffragia singulorum pura, & certa, omnique conditione, & ambiguitate vacantia: (27) quæ publicantur statim, eaque publicatione mutandæ sententiæ facultas adimitur. Conferuntur postea suffragia, & numerantur, ut ejus electio prævaleat, in quem major, & sanior pars Capituli consenserit: ut non modo numerus, sed & sapientia, & zelus electo faveat: nisi duplo superetur pars melior a majore; tum enim vincet pars major. Quæ tamen, si scienter elegerit indignum, tum dolus eorum electo nocebit; isque præferetur, quem pars melior, & minor dederit. (28) Per compromissum

(26) *Abbas Cap. congregato* 53. *n.*3. *&* 4. *de elect.*, *& C. gratiam n.*5.8.*&* 9. *de suppl. neglig. Prel.*

(27) *C. quia propter C. cum terra de elect.*, *& C.* 2. *eod. in* 6.

(28) *C. Ecclesia vestra* 57. *eod. C. si quando de elect. in* 6. *C. congregato*, *ubi Glossa de elect.*

ſum fit Electio, cum Capitulum omne jus ſuum transfert in alium, ſive ex ſuo corpore, ſive extraneum, vel in plures, ut illius, aut eorum ſit arbitrium eligere (29) qui arbitri ad eligendum ſumti, mandati formam obſervare coguntur, ſi quidem Electionem factam velint ſubſiſtere. (30) Impeditur Electio per appellationem, quæ non præcedere poteſt Electionem, ſi non eo intendatur, ne Electio fiat omnino; verum ad eum tantum finem interponatur, ne fiat contra Canonum præſcriptum. Ut autem appellationes ab Electionibus recte procedant, exponendæ ſunt objectiones in inſtrumento publico; eæque jurejurando confirmandæ tactis Evangeliis. (31) Quæ forma requiritur in appellationibus extrajudicialibus, non in judicialibus, ubi difficilius fraudes obrepunt. (32) Cæterum, ne, ſublatis electionibus, quidquam utilitatis earum deſideretur, S. C. Trid. novam viam aperuit, qua per examen ad perfectam cognitionem perveniatur illius, quē Summus Pontifex creaturus eſt Epiſcopum.

(29) *C. cauſam 8. C. cum in cauſis 30. C. cum in jure 33. C. cum in veteris 52. C. quia propter, ubi Abbas de elect.*

(30) *C. cum dilectus, ubi Abbas eodem.*

(31) *C. ut circa de electione in 6.*

(32) *C. Conſtitutio eod. in 6.*

pum. (33) Cujus examinis plenior forma traditur ab Urbano VIII. in Constitutione, quam invenies apud Nicolaum hoc tit. Peracto autem hoc examine, probationes collectæ, actusque omnes traduntur uni ex Cardinalibus, ut ea in Consistorio ad Summum Pontificem referat; quæ præconizatio dicitur: posteaque in altero judicium de promovendo fertur, quæ dicitur præpositio, quam sequitur decretum, quod e Summo Pontifice, consultis Cardinalibus, interponitur. Ac forma quidem C. *quià propter* complectitur tam Electiones Episcoporum, quam Præsulum Regularium: de quibus specialia quædam sanciuntur a Conc. Trid.: (34) nam vetuit publicari eligentium nomina, jussitque, ut major tantum numerus prævaleret: nam, suppressis nominibus, ignoratisque meritis eligentium, tantum numerus cum numero, non merita cum meritis conferri queunt. Eodemque Cap. S. C. Trid. in electione regularium sublatæ censentur Electiones per inspirationem, & per compromissum, ut Sacra Congregatio declaravit. (35) Cavit item Sacra Congregatio, ne Abbatissæ, aut Priorissæ, aliæque Monialium Præfectæ creentur, nisi quadragenariæ, & quæ ostenten-

(33) *Sess. 24. C. 1. de reform.*
(34) C. *6. sess. 25. de Regular.*
(35) *Apud Nicolaum tit. de elect. in 6.*

ctennium saltem Religiosæ Professionis exegerint; vetuitque, ne Episcopus, aut qui ejus mandatu præest electionibus Monialium, Claustra earum ingrediatur, sed jussit, ut e fenestella suffragia colligat, & præsit Electionibus. Sacra item (36) Congregatio Cardinalium cavit, ne in electionibus Præfectarum Monialium Provincialis Ordinis, aut alius quivis regularis virilis sexus suffragium suum misceat. In Italia non licet Abbatissas eligere, nisi ad triennium: neque eam, quæ electa jam fuit, iterum eligere permittitur, nisi triennium aliud ab officio vacaverit. (37) Vicarius item Capitularis secretis suffragiis, perinde ac Prælati Regularium, est eligendus. Specialia vero, ut ejus potestatis summitatem decet, recepta sunt circa Romani Pontificis electionem, quæ præcipuo libello continentur, ubi Canones, & Constitutiones omnes, sive veteres, sive recentiores huc spectantes concluduntur, ut supervacuum, longumque sit ea referre.

Qui eligere, eligive possint.

TITULUS VII.

CAusæ omnes, quibus eligendi potestas aufertur, vel ad naturam refe-

(36) *Die 7. Martii 1677.*
(37) *Nicol. tit. de elect. num. 21.*

runtur, vel ad legem. Natura prohibentur impuberes ob inopiam consilii. (1) Lege vero excluduntur, qui excommunicatione majori tenentur, & qui non a Canone, sed ab hominis potestate suspenduntur, sive ad tempus prohibentur fungi munere suo: item, qui dicuntur irregulares, hoc est ordini exercitium amiserint, & consequenter jus suffragii annexum ordini. (2) Sunt vero aliquot, qui eligendi facultate non perpetuo, sed ad tempus destituuntur: quales sunt, qui inter eligentes suffragia laicorum admiserunt, quæ dicitur *Electio per abusum sæcularis potestatis*, ex qua electio irritatur. (3) Item, qui formam contentam in cap. *quia propter* contemserunt, & qui prohibitos per Canones elegerunt, veluti minorem, illegitimum, infamem, (4) qui omnes suffragio quidem ea vice, per triennium vero Ecclesiastici sui muneris exercitio carent; (5) & si pars eorum elegerint dignum, ad eos omnis eligendi facultas transit, si vero elegerint omnes, tum electio

(1) *C. ex eo 3. de elect. in 6.*

(2) *C. is, cui de sent. excom. Felin. ad cap. Apost. n. 16. v. dum autem dicitur de excep. C. illa quotidiana 39. ubi DD. C. fin. de procur. C. ult. de Cler. excom. minist.*

(3) *C. quisquis 43. de elect.*

(4) *C. cum in cunctis de elect.*

(5) *Dict. C. §. ult.*

lectio devolvitur ad Superiorem Præsulem ex ordine potestatis (6). At si elegerint inhabilem, qui erat postulandus, & integrandus a Summo Pontifice, antequam eligeretur; tum itidem, si pars eorum illa electione abstinuissent, omnis ad eos, qui abstinuerunt, eligendi facultas migrat; si elegerint omnes, facultas devolvitur ad Superiorem, a quo electum postulare debebant (7). Ut vero quis creetur Episcopus, exiguntur justa ætas, nempe XXX annorum (8) absolutorum, justique, & legitimi natales (9), & sana religio, & morum virtus, & idonea scientia (10), ut Doctor, vel Licentiatus saltem in Theologia, vel Jure Canonico publicæ alicujus Academiæ testimonio perhibeatur (11). Unde rejiciuntur criminosi, hæretici, schismatici, excommunicati; & qui scienter elegit indignum, eligi per triennium ipse vetatur (12). Rejicitur, qui saltem sex ante menses, quam eligatur, sacros Ordines non susceperit (13), & qui a-

liam

(6) *Gloss. C. perpetuo 7. de elect. in 6.*
(7) *C. bonæ 23. de elect.*
(8) *Const. Gregorii XV 15. Maii 1591.*
(9) *C. cum in cunct. de elect.*
(10) *C. cum nobis 19. eod.*
(11) *Conc. Trid. sess. 22. C. 2. de reform.*
(12) *C. cum in cunctis C. cum Vinctonensis C. per inquisitionem de elect.*
(13) *Conc. Trid. sess. 22. C. 2.*

liam Ecclesiam, aut alicujus beneficii curati titulum retinet, nisi dimittere velit (14). Ad Parochialem autem Ecclesiam, sive in titulum, sive in commendam administrandam nemo idoneus reputatur, nisi XXV attigerit annum, & sacros Ordines intra annum suscipiat (15).

De Postulatione.

TITULUS VIII.

POstulatio est ejus, qui non aliquo corporis, aut animi vitio, sed ex aliquo Canonico impedimento eligi nequit, concors a Capitulo apud majorem potestatem facta petitio. Eaque duplex est, simplex, & solemnis. Simplex est, cum eligendus est aliquis, quam eligere non licet sine consensu ejus, cui subest: ut si eligere velint Monachum, qui opus habet Abbatis sui venia, quæ electio confirmatione indiget; cum ea non indigeat postulatio solemnis. Postulatione enim a S. Pontifice admissa, is, qui postulatur, pro electo, & confirmato habetur (1). Unde postulatio solemnis est, per quam apud Superiorem potestatem petitur remissio alicujus

(14) *Conc. Trid. sess. 7. C. 2.*
(15) *C. cum in cunctis §. inferiora de elect. C. licet. can. eod. in 6., & C. nemo ibid.*
(1) *Abbas C. 1. in rub., & Colum. ult. num. 34. de postulat.*

cujus canonici impedimenti, quo persona postulata irretitur. Nam præter eos, qui neque eligi, neque postulari queunt, sunt, qui, etsi eligi non possunt, possunt tamen postulari, ut eligantur, qualis est Episcopus, qui ad alium Episcopatum poscitur, aut qui justam ætatem non habet, nempe minor XXX; nam qui minor sit XXVII ne postulari quidem Episcopus potest: sicuti neque ullus ex ordinibus mendicantium(2). Fiet & postulatio per scrutinium, constareque debet omnibus, aut majori parte suffragiorum: & si pars postulaverit aliquem, pars vero elegerit, tum postulatio electioni præfertur, si numerus postulantium duplo excedat numerum eligentium (3): quæritur jus postulato, ex eo die, quo eam admisit superior potestas; sine cujus consensu eam jam superiori oblatam non licet revocare (4). Non minus vero postulatio examinanda est, quam electio, eandemque exigit formam (5); is autem Superior adiri debet a postulantibus, qui jus habet confirmandæ electionis (6).

De

(2) *Cap. dispendiis extrav. comm. de postulat.*
(3) *Cap. scriptum de elect.*
(4) *C. bonæ, ubi Host., & Abbas de postulat.*
(5) *Abbas in Cap. quia propter col. 3. de elect.*
(6) *Abbas C. 11. n. 10. hoc tit.*

De Confirmatione Electionis.

TITULUS IX.

QUamvis olim pro electionis confirmatione adeundus erat proximus Superior, puta pro confirmatione Episcopi, Archiepiscopus; nunc tamen, sepositis mediis potestatibus, aditur tantum Summus Pontifex. Igitur electio facta offerri statim debet electo, cui mensis ad liberandum datur: intra quē, si non consenserit, amittit jus omne sibi ex electione quæsitum, & ad aliam electionem aperiatur via (1). Electus vero, si adsentiatur, ex Nicolai III constitutione, vel ipse, vel ejus mandatu alius (2) ad Sedem Apostolicam iter intra mensem arripere debet, sumto tēpore ad itineris longinquitatem necessario. Confirmationē autem præcedet ante Superiorem examen, tum circa formā electionis, tum circa personæ merita exigenda ad præscriptum C. Trid., (3) & Constitutionis Gregorii XIV incip. *Onus Apostolicæ*. Regulariter ante impetratam confirmationem jus non est electo se immiscere negotiis ullis ejus Ecclesiæ,

(1) *Cap. cupientes 16. in princ.*, & *§. Cæterum de elect. in 6. C. quam sit*, *ubi Gloss. v.* conditio.

(2) *C. nihil §. cæterum de elect.*

(3) *C. 1. sess. 24. de reform.*

clesiæ, ni quæsito jure velit excidere (4). Accepta vero confirmatione, oblatoque testimonio litterarum, quibus ea continetur, electo, priusquam consecretur, licet exercere tantum ea, quæ sunt jurisdictionis (5).

De Consecratione.

TITULUS X.

IN electum ea, quæ sunt ordinis, Consecratione transferuntur. Peragenda est autem consecratio, ex Conc. Nicæno, ab omnibus, aut tribus saltem Provinciæ Episcopis jussu Archiepiscopi, aut rectius ab ipsomet una cum omnibus aut duobus saltem suffraganeis; ac, si ordinandus sit Archiepiscopus, adesse debent suffraganei omnes, aut saltem tres eum ordinaturi; at, si nonnisi unus in Provincia inveniatur Episcopus, duo saltem e finitimis arcessentur (1). Exemti vero, quique soli Apostolicæ Sedi subjiciuntur, vel ab ipso Pontifice, vel e tribus Episcopis jussu Summi Pontificis consecrantur. Post Consecrationem autem omnia, quæ habebat

(4) *C. avaritia de lect. in 6.*
(5) *C. accedentibus de excef. prælat., ubi Abbas n. 4. C. injunctæ extrav. com. de elect.*
(1) *Can. Apostolica can. mos antiq. dist. 65. can. Episcopi dist. 64. per totam can. Ocius dist. 65. Cap. Archiepiscop. 6., & seq. de ordin.*

bebat Episcopus, beneficia vacant (2). Tempus autem, intra quod ex Sacr. Concil. Trid. præscripto (3) electus Episcopus est consecrandus, sunt tres menses, quibus elapsis, si consecrati non inveniantur, perceptos fructus amittent, delatas ipsas Ecclesias ipso jure amissuri, si tres alios ultra menses Consecrationem protraxerint. Celebrandaque est consecratio in ipsa, cui præesse debet, Ecclesia, vel in Provincia, ubi ei commodum fuerit, si actus hic exercendus sit extra Romanam Curiam: solemnis consecrationis dies est Dominicus, hora tertia, qua scimus Spiritum Sanctum e Cælo delapsum (4): præmittique debet antecedenti die jejunium, tam a consecraturo, quam a consecrando observandum, qui item consecrandus initio ejus actus religionis, & morum examen subire debet (5); posteaque adhibetur ex consecrationis forma, quæ præscribitur in Concilio Carthaginensi IV (6) hoc nempe ritu. Duo Episcopi Evangeliorum Codicem super humeros, & cervicem ejus, qui consecratur, impositum tenent, & unus, qui primas inter duos Episcopos

(2) *C. cum in cunctis §. cum vero de elect.*
(3) *Sess. 23. C. 2. de reform.*
(4) *C. ordinationes Episcop. ubi Glos. dist. 75.*
(5) *Can. qui Episcop. 2. dist. 23.*
(6) *Can. Episcopus ead. dist.*

piſcopus ſibi adjunctos agit partes, fundit ſuper eo benedictionem; aliis caput illius manu tangentibus, ac ſolemnibus precibus adhibitis, ejuſdemque capite, ac manibus Sacro Chriſmate delibutis. Quibus omnibus peractis, juramentum fidelitatis Gregorii VII. verbis cōceptum Pontifici Romano præſtatur (7). Abbatibus autem Conſecrationis loco benedictio tribuitur (8). Abbatiſſæ, ſi intra annum a conſecratione ſua benedictionem petere negligant, excident omni jure, quod adquiſiverant.

De receptione, & auctoritate Pallii.

TITULUS XI.

PAllium, quod in tanta ſuæ originis obſcuritate aliqui putant, fuiſſe torquem, & ornamentum Imperatorium, nunc inter inſignia ſacra relatum (1) eſt humerorum amiculum ex agni lana candida, demiſſum e collo ad pectus, & humeros, per quatuor faſciolas utrinque pendentes, cujus extremis nigræ cruces intexuntur: ſignificans paſtoralis officii pro

(7) *C. ego de jurejur.*
(8) *Clem. 2. §. ſtatuimus de ſtatu monach. C. 1. de ſuppl. neglig. Prælat*
(1) *Polydor. virg. de invent. rer. lib. 4. C. 12.*

pro ovium salute sollicitudinem (2), & amplitudinem potestatis: cum sit proprium insigne Metropolitanorum, sumtum ex altari, ubi conditur B. Petri corpus; adeo ut ex eodem B. Petri corpore sumtum vulgo dicatur (3). Idque ita describitur a Sleydano (4). In die Agnetis Virginis, qui est Januarii XXI. in templo D. Agnetis Romæ, cum in Missa imploratur Agnus Dei, super Altare ponuntur agni duo candidi, postea traduntur Basilicæ D. Petri Subdiaconis; hi mittunt illos in pascua, suoque tempore tondent, ex eaque lana permista reliquæ lanæ, cum in filum deducta fuerit, parantur Pallia. Latitudine sunt ad tres digitos, ab humeris propendent in pectus, atque renes: ad extremum sunt laminæ plumbeæ tenues ejusdem latitudinis; ad hunc modum contextæ deferuntur ad corpora D. Petri, & Pauli, ac certis ibi precibus expeditis relinquuntur per noctem unam: altero die subdiaconi recipiunt, & honestó loco diligenter asservant. — Episcopis Pallium non convenit, nisi ex privilegio admodum paucis: nempe Hostiensi, Papiensi, Lucensi, Quinqueecclesiensi, Bambergiensi (5). Pallio autem Archiepiscopale munus adhæ-

(2) *Pelusiot. lib. 1. Epist. 136.*
(3) *C. significasti de elect.*
(4) *Lib. 3. commen. anno 1541.*
(5) *Vid. Vallens. h. tit. §. 1. num. 6.*

adhæret, ut ne nomen quidem quis Archiepiſcopi mereatur, antequam Pallium receperit (6), ſine quo prohibetur Concilium Provinciale convocare, Chriſma conficere, conſecrare Epiſcopos, aliaque gerere, quæ cum Miſſæ ſacrificio ſunt obeunda (7); etſi poſſit Epiſcopis aliis ſibi ſubjectis permittere, ut ſuffraganeũ conſecrent (8). Petendum Pallium eſt intra duos menſes a Conſecratione, & quidem enixis precibus, neque illius conceſſio eſt aliqua criminis objectione retardanda; niſi accuſatores ſe pœnis, ſi fefellerint, offerentes, crimen intra duos menſes promiſerint probaturos (9): dandoque Pallio fidei, & obedientiæ juramentum erga Summum Pontificem ab Archiepiſcopo exigitur (10). Porro ſolus Summus Pontifex utpote cujus juriſdictio in omnem orbem terrarum effunditur, Pallio ubique utitur, & ſemper; cæteri nonniſi ſuæ intra juriſdictionis fines, ſtatis, certiſque diebus, in ſolemni Miſſarum celebratione, nempe in Chriſti die natali, die feſto Sancti Stephani, Sancti Joannis, Circumciſionis Domini,

(6) *C. niſi de auctor., & uſu pallii.*

(7) *Hoſt. in ſumm. h. tit. C: quod. ſicus* 18. §. *præterea C. ſignificaſti* 3. *de elect. diſt.* 100. *per. tot.*

(8) *C. ſuffraganeis de elect.*

(9) *Extravag. comm. malitiis de auct.*

(10) *Can. oportatum diſt.* 100.

mini, Epiphaniæ, Palmarum, in Cœna Domini, Sabbatho Sancto, tribus diebus Resurrectionis, Pentecostes, in festo Sancti Joannis Baptistæ, & omnium Apostolorum, in tribus diebus festi B. Mariæ, in commemoratione omnium Sanctorum, in dedicatione Ecclesiarum, in præcipuis festis diebus Ecclesiæ Archiepiscopalis, in ordinatione Clericorum, in consecrationibus Episcoporum, & in die anniversaria, quam celebrat Archiepiscopus propriæ Consecrationis (11). Cæterum ipsam Archiepiscopi personam, eandemque Ecclesiam Pallium non egreditur; adeo ut neque alteri sit commodandum, & cum eo simul sit humandum; & si mutet Ecclesiam, pro nova Ecclesia novum sit, tam ei, quam successori suo impetrandum.

De vita, & honestate Prælatorum.

TITULUS XII.

PRæter communes virtutes, quibus abundare oportet Episcopum, sunt & præcipua quædam, quæ munus suum comitantur. Etenim non solum ipse criminibus vacare debet Episcopus, sed quam-

(11) *C. ult. de fer. C. pronunciandum de Consecr. dist. 3. Gloss. C. ad honorem v. ad honorem de auctorit., & usu pallii C. 2. eod.*

quamlibet aliorum offensionem, sive, ut ajunt, scandalum, & suspicionem declinare: ne per eum alii deteriores reddantur, per quem deceret fieri meliores. Unde effugere debet & criminosos, ne suo commercio vitam eorum adprobare cēseatur: & ne sibi reverentiam ipse minuat, frequentiam quoque aliorum, ac nimiam familiaritatem vitabit. Temperabit vero mansuetudine potestatem, prudentiamque, ac dexteritatem ad concordiam, & conciliationem diffidentium animorum adhibebit, pacem litibus anteponens(1). Opes ad pauperum levamen, & ad excipiendos hospites, non ad inanes sumtus conferet. Tempus, quod ei superest, vel orando, vel concionando traducet. Severitatem charitate mulcebit. Indumenta culta, & munda sumat; quæ luxu simul careant, & sordibus, ut invidiam pariter, & contemtum caveat. Eoque gestu se, atque habitu oris proferat; ut condita in animo virtus exterioribus signis ad aliorum imitationem explicetur (2).

De

(1) *C. licet plerumque dist. 45.*
(2) *Dist. 40. per tot. clem. de vita, & honest. Prælat.*

De officio Archidiaconi.

TITULUS XIII.

ARchidiaconus eſt Epiſcopi Vicarius a jure conſtitutus, oculus etiam Epiſcopi appellatus (1), propter latam adminiſtrationem, & in rebus gerendis poteſtatem: quam oportuit poſtea, ut pote ſuſpectam, & ipſimet Epiſcopo periculoſam, extenuare, diviſa poteſtate in Vicarium, quem appellant Generalem, qui ab ipſomet Epiſcopo mandatam habet juriſdictionem. Priſcis enim temporibus, exceptis Sacramentalibus muneribus, omnia ſub Archidiaconi poteſtate manebant, qui ob auctoritatem rerum gerẽdarum, & juriſdictionem Archipresbytero antecellit, quamvis hic ordine præſtet; cum ille non aſcẽdat ſupra ordinem Diaconorum. Nunc autem, creatis Vicariis, Archidiaconi munus depreſſum eſt, ac varie mutatum pro conſuetudine locorum: ut de jure communi, ubi non obſtet præcipua conſuetudo, partes illius ſint hæ, quas referemus, dum ſimul, quid ad hoc munus exigatur, explicabimus. Ac primo ex S. C. T. requiritur, ut promovendus ad Archidiaconatum ætatem habeat XXV annorum (2), ſitque dimiſſus,

vel

(1) *C. 1. C. ad hoc de offic. archidiac.*
(2) *C. cum in cunctis §. inferiora de elect.*

vel, ut vulgo ajunt, licentiatus e studiis vel Theologiæ, vel Juris Canonici (3). Dum autem res divina solemniter peragitur, Archidiaconi est munera sacra in Ecclesia Diaconis, & Acolytis tribuere, & Episcopo celebrante Evangelium prælegere, aut alteri Diacono mandare prælegendum. Ejus item est Episcopo absente, ac probantë, tertio quoque anno lustrare, sive visitare Dioecesim, & parochiam annis singulis, ut minores errores corrigat; majora vero crimina rejiciat ad Episcopum (4). Ad Archidiaconi quoque curam pertinet examinare vocatos ad Ordines sacros, vel ad curam Ecclesiarum Dioeceseos, quos ille sistit, & offert Episcopo (5): item & custodire opes Ecclesiæ, atque immittere in possessionem eos, quibus beneficia conferuntur (6). Prohibetur tamen excommunicare (7), litteras dimissorias ad ordines suscipiendos dare (8), Monasteria visitare. Etsi vero propter dignitatem ordinis, ut diximus, in re divina peragenda præcedat Archipresbyter Archidiacono: si tamen hic,

(3) *C. T. sess. 23. C. 12.*
(4) *C. 1. ubi Gloss. de off. Archid. vers. de tertio C. mandamus. C. ad hæc eod.*
(5) *ut nostram eod.*
(6) *C. 6. h. tit. C. licet de pœnis C. dudum de elect.*
(7) *C. significasti h. tit.*
(8) *C. ult. h. tit.*

quamvis Diaconum profiteatur, sit etiam Sacerdos, tum, quia ordine par est Archipresbytero, & jurisdictione major, etiam in celebratione Sacrorum præferetur (9).

De officio Archipresbyteri.

TITULUS XIV.

ARchipresbyter est Caput Sacerdotum, qui vocantur Presbyteri, sive seniores iis, Episcopo absente, locum subit illius in re divina facienda, sive celebranda Missa, aliisque divinis officiis: dictus Archipresbyter urbanus, si munus hoc exerceat in Cathedrali, sive in Civitate; ruralis vero in minoribus Oppidis appellatur, sive Decanus. quod decem præsit rura implentibus Clericis (1). Archipresbyteri munus est peragere sacrum, & administrare Sacramenta, vel alii peragenda, & administranda mandare, dum ne rem sacram mandet in fraudem primæ dignitatis (2), docere item rectam vivendi normam Sacerdotes, & pœnitentem infirmum consulto Episcopo conciliare:

(9) *Vid. apud Nicol. h. tit. decretum S. Rituum Congregationis, & Rotæ in una Viterbien. de celebr. miss. 11. Decembr. 1609.*

(1) *Cap. 2. de offic. Archipresb. C. penult. eod. C. ad hæc 7. de off. Archidiacon.*

(2) *S. Congr. apud Barbos. de can., & dignit. C. 5. n. 46., & seq.*

ciliare (3): prout late fuit explicatum a Sacra Rota in decisione, quam affert Barbosa (4), habetque in subjectos suos admonendi, non coercendi potestatem, nisi Episcopo jubente.

Tam autem Archidiaconus Diaconatum, quam Archipresbyter Sacerdotium intra impetrati muneris annum impetrare debent (5).

De officio Vicarii.

TITULUS XV.

INvaluit sæculo præsertim XII. consuetudo creandorum Vicariorum, qui & officiales appellantur, & Vicarii generales. Neque ex laicis (1), neque ex ordine mendicantium licet sumere Vicarium (2), neque ex Clericis conjugatis (3), neque ex minoribus XXV. annis (4). neque ex consanguineis Episcopi, ut Sacra Congregatio respondit in una Tarentina 6. Aprilis 1655. In constitutum au-

---

(3) *C. ut singulæ C. ministerium; C. officium de off Archiepisc.*

(4) *De Canon., & dign. C. 6. n. 32.*

(5) *Clem. 1. de ætat., & qual. C. 1. dist. 66.*

(1) *C. in novam 16. q. 7.*

(2) *Clem. et i 2. v. ad prioratum de rescript. Rebuf. in praxi tit. de Vicarii. Episcop. n. 30.*

(3) *C. 2. de Cleric. conjug.*

(4) *C. cum in cunctis 7. §. inferiora de elect. Vall. h. tit. §. 3. neque.*

tem Vicarium transit omnis jurisdictio, sive spiritualis, sive temporalis, quæ jure ordinario competit, excepta collatione beneficiorum, quæ vi generalis commissionis non transfertur, & facultate recipiendarum resignationum: item facultate cogendæ Diœcesanæ Synodi; Diœcesis visitandæ, dimissorias dandi, res Ecclesiasticas alienandi, feudales caussas cognoscendi, recipiendi juramentum Episcopalium Vassalorum, indulgentias concedendi, & ea, quæ sunt Episcopalis ordinis, exercendi. Excipiuntur enim a generali mandato, quo Vicarius constituitur, omnia, quæ competunt Episcopo jure speciali; item, ex multorum sententia, cognitio caussarum matrimonialium (5), & caussarum criminalium ultra inquisitionem, & levem coercitionem (6). A Vicario autem generali ad Episcopum non appellatur, quia cum eo constituit unum tribunal; cumque mandatam habeat jurisdictionem, fungitur vice mandantis, ideoque videretur ab Episcopo ad eundem Episcopum appellari. Extinguitur Vicarii jurisdictio, si Episcopi jurisdictio extinguatur, sive morte, sive captivitate, sive pœna, & deni-

(5) *C. accedentibus* 12. *de excess. Prælat. Conc. Trid. de reform. sess.* 24. *C.* 19.
(6) *C. penult. de Offic. Vicarii ibid.*

denique voluntate Episcopi, si eum amoverit, aut ipsius Vicarii, si munus deposuerit. Est & aliud genus Vicariorum cum aliqua jurisdictione, qui appellantur Foranei, quique ab Episcopo constituuntur in minoribus Oppidis, cum Generalis ubique adesse non possit. Hi propter locorum distantiam separatum ab Episcopo tribunal habent, ideoque ab iis ad Episcopum appellatur. Sunt & Vicarii, qui in divinis, nempe in Sacramentorum administratione loco Parochi, vel occupati, vel absentis, dicuntur constituti ad tempus, vel in perpetuum, prout necessitas postulat, cum congrua fructuum portione, approbante Episcopo, ex ipsius Parochiæ reditibus detrahenda (7). Sunt item Vicarii, qui Apostolici nuncupantur, ab Urbe missi, ut administrent vice Episcopi, vel absentis, vel rei alicujus gravis criminis, vel aliam necessariam ob caussam.

De Coadjutore.

TITULUS XVI.

Episcopis aut ægrotantibus, aut furentibus, aut alia justa ratione administrandæ Ecclesiæ facultate carentibus

(7) *Conc. Trid. C. 7. sess. 7. de reform. sess. 25., & 16., & sess. 23. C. 1. cum concordan.*

bus dabatur olim perpetuo, nunc autem, ne commoveatur desiderium alienæ mortis, datur ex Conc. Trid. ad tempus Coadjutor, qui perinde, atque ipse Episcopus titularis in Ecclesia resideat, attributa ei certa fructuum portione, si utrique sufficiant; sin minus, pro Coadjutore remanebunt ii fructus, qui supersunt ex necessaria substentatione coadjuti, ac si Coadjutori satis non sit, quod deest, ex Parochianorum substantiis, aut aliunde supplebitur.

Quod si evidens Ecclesiæ utilitas perpetuum Coadjutorem postulet, caussa cognita a Summo Pontifice concedetur.

De Chorepiscoporum usu sublato.

TITULUS XVII.

CHorepiscopi, sive Episcopi locorum erant, qui in eadem Diœcesi gerebant in minoribus Oppidis munus Episcopi in majori Civitate manentis, cum potestate quidem Presbyterali majore, minore vero Episcopali: nam tantum minores ordines conferebant, non vero sacros, & a gravioribus negotiis abstinere debebant. Sed cum intra suæ potestatis fines non se continerent, & Episcopalem auctoritatem perturbarent, evenit, ut is ordo primum ex Oriente, postea ex Occidente tolleretur, ac tandem sub Carolo

lo Magno, & Leone III. ab Ecclesia prorsus exularet.

De Translatione.
TITULUS XVIII.

SPirituale Conjugium, quod inter Episcopum, & Ecclesiam contrahitur, solvitur per translationem ejusdem ad aliam Ecclesiam, cum qua novum conjugium initur. Transfertur autem Episcopus a Summo Pontifice ad aliam Ecclesiam justis ex caussis: nempe si præsens Ecclesia eversa sit ab hostibus, ita ut nihil Episcopo administrandum supersit, vel, si Episcopus ita meritis præcellat, ut sit ad majoris Ecclesiæ regimen utilior (1). Adeo autem pendet a Summi Pontificis potestate translatio, ut, si sine illius auctoritate quis mutet Ecclesiam, non novam modo, sed & veterem, quam regebat, amittat (2); &, si consenserit Pontifex, ut Episcopus trasferatur ad Ecclesiam majorem, non possit transferri ad minorem (3): vacatque prior Ecclesia statim, atque, adprobante Pontifice, quis Episcopus translationi consenserit (4). Et hæc de majorum; nunc de mino-

(1) *C. suas 35. 7. quæst. 1.*
(2) *C. 3., & C. 1. de transl. Episcop.*
(4) *C. licet eod.*
(4) *Piring. h. tit. §. 3.*

minorum beneficiorum permutatione tractemus. Minora beneficia Episcopi, cujus in loco sita sunt, auctoritate permutantur, adeo ut, si sub diversis Diœcesibus sint, cujusque Diœceseos Episcopi consensus exigatur (5). Est autem permutatio mutua beneficiorum dimissio, sive resignatio, ut alter alterius dimittentis beneficium consequatur. Unde, si alius resignare nolit, alter, qui ante resignavit, ne sua simplicitate capiatur, posset ad resignatum beneficium redire (6): ac, si neglecto Episcopi consensu, aliqui permutent, beneficia per sententiam Judicis amittent (7). Antequam autem permutationem Episcopus permittat, cognoscere debet caussas, propter quas petitur, & exigere consensum eorum, qui jus habent vel conferendi, vel eligendi, vel præsentandi ad beneficia, de quibus agitur: itemque cavere, ut in Ecclesiis permutatio publicetur, illudque omne servetur, quod a Gregorio XIII præscribitur (8). Dum autem spirituale cum temporali non commutetur, omnia beneficia licebit inter se permutare, etiam si Cura-

(5) *Andreas Gammar. de rer. perm. sive in C. 1, eod. in 6. n. 33., & seq.*

(6) *C. cum universorum de rer. permut.*

(7) *C. cum olim 7. de rer. permut.*

(8) *In Const. incip.* humano judicio.

Curatum cum simplici permutetur (9). Excipiuntur beneficia unita, hoc est, quæ cumulata inveniuntur aliis Ecclesiis in tempus futuræ vacationis, ne fraus fiat Ecclesiis, in quarum incrementum ea unio cedit. Item excipiuntur beneficia Summo Pontifici reservata, quorum permutatio sine Summi Pontificis consensu non permittitur, & tandem beneficia litigiosa, propter vetitam rei litigiosæ in alium translationem, pendente judicio (10).

De Renunciatione.

TITULUS XIX.

RΕnunciatio, sive resignatio beneficiorum est proprii juris voluntaria dimissio certis ex caussis ex auctoritate superioris. Quod a priscorum sæculorum severitate alienum, frequentari cœpit sub Alexandro III justis allatis caussis (1). Duplex est autem resignatio, tacita, quæ a jure ipso inducitur, cum quis Clericus aut nuptias contrahit, aut beneficium suscipit, priori repugnans, sive incompatibile, ut vocant, cum altero, quod habebat: nam utroque casu beneficium

(9) *C. cum venerabilis, ubi DD. de excep.*
(10) *Piring. in decretal. de rer. perm. §. 40.*
(1) *C. 10. de renunciat.*

vacat: quia neque nuptiæ simul cum beneficio, neque duo beneficia imcompatibilia in eamdem personam cadere possunt (2). Expressa est, quæ fit verbis dimittendi animum declarantibus; quæ item vel pura est, sive conditione vacans, ubi nihil renuncianti ex eo beneficio reservatur, quæ fieri potest coram legitimo superiore, etiamsi non sit Papa; vel conditionalis, quæ Pontificis auctoritatem requirit (3), ut si quis velit retinere aliquid ex beneficio dimisso, vel, si dimittit, alicui a se demonstrato conferatur, aut si dimittendo exceperit, ut mortuo eo, in quem beneficium destinat, liceat renuncianti ad beneficium redire (4). Licet autem a se abdicare omnia beneficia, etiam Pontificatum Maximum, ut Cœlestinus proprio exemplo, & successor ejus Bonifacius VIII sua Constitutione sancivit (5). Non licet autem dimittere beneficia majora nempe majores dignitates, & Abbatias exemtas, sine permissu Pontificis, qui sequentibus ex caussis assentitur: nempe ex conscientia criminis a dimittente admissi, propter quod,

(2) *C. de multa 28. de præb. C. diversis de Clericis. conjug.*

(3) *Const. 58. S. Pii V.*

(4) *C. quam pio 1. q. 2. C. cum pridem C. ult. de pactis. Garzia de benef. p. 11. C. 3. §. 2. n. 152.*

(5) *C. 1. de renunc. in 6.*

quod, etiam peracta pœnitentia, est ei munere carendum. Deinde ex imbecillitate corporis, qua pastoralia officia impediantur: præterea ex pervicacia plebis sibi subjectæ, quæ ad parendum cogi nequeat; & ex gravi offensione, sive scandalo, quod vitari sine Ecclesiæ dimissione non possit; necnon ex summa Præsulis imperitia, & tandem ex irregularitate ab injustis natalibus procedente (6), quæ omnia breviter his comprehenduntur versibus.

Debilis, insanus, male conscius, irregularis,
Quem mala plebs odit, dans scandala, cedere possit.

Minora vero beneficia curata recte dimittentur coram Episcopo, dum ne dimittantur intra triennium a capta illorum possessione, ac dummodo accedat aliqua ex caussis, quæ in S. Pii V Constitione præscribuntur (7), quæ similes sunt fere superioribus. Nulla porro resignatio valebit, si resignans, sive validus, sive infirmus, ante diem vigesimum a facta resignatione decesserit; quod ex Regula XVIII Cancellariæ proficiscetur. Neque, si de beneficio Jurispatronatus agatur, sine patroni consensu resigna-

(6) *C. nisi cum pridem* 10. *de renunc.*
(7) *In Bulla, quæ incipit* quanta.

tio subsistit (8). Præterea inutilis est resignatio beneficiorum unitorum, antequam unio effectum consequatur (9). Item beneficiorum in commendam datorum, donec tradantur in titulum, & pensionem Ecclesiasticam, ne illarum vacatio differatur (10). Inutilis est etiam resignatio in alterius fraudem intenta. Denique nulla beneficiorum Episcopatu minorum resignatio subsistet, nisi ex præscripto Constitutionis Gregorianæ publicetur (11). Resignamus etiam per procuratorem, sive unum, sive plures; sive clericum, sive laicum, dummodo facultas resignandi, cum certi beneficii demonstratione mandato scriptis tradito contineatur (12). Ubi autem renunciandi facultas fuerit impetrata, non est amplius pœnitentiæ locus (13), quamvis ad renunciatum beneficium liceat ex nova caussa, novaque impetratione redire (14); sicuti Episcopo fas est repetere Ecclesiam, quam hostium metu, vel ob valetudinem monachismo suscepto reliquit, si caussæ istæ cessaverint (15).

De-

(8) *Pering. tit. de renunc. sect. 6. §. 1.*
(9) *Conc. Trid. sect. 23. C. 18. de reform.*
(10) *Piring. h. tit. sect. 2. C. 2.*
(11) *Const. Gregor. XIII incip.* humano vix jud.
(12) *Clem. unica de renunc.*
(13) *C. quidem de renunc.*
(14) *C. cum inter 2. eod.*
(15) *C. post transl. eod.*

De Depositione, seu Degradatione.
TITULUS XX.

EXemplo exauctorationis militaris, quæ, detracto cingulo, quod erat insigne militiæ, peragebatur; etiam Ecclesia, quæ pia, & cœlestis militia est, clericorum, sive militum suorum exauctorationem, induxit, quam depositionem, sive degradationem appellamus, in qua Clerico detrahuntur insignia clericalia singulorum, quos suscepit, ordinum a Summo ad novissimum, conceptis verbis, quæ sententias continent oppositas formulis illis, quibus singuli ordines conferuntur, turbata etiam clericali corona per capillorum abrasionem; ut ademtum ei appareat exercitium omne, quod accepit, manente tamen ordinis charactere; ac potestate (1): quamvis sæculari judici, coram quo hic actus exercetur, puniendus tradatur, ad sæcularem statum redactus, adjectis precibus, ut quam mitissime tractetur (2). Olim Episcoporum depositio per XII. Episcopos, Sacerdotum per sex, Diaconorum itidem per tres Episcopos pera-

(1) *C. quod quidem 5. q. 1. C. licet 31. q. 7.*
(2) *C. 2. de pœnis in 6. C. novimus de verb. signif.*

peragebatur (3). Verum propter convocandorum Episcoporum difficultatem Concil. Trid. (4), Episcoporum degradatione in priore observatione relicta de Sacerdotibus constituit, ut sufficiat eis degradandis Episcopus, cui Sacerdos, vel Clericus ille subest, accitis, quod commode fieri possit, Abbatibus Mitræ, & Baculi jus habentibus. Sed non ex omni crimine funesta hæc solemnitas est adhibenda, sed ex enormibus tantum, ex quibus Clericus sæculari brachio puniendus traditur: nempe hæreseos (5), falsationis litterarum Apostolicarum (6), ob calumniam, & conspirationem in suum Episcopum (7), falsationis monetæ (8), ob celebrationem Missæ, & auditas confessiones sine ordine sacerdotali (9); ob aversam venerem (10); ob surreptam sacram, in qua Eucharistia conditur, pixydem (11). Est & depositio, quæ appellatur verbalis per sententiam judicis in

(3) *Can. felix* 15.
(4) *C.* 4. *sess.* 13. *de reform.*
(5) *C. ad abolendam, ubi Gloss. de hæret.*
(6) *C. falsatior. de crim. fals.*
(7) *C. si quis Sacerdotum* 54. *q.* 1.
(8) *Urban. VIII. Const.* 1.
(9) *Clem. VIII. Const.* 81.
(10) *Pius V. Const.* 72.
(11) *Innocent. VI. apud Raineld. tit.* 2. *C.* 14. *num.* 3. *Fagnan. in C. cum non ab hom. de jud. n.* 68.

in minoribus delictis, per quam neque sæculari Clericus traditur, nec privilegia ordinis amittit (12).

De Sacerdotibus in inferiori ordine constitutis.

TITULUS XXI.

PRoximus Episcopali ordini Presbyteralis est, sive ordo minorum Sacerdotum, quos tum Christus instituit, cum LXX. discipulos creavit, in quorum locum Presbyteri successerunt; minores Episcopis in Apostolorum locum succedentibus. Presbyterorum potestas partim ex ordine trahit, partim ex jurisdictione. Trahit ex ordine Divini Corporis consecrationem, prædicationem Divini Verbi, & infirmorum unctionem. Trahit ex jurisdictione potestatem ligandi, solvendique animas, quod autem jurisdictionis Presbiteri habent, nempe facultatem dimittendi peccata, & retinendi, potest Episcopus arbitrio suo vel inhibere, vel contrahere, sive restringere, vel laxare: præterquam in mortis articulo, quo casu Presbyteri in morientem liberam habent dimittendorum peccatorum potestatem (1).

In-

(12) *C. cum non ab hom. de jud.*

(1) *Conc. Trid. C. 15. sess. de reform. Cuccus inst. major. lib. 17. tit. 46. n. 45.*

Invenitur & Presbyterarum nomen, quæ uxores erant Clericorum ante Presbyteratum ductæ, post Presbyteratum sororum loco habebantur (2): quo etiam nomine gaudebant vetustiores viduæ sacris addictæ ministeriis (3).

De iis, qui sunt in Sacris constituti.

TITULUS XXII.

PResbyteris minores gradu sunt Diaconi. Diaconus est idem, ac latine minister: quia olim non modo rei sacræ, sed & civilibus Ecclesiæ negotiis vacabant, instituti ab Apostolis, ut in eos deponerent rerum temporalium curam: ideo priscis temporibus in singulis Urbibus creabantur septem, quia totidem Apostoli Hierosolymis creaverant (1); nostris autem temporibus ministeriis tantum sacris adscribuntur, Sacerdoti sacrificanti, vel alia Sacramenta administranti operam præbentes, & in Missæ sacrificio Evangelium recitantes (2), urgenteque necessitate baptizandi, Eucharí-

(2) *C.* 18. *d.* 32.
(3) *Conc. Carthag.* 4. *can.* 12.
(1) *C. Diaconi* 11., & 12. *d.*93. *C. Dominus noster* 25. *§. meminisse ead. d.*
(2) *C.*1. *vers. ad Diaconum d.* 25.

chariſtiæque adminiſtrandæ curam ſuſcipientes (3). His veluti ſubſidiarii acceſſerunt Subdiaconi, quorum eſt munus Diacono ad Altaria ſubſervire, ſacra lintea, vaſa, panem, & vinum ad uſum Sacrificii neceſſaria præparare, Epiſcopo, & Sacerdoti manus in Sacrificio abluentibus aquam effundere, in Miſſa Epiſtolam recitare, ſtrepitum, dum Sacra celebrantur, ab Eccleſia prohibere (4). Cum autem ſuper ſacrorum ordinum ætate antiquitas variaverit, Conc. Trid. decreto (5) definitum eſt, ut nullus in poſterum ordinaretur Subdiaconus ante annum XXII., nec Diaconus ante annum XXIII., neque Presbyter ante annum XXV. ætatis. Conſtituit præterea Sac. Conc. Trid. circa ſacros ordines, ut ordinandi per menſem ante ordinationem Epiſcopum adeant; cujus juſſu Parochus propoſitis eorum in Eccleſia publice nominibus, natalem, vitam, & mores eorum exploret (6); & ex ſacrorum Canonum præſcripto idem Concilium juſſit, ut ante ordinationem Epiſcopus coram peritis Sacerdotibus de doctrina, moribus, ætate, ac genere ipſorum examen inſtituat.

Fue-

(3) *C. præſente d. 93.*
(4) *Cathechiſm. de Sacram. ord. n. 37.*
(5) *De reform. ſeſſ. 23. C. 12.*
(6) *Seſſ. 23. C. 5. de reform.*

Fuerunt olim usque a primis Ecclesiæ temporibus & Diaconissæ, vel Diaconæ, quæ operam in piis muneribus præstabant fœminis, Ecclesiæque ministrabant iis in rebus, ubi per pudorem sexus licebat.

De iis, qui sunt in minoribus Ordinibus constituti.

TITULUS XXIII.

INfimus Clericorum ordo eorum est, qui tonsura initiantur. Clerici enim, utpote observatiores Ecclesiasticæ severitatis, antiquos mores retinuerunt, & tondendi capitis usum, qui veterum Romanorum erat, omnibus temporibus in Latina Ecclesia custodierunt. Coronæ autem figuram tonsione capillorum in capite designatam gerunt, vel ut imaginem ferant spineæ Coronæ, quæ Christo fuit imposita, vel ut notam exhibeant regiæ dignitatis, quæ vere non ab humano, seu a divino regno defertur. Tonsura ex Sac. Conc. Trid. decreto (1) initiari quis nequit, nisi suscepto Sacramento Confirmationis, & consequenter septem annos natus, ut tamen & litteras sciat

(2):

(1) *Sess.23. C.4.*

(2): cum ejus officium sit psallere in Choro, vicariamque operam præstare Clericorum aliorum absentium (3). Ingressus autem quis ordinem Clericorum per primam tonsuram acquirit omnia Clericorum privilegia, & facultatem simul petendorum aliorum ordinum, & primo eorum, qui appellantur minores, ut a sacris, nempe majoribus distinguantur. Minores enim ita ministerio sacro vacant, ut a contactu Sacramentorum abstineant. Sunt autem minores ordines quatuor, quorum primus est Ostiariorum (4), qui, Ecclesiæ clavibus acceptis, claudendis, aperiendisque foribus, arcendisque infidelibus, & excommunicatis præficiuntur. Secundus est Lectorum, quibus sacri Libri populo ex suggestu recitandi traduntur (5). Tertius est Exorcistarum, qui facultatem accipiunt ejiciendorum Dæmonum certis, & solemnibus imprecationibus (6). Quartus est Acolytorum, sive sectatorum, quorum est comitari, & assectari Episcopum, funala, sive cereos præferre, suggesta Diaconis pro Eucharistiæ administratione præ-

(2) *C. ult. de temp. ord. in 6.*
(3) *C. 1. d. 25. can. psalmista d. 23., & C. 1. d. 21.*
(4) *D. 25. C. 1. §. ad Ostiarium.*
(5) *§. ad Lectorem ead. d.*
(6) *§. ad Exorcistam.*

præparare. Ordinibus vero majoribus quidem interdictum est in Ecclesia Latina conjugium, non minoribus, quamvis uxorem ducentes minores Clerici amittant Ecclesiastica beneficia (7).

Communia tam minorum, quam majorum Ordinum.

TITULUS XXIV.

Ordinum ubique conferendorum potestas solius est Summi Pontificis: Episcoporum enim aliorum facultas propria Diœcesi terminatur: alterius vero Diœceseos Clericorum sine venia Episcopi Diœceseos illius ordinare prohibentur, nisi quem triennio inter familiares habuerint, eique ordinato statim beneficium conferant (1). Concessa autem venia, quæ litteris, quas appellant dimissoriales, committitur, morte concedentis non expirat, nisi a successore revocetur (2). Porro proprius alicujus hominis Episcopus quis dicitur aut ratione originis, si natales vel ipse, vel pater habuerit in ea Diœcesi, ubi domicilium non fortuito, sed permanendi animo locaverat: aut ratione

(7) *C. quod a te 3. de Cler. conjug.*

(1) *Conc. Trid. sess. 23. C. 9. de reform. 14. C. 4. de reform.*

(2) *Vallens. in decretal. de temp. ordint. §. 4.*

tione domicilii, si vel ipse ordinandus a patre seorsum habitans, vel ipse pater cum filio secum habitante firmum domicilium eo trastulerint: aut ratione beneficii, si ea in Diœcesi, ubi ordines petit, beneficium ordinando sit paratum, quod vitæ subsidio sufficiat, observatis iis, quæ novissime statuit Constitutio innocentii XII. in qua fuse, ac distincte de ratione suscipiendorum ordinum, & concedendarum dimissorialium cavetur. Neque licet aliena in Diœcesi Episcopo ulli exercere Pontificales actus, nisi in homines sibi subjectos, & permissu alterius Episcopi, ad cujus jus ea Diœcesis pertineat (3). Qui Summi Pontificis jussu aliquem ordinem acceperunt, quamvis ordinarii sui potestati subjaceant (4); sine tamen ipsius Pontificis venia per ullum Episcopum ad ulteriores ordines perduci prohibentur (5). Græcus a Latino Episcopo, & Latinus a Græco non recte ordinabitur, ne ritus honeste permisceantur (6). Quod si Græcus Episcopo Latino sit subjectus, poterit ab Episcopo Græco post acceptam ab Episcopo suo Latino veniam ordinari (7). Explorati autem juris

(3) *Conc. Trid. sess. 14. C. 2.*
(4) *C. perpetuas de majorit. & obed.*
(5) *C. cum in distribuendis de temp. ordin.*
(6) *C. cum secundum de temp. ordin.*
(7) *C. quod translationem eod.*

juris eſt, non modo eum, qui Epiſcopatum depoſuit, ſed & Epiſcopum excommunicatum, & etiam hæreticum retinere ſemper characterem ordinis animo inſculptum: adeo ut animis aliorum, ordinando, imprimat characteres ordinum, duos tribuit, quamvis non communicet exercitium eorum (8). Etenim & ipſi hæretici, quamvis non conferant gratiã, qua carent, & exercitiũ, tamen vera conferunt Sacramenta (9). Qui vero ſine ordine officiis fungatur ſacris, ſpem ordinũ amittit in poſterum (10): & quoniam non conſtat ædificium ſine fundamento; ideo ſi non baptizatus ordines acceperit, baptizandus eſt, & poſtea iterum ordinandus (11). Regulares ſubditis ſuis litteras dimiſſoriales tantum ad Diœceſanos ejus Monaſterii, cujus in familia eſt is, qui ordines petit, dare poſſunt. Et, ſi Ordinarius illius Diœceſeos vel abſit, vel ordinationes non habeat, dare poſſunt litteras ad quoſcumque, ut Sacra Congregatio cenſuit (12). Ne autem Clericus ordinem ſuum dedecoret, victum inhoneſte quæſitans; nemo (exceptis regularibus,

(8) *C. quidam 97. 1. quæſt.*
(9) *Magiſt. ſentent. lib. 4. diſt. 25., ubi D. Thom.*
(10) *C. penult. de Cler. non ordin. miniſtr.*
(11) *C. ult. de presbyter. non baptiz. 1. qu. 1. C. cum Paul.*
(12) *Apud Nicol. de tempor. ordin. ſub. n. 7.*

ribus, qui ad titulum religiosæ paupertatis ordinantur) nemo, inquam, alius, nisi ad titulum beneficii, aut, eo deficiente, ac necessitate cogente, ad titulum ordinabitur certi, ac sufficientis patrimonii, quod immobilibus constet. Idque neque alienari postea, neque ullis oneribus subjici potest (13): utque Clericalis ordo turpitudine omni careat, nemo recipitur, antequam vita, & mores examinentur, quos Parochus explorabit a consciis, postquam nomina ordinandorum publicaverit. Quod examen qui subterfugerit, ordinis exercitio carebit [14], si ordinandis se clam, ut Episcopum falleret, inseruerit. Promoti per saltum, sive qui ad ordinem majorem, neglectis mediis, ascenderunt, si dolo careant, ordinis suscepti exercitio tandiu privabuntur, quandiu elabatur tempus necessarium ad ordinem, quem omiserunt: & si non ministraverint, poterit super eo Episcopus dispensare [15]. Priscis Canonibus ad ordinationes sunt constitutà tempora quatuor, quæ iejunando de more transigimus: quod jejunium ordinationis causa fuit constitutum, & institutum.

Sunt

(13) *C. Trid C. 2. sess. 21. de reform.*
(14) *C. ult. dist. 24., & seq. de eo, qui furtive ordin. suscepit.*
(15) *Conc. Trid. sess. 23. C. 14. de reform.*

Sunt autem hæc: nempe jejunium mensis IV. hoc est Iunii, qui quartus est mensis a Martio, unde veteres etiam Christiani annum inchohabant; & mensis VII. hoc est Septembris; & X. hoc est Decembris, & Quadragesimæ initio, extra quæ tempora majores ordines conferre non licet, nisi ei, qui a Summo Pontifice veniam acceperit, impetrato brevi, quod appellant extra tempora, exceptis duobus Sabbatis, nempe Sabbato Sancto, & Sabbato ante Dominicam Passionis, qui etiam sunt ordinationum solemnes dies; adeo ut sex Sabbatis ordinationes solemniter habeantur [16]: nisi multitudo ordinandorum postulet, ut in sequentem diem Dominicum ordinatio producatur [17]. Dignus autem ordinationibus locus est Ecclesia Cathedralis, vel alia ex majoribus, si quis Episcopi permissu ea in Diœcesi ordines conferat [18]. Minoribus autem ordinibus quilibet festus dies, & Diœceseos locus est aptus [19] & primæ tonsuræ idoneus est etiam dies non festus, & rocus extra Diœcesim, cum sit actus volun-

(16) *C. quod a patribus. 5. cum Gloss. verb. Sabbati, & C. de eo :. de temp. ordin. Concil. Trid. sess. 23. C. 8. de reform.*
(17) *Cit. C. quod a patribus.*
(18) *Sess. 23. C. de reform.*
(19) *Sess. 6. C. 5. de reform.*

voluntariæ jurisdictionis (20). Sed & certis temporum intervallis, non vero simul conferendi sunt ordines majores, adeo ut annum inter unum & alium intercedere oporteat (21), nisi ex justa caussa Episcopus dispensaverit. Minores vero, si Episcopo videatur, vel uno die conferre licuerit (22). Quod autem ad scientiam Clericorum attinet, minorum quidem ordinum idonea scientia est intelligentia Linguæ Latinæ; ordinum vero sacrorum idonea scientia est, quæ ad munus cujusque ordinis recte peragendum, & ad explicanda Sacramenta requiritur, quæque saluti conferat animarum (23).

Qui promoveri non possint.

TITULUS XXV.

Cognitis, qui promoveri non possint, cæteros promoveri posse intelligemus. Excluduntur igitur ab ordinibus.

I. qui baptismum adhuc non acceperunt, cum Januam Ecclesiæ non sint ingressi (1).

(20) *Rebuf. in prax. tit. de Cleric., & quiet. quom. num.* 12.

(21) *Conc. Trid. sess.* 23. *C.* 13., & 14. *de reform.*

(22) *C. de eo: de tem. ordin. sess.* 23. *C.* 11. *de reform.*

(23) *C.* 13., & 14. *sess.* 23. *de reform.*

(1) *Cap.* 1., & 3. *de Presbyter. non baptiz.*

II. Mulieres; ordinum enim ſunt incapaces (2).

III. Servi; etenim, quia ordinem ſuſcipientes, adipiſcerentur libertatem, ideo ſine conſenſu dominorum inter Clericos non recipiuntur (3).

IV. Sindici Univerſitatum, & tutores pupillorum, & quotquot obligantur ad redditionem rationum ſive publicarum, ſive privatarum, ſi de ſuo dolo a privatis conveniantur (4).

V. Quotquot vel publicam infamiam ob crimen (5), vel publicum ludibrium ob vitæ turpitudinem incurrerunt; item ſimoniacus, & homicida, etiamſi crimina eorum publice non innotuerint (6): excepto homicida involuntario, qui nulla ſua culpa, nec dum rei illicitæ operam daret, ſed caſu hominem occiderit (7).

VI. Excluduntur nati ex injuſtis nuptiis, ſive illegitimi: niſi religionem Monaſticam ingredientes, natalium ſordes profeſ-

---

(2) *C.* 1. *in fin. de toll. ab Cleric. Cap. Socrates diſt.* 23.

(3) *C.* 1. 1. *d.* 54. *C.* 2. *de ſervis non ord.*

(4) *C. unico de oblig. ad ratiocin. C. lege d.* 53.

(5) *C. ult. de cohab. Cler. C. cum infames* 6. *q.* 1.

(6) *C. ult. de temp. ordinat. C. inquiſitionis* 21. *de accuſat.*

(7) *C. ſuſcepimus* 10. *cum ſeq. eod. clem. unica eodem, ſcil. de homicid. Conc. Trid. ſeſſ.* 14. *C.* 7. *de reform. C. ſi quis viduam d.* 50., *& ibi Gloſſa C. ult. de homicid. in* 6.

professione pietatis abluerint (8). Sed quamvis illi inter Monachos Clerici ordinentur, tamen eis est a Præfecturis suæ religionis abstinendum (9). Porro ut a beneficiis quælibet hæreditariæ successionis imago submoveatur, deleaturque omnis memoria conjugii, filii Clericorum, & Presbyterorum illegitimi, ex dispensatione ordinati, neque beneficium, nec super eo pensionem obtinere, neque obire ministerium ullum possunt in Ecclesia, ubi pater eorum dignitatem, aut beneficium Ecclesiasticum perpetuum obtinuerit (10). Immo nec filius Presbyteri legitimus, nempe susceptus ex legitimo conjugio ante ordinationem, sine venia Sedis Apostolicæ, in sui patris beneficio succedere potest proxime, vel ut ajunt, immediate, sine aliqua persona media, in quam post ejus patrem collatum fuerit (11).

VII. Arceantur ab ordinibus bigami, sive qui post mortem unius aliam uxorem duxerint, propter suspicionem, quam præbuerunt, incontinentiæ. Est autem

 bigamia

(8) *C. 2., & C. ad hec cum concord. de fil. presbyt. C. nisi. dist. 56.*

(9) *C. 1., & ult. de fil. presbyt.*

(10) *C. 2. 3. 4. 15. 16. de fil. presbyter. Conc. Trid. sess. 25. C. 15. de reform.*

(11) *C. ad extirpandas de fil. presbyter. C. dilectus eodem.*

bigamia triplex; vera, interpretativa, & similitudinaria. Vera est, quam proxime significavimus: nēpe duplex conjugium; interpretativa, in qua non re, sed vi, ac potestate duplex conjugium consideratur; veluti si quis ducat uxorem alio marito viduatam (12), aut ab alio fornicarie corruptam (13), vel virginem, quæ post nuptias alteri prius, quam conjugi suo, se immiscuerit (14). Similitudinaria est, cum quis sacro decoratus ordine, aut continentiæ voto devinctus, uxorem ducit etiam virginem, cumque ea rem habet: quamvis enim irritas nuptias contrahat, ut tamen affectus contrahendi puniatur, pro bigamo habetur (15). Quæ postrema bigamiæ species Episcopi dispensatione deletur, ne ordinibus suscipiendis obstet (16), cum superiores nonnisi Pontificis dispensatione tollantur. Bigamia vero non solum aditum præcludit ad ordines, sed minores Clericos ad laicalem conditionem redigit, ut nec per mortem ipsam ad Clericatum redeant (17). Clerici vero majores, qui nempe sacros ordines susceperunt,

(12) *C. si quis viduam 50.*
(13) *C. maritum dist. 33.*
(14) *C. si cujus, & can. si laici 34. dist.*
(15) *C. quotquot 27. C. a nobis de bigam. non ord.*
(16) *C. 1., & 4. ubi Gloss. v. indulg. de Cleric. conjug.*
(17) *C. 2. 3. de bigam. non ordin. C. unic. eod. in 6.*

perunt, clericalia privilegia minime amittunt (18).

VIII. Arcentur ab ordinibus Eunuchi, qui sua sponte sibi virilia secuerint, etiam si continentiæ servandæ caussa.

IX. Arcentur epileptici, & corpore vitiati, & surdi, & muti, & insigni deformitate notati, & membro aliquo destituti; partim, ne ordines ludibrio aliorum objiciant; partim, quia corporis vitio non sunt idonei ad ordinis exercitium, puta, si digito careant, ad frangendum panem necessario (19).

X. Arcentur in ægritudine baptizati, cum necessitate magis, imminente morte, quam fervore pietatis ad baptismum adducti videantur, nisi cum valuerint, suis operibus studium pietatis ostenderint. (20).

XI. Indocti, & illitterati, ut alibi ostendimus.

XII. Infantes, & quotquot vel natura, vel morbo mente sunt imbecilliores (21).

XIII. Hæretici, & ab hæreticis baptizati, cum ætate adoleverint, & Apo-

D 3 statæ,

(18) *C. nuper., & C. ult. de bigam. non ordin.*

(19) *C. communiter dist. 33. C. ult. dist. 51, C. placuit cum seq. 1. q. 4.*

(20) *C. 1., & seq. dist. 57.*

(21) *C. 2., & 3., & can. Clericus dist. 33.*

ſtatæ, & Neophyti, & iterum baptizati (22); & qui publicam pœnitentiam egerunt: nam nota gravis criminis, populi venerationem eis adimeret (23): quos, ſi Epiſcopus ſcienter ordinaverit, ordinandi poteſtate privatur. Et denique ii, qui uxorem habent, de quibus ſupra.

De Præbendis, & aliis Beneficiis.

TITULUS XXVI.

QUia ordinibus beneficia miniſteriis clericalibus conjuncta cohærent: ideo, quamvis ad res beneficia pertineant, tamen perſonis, quibus cohærent ordines, hanc tractationem conjungendam putavimus. Sicuti vero militibus benemerentibus Imperatores prædia colenda, & ad victum ſuum retinenda concedebant, quæ beneficia vocabantur; ita poſtquam immobilia poſſidere cœpit Eccleſia, & ea beneficii nomine contulit in miniſteria certa, ut qui ea exerceret, haberet, unde victum caperet. Ido priſcis Eccleſiæ temporibus quodlibet beneficium

(22) *C. ult. d. 5. C. qui in qualibet 1. q: 7. C. ventum 18. in fin. 1. quæſt. 1. C. qui bis, 117. de conſecrat. diſt. 4.*

C. ex pœnitentibus. C. illud. quoque. C. in apite diſt. 56.

ficium habebat adjunctum ministerium, & officium, quod postea sæculo, ut creditur, XI. commutari cœpit in recitationem divinarum precum, quod propterea officium appellatur: unde quæ prædia proventus tantum suppeditant sine obligatione operarum, aut ministerii, simplicium beneficiorum nomen acceperunt. Præbendæ nomen, quamvis omnes redditus Ecclesiasticos contineat, angustiori tamen significatione continet beneficium, quod est jus percipiendi proventus Ecclesiæ, ratione muneris Ecclesiastici (1). Propterea nemo ad munus Ecclesiasticum, si sufficienti patrimonio careat, est evehendus absque Præbenda, ni velit Episcopus ei, quem ita ordinavit, damnari ad sumtus necessarios, donec illi aliunde obvenerit (2). Beneficia porro vel majora sunt, ut Pontificatus Maximus, Patriarchatus, Archiepiscopatus, Episcopatus, Abbatia, vel minora his, quorum alia simplicia, de quibus supra, alia curata, quæ curam animarum, vel jurisdictionem, vel utramque habent annexã (3), vel dignitatem, vel personatum,

 vel

(1) *C. si quis dator. Cap. ex multis §. constitutus 1. quæst. 3.*

(2) *C. 2., & C. Episcopus de præb.*

(3) *Clem. 2. §. verum Conc. de sepult. Trid. sess. 23. de reform. C. 1. de off. Archidiac., & C. 1. de off. Archipresb.*

vel officium: quæ alicubi promiscue accipiuntur, alicubi distinguuntur, unde spectanda est loci consuetudo (4). Cum distinguuntur, nomine dignitatis venit Præpositura, Archidiaconatus, Abbatia secularis, & regularis: nomine personatus venit præeminentia in ordine vel sedendi in Choro, vel in processionibus, vel in suffragiis, ut sunt Cantoria, & similia. Nomine officii veniunt, quæ administrationem aliquam rerum Ecclesiasticarum sine jurisdictione habent adjunctam, ut Sacrista, Custos. Rursus beneficia sunt vel sæcularia, quæ nonnisi Clericis sæcularibus conferuntur, qualia præsumuntur omnia, nisi contrarium probetur (5); vel regularia, quæ Monachis tantum tribuuntur, & regularibus. Item alia sunt manualia, quæ solo nutu, & arbitrio dantur, & adimuntur, quæ improprie beneficia appellantur, alia non manualia, quia semel data nonnisi caussis a jure probatis auferuntur (6). Beneficia majora Summus tantum Pontifex erigit, novasque dignitates excitat in Ecclesiis collegiatis, regulariaque in sæcularia

(4) *Zypacus tit. de Cleric. non resident.*
(5) *Navarr. Constit. 3. de præb.*
(6) *Can. præcepta dist. 55. Can. senis d. 56. Glost. clem. quia regulares de suppl. negl. prœl.*

cularia beneficia convertit (7). Episcopus vero minorum beneficiorum creandorum facultatem habet. In erigendis autem beneficiis primo opus est loco ejus qualitati congruo. Secundo vigere debet caussa legitima, puta ob novam infidelium ad fidem conversionem, quibus utile fuerit, commodam Ecclesiam parari, vel quia Ecclesia iam erecta summa cum difficultate aditur propter brumam, aut æstum: vel quia devotio accolarum, non quæstu, aut sordibus excitata, novum poscit ædificium (8). Tertio est requirendus, & adhibendus consensus eorum, quorum interest, erigatur, an non (9). Quarto requiritur congrua dos, unde minister, sive beneficiatus commode alatur (10). Quinto Ecclesia, cui beneficium attribuatur (11). Sub ejus autem Episcopi auctoritate beneficia manent, in cujus Diœcesi locantur; nisi aut eximantur, aut Summo Pontifici subjiciantur (12). Ex beneficiis pinguioribus detra-

(17) *C. sicut venire 8. de excess. prælat. C. quod translationem 4. de offic. legat. C. quæ semel 19. quæst. 3.*

(8) *C. 3. de Eccl. ædif. C. si quis Basilicam 10. de consecrat. d. 1.*

(9) *C. ad audientiam 3. de Eccles. ædif.*

(10) *C. cum sicut 8. de consecr. Eccl.*

(11) *C. nemo 9. de consecr. d. 1., & toto tit de Eccles. ædificand*

(12) *C. omnes Basilicæ 15. quæst. 7.*

huntur sæpe in alicujus remunerationem, aut alia justa ex caussa pensiones, quæ sunt perceptiones fructuum alieni beneficii, legitima auctoritate, justaque de caussa inductæ. Pensio autem, quæ super beneficio imponitur, tertiam, aut ad summum dimidiam fructuum partem excedere non debet: cavendumque, ne supra necessaria alimenta beneficiatus oneretur (13). Super beneficio autem conferendo pensionem imponere potest etiam Episcopus (14): quamvis illius transferendæ, atque ultra pensionati vitam perpetuandæ facultas sit solius Romani Pontificis (15). Neque confertur pensio, nisi prima saltem tonsura initiatis, & pensionem comitatur ex Constitutione Pii V. (16) obligatio recitandi quotidie Officium Sanctissimæ Virginis. Vetitum est autem onerare pensionibus Ecclesias, quæ supra 1000.; aut Parochias, quæ supra 100. ducatorum summam annuam non reddunt (17)

De

(13) *C. de monachis C. vacante C. cum causam de præben. C. de censibus. Rebuff. in praxi benef. tit. de reservat. n. 19.*

(14) *C. nisi de præben.*

[15) *Gloss. & DD. in C. nisi de præb. Paris. col. 82*

(16) 135. *incipien. Ex proximo.*

(17) *Conc. Trid. sess. 24. C. 13. de reform.*

De Collationibus.

TITULUS XXVII.

BEneficia vel libera sunt, eaque conferri dicuntur, cum alicui traduntur; vel sunt Jurispatronatus, quæ scilicet conferri nequeunt, nisi patronus nominet personam, cui collatum velit; at in iis dicitur quis institui, cum ei post nominationem confertur: unde collationis, & institutionis nomina ignota Veteribus, apud quos satis erat ordinationis nomen, quia nulla olim erat ordinatio sine ministerio, nec ministerium sine beneficio. Collator est omnium beneficiorum suæ Diœceseos Episcopus (1). Collator vero beneficiorum omnium in quacumque Diœcesi est Summus Pontifex, qui paulo post suam creationem regulas solemnes suscitat, quas vocant Cancellariæ, quibus certis rationibus, ac modis sibi reservat collationem beneficiorum in alienis Diœcesibus: unde beneficia, quæ dicuntur reservata, sane dissimilia ab his, quæ affecta vocantur. Nam affecta sunt ea, quibus conferendis se miscuit, seu manus apposuit Papa; qui Papæ actus,

(1) *C. omnes Basilicæ cum seq. 16. quest. 7. C. decretum cum 3., & seq. 10. q. 1. C. cum ex injuncto de hæret.*

ſi ex aliquo canonico impedimento non ſuſtineatur, tamen ob reverentiam Pontifici debitam, ab ipſo Papa pro ea vice tantum eſt iterandus: cum reſervatorum collatio ad ipſum perpetuo pertineat. Reſervationum autem quædam continentur in corpore Juris, & eæ opus non habent, ut a novo Pontifice ſuſcitentur; quod neceſſarium eſt iis, quæ tantum in Cancellariæ regulis, non vero in corpore quoque Juris comprehenduntur. In corpore autem Juris primo reſervata ſunt a Clemente IV. beneficia per mortem in Curia (2), quam Bonifacius VIII. ampliavit ad locos Curiæ finitimos; ſive duorum dierum in itinere diſtantes, ſi ad Curiam accedentes, aut Legatum Apoſtolicum comitantes deceſſerint (3). Eandemque extendit, ac declaravit Joannes XXII. *Extrav. comm. ex debito, de Elect.* Secunda reſervatio contenta in corpore Juris, eſt beneficiorum vacantium per prohibitam eorum multitudinem, ſive pluralitatem; quorum collationem Sedi Apoſtolicæ reſervavit Joannes XXII. (4). Tertia reſervatio item in corpore Juris contenta eſt Conſtitutio Benedicti

XI

(2) *C. licet Eccleſiaſticus de præb., & dign. in 6.*
(3) *C. præſente eod. tit. de præb., & dign. in 6.*
(4) *Extrav. comm. execrabilis, de præbend. § quæ omnia.*

XI. (5), qua non modo superiora confirmavit, sed & reservavit omnia beneficia vacantia per assecutionem Episcopalis dignitatis. Demum prodierunt, ut diximus, Regulæ Cancellariæ, quibus tum veteres, tum novæ plurimæ reservationis comprehenduntur: unde.

In I. reservationes repetuntur Benedicti XI. & Joannis XXII. quas memoravimus; nempe C. *ad regimen*, & C. *execrabilis*; itemque reservantur beneficia contra decreta Concilii Tridentini collata.

In II. reservantur Cathedrales omnes, & Monasteria majoris redditus, quam 200. Florenorum auri, & omnia beneficia, quæ vacant Sede Episcopali vacante.

In III. reservantur primariæ omnes dignitates post Pontificales, & beneficia Cardinalium, & eorum, qui tum ipsi Papæ, vel Cardinalibus familiares famuli fuerunt.

In IV. omnia beneficia Collectorum, & Subcollectorum fructuum Rev. Cameræ Apostolicæ.

In V. omnia beneficia Curialium in itinere decedentium, dum Curia transfertur.

In VI. omnia beneficia Cubiculariorum, & Cursorum.

In

(5) *Extravagan. comm. ad regimen de preben. & dignit.*

In VII omnia beneficia Ecclesiarum Sancti Joannis Lateranensis, Sancti Petri, & Sanctæ Mariæ Majoris de Urbe; itemque beneficia, quæ in titulis Cardinalium vacaverint, ipsis absentibus.

In VIII quæ longe plura beneficia, quam aliæ, hausit, reservantur omnia ea, quæ vacaverint in VIII mensibus, nempe Januarii, Februarii, Aprilis, Maii, Julii, Augusti, Octobris, Novembris. In gratiam vero, ac remunerationem eorum Antistitum, qui in Ecclesiis suis resident, eo quidem tempore, quo resident, sex mensium eis collationem liberam dimisit, ita ut alternis mensibus cum Summo Pontifice collationem dividant, nisi ea beneficia vacent, quorum collatio ex aliis capitibus ad Summum Pontificem pertineat. Hos autem Episcopis menses reliquit, nempe Februarium, Aprilem, Junium, Augustum, Octobrem, & Decembrem: reliquos vero sibi Pontifex retinuit. Quia alternativa fruitur Episcopus, ubi eam acceptaverit; non vero collator inferior, puta Abbas (6). Reservata non sunt beneficia Conclavistarum (7): his accedunt reservationes Pii V, qui reservavit Sedi Apostolicæ bene-

ficia

(6) *Rota apud Coccin. decis. 32.*
(7) *Rota decis. 303. p. 17. recent.*

ficia vacantia propter crimen hæresis (8); & beneficia recepta contracta fiducia, vulgo vocant in confidentiam (9); & beneficia vacantia ex resignatione, in qua observatum non fuerit præceptum Gregorii XIII in Bulla, quam supra indicavimus, incipiente *humano vix judicio*. Vacantium autem beneficiorum fructus Cam. Apostolicæ attribuit Joannes XXII (10). Præterea in conferendis beneficiis Sedes Apostolica exigit redditus unius anni, si beneficia sint consistorialia, sive majora, ut Archiepiscopatus, Episcopatus, & similia; si vero sint minora, cujus redditus excedant summam XXIV Ducatorum aureorum, quos vocant de Camera, exigit dimidium fructuum unius anni a novo beneficiato (11); quæ præstimonia annatæ, & mediæ annatæ vocantur. Porro Cardinales, qui Episcopatum susceperunt, habent ex S. Pontificis venia, quod indultum vocant, facultatem conferendi beneficia etiam in mensibus, qui Papæ vacant, quosque sibi reservavit, dummodo ea facultate non utantur ad beneficia reservata, vel affecta duplici reservationis, aut affectio-nis

(8) *Const. cum Apostolatus.*
(9) *Vid Bullam apud Piasecium prax. Episcop. par. 2. C. 5.*
(10) *C cum nonnullæ extravag. comm. de præb.*
(11) *Constit. Pii V 38.*

nis(12) vinculo. Tempus collationibus præfinitum sunt sex menses, qui currunt a die scientiæ vacationis (13): quibus elapsis, si collatio pertinebat ad Capitulum, devolvitur ad Episcopum, si pertinebat ad Episcopum, devolvitur ad Capitulum, & utrisque negligentibus, ad Metropolitanum, a Metropolitano ad Patriarcham, a Patriarcha ad Papam (14). In Episcopatibus, & Abbatiis tempus ad conferendum præfinitum est trium mensium (15); quamvis, si collatio in virum idoneum ceciderit, etiam post tempus toleratur (16). Parochiæ, atque omnes Ecclesiæ, quibus annexa est Animarum cura, conferri non possunt, nisi post examen peractum coram tribus ab Episcopo electis, eæque conferendæ sunt alicui ex illis, qui eo in examine comprobati fuerint; sive de libera Episcopi collatione agatur, sive ad alterius institutionem pertineat; immo etiamsi collatio fuerit ad Sedem Apostolicam devoluta (17). Ne autem supra necessitatem quis beneficiis Ecclesiasticis aliorum inopia cumu-

(12) *Clem. VIII. Constit.* quamvis. *Nicol. de præben. sub num.*8.
(13) *Cap. quia* 5. *de concess. præb.*
(14) *Cap. nulla* 2. *cum Gloss. de concess. præb.*
(15) *Cap. ne pro defectu elect.*
(16) *Cap. litteras de suppl. neglig. prael.*
(17) *Conc. Trid. C.* 18. *sess.* 24. *de reform.*

cumuletur, vetitum est plura possidere beneficia (18), adeo ut cogatur quis beneficium petens, enunciare, si quod habeat aliud; ut veniam illius novi obtinendi referat a Summo Pontifice; hoc est, ut impetret dispensationem super pluralitate beneficiorum (19). Quæ tum solum toleratur, cum ex uno beneficio necessaria non suppetunt (20). Cæterum sine Pontificis venia si alterum beneficium impetretur, vacat primum: & quidem ipso jure, si sit de incompatibilibus primi generis; vel per sententiam, si sit ex incompatibilibus secundi generis. Beneficia enim vel compatibilia: sunt omnia beneficia simplicia, quæ residentiam non requirunt; ideoque cum pluribus sui generis, & cum curatis beneficiis cohærent. Incompatibilia vero sunt, quæ simul retineri nequeunt propter residentiam, vel exercitium singulis annexum; quibus simul sufficere non valet unus, ut sunt duo Episcopatus, duæ Parochiæ; vel Episcopatus, & Parochia. Dividuntur autem in incompatibilia primi generis, & incompatibilia secundi generis. Incompatibilia primi generis, quæ per

(18) *Cap. quia nonnulli, ubi Abbas de Cleric. non resid.*

(19) *Cap. ad aures de rescript.*

(20) *Conc. Trid. sess. 24. c. 17.*

per adeptionem alterius vacant ipso jure sunt duo beneficia curata, duæ dignitates, duo personatus, duo officia jurisdictionem, & administrationem annexam habentia (21). Item Cathedrale beneficium cum Parochiali (22): duo uniformia, par officium habentia sub eodem tecto, sive sub eadem Ecclesia, veluti duo Canonicatus, duæ ejusdem Ecclesiæ Capellaniæ, quæ parem, atque eodem tempore functionem suam habeant, ut unus utrisque vacare non possit. Incompatibilia secundi generis sunt, quæ non vacant ipso jure, quamvis retineri nequeant simul; cum eligere quis debeat alterutrum, alioquin altero per Superiorem privabitur. Tales sunt duo Canonicatus in diversis Ecclesiis, & alia beneficia residentiam annexam habentia, sed sine Animarum cura, vel dignitate, personatu, vel officio; neque sunt uniformia sub eodem tecto. Beneficia conferri possunt Catholicis omnibus, exceptis sequentibus. Excipiuntur igitur.

I Carentes ordine, sive prima tonsura (23).

II Nati ex injustis nuptiis; quibus tamen

(21) *Cap. de multa extravag. execrabilis Joannis XXII. de præb.*

(22) *Conc. Trid. sess. 24. Cap. 17.*

(23) *Cap. ex litteris de transact.*

men possit Episcopus ordinum, & simplicium beneficiorum assequendorum veniam dare.

III Filii hæreticorum, eisque faventium ad secundum in linea paterna gradum, in materna tantum ad primum, si parentes in hæresi decesserint (24).

IV Conjugati.

V Bigami.

VI Excommunicati (25).

VII Suspensi ab officio.

VIII Interdicti.

IX Irregulares.

X Cæci, qui Horas Canonicas recitare nequeunt (26).

XI Simoniaci.

XII Qui legitimam ætatem non habent, nempe minores annorum 14, si agatur de simplicibus; si vero de beneficiis, quæ annexum habeant ordinem sacrum, qui ejus ordinis, vel dignitatis non sunt capaces, incapaces quoque sunt adjuncti beneficii (27).

De

(24) *C. quicumque 2., & Cap. statutum 15. de hæres. in 6.*

(25) *Cap. postulatio 7. in princip. de Cleric. excommunic.*

(26) *Cap. dilectus de consuet. Piasc. p. 2. C. 5. art. 3. num. 16.*

(27) *C. cum 7. §. inferiora de elect. C. 14., & 24. eod. in 6. Conc. Trid. sess. 7. C. 3.*

De Inſtitutionibus, & Jurepatronatus.

TITULUS XXVIII.

JUſpatronatus eſt jus, ſive facultas nominandi, ſive offerendi, ac præſentandi Clericum promovendum ab beneficium Eccleſiaſticum vacans, cum onere ſimul, & honore conjunctum (1). Eſt autem duplex, Eccleſiaſticum, & Laicale. Juſpatronatus Eccleſiaſticum eſt, quod Eccleſiæ, vel Clerico, non ratione patrimonii competit, ſed ratione dignitatis (2). Laicale vero eſt, quod ex bonis laicorum fundatum eſt, quodque Clerico non ratione Eccleſiæ competit, ſed ratione patrimonii. His adjicitur & miſtum, quod partim competit ratione patrimonii, partim ratione Eccleſiæ, forte quia ex duobus patronis alter jus ſuum tranſtulerit in Eccleſiam. Eſt item Juſpatronatus hæreditarium, quod ſimul cum hæreditate, ſive legitima, ſive teſtamentaria tranſit; & agnatitium, ſive familiare, quod tranſit ad eos, qui ſunt ex familia, vel agnatione; item & miſtum ex utroque, quod etiam vocatur ex pacto, & providentia, quod in eos tranſ-

ſit,

(1) *Hoſtienſ. in ſumm. h. tit.*
(2) *Cap. unico de jurepatronatus in 6.*

ſit qui ſunt hæredes ſimul, & ſucceſſores legitimi, ut, qui illud ſibi afferat, oporteat, ſe & hæredem, & deſcendentem a teſtatore probare. Jura patroni ſunt. I. præſentare inſtituendum (3). II. dignior locus ei debetur inter laicos in Eccleſia, & cum Clerus procedit ſolemniter in proceſſionibus. III. debentur ei alimenta, ſi fuerit inops (4). In Prælaturis autem, quæ per electionem conferuntur, patronus jus præſentandi non habet, ſed, ſi velit, poterit electioni adeſſe, atque ei conſentire (5). IV. Eccleſiæ illius bona poſſidere poteſt, ea tantum cauſſa, ut caveat, ne diſſipentur (6). Adquiritur Juſpatronatus. I. per fundationem, ſi prædium quis præbeat ad Eccleſiam extruendam (7); II. per conſtructionem, cum quis ſuis ſumtibus Eccleſiam ædificavit (8), vel dirutam reſtituit. III. per dotationem, ſi congruam dotem, ſive in pecunia, ſive alio modo ad illius conſervationem, & miniſtrorum ſumtus attribuerit. Quæ tamen adquiſitiones, ut ſubſiſtant, opus habent Epiſcopi conſenſu,

qui

(3) *Cap. decernimus 16. q. 17.*
(4) *Cap. nobis de jurepatron.*
(5) *Dict. cap. nobis.*
(6) *Cap. filiis 16. qu. 7.*
(7) *Cap. Abbatem 4. 18. q. 2. Cap. quoniam 3. de Jurepatron., ubi Gloſſa.*
(8) *Cap. Monaſterium cum concordan. 16. q. 17.*

qui etiam poſt factum utiliter accedet(9); IV. adquiritur ex privilegio Summi Pontificis (10); V. ex multiplicatis præſentationibus tam longi temporis, quod memoriam hominis excedat (11). Adquirere autem poſſunt Juſpatronatus omnes Catholici, cujuſcumque ſint ſexus, vel ætatis. Tempus ad præſentandum præſtitutum laicis quidem patronis eſt quatuor menſium, cum poteſtate variandi, offerendique alium; patronis vero Eccleſiaſticis, qui jure variandi carent, præfiniuntur menſes ſex a die cognitæ vacationis (12). Cum autem duo ſunt Patroni, alter Eccleſiaſticus, alter laicus, Jus Eccleſiaſticum laicale trahit, patronuſque laicus ſex etiam menſium tempus ad præſentandum habebit, ut privilegio ſocii fruatur, cum alias privilegium eſſet inutile (13). Patronus quamvis non poſſit præſentare ſemetipſum propter turpe ambitionis exemplum, tamen ex Gloſſæ ſententia proprium poteſt præſentare filium (14). Transfertur Juſpatronatus in alios qua-

(9) *Cap. nobis de jurepatronatus.*

(10) *Cap. 2. de præb. in 6.*

(11) *Conc. Trid. ſeſſ. 25. c. 9. de reform.*

(12) *Cap. eam te 22. C. cum propter 27. de jurepatr. C. unico §. verum eod. in 6.*

(13) *Gloſſ. ult. in C. unico §. verum de jurepatron. in 6.*

(14) *Cap. per noſtras 26. Gloſſ. cap. conſulit. de jurepatron.*

quatuor modis: nempe per ſucceſſionem, per donationem, per permutationem, per venditionem. Per ſucceſſionem transfertur ſimul cum hæreditate, ſive teſtamentaria, ſive ab inteſtato ad hæredes in ſolidum; etiamſi hæreditas inæqualiter dividatur, quia Juſpatronatus eſt indiviſibile. Item in eo ſucceditur in ſtirpes, non in capita; unde pluribus patronis decedentibus, quorum alter duos hæredes reliquiſſet, alter unum, illi duo hæredes pro unius ſuffragio computantur, quia unicum tantum defunctum ambo repræſentant (15). Per donationem autem aut legatum transfertur quidem conſenſu Epiſcopi in laicum, aut privatum Clericum, ſine conſenſu vero in Eccleſiam, aut Monaſterium aut in Eccleſiaſticam dignitatem (16). Permutatione transfertur, dummodo pro Jurepatronatus res alia ſpiritualis tradatur (17). Demum transfertur venditione, non per ſe tamen, ne ſimonia contrahatur (18); ſed ſimul cum univerſitate bonorum, veluti hære-

ditate,

(15) *C. plures de Jurepatronat.*

(16) *Cap. unico de jurepatronatus in 6.*

(17) *Cap. ad quæſtiones de rer. permut. Cap. nemini 16. qu. 7.*

(18) *Cap. quia Clerici 6. de jurepatron. Conc. Trid. ſeſſ. 25. C. 9.*

ditate, aut corpore, cui sit annexum, puta fundo aliquo (19).

Amittitur Jufpatronatus.

I Si Patronus Ecclesiæ Rectorem, aut Clericum violenter aggrediatur, aut lædat (20).

II Si in hæresim inciderit.

III. Si jura Ecclesiæ sibi usurpaverit.

IV Si illud jus vendiderit separatim.

V Si illud cesserit, aut remiserit.

VI Si Ecclesia corruerit.

De Clericis non residentibus. TITULUS XXIX.

Antequam distinctio inveniretur inter simplicia beneficia, & curata, sive duplicia, Clerici omnes ministerio quisque suo, veluti milites in castris, adeo adscribebantur, ut illinc abire nefarium haberetur; eaque assiduitas in munere cujusque suo residentia nuncupatur, cui nunc obligantur Antistites, & Parochi, & quotquot Ministerium aliquod Ecclesiasticum gerunt: quod si deserant, vel latitent, etiam beneficio exuentur, si legitime citati ad beneficium, & ministerium suum sex intra menses non rever-

(19) *Cap. ex litteris eod.*
(20) *C. in quibusdam de pænis.*

vertantur (1). Quod ex Sac. Conc. Trid. decreto (2) ita observatur, ut majores Præsules, & Episcopi, qui sine justis caussis sex menses ab Ecclesiis suis abfuerint, quarta parte fructuum unius anni, fabricæ sacræ, aut pauperibus adplicandorum, ipso jure careant, & alia quarta simili ratione post sex aliorum mensium moram; ac si pertinacius abfuerint, Suffraganeus quidem a Metropolitano, Metropolitanus a Suffraganeo antiquiori, Ecclesiæ aditu interdicto, intra tres menses denunciabitur Summo Pontifici, cujus arbitrio punietur; qua de re severius cavit idem Concilium alio decreto (3), quo declaravit, Antistites, etiamsi Cardinalatus dignitate prefulgeant, adeo incumbere debere suis Ecclesiis, ut inde abscedere eis non liceat, nisi justis ex caussis, nempe ob christianam charitatem, urgentem necessitatem, debitam obedientiam, & evidentem Ecclesiæ, vel reipublicæ utilitatem, easque caussas a Superioribus, & a Summo Pontifice esse adprobandas. Sine Caussis vero ita probatis non ultra duos, aut in summum tres menses abesse licet singulis

E annis;

(1) *Cap. ex par.8. Cap. qualiter 9., & Cap. ultim. de Cler. non resident., & C.1. C. ex tuæ devotionis eod.*

(2) *Sess.6. C.1. de reform.*

(3) *Sess.23. Cap. 1. de reform.*

annis; cavendumque, ne absentia incidat in Festos dies Ecclesiæ solemniores: si secus fecerint, carebunt fructibus absentiæ tempore, iique in fabricam, aut pauperum levamen convertentur. De minoribus autem Clericis ratione beneficii sui ad residendum obstrictis, & ab Ordinario cogendis, eadem Sacra Synodus (4) decrevit, ne talis obligatio eis remittatur, nisi ex justis caussis Episcopo probandis, qui absentium loco, alios regimine deputet.

Caussæ autem, ex quibus obligatio residentiæ remittitur, hæ sunt.

I. Caussa studiorum in celebri aliqua Universitate (5); quæ caussa non congruit Parochis: nam post Concilium Tridentinum sine idonea doctrina nulli possunt ad curam Animarum adspirare.

II Caussa sunt negotia ejus Ecclesiæ, quam quis colit (6).

III. Servitium Summi Pontificis (7).

IV. Servitium proprii Episcopi.

V. Periculum aliquod lethale, sive morbi, sive violentiæ (8).

Quam-

(4) *Cap. 2. sess. 6.*

(5) *Cap. cum ex eo, ubi Gloss. V. septennio de elect. 6.*

(6) C. *ex parte tua fuit propositum de Cleric. non resident.*

(7) *Cap. cum dilectus fil. 14. eod.*

(8) *C. ad audientiam eod.*

Quamvis autem justa absentia non auferat absentibus fructus, aufert tamen distributiones quotidianas, sive portiones exiliores distinctas a præbendis, sive fructibus majoribus. Quæ distributiones subministrantur in dies iis, qui Ecclesias colunt, Divinis Officiis persungendi, & Solemnibus recitandis.

Quæ distributiones, si aut nullæ sint in Cathedralibus, & Collegiatis, aut sint nimis tenues, possunt ex decreto Sacri Concilii Tridentini (9) Episcopi ex tertia parte præbendarum, & quorumcumque proventuum easdem distributiones præsentibus, exclusis absentibus, dividendas constituere.

Ne tamen denegentur Clerico ægrotanti (10), & ei, quem evidens necessitas, vel Ecclesiæ utilitas excuset, aut senium, propterquod solet Sacra Congregatio Cardinalium veniam residentiæ concedere, non ablatis distributionibus quotidianis (11).

(9) *Seß.21. C.3., & seß. 22. C.3. de reform.*
(10) *Cap.p. de Cler. ægrot.*
(11) *Vid. decreta apud Nicol. h. tit. n.45.*

De Regularibus, & Monachis.

TITULUS XXX.

Hactenus de Clericis, nunc de Monachis, sive solitariam vitam ducentibus, aut ducere debentibus, ut origo nominis, & instituti eorum ostendit. Etenim priscis temporibus, partim ut pericula declinarent, quæ impendebant ab hostibus christiani nominis Ecclesiam vexantibus; partim ut curas profanas effugerent, quibus animum a sacris operibus, & divinis studiis abducitur, non pauci se in deserta loca, & in solitudines condebant, recedentes a multitudine, unde & Græco verbo Anachoretæ; cujus instituti Principes Paulus, & Antonius Ægyptii Eremitæ, hoc est desertorum locorum incolæ, qui cupidos ejus instituti, sectatoresque suos certis vivendi legibus adstrinxerunt. Ad quas tam multi confluebant pietate insignes, ut Divus Basilius opera eorum, & ministerio in rebus sacris uteretur, multaque illis Monasteria extrueret, traditis regulis, quæ ad Occidentem etiam pervenerunt, exceptaque fuerunt a non paucis, sed vagis, & incompositis, quos coegit, & ad rectiorem vivendi normam adduxit Divus Benedictus; adeo ut Monachorum familia in Oriente quidem Divum Basilium: in

Oc-

Occidente vero D. Benedictum auctorem potissimum agnoscant; indeque dicti fuerint Coenobitæ, tanquam communiter viventes, qui in minores plurimas sub diversis nominibus familias, tanquam in ramos discesserunt.

Et quoniam anno centesimo supra millesimum foede laxabatur Clericorum disciplina, redacti fuerunt plures Clerici ad Augustini regulam severiorem, iisque locus tributus in Lateranensi Basilica, unde appellati Canonici Lateranenses, qui secundus est ab ordine Monachorum.

Ex hoc Ordine processit Divus Dominicus, qui ordinem instituit Prædicatorum ad abigendas Hæreses Albigensium, eo tempore gliscentes, & mores publicis in concionibus corrigendos anno MCCXVI.

Eodem tempore Divus Franciscus de Assisio mendicitatis professionem ad Christi, & Apostolorum imitationem invexit; & utrumque ordinem, tam Dominici scilicet, quam Francisci, Honorius III. Pontifex confirmavit anno MCC XXIII.

His accessit Ordo Carmelitarum, quos ad Æliæ imitationem in Monte Carmelo instituit, & ad vitæ severitatem assuefecit Albertus Patriarcha; qui inde in Europam concedentes, regulæ suæ confirmationem impetrarunt.

Eadem ætate Alexander IV. Pontifex plures Eremitas vagos, & errantes compulit ad Divi Augustini regulam, quos Eremitas Augustinianos appellavit.

Atque his quatuor Mendicantium familiis tertius post Canonicos Lateranenses Regularium Ordo constituitur.

Ad quos, veluti capita minora, fere omnia, quæ post processerunt, Monachorum divortia revocantur, præter Clericos, quos vocant regulares, & Ordines Militares, Sacræ scilicet Militiæ adversus Infideles dicatos.

Status Monachorum fundatur in votis, quibus solemniter se obstringunt, cum primum edunt Monachismi professionem: cui voto, utpote solemni, dispensare non potest, nisi Summus Pontifex: cum votū simplex regulariter ex caussa remittere possit etiam Episcopus [1]. Vovendo autem promittunt obedientiam, paupertatem, & castitatem; idque, dum solemniter professionem edunt, qui est aditus interior ad Monachismum; ad quam professionem etiam opus est justa ætas, quam Concilium Tridentinum statuit annorum XVI. expletorum, eamque professionem præcedere debet annus probationis, sive Novitiatus, cum gestatione habitus, & vita intra Monasterii

[1] *Cap. p. de voto, & voti redemt.*

rii claustra [2]. Est autem professio vel expressa, quæ coram Abbate, vel alio legitimo Superiore Monasterii palam emittitur: vel tacita, quæ inducitur ex actibus, cum scilicet quis post annum XVI. expletum, & post annum probationis [3] gestaverit habitum, novitiis, & professis communem, aut cum quis post professionem, sive ratione ætatis nondum justæ, sive ratione illati metus invalidam, per quinquennium tacuerit, neque contra eam professionem reclamaverit: nam ratam eam hubuisse censetur; neque illam rescindere amplius potest, nisi ex justa caussa contra illius quinquennii lapsum fuerit a Summo Pontifice restitutus. At si habitum dimisisset, non antea reclamans audietur, quam si ad Monasterium, & ad suum habitum redierit [4]. Mulieris tamen professio, nisi post exploratam illius ab Episcopo voluntatem rata non habetur [5]. Renunciationes porro, & obligationes intra probationis annum, nisi duobus mensibus ante professionem fiant, non subsistunt, & si fiant intra illos menses, nec professio sequatur, irritabuntur [6]. E 4

Pro-

(2) *Conc. Trid. C. 15. sess. 25. de regular.*
(3) *Vallen. in decret. h. t.*
(4) *Conc. Trid. C. 19. sess. 25. de regular.*
(5) *Conc. Trid. sess. 21. C. 17. de regular.*
(6) *Conc. Trid. sess. 21. C. 16.*

Professus porro, si non renunciaverit, bona sua transferet ad Monasterium, si capax sit, in commune; sin minus, ad proximiores.

Ac sane hodie post Concilium Tridentinum non Monachi, sed & Mendicantes omnes bona possidere possunt in commune, exceptis Capucinis, & Minoribus Observantibus [7].

Privatim vero nullus Monachus habere dominium potest bonorum, ne quidem cum venia Summi Pontificis: nam idem esset facultatem habere eam, atque solvi voto, & e Religione abire. Repugnat enim habere dominium rerum cum professione paupertatis: unde quidquid ad Monachum pervenerit, erit in commune conferendum [8]. Cum autem Religionem semel professus, mutare nequeat statum, neque transire ad aliam Religionem, nisi arctiorem; propterea neque ex Monasterio licet exire sine Superioris venia, etiamsi ad majorem sui Ordinis Præsulatum petatur; nam si sine litteris eam veniam reperiatur, sui Ordinis desertor habetur, & fugitivus appellatur; ideoque punitur [9]: quibus deteriores sunt Apostatæ, qui prorsus retinendæ Religionis ani-

(7) *Conc. Trid. sess. 25. de regular. C 3.*
(8) *Conc. Trid. sess. 25. de regular. C. 2.*
(9) *Conc. Trid. sess. 25. de regular. C. 4.*

animum abjecerunt. De quibus omnibus pleniſſime cavit Innocentius XII inter ſuas Conſtitutiones. Monialibus vero ne tantiſper quidem e Monaſterii clauſtris exire licet, niſi ex venia Epiſcopi, cauſſa cognita: puta ſi Abbatiſſa præſtatione juramenti agnoſcere debeat directum dominium, a quo Monaſterium ſuum poſſideat feudum (10), vel ſi vis major, quæ a natura immineat, vel ab hominibus, puta, incendium, bellum, & ſimilia, quæ neceſſitate ſua ſuperant legum poteſtatem (11); neque fas eſt ulli ad Moniales introire ſine Epiſcopi venia, quam concedet ex juſtis, & neceſſariis cauſſis, puta ſervitii communis, vel valetudinis, vel ſalutis Animarum; quarum ratione, præter communem, & ordinarium Confeſſarium, obtinere debent Moniales bis, aut ter in anno extraordinarium, cui præcordia ſua liberius patefaciant (12). Quoniam autem ſexus imbecillitas, & inſidiarum pericula præſentem cuſtodiam poſcunt; ideo Monialium regimen totum permiſſum eſt Epiſcopis, vel ut Ordinariis, vel ut Sedis Apoſtolicæ Delegatis: ſi Monaſteria ſint exem-

 ta,

(10) *Cap. unico §. verum de regular. in 6.*
(11) *Cap. periculoſo de ſtatu regular. in 6.*
(12) *Conc. Trid. ſeſſ. 25. C. 10. de regular.*

ta, & Sedi Apostolicæ immediate subjecta, nisi vel a Capitulis deputatis regantur, vel ab aliis Regularibus (13).

(13) *Conc. Trid. sess. 25. C. 9. de regular.*

FINIS LIBRI PRIMI.

IN-

INSTITUTIONUM

JURIS PONTIFICII

LIBER SECUNDUS.

De rerum divisione, atque administratione.

TITULUS I.

RES Ecclesiasticæ, sive Sacræ aut spirituales sunt, aut temporales, quarum illæ ad salutem Animarum pertinent, hæ ad Ecclesiæ ac Ministrorum usum. Spiritualium aliæ corporeæ sunt, quæ sensibus contrectantur, eæque dividuntur in Sacramenta, in Res Sacras, Sanctas, & Religiosas, de quibus proxime disseremus. Aliæ sunt incorporeæ, quæ sensibus non subjiciuntur, sed adprehen-

duntur animo, ut virtutes. De Spiritualibus autem rebus corporeis tractare instituentes, primo de Sacramentis disputabimus, ordine suo ad reliquas processuri.

De Sacramentis.

TITULUS II.

Sacramentum est rei sacræ signum a Deo institutum ad significandam gratiam præsentem, nempe sanctitatem, & justitiam nostram ab ipso Sacramento tributam; passionem Christi, & vitam æternam: vel est invisibilis gratiæ visibile signum ad nostram justificationem institutum. Constat autem quodlibet Sacramentum ex materia, & forma, quæ veteres Patres exprimebant per elementum, & verbum: quorum prius materiæ, posterius vero formæ rationem habuit (1). Sacramentorum administrandorum potestas condita est in Ecclesia, quæ illam per suos ministros exercet: qui cum instrumentorum tantum usum præbeant in opere, cujus efficacia, & vis tota fluit a Christo; ideo mores, vel pietas Ministri nihil prorsus conferunt ad efficaciam Sacramentorum: nihil enim refert, bonis ne, an malis hominibus Christus suum opus exercendum committat: instru-

(1) *Catechis. par. 2. de Sacram. C. 14.*

ſtrumenta enim ab ipſo moventur, cujus totum eſt opus (2): dummodo Miniſter poteſtatem habeat, & voluntatem: quam voluntatem habere dicitur, ſi generaliter facere intendat, quod Chriſtus inſtituit, vel quod fecerunt Apoſtoli; vel quod facit Eccleſia Romana: quæ omnia tendunt eo, ut quis facere velit, quod Chriſtus juſſit. Unde ſi quis infidelis, qui neque Chriſtus credit, neque Eccleſię, cum aliquem baptizat, facere velit, quod in Eccleſia fieri perſpexit, is Baptiſmum utiliter confert. Ex tribus autem voluntatibus; ſive intentionibus, quæ a Scholaſticis dicuntur habitualis, virtualis, & actualis, habitualis quidem eſt inutilis, actualis non neceſſaria; unde ad validitatem Sacramenti exigitur ſaltem virtualis, ſive, quæ ita Sacramentum antecedat, ut ex illius vi actus Sacramenti ſequatur (3). Conferunt vero Sacramenta gratiam ſuapte vi, ſive quatenus Sacramenta ſunt, non quatenus elementa, atque conferunt, ut verbis Theologorum utar, ex opere operato. Damnata eſt enim Lutheri, & Calvini ſententia, qui efficaciam Sacramentorum non a Sacramentis ipſis, ſed a ſuſcipientium fide deducunt. Porro duo ſunt Sacramentorum

effectus

(2) *Conc. Trident ſeſſ. 7 c. 2.*
(3) *Conc. Trid. ſeſſ. 7. C. 11. ſect. 4. aiſt. 6. q. 6.*

effectus, quorum prior est communis cunctis, nempe gratia, qua justi reddimur, & character, qui animæ imprimitur a tribus tantum Sacramentis, Baptismo, scilicet, Confirmatione, & Ordine, quæ notam insculpunt animis, qua distinguamur; unde per Baptismi, & Confirmationis characterem segregamur ab Infidelibus, per characterem Ordinis secernimur a laicis. Et quia semel impressus character numquam deletur, ideo tria hæc Sacramenta nefas est iterare. Sunt autem Ecclesiæ Catholicæ Sacramenta septem: Baptismus, qui aditum aperit advenientibus; Confirmatio, quæ robur addit dimicaturis; Eucharistia, quæ alimentum est animæ saluberrimum; Pœnitentia, quæ reducit aberrantes; Extrema Unctio, quæ reficit semianimes. Ordo, quo Ministri Sacrorum instituuntur; & Matrimonium, quo numerus Fidelium augetur; eaque omnia Ecclesiæ quidem in universum sunt necessaria, ratione vero singulorum quædam necessaria dicuntur quædam voluntaria. Necessaria sunt quinque, Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema Unctio. Voluntaria duo, Ordo sacer, & Matrimonium.

De

De Baptismo, & ejus effectu.

TITULUS III.

BAptismi vocabulum venit e Græco verbo βαπτίζειν, quod est mergere, abluere. Baptismi enim aqua diluitur originalis culpa, & mergitur originale peccatum, atque sepellitur, eodemque de fonte novus homo reviviscit, & emergit ad gratiam. Est autem Baptismus triplex. Primus est proprie, vere Baptismus constans ex aqua, & verbo diciturque Baptismus fluminis: duo reliqui per similitudinem Baptismi nomen acceperunt, suntque sanguinis, & flaminis (1). Baptismus sanguinis est, cum quis pro Christo ad necem traditur; etenim martyrio Baptismi fructus consequitur (2). Baptismus flaminis est, cum quis moriens, vehementi Baptismi desiderio corripitur: qui ambo continere debent veri Baptismi votum (3), ut, si salvus sit, eo initietur. Conficitur Baptismus ablutione aquæ, una cum verborum a Christo præscriptorum pronunciatione: non enim aqua ipsa, qua utimur, est Sacramentum

sed

(1) *Cap. Baptismi vicem 4. de consecr. dist. 4.*
(2) *Cap. Cathecum. 37. de consecrat. dist. 4.*
(3) *Cap. debitum de Baptis. c. 2. de Presbyt. non baptiz.*

ſed ipſe uſus aquæ, adjunctis verbis (4). Igitur Baptiſmi materia eſt aqua naturalis, qua nihil communius ad hujus Sacramenti neceſſitatem, nihilque aptius ad ſignificādam interiorem emundationem. Ideo quælibet aqua elementaris, quæ miſtione, aut artificio in aliam naturam non migraverit, apta erit Baptiſmo, veluti aqua pluvia, fluvialis, marina, ciſterna: & ex multorum opinione etiam jurulenta, ſi jus non ſit ita compactum; ut aquæ fluviditatem non abſumpſerit (5). Unde grando, & nix, niſi ſolvantur, non ſunt Baptiſmi materia, quia non poſſunt abluendo mundationem ſignificare, neque lutum, niſi aqua ex eo fuerit expreſſa: denique ab uſu Baptiſmi excluditur aqua factitia, & ſtillatitia ex floribus, aliiſque ſpeciebus, & omnes liquores aqua commiſti, qui tum urgente neceſſitate ad Baptiſmum adhiberi poſſunt, ſi ex miſtione corpus aquæ in aliam ſpeciem non tranſierit, aut admiſta ſpecies aquæ potentiâ vincatur, qualis eſt aqua venarum metallicarum, quam appellant mineralem, aut lixivium: quibus Baptiſmus conferri poteſt, quia naturam retinent e-

lemen-

(4) *Catechiſ. part. 2. de Baptiſmo c. 6.*
(5) *Silveſter in Summa V. Baptiſmus c. 2. n. 5.*

lementaria aquæ (6). Forma Baptiſmi ea eſt, quam præſcripſit Chriſtus (7), ubi miſit Apoſtolos in univerſum Orbem terrarum jubens, ut baptizarent omnes gentes *in nomine Patris*, *& Filii*, *& Spiritus Sancti*. Unde collecta eſt hæc formula: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Quamvis vero quis reticeat pronomen *ego* tamen utiliter baptizat, quia in verbo *baptizo* tacite ſubeſt: immo, etſi ſupprimatur Miniſtri nomen, etiam verum Baptiſma confertur: veluti ſi quis ita more Græcorum pronunciet: *Baptizetur Servus Chriſti in nomine Patris*, *& Filii*, *& Spiritus Sancti*: (8). Immo, etſi Grammatices ignarus non dolo, ſed imperitia ſyllabas corrumpat, ut dicat: *Ego te baptizo in nomine Patrua*, *Filia*, *Spiritua Sancta*, dum veram notionem perſonarum concipiat, etiam recte baptizabit (9). Nec deſunt, qui probent hunc etiam Baptiſmum collatum ſcilicet *in nomine Genitoris*, *& Geniti*, *& Procedentis*: quamvis uſum illius

(6] *D.Thomas q. 66. art. 4. Silveſter V. Baptiſ. q. 2. Ricc. ad Lancell. hoc tit. in princ. Cucch. in ſtit. major. lib. 5. tit. 2. n. 15.*

(7) *Matth. ult., & Marc. ult.*

(8) *Catechiſ. part. 2. de Baptiſm. c. 14.*

(9) *Can. retulerunt 86. de Conſecrat. diſt. 4. facit l. qui habeat §. 4. de manumiſſ. teſtam.*

illius interdicendum censeant (10). Licet etiam conferre Baptismum omni linguâ: dum idem, quod latine, significetur. Conjungenda est hujus formulæ pronunciatio cum ablutione, sine qua nullus adest Baptismus: quamvis nihil referat, an ablutio fiat per unicam, an per trinam mersionem, aut per effusionem, aut per adspersionem aquæ in plures baptizandos (11), dummodo ad caput hominis aqua perveniat (12): unde, si non sit exclusus fœtus ab utero, aut exitus expectandus est, aut caput, si prodierit, abluendum: an enim suffecerit adspersisse membrum aliud principale, præter caput, quæstionis est (13). Ne autem hominibus unquam deesset remedium hoc, ad recipiendam salutem æternam adeo necessarium, Dei benignitas voluit, ut, urgente necessitate, a qualibet manu licite conferatur. Itaque in repentina, & subita re, nempe morte imminente, legimus Baptismi minister est homo quilibet, & parentes ipsi, qui genuerunt (14), excepto ipso

[10] *Gloss. c. multi de Consecrat. dist. 3. Ric. card. hoc tit. in Lancellot. in princ. Vasquez disp. 144. n. 3. tit. 2.*

(11) *Catechis. par. 2. de Bapt. C. 17.*

(12) *Ibid. c. 18.*

(13) *Vallens. hoc tit. §. 1. Silvester in summa de Baptism. c. 4. §. primo vero.*

(14) *C. ad limina 17. 30. q. q. C.*

ipso baptizando [15], sive baptizans Sacerdos sit [16], sive Clericus, sive Laicus, sive Fœmina, sive Hæreticus, sive Judæus, aut Paganus, dummodo facere credat, quod facit Ecclesia, vel quod Christus instituit, & debita materia, formaque utatur [17]. Semota vero necessitate, jure ordinario minister Baptismi legitimus, & primarius est Episcopus, & simplex Sacerdos; & ex eorum consensu Diaconus. Gradus tamen sunt constituti, quibus ad quemque ordinem, cum opus est, baptizandi facultas deveniat, nempe, ut, si desit dignior, descendat ad minus dignum Ministrum. Præter Ministrum operam suam in hujusmodi administratione Sacramenti præbent Patrini, qui fidem infantium loquela carentium in se suscipiunt, seque sponsores, ac fidejussores pro iis offerunt. Quamobrem eorum est erudire pueros Evangelica doctrina, eorumque mores instituere, ut ad idoneam ætatem pervenientes, obligatam a suis Patrinis fidem persolvant. Hinc idonei tantum sunt ad hoc munus assumendi, nec recipiendi Hæretici, aut Pagani, aut Judæi, nec qui ordini suo unice vacare,

(15) *C. debitum 4. de Baptism.*
(16) *Cap. Romanus 23. de Consecrat. dist. 4.*
(17) *Cap. secundum 8. dist. 19. C. si inter 25. cum seq. de Consecr. dist. 4.*

vacare, aliisque curis abstinere debent: unde excluduntur regulares [18]. Patrinorum præfinitus est numerus: non enim licet præter unum admittere, aut ad summum duos, marem, & foeminam, ne disciplinæ ordo magistrorum numero perturbetur; neve plures implicentur affinitate spirituali, ex hac causa oriente, quæ tam valida est, ut nuptias contrahendas impediat, & contractas dirimat [19], de qua in Sacramento Matrimonii disseremus. Porro Baptismi capaces sunt omnes volentes, aut non repugnantes, quales infantes sunt; qui, etsi assentiri nequeant, profitentur tamen per Patrinos, sive fidejussores, & sponsores [20]: & baptizantur in fide totius Ecclesiæ Catholicæ, in quem sensum Maldonatus [21] explicat vulgatum illud, infantes baptizari in fide parentum. Si autem invitis parentibus baptizentur, verum Baptismum recipiunt: quamvis per vim ab infidelibus filii non sint abstrahendi, sed christiana persuasione, atque charitate leniter inducendi, quæ Catholicorum est sententia [22]. Adulti autem etiam in somnum, aut

(18) *Catechis. p. 2. de Baptis. C. 28. C. non licet 103. de Consecr. dist. 4.*

(19) *Catechis. ibid. C. 6. C. ult. de. cogn. spirit.*

(20) *Cap. parvuli 74., & seq. de Consecrat. dist. 4.*

(21) *De. Baptismo q. 6. part. 2. pag. 120.*

(22) *Maldonat. ibid. p. 2. pag. 121.*

aut in furorem versi baptizari possunt, dummodo ante somnum, & furorem Baptismi desiderium ostenderint (23): & muti etiam, & surdi, & ægroti; dum pro iis alii profiteantur (24). Item oportet, ut adulti Baptismo expresse consentiant, quæ dicitur dispositio ad Baptismum, paratique esse debent ad recipiendum, quod Christus instituit, etsi non habeant rectam fidem: alioquin ab Hæreticis baptizati essent rebaptizandi, quod vetuit Ecclesia (25). Ut autem Baptismus his vere collatus possit esse saluber, in doctrina, & vera fide debent institui: unde orta est catechizandi ratio, quæ schola est, & institutio baptizandorum, quorum tres erant gradus; auditorum nempe, sive Tyronum, qui nondum ad Baptismum erant idonei; secundus gradus erat Competitorum, hoc est simul cum aliis Baptismum petentium, quo digni habebantur, quia Christianam doctrinam callebant; tertius erat eorum, qui cum catechizarentur, lapsi erant in publicum aliquod crimen, quin in pœnitentium numerum rejecti tres annos expectare Baptismum cogebantur.

In privatis domibus non licet, nisi magna ex necessitate, aut ob summam personæ

(23) *Cap. majores 3. de Baptism. §. item quæritur.*
(24) *Cap. parvuli 74., & seq. dist. 4. de Consecrat.*
(25) *August. lib. 3. contra Donatist. C. 14.*

fonæ dignitatem aliquem baptizari (26). Baptismi effectus præcipui sunt, primo delere peccatum ab origine contractum in infantibus, & in adultis etiam alia peccata, si ex animo eos pœnituerit, quamvis ad virtutis exercitationem fomes, & concupiscentia supersit. Secundus effectus est remittere pœnas omnes spirituales, viamque rectam ad Cœlum aperire: quamvis pœnas judicialis fori non tollat (27). Tertius est imprimere characterem animæ, ut propterea iterari non debeat nequidem Baptismus Hæreticorum, dum ne formam Hæretici corruperint: ac si de veritate Baptismi dubitetur, concedendus est sub conditione, *Si non es baptizatus, ego te baptizo; &c.* (28).

De Sacramento Confirmationis.

TITULUS IV.

ACceptam post Baptismum fidem Sacramento munimus Confirmationis, quo robustiores evadimus ad prælium contra peccatorum stimulos ineundum. Sacramenti hujus materia est in-
unctio

(26) *Clem. unica de Baptism.*
(27) *Catechism. p. 2. de Baptism. C. 6.*
(28) *Cap. 2. de Baptism.*

unctio Sacri Chrismatis in fronte. Conficitur Chrisma ex Oleo, & Balsamo per Consecrationem ab Episcopo singulis annis in Cœna Domini (1). Forma Confirmationis his absolvitur verbis: *Signo te signo Crucis, confirmo te Chrismate salutis, in nomine Patris, &c.* Minister hujus ordinarius est Episcopus; extraordinarius vero ex delegatione Summi Pontificis simplex Sacerdos, nec alius inferioris ordinis (2). Et quia olim simul cum Baptismo suscipiebatur, ideo etiam superest, ut & susceptores adhibeantur. Nunc enim ad rationis usque usum, nempe ad septennium differtur. Confirmationis effectus præcipui sunt gratia, qua & mundamur, & ad pugnam armamur; & characteris impressio, ex quo consequitur, ut non sit iterandum, quamvis ab Hæreticis acceptum.

De Pœnitentiis, & Remissionibus.

TITULUS V.

Lapsi post Baptismum pœnitentia resurgunt. Est enim Pœnitentia Sacramentum, quo relapsis peccata remittun-

(1) *Cap. quoniam de sent. excomm. in 6. C. si quis de alio 122. de Consecr. dist. 4.*
(2) *Covarruv. lib. 1. C. 10. variar.*

effectus, quorum prior est communis cunctis, nempe gratia, qua justi reddimur, & character, qui animæ imprimitur a tribus tantum Sacramentis, Baptismo, scilicet, Confirmatione, & Ordine, quæ notam insculpunt animis, qua distinguamur; unde per Baptismi, & Confirmationis characterem segregamur ab Infidelibus, per characterem Ordinis secernimur a laicis. Et quia semel impressus character numquam deletur, ideo tria hæc Sacramenta nefas est iterare. Sunt autem Ecclesiæ Catholicæ Sacramenta septem: Baptismus, qui aditum aperit advenientibus; Confirmatio, quæ robur addit dimicaturis; Eucharistia, quæ alimentum est animæ saluberrimum; Pœnitentia, quæ reducit aberrantes; Extrema Unctio, quæ reficit semianimes. Ordo, quo Ministri Sacrorum instituuntur; & Matrimonium, quo numerus Fidelium augetur; eaque omnia Ecclesiæ quidem in universum sunt necessaria, ratione vero singulorum quædam necessaria dicuntur quædam voluntaria. Necessaria sunt quinque, Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema Unctio. Voluntaria duo, Ordo sacer, & Matrimonium.

De Baptiſmo, & ejus effectu.

TITULUS III.

BAptiſmi vocabulum venit e Græco verbo βαπτίζειν, quod eſt mergere, abluere. Baptiſmi enim aqua diluitur originalis culpa, & mergitur originale peccatum, atque ſepellitur, eodemque de fonte novus homo reviviſcit, & emergit ad gratiam. Eſt autem Baptiſmus triplex. Primus eſt proprie, vere Baptiſmus conſtans ex aqua, & verbo diciturque Baptiſmus fluminis: duo reliqui per ſimilitudinem Baptiſmi nomen acceperunt, ſuntque ſanguinis, & flaminis (1). Baptiſmus ſanguinis eſt, cum quis pro Chriſto ad necem traditur; etenim martyrio Baptiſmi fructus conſequitur (2). Baptiſmus flaminis eſt, cum quis moriens, vehementi Baptiſmi deſiderio corripitur: qui ambo continere debent veri Baptiſmi votum (3), ut, ſi ſalvus ſit, eo initietur. Conficitur Baptiſmus ablutione aquæ, una cum verborum a Chriſto præſcriptorum pronunciatione: non enim aqua ipſa, qua utimur, eſt Sacramentum

ſed

---

(1) *Cap. Baptiſmi vicem 4. de conſecr. diſt. 4.*

(2) *Cap. Cathecum. 37. de conſecrat. diſt. 4.*

(3) *Cap. debitum de Baptiſ. c. 2. de Presbyt. non baptiz.*

ſed ipſe uſus aquæ, adjunctis verbis (4). Igitur Baptiſmi materia eſt aqua naturalis, qua nihil communius ad hujus Sacramenti neceſſitatem, nihilque aptius ad ſignificādam interiorem emundationem. Ideo quælibet aqua elementaris, quæ miſtione, aut artificio in aliam naturam non migraverit, apta erit Baptiſmo, veluti aqua pluvia, fluvialis, marina, ciſternina: & ex multorum opinione etiam jurulenta, ſi jus non ſit ita compactum; ut aquæ fluviditatem non abſumpſerit (5). Unde grando, & nix, niſi ſolvantur, non ſunt Baptiſmi materia, quia non poſſunt abluendo mundationem ſignificare, neque lutum, niſi aqua ex eo ſuerit expreſſa; denique ab uſu Baptiſmi excluditur aqua factitia, & ſtillatitia ex floribus, aliiſque ſpeciebus, & omnes liquores aqua commiſti, qui tum urgente neceſſitate ad Baptiſmum adhiberi poſſunt, ſi ex miſtione corpus aquæ in aliam ſpeciem non tranſierit, aut admiſta ſpecies aquæ potentiâ vincatur, qualis eſt aqua venarum metallicarum, quam appellant mineralem, aut lixivium: quibus Baptiſmus conferri poteſt, quia naturam retinent elemen-

(4) *Catechiſ. part. 2. de Baptiſmo c. 6.*
(5) *Silveſter in Summa V. Baptiſmus c. 2. n. 5.*

lementaria aquæ (6). Forma Baptiſmi ea eſt, quam præſcripſit Chriſtus (7), ubi miſit Apoſtolos in univerſum Orbem terrarum jubens, ut baptizarent omnes gentes *in nomine Patris*, *&* *Filii*, *&* *Spiritus Sancti*. Unde collecta eſt hæc formula: *Ego te baptizo in nomine Patris*, *&* *Filii*, *&* *Spiritus Sancti*. Quamvis vero quis reticeat pronomen *ego* tamen utiliter baptizat, quia in verbo *baptizo* tacite ſubeſt: immo, etſi ſupprimatur Miniſtri nomen, etiam verum Baptiſma confertur: veluti ſi quis ita more Græcorum pronunciet: *Baptizetur Servus Chriſti in nomine Patris*, *&* *Filii*, *&* *Spiritus Sancti*: (8). Immo, etſi Grammatices ignarus non dolo, ſed imperitia ſyllabas corrumpat, ut dicat: *Ego te baptizo in nomine Patrua*, *Filia*, *Spiritua Sancta*, dum veram notionem perſonarum concipiat, etiam recte baptizabit (9). Nec deſunt, qui probent hunc etiam Baptiſmum collatum ſcilicet *in nomine Genitoris*, *&* *Geniti*, *&* *Procedentis*: quamvis uſum illius

(6) *D. Thomas q. 66. art. 4. Silveſter V. Baptiſ. q. 2. Ricc. ad Lancell. hoc tit. in princ. Cucch. inſtit. major. lib. 5. tit. 2. n. 15.*

(7) *Matth. ult., & Marc. ult.*

(8) *Catechiſ. part. 2. de Baptiſm. c. 14.*

(9) *Can. retulerunt 86. de Conſecrat. diſt. 4. facit t. qui habeat §. 4. de manumiſſ. teſtam.*

illius interdicendum censeant (10). Licet etiam conferre Baptismum omni lingua: dum idem, quod latine, significetur. Conjungenda est hujus formulæ pronunciatio cum ablutione, sine qua nullus adest Baptismus: quamvis nihil referat, an ablutio fiat per unicam, an per trinam mersionem, aut per effusionem, aut per adspersionem aquæ in plures baptizandos (11), dummodo ad caput hominis aqua perveniat (12): unde, si non sit exclusus fętus ab utero, aut exitus expectandus est, aut caput, si prodierit, abluendum: an enim suffecerit adspersisse membrum aliud principale, præter caput, quæstionis est (13). Ne autem hominibus unquam deesset remedium hoc, ad recipiendam salutem æternam adeo necessarium, Dei benignitas voluit, ut, urgente necessitate, a qualibet manu licite conferatur. Itaque in repentina, & subita re, nempe morte imminente, legimus Baptismi minister est homo quilibet, & parentes ipsi, qui genuerunt (14), excepto ipso

[10] *Gloss. c. multi de Consecrat. dist. 3. Ric. card. hoc tit. in Lancellot. in princ. Vasquez disp. 144. n. 3. tit. 2.*

(11) *Catechis. par. 2. de Bapt. C. 17.*

(12) *Ibid. c. 18.*

(13) *Vallens. hoc tit. § 1. Silvester in summa de Baptism. c. 4. §. primo vero.*

(14) *C. ad limina 17. 30. q. 4. C.*

ipso baptizando [15], sive baptizans Sacerdos sit [16], sive Clericus, sive Laicus, sive Fœmina, sive Hæreticus, sive Judæus, aut Paganus, dummodo facere credat, quod facit Ecclesia, vel quod Christus instituit, & debita materia, formaque utatur [17]. Semota vero necessitate, jure ordinario minister Baptismi legitimus, & primarius est Episcopus, & simplex Sacerdos; & ex eorum consensu Diaconus. Gradus tamen sunt constituti, quibus ad quemque ordinem, cum opus est, baptizandi facultas deveniat, nempe, ut, si desit dignior, descendat ad minus dignum Ministrum. Præter Ministrum operam suam in hujusmodi administratione Sacramenti præbent Patrini, qui fidem infantium loquela carentium in se suscipiunt, seque sponsores, ac fidejussores pro iis offerunt. Quamobrem eorum est erudire pueros Evangelica doctrina, eorumque mores instituere, ut ad idoneam ætatem pervenientes, obligatam a suis Patrinis fidem persolvant. Hinc idonei tantum sunt ad hoc munus assumendi, nec recipiendi Hæretici, aut Pagani, aut Judæi, nec qui ordini suo unice

vacare,

(15) *C. debitum 4. de Baptism.*

(16) *Cap. Romanus 23. de Consecrat. dist. 4.*

(17) *Cap. secundum 8. dist. 19. C. si inter 25. cum seq. de Consecr. dist. 4.*

vacare, aliisque curis abstinere debent: unde excluduntur regulares [18]. Patrinorum præfinitus est numerus: non enim licet præter unum admittere, aut ad summum duos, marem, & foeminam, ne disciplinæ ordo magistrorum numero perturbetur; neve plures implicentur affinitate spirituali, ex hac causa oriente, quæ tam valida est, ut nuptias contrahendas impediat, & contractas dirimat [19], de qua in Sacramento Matrimonii differemus. Porro Baptismi capaces sunt omnes volentes, aut non repugnantes, quales infantes sunt; qui, etsi assentiri nequeant, profitentur tamen per Patrinos, sive fidejussores, & sponsores [20]: & baptizantur in fide totius Ecclesiæ Catholicæ, in quem sensum Maldonatus [21] explicat vulgatum illud, infantes baptizari in fide parentum. Si autem invitis parentibus baptizentur, verum Baptismum recipiunt: quamvis per vim ab infidelibus filii non sint abstrahendi, sed christiana persuasione, atque charitate leniter inducendi, quæ Catholicorum est sententia [22]. Adulti autem etiam in somnum, aut

(18) *Catechis. p. 2. de Baptis. C. 28. C. non licet 103. de Consecr. dist. 4.*
(19) *Catechis. ibid. C. 6. C. ult. de cogn. spirit.*
(20) *Cap. parvuli 74., & seq. de Consecrat. dist. 4.*
(21) *De Baptismo q. 6. part. 2. pag. 120.*
(22) *Maldonat. ibid. p. 2. pag. 121.*

aut in furorem versi baptizari possunt, dummodo ante somnum, & furorem Baptismi desiderium ostenderint (23): & muti etiam, & surdi, & ægroti; dum pro iis alii profiteantur (24). Item oportet, ut adulti Baptismo expresse consentiant, quæ dicitur dispositio ad Baptismum, paratique esse debent ad recipiendum, quod Christus instituit, etsi non habeant rectam fidem: alioquin ab Hæreticis baptizati essent rebaptizandi, quod vetuit Ecclesia (25). Ut autem Baptismus his vere collatus possit esse saluber, in doctrina, & vera fide debent institui: unde orta est catechizandi ratio, quæ schola est, & institutio baptizandorum, quorum tres erant gradus; auditorum nempe, sive Tyronum, qui nondum ad Baptismum erant idonei; secundus gradus erat Competitorum, hoc est simul cum aliis Baptismum petentium, quo digni habebantur, quia Christianam doctrinam callebant; tertius erat eorum, qui cum catechizarentur, lapsi erant in publicum aliquod crimen, quin in pœnitentium numerum rejecti tres annos expectare Baptismum cogebantur.

In privatis domibus non licet, nisi magna ex necessitate, aut ob summam personæ

(23) *Cap. majores 3. de Baptism. §. item quæritur.*
(24) *Cap. parvuli 74., & seq. dist. 4. de Consecrat.*
(25) *August. lib. 3. contra Donatis. C. 14.*

sonæ dignitatem aliquem baptizari (26). Baptismi effectus præcipui sunt, primo delere peccatum ab origine contractum in infantibus, & in adultis etiam alia peccata, si ex animo eos pœnituerit, quamvis ad virtutis exercitationem fomes, & concupiscentia supersit. Secundus effectus est remittere pœnas omnes spirituales, viamque rectam ad Cœlum aperire: quamvis pœnas judicialis fori non tollat (27). Tertius est imprimere characterem animæ, ut propterea iterari non debeat nequidem Baptismus Hæreticorum, dum ne formam Hæretici corruperint: ac si de veritate Baptismi dubitetur, concedendus est sub conditione, *Si non es baptizatus, ego te baptizo, &c.* (28).

De Sacramento Confirmationis.

TITULUS IV.

ACceptam post Baptismum fidem Sacramento munimus Confirmationis, quo robustiores evadimus ad prælium contra peccatorum stimulos ineundum. Sacramenti hujus materia est inunctio

(26) *Clem. unica de Baptism.*
(27) *Catechism. p. 2. de Baptism. C. 6.*
(28) *Cap. 2. de Baptism.*

unctio Sacri Chrismatis in fronte. Conficitur Chrisma ex Oleo, & Balsamo per Consecrationem ab Episcopo singulis annis in Cœna Domini (1). Forma Confirmationis his absolvitur verbis: *Signo te signo Crucis, confirmo te Chrismate salutis, in nomine Patris, &c.* Minister hujus ordinarius est Episcopus; extraordinarius vero ex delegatione Summi Pontificis simplex Sacerdos, nec alius inferioris ordinis (2). Et quia olim simul cum Baptismo suscipiebatur, ideo etiam superest, ut & susceptores adhibeantur. Nunc enim ad rationis usque usum; nempe ad septennium differtur. Confirmationis effectus præcipui sunt gratia, qua & mundamur, & ad pugnam armamur; & characteris impressio, ex quo consequitur, ut non sit iterandum, quamvis ab Hæreticis acceptum.

De Pœnitentiis, & Remissionibus.

TITULUS V.

LApsi post Baptismum pœnitentia resurgunt. Est enim Pœnitentia Sacramentum, quo relapsis peccata remittun-

(1) *Cap. quoniam de sent. excomm. in 6. C. si quis de alio 122. de Consecr. dist. 4.*

(2) *Covarruv. lib. 1. C. 10. variar.*

tuntur, eaque duplex est; interior, qua dolorem præteritorum criminum, & perfectioris vitæ propositum concipimus; & exterior, in qua consistit Sacramenti ratio, qua per res sensibiles exprimuntur ea, quæ interius in animo peraguntur (1): qualis est absolvendi actus respondens actui interiori, quo a peccato liberamur. Cæterum communiter ex Conc. Trid., & Florentino, materia, partesque Sacramenti sunt Contritio, Confessio, Satisfactio; etsi etiam peccata Pœnitentiæ materia remota dicantur, cum ab hoc Sacramento, tanquam ab igne ligna consumantur (2). Forma verbis illis continetur: *Ego te absolvo*, quæ perspicua esse debent, & expressa, oreque pronunciata: unde nequit absens quis, & per Epistolam absolvi (3). Partes ejus integrales, sive, quæ totam Pœnitentiam conficiunt, sunt tres: Contritio, Confessio, & Satisfactio. Contritio est animi dolor, ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero; adeo ut contritio, ut satis sit ad Dei gratiam nobis impetrandam, debeat esse talis, quæ gravissimum quemcumque

(1) *Catechism. de pœnitent. C. 6., & 13.*
(2) *Catechism. ibid. C. 18.*
(3) *Vid. declarat. Clem. 8. in Bulla 87. SS. Dominus noster.*

que dolorem ſuperet, rerum caducarum cauſſa conceptum (4). Sicut enim noſter erga Deum amor rerum creatarum amorem omnem longiſſimo intervallo antecedere debet, ita & contritionis dolor, qui ex amiſſo Dei amore naſcitur, omnibus longe doloribus debet anteire; nec refert, quod is dolor minus afficiat ſenſum, quam dolor rerum creatarum, dummodo tum præ cæteris doloribus corripiat voluntatem: adeo ut quamvis ſenſus alicujus acrius filii morte percellatur, quam conſideratione peccati; ſi tamen ei detur optio, filii mortem, quam peccatum malit. Qui dolor appellari poteſt latine dolor æſtimationis, quia non ſenſu corporis, ſed animi æſtimatione metitur damnum. Quamvis raro accidat, ut dolorem veritatis dolor ſenſus non comitetur: itaut nulla ſit via tutior ad expendendam contritionis veritatem, quam ſumma ſenſibilis doloris intentio. Hæc autem dicitur contritio perfecta, quæ ſi votum confeſſionis, & ſatisfactionis includat, remiſſionem peccatorum parit, etſi facultas confitendi, & ſatisfaciendi aliquo caſu intercipiatur. Cæterum ſi contritio ad eum gradum non perveniat, qui ſit ad impetrandam veniam ſatis, adjuncto tamen Sacramento ſufficiet ad pec-

F cato-

(4) *Conc. Trid.*

catorum remissionem (5): etenim confessione redditur perfecta, quæ contritio imperfecta peculiari nomine vocatur Attritio, atque detestatio peccati, & dolor æternarum pœnarum metu conceptus. Hanc autem S. C. Trid. declaravit: *esse donum Dei, & impulsum Spiritus Sancti, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum moventis, quo pœnitens adjutus, viam sibi ad justitiam parat*. Et quamvis sine Sacramento Pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat; tamen etiam ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit (6). Confessio est propriorum peccatorum ad remissionem per Ecclesiæ potestatem impetrandam apud Sacerdotem expositio (7). Hujus Sacramenti certum tempus præscripsit Ecclesia, censuitque, semel saltem in anno rite Confessionem emittendam a singulis, ut Paschatis tempore quisque Sacram Eucharistiam ejusdem Ecclesiæ jussu participemus (8). Quod Communionis præceptum, quia obligat tempore Paschatis, ideo & ad id tempus dirigitur Confessio, sine

(5) *Catechism. C.47. de pœnitent.*
(6) *Conc. Trid. sess.4. C. 4. de pœnitent.*
(7) *Conc. Trid. sess.14. de pœnit. C.5. & 6.*
(8) *Cap. omnis utriusque sexus de pœnitent., & remiss.*

ſine qua nemo criminoſus mundatur, ut ſit ad Euchariſtiam percipiendam idoneus (9). Juſta Confeſſionis ætas eſt, cum quis eſt doli capax, quos annos vocant diſcretionis (10). Præter tempus autem Paſchatis, hi definiuntur neceſſariæ Confeſſionis caſus. Primo, mortis articulus. Secundo, mortis periculum. Tertio, proxima ſuſceptio alicujus ex Sacramentis, ad quæ nonniſi pure, atque caſte accedere debemus. Quarto, ut vitemus peccandi periculum, quod Confeſſione procul nos arcere poſſe cenſeamus. Quinto, cum ipſa conſcientia ad Confeſſionem ſtimulamur. Sexto, ſi metuimus, ne peccatorum obliviſcamur. Septimo, ſi defectura nobis ſit Confeſſariorum copia (11). Porro Medici mature debent ægrotos ad Confeſſionem impellere (12). Ad utilitatem Confeſſionis tria præcipue, ac neceſſario requiruntur. Primo, ut ſit flebilis, & luctuoſa; ſecundo, ut ſit candida, ſine fuco, & mendacio; tertio, ut ſit

(9) *Covar. in C. alma mater n. 6., & 7. Conc. Trid. ſeſſ.* 14. *C.*5. *de pœnit.*

(10) *Cap. omnis utriuſque ſexus h. tit. Conc. Trid. ſeſſ.* 14. *C.* 5., *& can.* 8. *Catechiſm. de pœnit. C.* 58.

(11) *Catechiſm. de pœnit. C.* 59.

(12) *Cap. cum infirmitas* 13. *de pœnitent. & remiſſ. Pius V Conſtit. ſupra Gregem* 11. *Martii* 1566.

integra, & e memoria quidquid non defluxerit, expromat, postquam eam diligenter quis excusserit; prolatis non modo criminibus, sed & modis, sive quas vocant circumstantias, quando mutant speciem (13). Confessio Sacerdoti concredita est, ab eo alto silentio premenda, & occultanda, obsignandaque sigillo Confessionis, ut vulgo loquimur; quod sigillum Sacerdos, qui fregerit, aut violaverit, peccatumve revelaverit, in arctum, & perpetuum carcerem detruditur, postquam dejectus fuerit ab ordine (14). Minister Sacramenti hujus est Sacerdos, qui cum ordine simul habeat, & jurisdictionem. Cum enim Pœnitentia sit actus judicialis, non sufficit simplex ordo, nisi ad ordinem accedat jurisdictio, sine qua judicium est irritum. Universam vero jurisdictionem habet quilibet Sacerdos in quemcumque hominem, quando eum viderit in mortis articulo constitutum; quo tempore ab omni Sacerdote, & ab omni culpa, & excommunicatione quis potest absolvi (15). Quod benignissime

(13) *C. consideret. de pœnitent. dist. 5. Cap 5. sess. 14. Conc. Trid. de pœnitent.*

(14) *Cap. omnis utriusque sexus de pœnitent., & remiss.*

(15) *Catechism. de pœnitent. C. 72. Conc. Trid. sess. 14. C. 7. de pœnitent.*

ſime inſtitutum eſt, nequando deficiente abſolutionis ope fideles in æternum perirent. Cæterum extra mortis articulum nemo poteſt abſolvere, niſi proprium ſubditum, & ſubditus abſolvi non poteſt, niſi a proprio Sacerdote. Proprius autem Sacerdos omnium eſt Summus Pontifex; Epiſcopus vero eſt proprius Sacerdos totius ſuæ Diœceſeos, & Parochus totius ſuæ Parochiæ: hique habere dicuntur juriſdictionem ordinariam, quæ iis defertur ex ipſo munere, quod ſuſceperunt; præter quos alii extraordinariam juriſdictionem habent jure delegato, quales ſunt regulares, quibus Pontificiis Conſtitutionibus facultas conceſſa invenitur: quamvis poſt Conc. Trid. nequeat regularis ullus, qui non ſit Parochus, eam facultatem exercere, atque Confeſſiones audire, niſi ab Epiſcopo, cui ſe examinandum debet offere, fuerit adprobatus (16). Non tamen quilibet ordinariam, aut delegatam poteſtatem habens, de culpis omnibus poteſt abſolvere: ſunt enim peccata, quæ ſibi excepit, ac reſervavit abſolvenda vel Summus Pontifex, vel Epiſcopus, quibus remittendis generalis juriſdictionis conceſſio minime ſufficit. Ac ſane ſummo Pontifici reſervati ſunt caſus expreſſi in

(16) *Conc. Trid. ſeſſ. 23. de reform. C. 1.*

Jure Canonico, & in Bullario, veluti primo violenta manus injectio in Clericum (17); secundo, violatio clausuræ Monialium; tertio, manus conferentes in singulari certamine, sive duello, eoque provocantes, & respondentes (18); quarto, simonia realis, vel fiduciaria, quam vocant confidentialem. Plura vide apud Interpretes. Episcopo vero alii casus reservantur ex jure, alii ex consuetudine. Reservantur ex jure primo peccatum, ex quo quis Clericus incurrisset irregularitatem; secundo, incendium dolo conflatum; tertio, publica blasphemia, criminaque alia, quibus publica pœnitentia imponitur; quarto, excommunicatio major, cujus absolutionem Canonis conditor Episcopo reservaverit, alioquin reservata intelligitur Summo Pontifici (19). Casus vero reservati a consuetudine sunt, quos quisque Episcopus pro arbitrio suo reservare sibi consueverit; ut distingui, & comprehendi regula nequeant. Nunc ad tertiam Pœnitentiæ partem, nempe ad satisfactionem procedamus. Satisfactio in universum est compensatio, aut redditio rei, vel juris ablati; quia

igitur

(17) *Cap. si quis suadente* 17. *q.* 4.

(18) *Concil. Trident. sess.* 25. *C.* 19. *de reform.*, *&* *Constitut. Gregorii XIII.*, *quæ incipit* ad tollendam.

(19) *Silvester in summa*, *verbo* casus.

igitur peccando detraximus Deo, quod debebamus, eumque læsimus, cum ei res creatas prætulimus; propterea in satisfactionem injuriæ rependere Deo debemus mœrorem nostrum ex laboriosis affectibus concipiendum, quo culpas a nobis admissas simul ulciscamur, & Deum erga nos placatum, benignumque reddamus: quæ Pœnitentiæ pars satisfactio appellatur. Quamvis autem homo, qui est finitus, nullis operibus queat Infinitati Divinæ satisfacere; tamen Deus pro sua benignitate gratam, acceptamque habet, quam præstare possumus, etsi majorem debeamus. Satisfactionem autem vetus Ecclesia exigere solebat, antequam remissionem largiretur pœnitentibus, qui per plures gradus ad absolutionem perducebantur, si publice peccantes, publice quoque ad tollendam populi offensionem puniri oportebat. Erant igitur quinque pœnitentiæ ordines. Primus flentium ad fores Ecclesiæ, seque introeuntibus commendantium, ut sibi veniam impetrarent. Secundus eorum, qui admittebantur in Ecclesiam ad concionem audiendam, post eam autem statim ejiciebantur. Tertius eorum, qui admittebantur ad preces publicas, sed excludebantur a Sacrificio. Quartus eorum, qui Sacrificii precibus intererant, sed Communione Corporis Christi arcebantur. Quintus

eorum, qui omni Pœnitentiæ parte perfuncti, tantum Communionem Corporis Christi expectabant. Nunc autem mutata temporum ratione remissius agitur, & rei ante peractam Pœnitentiam, dummodo eam candide promiserint, absolvuntur. Satisfactio autem omnis in his tribus potissimum generibus versatur; nempe oratione, eleemosyna, jejunio: ad orationem revocantur non solum preces ore pronunciatæ, sed etiam tacite recogitatæ, & quodlibet sacrum aut docendi, aut prædicandi, aut juste, sancteque judicandi studium. Ad eleemosynas trahuntur cuncta opera benefica, quæ a misericordia procedunt. Ad jejunium vero redigitur & cilicium, & peregrinatio, & fames, & flagella, & quælibet vexatio corporis. Jejunia porro vel sponte suscipiuntur, vel indicuntur ab Ecclesia, qualia sunt vigiliæ, quatuor tempora, quadragesima. Nunc ad alteram tituli hujus partem accedamus, hoc est ad remissiones, nempe ad indulgentias, de quibus hæc Episcopus Meldensis in sua expositione fidei §. 8. -- *Cum (Ecclesia) aspera peccatoribus, & laboriosa opera injungit, iique illa submisso animo subeunt, ea dicitur Satisfactio: cum autem propter eximiam pœnitentiam, pietatem, aliaque bona opera, quæ ipsa præscripserit, e debita aliquid ipsis pœna remittit, ea dici-*

tur

tur Indulgentia --- Et infra --- *Quicumque ex hac vita in Christi gratia, & charitate decedunt, nondum tamen persolutis his pœnis, quas justis reservavit Deus, in altera vita luunt. Earum Thesaurus congestus est ex meritis Christi necessariam satisfactionem exsuperantibus, & ex perpessionibus, cruciatibusque Sanctorum, supra quam peccatorum expiatio flagitabat: quæ cum illis supersint, adhibentur ad nostras pœnas allevandas, sicuti & veteres pœnitentes remissionem pœnarum assequebantur per preces Martyrum, & Confessorum, qui toleratorum abs se dolorum meritis veniam pœnitentibus impetrabant: quæ pœnæ cum prorsus remittebantur, indulgentia plenaria, & remissio dicebatur.* Indulgentiarum valor expenditur primo ex affectu, & animo recipientis; debet enim peccato mortali vacare (20): secundo ex voluntate dantis; tertio, ex potestate verborum; quarto, ex potestate concedentis; quinto, ex causa concedendi.

(20) *Navarr. de indulg. not. 19.*

De Eucharistia.

TITULUS VI.

EUcharistia Græce significat gratiarum actionem, quam, quoniam in Missæ sacrificio complectimur, propterea Sacramentorum Corporis Christi, quod in Missa continetur, Eucharistia nuncupatur. Per hoc Sacramentum Christum Deum habemus præsentem: substantia enim panis, & vini non manet in Sacramento, sed convertitur in Corpus Christi, & in Sanguinem conversione mirabili, quam transubstantiationem appellamus, hoc est actionem, qua tota, & integra substantia unius rei transfunditur in totam, & integram substantiam alterius. Unde Sacramentum hoc signum est, & res significata. Signum est species panis, & vini, res significata est ipse Christus, qui est in qualibet specie, sive panis, sive vini separatim, & in qualibet parte Sacramenti (1). Eucharistiæ duplex est materia, panis, & vinum, quamvis ipsum Sacramentum sit unum, cum ad rem unam significandam fuerit institutum, nempe cibum spiritualem Corporis, & Sanguinis Christi (2). Oportet autem, panem

(1) *Conc. Trid. sess.* 13. *C.* 3.
(2) *Catechism. de Sacram. C.* 10.

panem esse triticeum, nec refert, azymus ne sit, quo utitur Ecclesia Latina, an fermentatus, quo, Latina tolerante, utitur Ecclesia Græca. Panis autem ex farre, oryza, fabis, milio, castaneis, & leguminibus, aliisque id genus, non est vera hujus materia Sacramenti (3): quia communi loquendi usu panis nomine triticeum intelligimus, & quidem aqua elementari confectum, non rosacea, melle, lacte; oleo, per quæ panis transit in aliam speciem (4). Vinum vero debet esse ex uvis, quo utimur ad potum, quoque usus est Christus (5): unde rejicitur omphacium, sive succus immaturarum uvarum, & acetum, quod vini naturam acescendo deposuit, & vinum congelatum, nisi postquam fuerit solutum. Ex musto tamen conficitur Sacramentum (6). Vino admiscendum est aliquantulum aquæ, tum quia id credibile est fecisse Christum de more in mensa; tum propter aquam, quæ de latere ipsius una cum sanguine fluxit. Forma Consecrationis Eucharistiæ alia est in pane, alia in vino, utræque ex

(3) *Can. in Sacram. dist. 2. de Consecrat. Catechis. p. 2. de Eucharist. C. 12.*

(4) *Silvester de Eucharist. §. 1. quæritur.*

(5) *Luc. 22. can. in Sacramen. dist. 2. de Conf. Catechis. p. 2. de Sacr. Euch. C. 17.*

(6) *C. cum omne C. didicimus dist. 2. de Conf. Vallens. tit. de celebr. Missæ §. 1.*

Christi ore sumptæ, qui panem his verbis in Cœna consecravit; *Hoc est Corpus meum*; idemque præscripsit faciendum, Ecclesiæ pro Consecrationis forma. Alia forma, nempe consecrandi Sanguinis est illa: *Hic est Calix Sanguinis mei:* quæ exponitur, hic est Sanguis meus, qui hoc Calice continetur (7). Sacramenti hujus Minister est solus Presbyter, sive Sacerdos: Sacerdotibus enim Christus dixit, *hoc facite in meam commemorationem*. Cum autem omnes mortali peccato involuti ab hoc Sacramento arceantur; etiam Presbyter a conficiendo eodem Sacramento, Missaque celebranda debet abstinere, nisi copia Confessarii desit, apud quem culpam emendet: tunc enim si necessitas urgeat, ei celebrare licebit, dummodo, quamprimum poterit, post celebrationem confiteatur (8): nec tamen licet, nisi jejunis, & semel in die Missam celebrare, præterquam in Christi natali die, vel urgente necessitate (9); teneturque Sacerdos Hostiam abs se consecratam sumere, sive communicare, ni velit ab Ecclesiæ liminibus arceri, & per annum a celebratione suspendi

(7) *Catechism. C.23. de Eucharist.*
(8) *Conc. Trid. sess.13. C.7.*
(9) *Cap. consuluisti de celeb. Missæ, ubi Gloss.*

di [10]. Tripliciter autem Euchariſtia ſumitur: ſacramentaliter; ſpiritualiter; & ſacramentaliter, & ſpiritualiter ſimul. Sacramentaliter ſumunt omnes, etiam criminoſi, qui dentibus tantum hoc Sacramentum premunt, non animo attingunt. Spiritualiter ſumunt vere poenitentes, & puri, quibus deeſt copia illius, cujus gratiam deſiderio, & voto aſſequuntur. Spiritualiter vero, & ſacramentaliter ſumunt, qui pio corde os ad illud admovent: nam & ipſam Chriſti carnem ore attingunt, & Sacramenti gratiam ſpiritu comprehendunt [11]. Ad Euchariſtiam admittuntur omnes, qui ad annos diſcretionis pervenerunt: & ſemel in anno ſaltem obligamur tempore Paſchalis Reſurrectionis: quamvis antea ter ſaltem obligaremur, ut patet ex Conc. Eliberit., a quo uxorati jubentur tres, quatuor, aut octo ſaltem dies ab uxore ante Euchariſtiam abſtinere: quod priſcæ ſeveritati relinquitur [12]. Sacramentum hoc tria ſignificat: primo Paſſionem Chriſti, cum Paulus ſcribat, nos mortem Domini annunciare, quotieſcumque Panem hunc manducamus, & Sanguinem bibimus. Secun-

(10) *Can. peracta* 10. *diſt.* 2. *de Conſecrat. can. relatum* 11. *ead. d.*
(11) *Conc. Trid. ſeſſ.* 13. *de Euch. C.* 8.
(12) *C. omnis homo d.* 2. *de Conſecrat.*

Secundo cæleſtem gratiam ex hoc ſpirituali alimento. Tertio cæleſtem gloriam, & fructum æternæ felicitatis [13].

De Extrema Unctione.

TITULUS VII.

EXtrema Unctio Sacramentum eſt, quod datur exeuntibus ab hac vita; eſtque Sacramentum, quo graviter ægrotans certis in partibus corporis ad peccatorum remiſſionem, & virium robur oleo ſolemniter inungitur; per quam Unctionem exteriorem corporis interior in anima cæleſtis gratiæ Unctio ſignificatur [1]. Hujus Sacramenti materia proxima eſt ipſa Unctio, remota vero, quam vocant, eſt oleum: non illud balſamo miſtum, quod Chriſma appellatur, cujuſque uſus eſt in Confirmatione, atque in Unctione Regum, & Sacerdotum; ſed oleum purum ab Epiſcopo etiam in die Cœnæ Dominicæ conſecratum, quod & oleum dicitur Catechumenorum, cum eo liniantur & Catechumeni in pectore, & in ſcapulis [2]. Forma Sacramenti hujus concepta non eſt verbis directis, utpote

(13) *Catechiſ. C. 10. de Euchariſt.*

(1) *Catechiſm. C. 5. & 7. p. 2. de Sacrament. Unct. C. unic. in princ. de Sacra Unctione.*

(2) *Cap. unic. de Sacra Unctione.*

utpote *ego te baptizo*; ſed obliquis, & precariis, nempe his: *Per iſtam Sanctam Unctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam indulgeat tibi Deus quidquid oculorum, ſive narium, ſive tactus vitio deliquiſti*. Liniuntur enim oleo ſenſus, per quos vitia contraximus, oculi nempe, aures, nares, os, & renes, tanquam luxuriæ ſedes, exceptis foeminis, quibus ob ſexus pudorem renes non unguntur. Miniſter Unctionis eſt Epiſcopus, & Sacerdos, qui juriſdictionem habeat, nempe Parochus, niſi urgeat neceſſitas, quo caſu quilibet Sacerdos recte adminiſtrat, etiam regularis [3]. Solis autem ægrotis hoc Sacramentum præbetur, non vero capite damnatis, niſi ex morbo brevi morituris, neque ex præſenti conſuetudine infantibus, & pueris, neque amentibus, qui antequam in furorem inciderent, deſiderium illius non oſtenderint, cum ægrotarent [4], neque iis, qui Euchariſtiam nondum ſumpſerint. Sed in quo morbi gradu ſit hoc Sacramentum ſuſcipiendum, quæritur: & rectius meo judicio putant, qui negant, ad extremum expectandum, ac tempus cenſent idoneum, ſi grave aliquod periculum impendet, quod valde conſonat uſui vete-

(3) *Clem. 1. in princ. junct. Cap. ult. de privileg.*
(4) *Catechiſm. C. 15.*

veteris Ecclesiæ, ubi ante Euchariſtiam, & poſt cum Euchariſtia ſeptem dies totos, ægrotus ungebatur.

De Sacramento Ordinis.

TITULUS VIII.

CUm libri primi variis titulis plura de Ordinibus ſpecialiter retulerimus; pauca nunc in univerſum dicenda ſuperſunt. Ordo latine ſignificat gradum quendam, ſive ſtatum perſonarum, aut dignitatem; unde Ordo Senatorius, Ordo Equeſtris, qui diſtinguebantur a reliquo populo, nempe a plebe. Qua ratione, qui e Chriſtianis ad divina munera, & ſacra miniſteria ſuſcipiuntur, Ordinem diſtinctum a cæteris conſtituunt, diciturque Ordo Clericorum, tanquam ſortientium partem Dei, ſive illius miniſterii. Sed de materia, & forma hujus Sacramenti quærentes, animadvertere debemus, duplicem poteſtatem Presbytero in Ordinatione tribui, quæ duplici, diſtinctaque cæremonia exprimitur, conficiendi ſcilicet Euchariſtiam, quæ tribuitur per traditionem Calicis, & Hoſtiæ, & ligandi, atque ſolvendi, quæ confertur per manus impoſitionem verbis illis adjectis, nempe *accipe Spiritum Sanctum*; quæ manuum impoſitio plurium ſententia pro materia habetur, verba vero pro forma, ſicuti

ſicuti & pro materia ducitur Calicis traditio, qua ſemper in Eccleſia Presbyteri conficiendæ Euchariſtiæ poteſtatem acceperunt. Forma vero ſunt verba, quæ huic traditioni Calicis adjiciuntur. De quibus tamen variæ, ac diſcrepantes Theologorum ſententiæ referuntur. Legitimus hujus Sacramenti Miniſter eſt Epiſcopus, quem juriſdictione, atque poteſtate ſemper præcelluiſſe Presbyteris, perpetuo Eccleſiæ teſtimonio confirmatur: cum Ordinatio, & Confirmatio ſemper Epiſcoporum fuerit munus, excluſis Presbyteris, etſi non ſemper nominibus diſtinguerentur.

De Sacramento Matrimonii.
TITULUS IX.

MAtrimonium eſt viri, & mulieris maritalis conjunctio, individuam vitæ conſuetudinem continens: ita dictum, quod eo conſilio mulier nubere debeat, ut mater fiat (1): per conjunctionem autem viri cum muliere, Chriſti cum Eccleſia copulatio ſignificatur. Materiam Sacramenti hujus varii variam ſtatuerunt; alii enim eam in ipſo conſenſu ponunt, hoc eſt in contractu civili, quem Chriſtus in inſtitutione Sacramenti minime

me

(1) *Auguſt. lib.13: contra Fauſtum C.26.*

me mutavit; sed quod invenerat, retinuit: alii in ipsis contrahentium corporibus, formam autem in expressione verborum: alii verba ipsa conjugum pro materia ponunt, & pro forma consensum animorum. Quoniam autem Matrimonium a sponsione inchoatur, consensu constituitur, & copula consummatur; ideo de singulis, ac primo de Sponsione differamus.

De Sponsalibus.

TITULUS X.

SPonsalia sunt mutua viri, & mulieris in matrimonium sponsio, sive futurarum nuptiarum mentio, ac repromissio, quæ a spondendo Sponsalia dicuntur: vel proprie, vel minus proprie: proprie Sponsalia nuncupantur illa, quibus futuri Matrimonii promissio includitur, quæque sponsalia de futuro nuncupantur (1). Minus proprie dicuntur, quæ Matrimonium inducunt præsens, utriusque consensu jam absolutum, cum non deest, nisi conjunctio corporum, quod appellatur Matrimonium ratum, sive sponsalia de

(1) *Cap. præterea Cap. is, qui 30., & Cap. ult. de Sponsal. Cap. qui desponsatam 12. 27. q. 2. C. 1. C. tuæ fraternitatis 25., & C. si inter virum 31. de Sponsal.*

de præsenti. Cum vero de sponsalibus loquimur simpliciter, sponsalia de futuro intelliguntur, ad quæ contrahenda requiritur futurorum conjugum consensus: ideo, nisi ætatem habeant rationis capacem, & idoneam ad id, quod agunt, intelligendum, sponsalia valida non contrahunt. Eam autem ætatem definitam invenimus septennium absolutum (2). Consensus autem, dummodo sit certus, nihil refert, expressus ne sit, an tacitus, nempe re, traditis arrhis, an verbis, sive pronunciatis, sive scriptis, hec est per epistolam; nec refert, nutu ne quis assentiatur, an silentio, puta parentibus pro filio respondentibus: non tandem refert, per se quis contrahat, an per procuratorem; per mandatum antecedens, an per ratihabitionem. omnibus enim modis certum consensum exprimentibus recte contracta sponsalia reputantur (3). Contrahi sponsalia possunt pure, sub conditione, & in diem: pure, his verbis: *ego te accipiam in uxorem*, *ego te in maritum:* itaut nulla conditio exprimatur; nam, si conditio aliqua tacita insit

(2) *Cap. litteras 4. cum seq. C. ad dissolvendum 13. de despons. impub. l. in sponsalibus 14. in fin. ff. de spons.*

(3) *L. sufficiat 4. cum seq. C. unico de desponsat. impub. in 6. G. qui tacet de reg. jur. in 6., & C. ratihabit. ibid.*

insit sponsalibus, dummodo non exprimatur, ea non suspendit (6). Conditionalia sunt, quæ conferuntur in eventum aliquem incertum, a quo suspenduntur, ut, nisi ea conditio extiterit, irritentur, ut, *ego te in uxorem accipiam, si tantum dotis nomine dederis :* tum enim non sunt firma sponsalia, nisi post conditionem impletam (5) nisi accesserit consensus de præsenti, aut carnalis copula, aut conditio sit turpis, vel impossibilis; quæ conditiones duæ rejiciuntur, firmis manentibus sponsalibus : quæ tamen sponsalia infirmantur, si conditio naturæ Matrimonii adversetur (6). In diem contrahuntur, cum quis spondet, se accepturum aliquam in uxorem intra certum tempus (7). Contracta sponsalia obligationem contrahendi Matrimonii pariunt, ut, si alteruter a voluntate recesserit, auctoritate Judicis, & metu pœnarum possit induci : non continuo tamen per censuras Ecclesiasticas, sed aliis pœnis, nempe carceris (8); nisi periculum aliquod ex hujusmodi conjunctionibus

(4) *C. quemadmodum 25. de jurejurando, ubi Glossa V. conditio.*

(5) *Cap. de illis 3. C. super eo 5. de condit. app., & ibi Abbas.*

(6) *Cap. ult. de cond. appos.*

(7) *Cap. sicut ex litteris de sponsal.*

(8) *Cap. requisivit de sponsalibus.*

bus invitis, & luctuosis timeatur: tum enim coercitionibus abstinendum (9). Secundum quam expositionem tollitur celebris oppositio, quæ notatur inter Cap. *ex litteris*, & Cap. *requisivit* de sponsalibus. Olim sponsalia ista de futuro per subsequentem copulam, sine alia solemnitate, transibant in verum, justumque Matrimonium; hodie tamen sublatis per Conc. Trid. clandestinis Matrimoniis (10), sponsalia ista de futuro, quibus accessit copula, non migrant in conjugium, quia rediguntur ad Matrimonia clandestina jam vetita. Variis tamen ex caussis sponsalia de futuro dissolvuntur: nam præter mortem naturalem; dissolvuntur primo, communi dissensu utriusque, licet sponsalia sint jurejurando vallata: etenim quisque potest remittere jusjurandum sui gratia præstitum (11). Impuberes vero dissentire possunt puberes facti, dummodo conjunctione corporum abstinuerint (12). Si vero, dum sponsalia contrahebantur, alter erat pubes, alter vero impubes, & iste impubes postea pubes factus, discedere velit

(9 *Cap de illis de despons. impub. C. ex litteris* 10. *de sponsal.*

(10) *Sess* 24. *C.* 1. *de reform. matrim.*

(11) *Cap.* 2. *de sponsal. l. actione* 66. *§.* 3. *ff. pro socio, & C. de jurejurando.*

(12) *Cap. a nobis de spons. impub.*

velit a contractu, sponsalia dissolventur, etiam eo dissentiente, qui tempore contrahendorum sponsalium pubes erat (13). Secundo dissolvuntur sponsalia tam de futuro, quam de præsenti, si alter conjugum, etiam altero invito, Religionem ingrediatur, dummodo copula non accesserit: nam poterit alter alias sibi nuptias quærere (14). Tertio, dissolvuntur per susceptionem Sacri Ordinis (15). Quarto, per longinquas peregrinationes, quæ alterius animum a conjugio evagantem declarant (16). Quinto, per lapsum temporis ad celebrandas nuptias præfiniti; nam id tempus adeo adjectum censetur, ut eo exacto ad libertatem redeat quisque suam. Sexto, si conditio nuptiis adjecta evanuerit (17). Septimo, si contrahantur sponsalia de præsenti, cum enim sit fortius vinculum, sponsalia de futuro dissolvuntur (18). Octavo, per fornicationem alterius conjugum, vel præcedentem sponsalia, vel subsequentem, si quidem fornicatio præcedens sponso fuisset occulta; nam ū spon-

(13) *Cap. de illis de despons. impub.*
(14) *Cap. 2. de convers. conjug.*
(15) *C Ap. 1., & 2. ne Cleric. vel voventes,*
(16) *Cap. de illis 5. de spons.*
(17) *Cap. 3. de condit. appos.*
(18) *Cap. duobus 1. de spons. duorum Cap. si inter 31. de spons.*

ſponſo innotuiſſet, & adhuc contraxiſſet, eam remiſiſſe cenſetur. Diſſolvit autem ſponſalia etiam fornicatio ſpiritualis, puta hæreſis, vel apoſtaſia: & quoniam nemo ex crimine ſuo libertatem agendi, quod ſummum eſt beneficium, debet adipiſci; propterea is, qui ex futuris conjugibus non peccavit, ad priſtinam libertatem redit: qui vero peccavit, alterius conjugis arbitrio manet obnoxius (19). Nono, per inſignem aliquam turpitudinem poſt ſponſalia ſupervenientem alterutri conjugum (20). Decimo, per ſupervenientem furorem (21). Undecimo, per ſupervenientem affinitatem, aut per cognationem ſpiritualem (22). Duodecimo, per votum caſtitatis ante ſponſalia ſuſceptum (23). Abſolutis ſponſalibus, ſive initiis nuptiarum, ad ipſas nuptias tranſeamus.

De

(19) *C. quemadmodum 25. de jurejurando C. 2. de divortiis C. non ſolum C. jam nunc, & ſeq. 28. quæſt. 1. Piring. tit. de ſponſal. ſect. 2. §. 3., & 62.*

(20) *Cap. ult. de conjug. leproſ.*

(21) *Cap. dilectus 24., & C. 2. de ſponſ.*

(22) *C. veniens de cognit. ſpirit. C. 2. de conſang. & affin. C. ſi quis ſponſam 17. q. 2.*

(23) *C. rurſus, qui Cleric., vel Vot.*

De Nuptiis.

TITULUS XI.

MAtrimonium in justa ætate, & legitimo consensu fundatur. Justa ætas, quamvis Jure Civili præfiniatur XII annorum in fæminis, XIV in masculis utrimque completorum (1); tamen Jus Canonicum, quo potentia potius coeundi, quam annorum numerus spectatur, amplexum est sententiam Sabinianorum, qui ex habitu corporis, non ex ætate nuptias permittebant (2). Ideoque hoc jure is, eave, cujus malitia suppleat ætatem, quamvis minor supra numeratis annis, tamen, si ad venerem fuerit idoneus, jus habet matrimonii contrahendi, si quidem accesserit etiam maturum animi consilium (3). Legitimus consensus præstandus est ab iis contrahentibus, qui voluntate sua in matrimonium conveniant. Et quamvis antea disputaretur, an præterea consensus parentum accedere deberet, tamen S. C. T. decreto definitum est, non esse necessarium. Contrahentium autem consensus exprimendus est aliquo exteriori signo, sive

(1) *C. ult. de despons. impub.*
(2) *Ulpianus in fragm. tit. de tut. in fin.*
(3) *C. 3. & 9. ult. de despons. impub.*

ſive verbis, ſive nutu, adeo ut mutus quoque recte matrimonium contrahat (4), & dummodo conſenſus iſte ſit certus, præſtari etiam per procuratorem poteſt, ſi quidem id mandetur alicui nominatim; quod quotidie uſurpari videmus. Oportet autem, conſenſum hunc liberum eſſe ab omni metu, & errore. Metus enim vitiabit matrimonium, ſi gravis ſit, qualis cadere poſſit etiam in conſtantem virum, hoc eſt, qui conſtantem virum, flectere poſſit ad matrimonium, tanquam minus malum. Cap. *veniens* 15. de ſponſalibus.

Nec refert, quod propria culpa ſe conjecerit in periculum, velut is, qui ſtupro puellam affecerit: nam ne cum ea quidem is valide contrahet, ſi gravi metu compellatur (5). Si tamen is, qui violenter contraxerat, cum conjuge ſponte habitaverit, ſecumque corpus libere commiſcuerit, ratihabitione voluntaria matrimonium ſuſtinebitur (6). Error quoque perſonæ matrimonium vitiabit, ut latius infra:

G *Quæ*

(4) *C. cum apud ſedem* 33. *C. tuæ fraternitatis* 25. *de ſponſ.*
(5) *Cap. veniens* 15. *eod.*
(6) *Cap. ad id* 21. *de ſponſ.*

Secundo cælestem gratiam ex hoc spirituali alimento. Tertio cælestem gloriam, & fructum æternæ felicitatis [13].

De Extrema Unctione.

TITULUS VII.

Extrema Unctio Sacramentum est, quod datur exeuntibus ab hac vita; estque Sacramentum, quo graviter ægrotans certis in partibus corporis ad peccatorum remissionem, & virium robur oleo solemniter inungitur; per quam Unctionem exteriorem corporis interior in animi cælestis gratiæ Unctio significatur [1]. Hujus Sacramenti materia proxima est ipsa Unctio, remota vero, quam vocant, est oleum: non illud balsamo mistum, quod Chrisma appellatur, cujusque usus est in Confirmatione, atque in Unctione Regum, & Sacerdotum; sed oleum purum ab Episcopo etiam in die Cœnæ Dominicæ consecratum, quod & oleum dicitur Catechumenorum, cum eo liniantur & Catechumeni in pectore, & in scapulis [2]. Forma Sacramenti hujus concepta non est verbis directis, utpote

(13) *Catechis. C. 10. de Eucharist.*

(1) *Catechism. C. 5. & 7. p. 2. de Sacrament. Unct. C. unic. in princ. de Sacra Unctione.*

(2) *Cap. unic. de Sacra Unctione.*

utpote *ego te baptizo*; sed obliquis, & precariis, nempe his: *Per istam Sanctam Unctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Deus quidquid oculorum, sive narium, sive tactus vitio deliquisti*. Liniuntur enim oleo sensus, per quos vitia contraximus, oculi nempe, aures, nares, os, & renes, tanquam luxuriæ sedes, exceptis foeminis, quibus ob sexus pudorem renes non unguntur. Minister Unctionis est Episcopus, & Sacerdos, qui jurisdictionem habeat, nempe Parochus, nisi urgeat necessitas, quo casu quilibet Sacerdos recte administrat, etiam regularis [3]. Solis autem ægrotis hoc Sacramentum præbetur, non vero capite damnatis, nisi ex morbo brevi morituris, neque ex præsenti consuetudine infantibus, & pueris, neque amentibus, qui antequam in furorem inciderent, desiderium illius non ostenderint, cum ægrotarent [4], neque iis, qui Eucharistiam nondum sumpserint. Sed in quo morbi gradu sit hoc Sacramentum suscipiendum, quæritur: & rectius meo judicio putant, qui negant, ad extremum expectandum, ac tempus censent idoneum, si grave aliquod periculum impendet, quod valde consonat usui vete-

(3) *Clem. 1. in princ. junct. Cap. ult. de privileg.*
(4) *Catechism. C. 15.*

veteris Ecclesiæ, ubi ante Euchariſtiam, & poſt cum Euchariſtia ſeptem dies totos, ægrotus ungebatur.

De Sacramento Ordinis.

TITULUS VIII.

CUm libri primi variis titulis plura de Ordinibus ſpecialiter retulerimus; pauca nunc in univerſum dicenda ſuperſunt. Ordo latine ſignificat gradum quendam, ſive ſtatum perſonarum, aut dignitatem; unde Ordo Senatorius, Ordo Equeſtris, qui diſtinguebantur a reliquo populo, nempe a plebe. Qua ratione, qui e Chriſtianis ad divina munera, & ſacra miniſteria ſuſcipiuntur, Ordinem diſtinctum a cæteris conſtituunt, diciturque Ordo Clericorum, tanquam ſortientium partem Dei, ſive illius miniſterii. Sed de materia, & forma hujus Sacramenti quærentes, animadvertere debemus, duplicem poteſtatem Presbytero in Ordinatione tribui, quæ duplici, diſtinctaque cæremonia exprimitur, conficiendi ſcilicet Euchariſtiam, quæ tribuitur per traditionem Calicis, & Hoſtiæ, & ligandi, atque ſolvendi, quæ confertur per manus impoſitionem verbis illis adjectis, nempe *accipe Spiritum Sanctum*; quæ manuum impoſitio plurium ſententia pro materia habetur, verba vero pro forma, ſicuti

ſicuti & pro materia ducitur Calicis traditio, qua ſemper in Eccleſia Presbyteri conficiendæ Euchariſtiæ poteſtatem acceperunt. Forma vero ſunt verba, quæ huic traditioni Calicis adjiciuntur. De quibus tamen variæ, ac diſcrepantes Theologorum ſententiæ referuntur. Legitimus hujus Sacramenti Miniſter eſt Epiſcopus, quem juriſdictione, atque poteſtate ſemper præcelluiſſe Presbyteris, perpetuo Eccleſiæ teſtimonio confirmatur: cum Ordinatio, & Confirmatio ſemper Epiſcoporum fuerit munus, excluſis Presbyteris, etſi non ſemper nominibus diſtinguerentur.

De Sacramento Matrimonii.
TITULUS IX.

Matrimonium eſt viri, & mulieris maritalis conjunctio, individuam vitæ conſuetudinem continens: ita dictum, quod eo conſilio mulier nubere debeat, ut mater fiat (1): per conjunctionem autem viri cum muliere, Chriſti cum Eccleſia copulatio ſignificatur. Materiam Sacramenti hujus varii variam ſtatuerunt; alii enim eam in ipſo conſenſu ponunt, hoc eſt in contractu civili, quem Chriſtus in inſtitutione Sacramenti minime

(1) *Auguſt. lib.13: contra Fauſtum C.26.*

de præsenti. Cum vero de sponsalibus loquimur simpliciter, sponsalia de futuro intelliguntur, ad quæ contrahenda requiritur futurorum conjugum consensus: ideo, nisi ætatem habeant rationis capacem, & idoneam ad id, quod agunt, intelligendum, sponsalia valida non contrahunt. Eam autem ætatem definitam invenimus septennium absolutum (2). Consensus autem, dummodo sit certus, nihil refert, expressus ne sit, an tacitus, nempe re, traditis arrhis, an verbis, sive pronunciatis, sive scriptis, hec est per epistolam; nec refert, nutu ne quis assentiatur, an silentio, puta parentibus pro filio respondentibus: non tandem refert, per se quis contrahat, an per procuratorem; per mandatum antecedens, an per ratihabitionem. omnibus enim modis certum consensum exprimentibus recte contracta sponsalia reputantur (3). Contrahi sponsalia possunt pure, sub conditione, & in diem: pure, his verbis: *ego te accipiam in uxorem*, *ego te in maritum*: itaut nulla conditio exprimatur; nam, si conditio aliqua tacita insit

(2) *Cap. litteras* 4. *cum seq. C. ad dissolvendum* 13. *de despons. impub. l. in sponsalibus* 14. *in fin. ff. de spons.*

(3) *L. sufficiat* 4. *cum seq. C. unico de desponsat. impub. in* 6. *G. qui tacet de reg. jur. in* 6., *& C. ratihabit. ibid.*

insit sponsalibus, dummodo non exprimatur, ea non suspendit (6). Conditionalia sunt, quæ conferuntur in eventum aliquem incertum, a quo suspenduntur, ut, nisi ea conditio exstiterit, irritentur, ut, *ego te in uxorem accipiam, si tantum dotis nomine dederis*: tum enim non sunt firma sponsalia, nisi post conditionem impletam (5) nisi accesserit consensus de præsenti, aut carnalis copula, aut conditio sit turpis, vel impossibilis; quæ conditiones duæ rejiciuntur, firmis manentibus sponsalibus: quæ tamen sponsalia infirmantur, si conditio naturæ Matrimonii adversetur (6). In diem contrahuntur, cum quis spondet, se accepturum aliquam in uxorem intra certum tempus (7). Contracta sponsalia obligationem contrahendi Matrimonii pariunt, ut, si alteruter a voluntate recesserit, auctoritate Judicis, & metu pœnarum possit induci: non continuo tamen per censuras Ecclesiasticas, sed aliis pœnis, nempe carceris (8); nisi periculum aliquod ex hujusmodi conjunctionibus

bus

(4) *C. quemadmodum 25. de jurejurando, ubi Glossa V. conditio.*

(5) *Cap. de illis 3. C. super eo 5. de condit. app., & ibi Abbas.*

(6) *Cap. ult. de cond. appos.*

(7) *Cap. sicut ex litteris de sponsal.*

(8) *Cap. requisivit de sponsalibus.*

bus invitis, & luctuosis timeatur: tum enim coercitionibus abstinendum (9), Secundum quam expositionem tollitur celebris oppositio, quæ notatur inter Cap. *ex litteris*, & Cap. *requisivit* de sponsalibus. Olim sponsalia ista de futuro per subsequentem copulam, sine alia solemnitate, transibant in verum, justumque Matrimonium; hodie tamen sublatis per Conc. Trid. clandestinis Matrimoniis (10), sponsalia ista de futuro, quibus accessit copula, non migrant in conjugium, quia rediguntur ad Matrimonia clandestina jam vetita. Variis tamen ex caussis sponsalia de futuro dissolvuntur: nam præter mortem naturalem; dissolvuntur primo, communi dissensu utriusque, licet sponsalia sint jurejurando vallata: etenim quisque potest remittere jusjurandum sui gratia præstitum (11). Impuberes vero dissentire possunt puberes facti, dummodo conjunctione corporum abstinuerint (12). Si vero, dum sponsalia contrahebantur, alter erat pubes, alter vero impubes, & iste impubes postea pubes factus, discedere velit

(9 *Cap de illis de desponf. impub. C. ex litteris* 10. *de sponsal.*

(10) *Sess* 24. *C.* 1. *de reform. matrim.*

(11) *Cap.* 2. *de sponsal. l. actione* 66. §. 3. *ff. pro socio*, & *C. de jurejurando.*

(12) *Cap. a nobis de sponf. impub.*

velit a contractu, sponsalia dissolventur, etiam eo dissentiente, qui tempore contrahendorum sponsalium pubes erat (13). Secundo dissolvuntur sponsalia tam de futuro, quam de præsenti, si alter conjugum, etiam altero invito, Religionem ingrediatur, dummodo copula non accesserit: nam poterit alter alias sibi nuptias quærere (14). Tertio, dissolvuntur per susceptionem Sacri Ordinis (15). Quarto, per longinquas peregrinationes, quæ alterius animum a conjugio evagantem declarant (16). Quinto, per lapsum temporis ad celebrandas nuptias præfiniti; nam id tempus adeo adjectum censetur, ut eo exacto ad libertatem redeat quisque suam. Sexto, si conditio nuptiis adjecta evanuerit (17). Septimo, si contrahantur sponsalia de præsenti, cum enim sit fortius vinculum, sponsalia de futuro dissolvuntur (18). Octavo, per fornicationem alterius conjugum, vel præcedentem sponsalia, vel subsequentem, si quidem fornicatio præcedens sponso fuisset occulta; nam si spon-

(13) *Cap. de illis de desponf. impub.*
(14) *Cap. 2. de converf. conjug.*
(15) *CAp. 1., & 2. ne Cleric. vel voventes,*
(16) *Cap. de illis 5. de sponf.*
(17) *Cap. 3. de condit. appof.*
(18) *Cap. duobus 1. de sponf. duorum, Cap. si inter 31. de sponf.*

ſponſo innotuiſſet, & adhuc contraxiſſet, eam remiſiſſe cenſetur. Diſſolvit autem ſponſalia etiam fornicatio ſpiritualis, puta hæreſis, vel apoſtaſia: & quoniam nemo ex crimine ſuo libertatem agendi, quod ſummum eſt beneficium, debet adipiſci; propterea is, qui ex futuris conjugibus non peccavit, ad priſtinam libertatem redit: qui vero peccavit, alterius conjugis arbitrio manet obnoxius (19). Nono, per inſignem aliquam turpitudinem poſt ſponſalia ſupervenientem alterutri conjugum (20). Decimo, per ſupervenientem furorem (21). Undecimo, per ſupervenientem affinitatem, aut per cognationem ſpiritualem (22). Duodecimo, per votum caſtitatis ante ſponſalia ſuſceptum (23). Abſolutis ſponſalibus, ſive initiis nuptiarum, ad ipſas nuptias tranſeamus.

De

(19) *C. quemadmodum 25. de jurejurando C. 2. de divortiis C. non ſolum C. jam nunc, & ſeq. 28. quæſt. 1. Pirhng. tit. de ſponſal. ſect. 2. §. 3., & 62.*

(20) *Cap. ult. de conjug. lepros.*

(21) *Cap. dilectus 24., & C. 2. de ſponſ.*

(22) *C. veniens de cognit. ſpirit. C. 2. de conſang. & affin. C. ſi quis ſponſam 17. q. 2.*

(23) *C. rurſus, qui Cleric., vel Vot.*

De Nuptiis.

TITULUS XI.

MAtrimonium in justa ætate, & legitimo consensu fundatur. Justa ætas, quamvis Jure Civili præfiniatur XII annorum in fæminis, XIV in masculis utrimque completorum (1); tamen Jus Canonicum, quo potentia potius coeundi, quam annorum numerus spectatur, amplexum est sententiam Sabinianorum, qui ex habitu corporis, non ex ætate nuptias permittebant (2). Ideoque hoc jure is, eave, cujus malitia suppleat ætatem, quamvis minor supra numeratis annis, tamen, si ad venerem fuerit idoneus, jus habet matrimonii contrahendi, si quidem accesserit etiam maturum animi consilium (3). Legitimus consensus præstandus est ab iis contrahentibus, qui voluntate sua in matrimonium conveniant. Et quamvis antea disputaretur, an præterea consensus parentum accedere deberet, tamen S. C. T. decreto definitum est, non esse necessarium. Contrahentium autem consensus exprimendus est aliquo exteriori signo, sive

(1) *C. ult. de desponſ. impub.*
(2) *Ulpianus in fragm. tit. de tut. in fin.*
(3) *C. 3. & 9. ult. de desponſ. impub.*

five verbis, five nutu, adeo ut mutus quoque recte matrimonium contrahat (4), & dummodo consensus iste sit certus, præstari etiam per procuratorem potest, si quidem id mandetur alicui nominatim; quod quotidie usurpari videmus. Oportet autem, consensum hunc liberum esse ab omni metu, & errore. Metus enim vitiabit matrimonium, si gravis sit, qualis cadere possit etiam in constantem virum, hoc est, qui constantem virum, flectere possit ad matrimonium, tanquam minus malum. Cap. *veniens* 15. de sponsalibus.

Nec refert, quod propria culpa se conjecerit in periculum, velut is, qui stupro puellam affecerit: nam ne cum ea quidem is valide contrahet, si gravi metu compellatur (5). Si tamen is, qui violenter contraxerat, cum conjuge sponte habitaverit, secumque corpus libere commiscuerit, ratihabitione voluntaria matrimonium sustinebitur (6). Error quoque personæ matrimonium vitiabit, ut latius infra.

G Quæ

(4) *C. cum apud sedem* 33. *C. tuæ fraternitatis* 25. *de sponf.*
(5) *Cap. veniens* 15. *eod.*
(6) *Cap. ad id* 21. *de sponf.*

Quæ Matrimonium impedire possint.

TITULUS XII.

IMpedimentorum duo sunt genera: unum eorum, quæ contrahendum impediunt, & contractum dirimunt; aliud eorum, quæ non dirimunt quidem contractum, sed impediunt contrahendum. Primi generis impedimenta hisce clauduntur versibus.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus, disparitas, vis, ordo ligamen, honestas,
Si sis affinis, si forte coire nequibis,
Si Parochi, & duplicis desit præsentia testis,
Raptave sit mulier, nec parti reddita tutæ,
Hæc facienda vetant connubia, facta relaxant.

Alterius generis impedimenta his aliis versibus continentur.

Ecclesiæ vetitum, nec non tempus feriatum,
Atque Catechismus, sponsalia, jungito votum,
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

Quæ vero impedimenta oriuntur ex crimine

mine, seorsum hisce sequentibus versibus describuntur.

Incestus, raptus sponsatæ, mors mulieris:
Susceptus propriæ sobolis, mors presbyteralis,
Vel si pœniteat solemniter, aut monialem
Accipiat, prohibent hæc conjugium sociandum.

Sed jam singula exponamus, exordientes a dirimentibus, ac primo ab errore.

Error vertitur vel in persona, vel in statu, vel in qualitate alterius conjugis. Error personæ, cum scilicet quis ducere putans Corneliam, ducit Titiam, prorsus Matrimonium irritat (1) Idque jure naturæ, cum nemo consentire queat in id, quod ignorat. Error in statu personarum, veluti, si quis putans cum libera contraxisse, post servam eam comperiat; nuptiæ vitiantur (2). Error vero qualitatis, puta, si divitem putabat, quam pauperem invenit, aut quam censebat virginem, detexerit corruptam, & impudicam, nupties non dirimit (3).

(1) *Cap. unico 29. q. 1., & C. tuæ nos de sponf.*
(2) *Cap. ad nostram de conjug. serv.*
(3) *Caus. 29. quæst. 1. per tot.*

Conditio, si honesta sit, neque a jure improbata, suspendit Matrimonium, quoad impleatur, ut dictum est in titulo de sponsalibus, nisi consensus de præsenti accesserit, vel corporum conjunctio, cum ex ea videatur a conditione recessum (4).

Votum castitatis, vel in sacris Ordinibus emissum, vel in professionem Monachismi, quod utrumque votum solemne vocatur, quo dirimuntur Matrimonia postea contracta, sive consumata fuerint, sive non, si quidem nuptias hoc solemne votum antecesserit (4). At si fuerit post nuptias, sive post Matrimonium ratum emissum, plurimum intererit, emissum ne fuerit in professione Monachismi, an in susceptione Ordinis sacri. Nam priori, quamvis consummata, Matrimonia non dirimuntur (6); dirimuntur tamen rata, & nondum consummata (7); posteriori vero neque consummata: neque non consummata Matrimonia dirimuntur (8). Alia vero vota dicuntur simplicia,

(4) *C. de illis Cap. per tuas de condit. appos̄it.*

(5) *C. unico de voto in 6. Conc. Trid. Cap. 9. seß. 24. de Matrim.*

(6) *Cap. commissum de sponf.*

(7) *Conc Trid. sess. 24. C. 6. de Matrim. C. verum de convers. conjug.*

(8) *Extrav. antiquæ Joan. XXII. de voto.*

cia, quæ contrahendum quidem impediunt, sed contractum Matrimonium non solvunt (9): cujus discriminis ratio hæc est, quod votum simplex tantum sit promissio tradendi se Deo facta: votum vero solemne traditionem ipsam, atque adeo contractus perfectionem inducat: quasi exordium illud voti sit, hoc vero consummatio (10).

Cognatio quartum est impedimentum, & de ea seorsim in titulo sequenti disseremus.

Crimen quintum est impedimentum, ut primo, si ii, qui contrahendi animum habeant, consilium inierint in pernicem alterius conjugis, atque in illius necem struxerint insidias: insidiatores enim, soluto per mortem talis conjugis Matrimonio, nuptias contrahere prohibentur, etiamsi ex novo illo Matrimonio novus conjux ad fidem Christi pretrahatur (11). Secundo, si non utriusque machinatio intervenerit, sed unius tantum, cum insidiatore, occisique conjuge adulterium fuerit commissum, propter duplex crimen, adulterii scilicet, & homicidii nuptiæ dirimuntur. Tertio, si non homici-

(9) *C. rursus, qui Clerici vel vov., vel matrim.*
(10) *Dartis. in Grat. 24. q. 2.*
(11) *C. si quis vivente 31. quæst. 1. C. laudabile de conv. infid. C. super hoc, & C. significasti de eo, qui duxit in Matrim.*

dium adulterio accesserit, sed duo adulteri fidem sibi mutuo dederint de contrahendis nuptiis post alterius conjugis mortem, aut re ipsa Matrimonium contraxerint: tum dissolutis prioribus nuptiis, posteriores jungi nequeunt, & junctæ solvuntur (12), nisi alter ex novis conjugibus priores nuptias ignoraverit (13). Quarto, Jure quidem Civili raptus crimen dirimit nuptias inter raptorem, & raptam (14): non vero Jure Canonico, dummodo rapta procul a ràptore tutum in locum abducta, sponte, ac liberè in Matrimonium consentiat ex præscripto Conc. Trid. (15), quo neglecto nuptiæ irritantur.

Cultus disparitas; a primis enim Ecclesiæ sæculis interdictæ semper nuptiæ cum Judæis, & Infidelibus fuerunt, ne membra Christi Satanæ prosternerentur (16); ægre tamen interdicto huic obtemperabant; cum ex Veterum locis, sive id narrantium, sive de corruptela ista quærentium, talium nuptiarum occurrant exempla celeberrima. Unde colligunt cum

---

(12) *C. ult. C. 5. de eo, qui duxit in Matrim.*

(13) *C. 1. C. veniens citato loco.*

(14) *L. unica de raptu virg. Nov. 143. de raptu mulieris, & Nov. 150. de ea, quæ raptori nupsit.*

(15) *Sess. 26. C. 6., de refor. Matrim.*

(16) *1. Corinth. 6. Cyprian. de lapsu ambig. lib. 9. Epist. 6. C. 11. C. 17. 28. quæst. 1.*

cum Magistro sententiarum Paludanus, Soto, aliique [17], prohibitionem hanc, quatenus quidem contrahendum impedit; esse de Jure Divino, quatenus vero contractum solvit, esse de Jure Ecclesiastico: præcipue cum Divus Paulus scribat: *Si quis frater habet uxorem infidelem, & hæc consentit habitare cum eo, non dimittat illam*. Quamobrem neque cum Catechumenis licet inire conjugium: cum enim Matrimonium sit Catholicorum Sacramentum, ejus particeps esse non potest, qui per Baptismum in Ecclesiam non intravit [18]. Inter ipsos vere Infideles Matrimonium naturale, ac civile consistit; etenim, etsi communionem non habeant Sacramentorum, commercium tamen habent Juris Civilis, cujus vinculo Matrimonia continentur. Unde, si utrique ad fidem nostram convertantur, manebit conjugium, etiamsi contractum fuerit intra gradus a canonibus vetitos [19]. Non enim suberant Ecclesiæ conjuges tempore, quo contraxerunt: & publice interest minuere difficultates adspirantibus ad fidem, ne dissolvendarum nuptiarum formidine retardentur: unde, etsi alter veram Religionem receperit, alter

(17) *Apud Cucch. inst. major. lib. 5. tit. 12. n. 93.*
(18) *Can. non oportet 28. q. 1., & C. cave ead.*
(19) *C. gaudemus, qui filii sint legitimi.*

alter in sua perstiterit; tamen manebit Matrimonium propter spem conversionis per fidelis conjugis charitatem, & persuasionem [20]. Si vero alteruter convertatur, & qui superest infidelis, vel abscedere prorsus, vel retinere conjugium velit, ut eam a vera pietate distrahat, aut alio modo in peccatum inducat: licebit fideli, novis contractis nuptiis, infidelis viri commercium evitare [21]. At si, ut mos est Infidelium, vir unus plures duxerit uxores, quoniam plures per Evangelii legem retinere nefas est, adhærebit illi, cum qua primo contraxit [22]. Nuptiæ vero inter Catholicos, & Hæreticos, ut si Hæreticus Catholicam ducat, quamvis crimine non careant, ideoque poenis subjiciantur [23], tamen minime dirimuntur [24]. Immo Sacra Congregatio Propagandæ Fidei anno 1638. censuit in locis, ubi hæresis invaluerit, hujusmodi Matrimonia dissuasione potius, quam pœnis interdicenda [25].

Se-

(20) 1. *Corinth.* 7. *Silvestr. verbo Matrimonium* 8. *num.* 10.

(21) *Cap. gaudemus de divortiis, & C. quanto.*

(22) *D. C. Cap. gaudemus. Silvester V. Matrim.* 8. *num.* 10. §. 7.

(23) *C. decrevit* 14. *de heret. in* 6.

(24) *Cucch. inst. major. lib.* 5. *tit.* 12. *num.* 90. *Sanchez lib.* 7. *de Matrim. disp.* 72.

(25) *Apud Nicol. tit. instit. civil. de nuptiis inspect.* 6.

Septimum impedimentum eſt vis.
Octavum, Ordo Sacer, de quibus jam dictum in hoc ipſo titulo, ut videri poteſt; unde accedamus ad nonum impedimentum, nempe ad ligamen, ſive Matrimonium jam contractum; quo durante, nullum eſt Matrimonium ſequens, etiamſi prius fuerit tantum ratum, poſterius vero fuerit etiam conſummatum (26).

Decimum impedimentum vocatur publicæ honeſtatis, quod oritur ex ſponſalibus puris, non ex conditionalibus, niſi conditio jam extiterit*; exemplo illius impedimenti, quod emanat ex affinitate, atque cognatione per ratum, aut conſummatum Matrimonium inducta: itaut hoc impedimentum etiam Jure civili cognitum, imago quædam ſit, & umbra illius. Pudor nimirum ſuadet, ut a nuptiis abſtineamus propinquorum ejus, quæ nobis deſponſata fuit. Quod impedimentum Sac. Con. Trid. (27) reſtrinxit ad primum gradum in veris, & legitimis ſponſalibus de futuro: quibus diſſolutis, non poſſumus contrahere cum eo, eave, qui, quæve ſponſo, ſponſæve illi eſt in primo gradu conjunctus. Nam in ſponſalibus de præſenti, ſive in Matri-

 monio

(26) *C. 3., & ult. de ſponſ. duor.*
(27) *Seſſ. 24. C. 3. de reform. Matrim.*

monio rato, etiam postea dissoluto, impedimentum hoc, jure antiquo manente, ad quartum usque porrigitur gradum (28).

Undecimum impedimentum est affinitas, de qua tit. sequenti.

Duodecimum est impotentia coeundi: cum scilicet adultus (nam in pueris matura expectatur ætas) vel natura, vel tristi aliquo eventu, vel pharmaci alicujus violentia, facultate caret ad venerem exercendam; aut cum mulier obstrictam adeo habeat viam, ut virilem conatum excludat; quod impedimentum, si ante nuptias non innotuerit, eo patefacto, nuptiæ dissolventur, & quidem statim: si adspectu ipso adjudicari nequeat, perpetuum ne sit, an temporarium impedimentum, mora, vel medicaminibus tollendum; tum ad triennii experimentum est exercendum, jungendique conjuges, ut per id tempus computandum a contractis nuptiis, eorumque nixu ad venerem periculum faciant virium suarum: ut si per tempus nullo successu ad venerem nitantur, post triennium Matrimonium dissolvatur: si quidem de ea impotentia constet ex juramento conjugum ipsorum, & septem propinquorum, quam Pontifex septimam manum

(28) *Pius V. Const. ad Romanum.*

num appellat (29); quod si alteruter conjugum falsus deprehendatur, propterea, quod aliud Matrimonium contraxerit, redintegratis prioribus nuptiis, ad innocentem conjugem redire compelletur (30).

Decimumtertium impedimentum est clandestina desponsatio, de qua in distincto titulo.

Unde ad ea progrediemur, quæ impediunt quidem contrahendum, contractum vero non dirimunt; ea vero sunt.

Primo. Interdictum Judicis Ecclesiastici, qui forte distulerit nuptias, quoad suspicio latentis alicujus mali, aut impedimenti tollatur. Cujus caussæ cognitio dum durat, separandi sunt conjuges (31).

Secundo. Interdictum ipsius Ecclesiæ, quæ cultus divini caussa certis annis temporibus nuptias celebrare vetat; quæ tempora per Sac. Conc. Trid. (32) constituta sunt ab Adventus Dominico die usque ab Epiphaniam, & a feria quarta Cinerum usque ad octavam Paschatis inclusive.

Tertio. Impedimentum erat olim Catechismus, sive Institutio ad Religio-

G 6 nem

(29) *C. laudabilem* 5. *de frigidis, maleficiatis*.
(30) *Eod. Cap.*, & *Cap.* 1. *eod.*
(31) *C.* 2., & 3. *de Matrim. contract. contra interdic. Eccles.*
(32) *Sess.* 24. *C.* 20. *de reform. Matrim.*

nem Christianam, quod nostris temporibus evanuisse censetur (33).

Quarto. Sponsalia de futuro, quibus impediuntur, non autem dirimuntur sponsalia, cum alia persona de præsenti contracta; cum hæc transeant in Matrimonium ratum, quod est fortius vinculum (34).

Quinto. Votum simplex, quo se quis a Matrimonio temperaturum obligavit, non solemni ulla Religionis professione, aut susceptione Sacri Ordinis; nam si ille nuptias contraxerit, peccabit quidem, sed nuptiæ subsistent.

Erant & quædam crimina, quibus impediebatur Matrimonium contrahendum, saltem donec pœnitentia perageretur; non tamen solvebatur contractus, quæ tamen præsentibus moribus minime impedimentum præbent (35).

De

(33) *Sanchez de Matrim. lib. 7. dist. 10. Bonac. q. 3. p. 14. n. 6.*
(34) *C. veniens 15. C. sicut 22. de Sponsal.*
(35) *Sanchez lib. 7. de Matrimon. disp. 18. n. 8.*

De triplici Cognatione.

TITULUS XIII.

Cognatio est necessitudo, & conjunctio personarum, aut e susceptione alicujus a Baptismi fonte, atque ex oblatione ad Confirmationem, aut ex adoptione, aut ex corporis commistione procedens. Qua propter triplex est illa, spiritualis, legalis, naturalis. Spiritualis cognatio nascitur ex ea Sacramentorum administratione, quæ regenerationis vi naturalem generationem imitatur: & propterea naturalis nexus imaginem inducit; ideoque parit impedimentum dirimens nuptiarum inter suscipientes, & baptizatum, patremque, ac matrem illius, & inter baptizantem, & baptizatum, baptizatique patrem, & matrem, uno tantum, aut altero susceptore adhibito, præter quas personas enumeratas hodie prohibitio non extenditur ex Conc. Trid. (1). De Confirmatione quoque idem Conc. Trid. eodem loco adjecit, ne cognatio inde orta ultra Confirmationem, & confirmatum, illiusque patrem, & matrem, ac tenentem extendatur. Non contrahitur vero cognatio hæc a procurato-

(1) *Ex Conc. Trid. sess. 24. C. 2. de reform.*

ratore suscipientis, si suscipiens hunc actum alteri mandaverit. (2) Legalis cognatio est triplex; prima, in linea recta tam ascendenti, quam descendenti, adoptantis, & adoptati; quas inter personas durat prohibitio nuptiarum dirimens etiam adoptione soluta, saltem, ut aliqui volunt, ad quartum usque gradum, (3) propter pudorem imaginariæ conjunctionis. Secunda in linea transversali inter adoptatum, & filias legitimas, & naturales adoptantis sub patria potestate manentes; quod impedimentum tollitur vel adoptione dissoluta, vel filio legitimo, & naturali e patria potestate dimisso: his enim modis solvitur legale vinculum, unde impedimentum oriebatur. (4) Tertio affinitatis quoque similitudine oritur impedimentum nuptiarum inter adoptantem, & uxorem adoptati. (5) Tertia species Cognationis est naturaralis, quam carnalem appellant, quæ de corporum conjunctione procedit, quæque duplex impedimentum parit, consanguinitatis, & affinitatis. Consanguinitas, sive cognatio est nexus personarum.

(2) *Sac. Congregatio apud Nicolaum tit. inst. de nuptiis de cognat. C.* 4. *n.* 38.
(3) *Nicol. inst. de nuptiis C.* 4. *n.* 38.
(4) *C. per adoptionem* 30. *q.* 3. *l.* 17. *de rit. nupt.*
(5) *Sanchez lib.* 7. *de Matrimon. disp.* 73. *n.* 17.

narum ex eodem ſtipite deſcendentium. Diſtribuitur autem cognatio in lineas, lineæ in gradus: linea eſt ordinata ſeries perſonarum ſanguine conjunctarum; gradus vero ſunt perſonarum generationes, quibus tanquam punctis linea componitur, & dicuntur gradus, quia illorum ordinatio ſcalas quodam modo exhibet. Linea eſt duplex, recta, & tranſverſa: Recta ſimiliter eſt duplex, aſcendentium ſcilicet una, & alia iis oppoſita deſcendentium ab aſcendentibus generatorum. In linea tranſverſa collocantur ii, qui eodem a ſtipite pendent, eorumque deſcendentes, qui eodem ab ſtipite venientes inter ſe collati gradibus, tranſverſales appellantur: uti ſunt inter ſe fratres, & ſorores, qui patrem eundem habent communem; & fratrum, ac ſororum filii, qui communem habent avum, & ſic deinceps. Eſtque linea tranſverſa item duplex, æqualis, & inæqualis: æqualis eorum, qui a communi ſtipite diſtant paribus intervallis, ut fratres, & ſorores, qui æqualiter diſtant a patre; item horum filii, qui ab avo æqualiter diſtant: inæqualis vero eſt eorum, qui inter ſe intervallis diſtant inæqualibus, quorumque unus ſurſum fertur, alter deorſum, ut fratris filius, & patruus, nempe frater patris, qui ſunt inter ſe conſanguinei, quia communem habent ſtipitem, Sempro-

pronium puta, a quo natus est Sejus pater Caii, & Cornelius, qui Caii est patruus. Igitur Cajus uno gradu inferius, quam Cornelius descendit a Sempronio communi stipite, cui Cornelius est filius, Cajus est nepos: ideoque sunt in linea transversa inæquali, quæ ratio per cæteros ducitur gradus. Quoniam autem inter cognatos, & consanguineos ob naturalem honestatem usque ad certos gradus tam Jure Civili, quam Pontificio nuptiæ sunt prohibitæ; ideo graduum computandorum ratio cognoscenda est, ut discernere possimus, quousque nuptiæ permittantur: atque in linea quidem recta tam ascendentium, quam descendentium quælibet persona gradum constituit; unde filius patri est in primo gradu, quia inter eos nulla alia persona intercedit; nepos vero est avo in secundo gradu, quia inter eos intercedit pater, & sic in infinitum tam sursum, quam deorsum, tum ex computatione Juris Civilis, tum ex computatione Juris Canonici, quibus juribus tot numerantur in linea recta gradus, quot sunt personæ, una demta: unde, quia dempto patre, superest filius, demtove filio, superest pater; propterea hi primo sunt inter se gradu, nepos vero cum avo est in secundo, quia sunt tres personæ, avus nempe, pater, & filius, ex quibus uno demto, supersunt duo: un-

de

de duo existunt gradus; atque in hac linea ex utroque Jure prohibentur nuptiæ in infinitum, quotocumque, vel remotissimo gradu personæ inter se distent (6). In gradibus vero lineæ transversæ, nempe in collateralibus, magnum est discrimen inter Jus Civile, ac Pontificium: nam Jus Civile non inducit primum gradum in transversalibus, cum quot gradus prodeant, tot sint generationes: unde frater, & soror, qui duo sunt generationes, inter se secundo gradu conjunguntur. Ast in transversalibus Jure Canonico diversa regula traditur, nempe talis; quoto gradu personæ distant a communi stipite, eodem distant inter se; unde quia duo filii distant inter se a communi patre uno gradu; ideo duo fratres, aut frater, & soror inter se uno gradu distabunt: & quia nepotes, hoc est filii duorum fratrum, distant singuli ab avo duobus gradibus, duobus item gradibus distabunt inter se (7). In linea vero transversa inæquali hæc eodem ex jure regula traditur. Quoto gradu remotior distat a communi stipite, eodem distant inter se; ducitur enim ratio a remotiore, ut latior facultas Matrimoniis præbeatur; itaque fra-

(6) *Leg nuptiæ 33. ff. de ritu nupt. §. ergo omnes inst de nupt.*

(7) *C. ad sedem Cap. parentela 35. q. 5.*

fratris filius distat a patruo in secundo gradu, quia distat duobus gradibus ab avo, nempe a patre patrui sui, quamvis patruus a communi stipite, nempe a suo patre, uno tantum gradu distet (8). In linea autem transversa nuptiæ Jure Canonico prohibentur usque ad quartum gradum inclusive (9). Præter cognationem, & consanguinitatem est alia nuptiarum prohibitio inducta ab affinitate, quæ oritur ex conjunctione duarum consanguinitatum per connubium, sive illegitimum ex Jure Canonico (10): unde neque vir consanguineam potest uxoris ducere, neque mulier consanguineam viri: nam per ambarum copulam etiam eorum divisæ cognationes inter se coaluerunt, ut altera videatur alterius esse cognatio ratione ipsius viri, ac mulieris, non ratione personarum, ejusque cognationis inter se: quæ personæ rite conjungi possunt, cum nullo vinculo inter se nectantur: ideo filia uxoris ex alio marito potest duci a filio mariti ex alia uxore (11). Contra vero filia uxoris ex alio marito suscepta, sive manente, sive dissoluto conjugio, duci non poterit a matris viro, quia conjun-

(8) *C. ult de consanguin.*, *& affin.*
(9) *C. non debet de consanguin.*, *& affin.*
(10) *C. 6.*, 10. *de eo, qui cognov consanguin.*
(11) *C. quod super his de consang.*, *& affin.*

juncta est ei viro in primo affinitatis gradu, sicuti est in primo consanguinitatis gradu mulieri conjuncta; nam per copulam efficitur, ut quo gradu consanguinitatis simul sunt conjunctæ, eodem conjungantur gradu affinitatis cum altero: unde consanguinea mulieris in secundo gradu, erit affinis viri etiam in secundo, & sic deinceps, ac sicuti Canones prohibent nuptias inter consanguineos, usque ad quartum gradum inclusive; ita & inter affines nuptias ad eundem usque gradum inclusive prohibent. Si tamen affinitas ex illicito concubitu oriatur, prohibitio nuptiarum ex Sac. Conc. Trid. (12) decreto non excedit secundum affinitatis gradum. Quibus super impedimentis dispensare potest Summus Pontifex in linea tantum transversa, excepto primo consanguinitatis, & affinitatis gradu.

De Clandestina Desponsatione.

TITULUS XIV.

CLandestina Matrimonia prohibuit Ecclesia etiam ante Conc. Trid. semper enim exegit Parochi præsentiam, & testium: sed ea pœnis tantum subjiciebat,

(12) *Sess.* 24. *C.* 4. *de reform. Matrimon.*

bat, non irritabat. Conc. vero Trid. (1) irrita esse voluit, nisi præsens Parochus, aut alius ejus mandatu Sacerdos, & duo, aut tres testes adhibeantur, quando conjuges in Matrimonium consentiunt: tum enim in faciem Ecclesiæ contrahere dicuntur. Illicitum est tantum, pœnisque obnoxium, sed non irritum, si omittantur sine Episcopi venia publicationes, quas etiam idem Conc. injunxit, præcipiens, ut antequam Matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus festivis in Ecclesia inter Missarum solemnia publice denuncietur, inter quos Matrimonium sit contrahendum.

Qui Matrimonium accusare possunt, vel contra illud testificari.

TITULUS XV.

IDeo denunciationes Matrimonio præmittuntur, ut qui norint aliquod justum impedimentum, facultatem habeant ad illud coram Judice deferendum: nam, si denunciationum tempus exierit, nemo ad dicendum contra Matrimonium ad-

(1) *Seff. 24. C. 1. de reform. Matrim.*

admittetur, nisi jurejurando comprobet suam denunciationum, aut impedimentorum per earum tempus ignorantiam. (1) Præterea ad accusandum admittuntur vel ipsi conjuges tantum, si alterius non intersit, & impedimentum a delicto non proficiscatur: qualis est impotentia coeundi, & error status, & alterius conjugis adulterium: quibus ex causis accusatio ad alios non pertinet, quam ad conjuges (2); vel admittuntur parentes, & consanguinei, servata gradus prærogativa, & post eos extranei, si impedimentum oriatur a delicto, puta, quod in prohibito gradu contraxerint (3). Accusatio autem constare debet viva voce, duobus, vel tribus honestis personis vel ex cognatione adhibitis, vel ex vicinia, jurejurando addito super veritate, atque alienatione animi ab omni gratia, vel odio, vel lucro, vel metu: quod juramentum est a testibus etiam subeundum (4). In quo numero testium esse possunt proximi consanguinei, & parentes, quibus etiam accusantibus creditur (5). Si tamen

---

(1) *Cap. qui Matrimon. accusar possunt.*

(2 *Cap. consultationi 4. de frigid., & malefic. C. proponit de conjug. servor. C. quemadmodum 28. de jure ur.*

(3) *C. videtur 3. qui Matrim. accus. poss. C. 1. 35. q. 6.*

(4) *C. 5., & C. 8. 3., & 4. 35. q. 6.*

(5) *C. videtur, & seq. 35. q. 6.*

men alter conjugum dignitate, ac divitiis præcellat, parens inferioris conjugis propter suspicionem fidei ad testimonium non admittitur (6).

De Divortiis.

TITULUS XVI.

DIvortium dicitur tanquam in diversa discessio (1): dissolutis enim nuptiis, conjuges abs se alio discedunt. Nuptiis autem nondum contractis, sed tantum sponsalibus, dimissio sponsæ non divortium, sed repudium a Veteribus dicebatur (2). Nunc autem ab Interpretibus Juris Pontificii repudium appellatur solutio ipsius vinculi conjugalis, cum scilicet justa ex causa Matrimonium adeo dirimitur, ut liceat conjugibus alias quærere sibi nuptias, quæ vulgo dicitur dissolutio quoad vinculum: Divortium vero intelligitur separatio cohabitationis & concubitus absque novarum nuptiarum libertate, quæ vulgo dicitur separatio quoad torum; cum vis ipsa conjugii adhuc vigeat, & usus tantum intermittatur, aut abjiciatur illius. Lege tamen Evangelica Matrimonium ratum, & non

(6) *C. super eo 22. de testib.*
(1) *L. 2. ff. de divortiis.*
(2) *L. inter stuprum l. inter divortia 191. ff. de V. S.*

non consummatum inter fideles est prorsus insolubile quantum ad vinculum, propter illa verba Jesu Christi: *Quod Deus conjunxit homo non separet* (3). Caussæ vero separationis tori sunt hæ. Prima, si castitatem utrique conjuges voveant, aut Religionem regularem profiteantur. (4) Secunda, si alter conjugum in gentilismum, vel in hæresim prolabatur (5). Tertia, si ea conjunctio peccatum parere, aut disjunctio emendationem afferre posset (6). Quarta, nimia sævitia, nisi maritus caverit de uxore non vexanda (7). Quinta, votum longinquæ peregrinationis in Terram sanctam, quod etiam renuente uxore impleri potest (8). Sexta, si alter conjugum adulterium, aut infandæ veneris scelus commiserit (9). Quo judicio super adulterio pendente, separandi non sunt conjuges: imo, si adulterium probetur, licebit viro pœnitentem mulierem, & ad be-

(3) *Con. Trid. sess. 24. C. 6.*
(4) *C. 1., & 2. de convers. conjug.*
(5) *Cap. de divort. Conc. Trid. sess. 24. C. 5. de Matrim.*
(6) *Cap. 2. de divort., & Cap. 3. de adult.*
(7) *C. 1, ut lite non contest. C. literas in fin. de restit. spoliat.*
(8) *Cap. ex multa §. in tanta de voto, & voti redemtione.*
(9) *C. intelleximus de adulteriis Cap. quemadmodum de jurejur.*

bonam frugem redeuntem, sibique reconciliatam retinere. Quod si nolit, conjicienda mulier est pœnitentiæ caussa in clausuram aliarum mulierum perpetuam (10). Non permittitur vero propter adulterium separatio, si mulier invita fuerit compressa (11), aut decepta, quod adulter se maritum simulaverit; vel si eodem delicto utrique conjuges involvantur (12), vel si vir ipse adulterium suaserit uxori (13), vel si culpam remiserit uxori, cum qua post adulterium concubuerit (14); vel tandem, si maritus ante Baptismum uxorem repudiaverit, & deinde ambo ad fidem cõvertantur: nam tum uxor, etiamsi secundas inierit nuptias, ad primum tamen virum redire compelletur, & vir cogetur dimittere secundam, quam forte duxit (15).

Dei

(10) *C. 2. ut lite non contest. C. gaudemus 19. de convers. conjug.*

(11) *Cap. ita ne 32. q. 5.*

(12) *Cap. intelleximus, Cap. ult. de adult.*

(13) *C. discretionem, de eo, qui cognovit consang. uxoris suæ.*

(14) *Cap. si quis uxorem 32. q. 1. Vallens. in decret. de divortio §. 2. n. 2.*

(15) *Cap. gaudemus de divor.*

De Rebus Sacris, Sanctis, & Religiosis.

TITULUS XVII.

RES Sacræ sunt eæ, quæ rite per Pontificem, sive Episcopum, aut Episcopalis potestatis compotem Deo consecrantur. Quales sunt. Primo, Ecclesia, vel locus in eo consecratus. Secundo, Reliquiæ Sanctorum. Tertio Repositaria illorum. Quarto, Vasa sacra, & quæ ad ædificandum adhibentur; item & Indumenta Sacerdotum in Sacrificio, & Altaris ornamenta. Quinto, Imagines Dei, B. Virginis, & Sanctorum, & signa, quibus illi repræsentantur. Res sanctæ sunt, quæ sanctione, sive legis prohibitione de profano commercio eximuntur: (1) quo sensu sancta etiam dicuntur, quæ supra enumeravimus, & exterior ambitus Ecclesiæ sanctus dicitur (2). Religiosa vero sunt loca, quo illatus est mortuus: quæ Religio ante Christianos privata auctoritate inducebatur; nunc autem sine jussu Episcopi, & justis persolutis, Religio non inducitur: propterea Religiosa dici possunt Monasteria, & alia Loca pia.

H In

(1) *Isidor. lib. 53. orig. cap. 4.*
(2) *L. 4. C. Theodos. de his, qui ad Eccl. confug.*

In libro secundo Justiniani Institutionum titulo primo, & §§. 7. 8. 9. . & 10. de Rebus Sacris, Sanctis, & Religiosis, more scilicet Ethnicorum agitur.

De constituendis, consecrandis, & reparandis Ecclesiis, & Altaribus.

TITULUS XVIII.

Ecclesia, sive Concio apud nos significat locum, ubi conciones, & cœtus Fidelium celebrandorum caussa Sacrorum habentur. Antequam autem Ecclesia ædificetur, debet Episcopus, aut ejus mandatu alius Crucem humi defigere, atrium publice designare primum lapidem jacere, aqua lustrali adspergere (1). Ecclesiæ autem ædificatæ congrua portio ex antiquæ proventibus est attribuenda; propterea que veteri Ecclesiæ super nova quæritur jufspatronatus, propter honorem, quem debemus eis, a quibus alimur (2). Porro Ecclesia collabente, opes præbere ad illius reparationem debent, quicumque occasionem ruinæ

(1) *C. Nemo Ecclesiam dist. 1. de Consecrat. nov 131. C. 7.*

(2) *Cap. ad audientiam de Ecclesiis ædific. Cap. præcipimus 16. q. 1.*

næ dedere: quia de causa bona eorum sunt ad eos sumtus tacite obligata (3); deinde ii, quos enumerat Sac. Conc. Trid. sess. 23. Cap. 7. de reform., quo præcipitur reparentur ex ipsius Ecclesiæ fructibus: quibus deficientibus, ex bonis patroni, aliorumque fructus percipientium; vel, si ii desint, ex substantiis Parochianorum, qui ea Ecclesia utuntur. Tertio, si non sit Parochialis, reparari debet ex fructibus eorum, qui beneficia ibi possident pro fabrica destinatis (4). Quamvis autem liceat cuique Oratoria domi privatim habere ad pietatis actus exercendos; venerabile tamen Missæ sacrificium celebrare non licet, præterquam publice in Ecclesia. Etsi vero licuisset, olim Episcopis concedere veniam in privatis Oratoriis celebrandi; tamen post Concil. Trid., Sac. illius Congregationis decreto ea facultas Episcopis est erepta, ut a solo Summo Pontifice venia hæc impetrata suffragetur, qui Pontifex solet eam concedere, exceptis diebus festis solemnioribus, quorum nomine veniunt dies Natalis Domini, Epiphania, Pascha, Pentecostes, Annunciatio, & Assumptio B. Mariæ, Festum Apostolorum

 Petri,

(3) *Vallens. iu decr. de Eccles. ædific.* 52.

(4) *C.* 1. *de his* 4. *de Eccl. ædific. can. si Monach.* 16. *q.* 2. *C. decernimus* 10. *q.* 2.

Petri, & Pauli, & omnium Sanctorum: neque venia hæc eximit a præcepto audiendi Sacrum in Ecclesia diebus Festis, nisi ipsum Dominum cum sua familia (5); nec potest ibi, nisi una Missa in die celebrari. Oratoria vero privata Cardinalium loco publicarum Ecclesiarum habentur; unde superioribus exceptionibus non subjiciuntur. In ædificatis Ecclesiis ante peragenda sacra non sunt, quam fuerint per Episcopum ipsum Diœcesanum, aut alium Episcopum, illius mandatu consecratæ, neque enim potest Episcopus alteri se inferiori mandare munus istud, cum sit ordinis, non jurisdictionis (6). Consecratio fit delibatione superficiei interioris parietum, impressis Crucibus, adhibitis Sanctorum Reliquiis, inter Missarum solemnia, diebus festis, quamvis aliis diebus, & sine Missæ Solemnis facta, minime sit irrita (7). Semelque facta nunquam reperitur, nisi tota pene collapsa, aut exusta instauretur Ecclesia; vel nisi de illius Consectatione ambigatur (8). Si vero Ecclesia publice polluatur per sanguinis, aut seminis

(5) *Vid. hæc decreta apud Nicol. Canon. lib. 5. decret. tit. 33. n. 7.*

(6) *Cap. penult. de Consecr. Eccl., vel Altar.*

(7) *Abba. Cap. proposuisti 4. nu. 7. de Consecrat. Eccles.*

(8) *C. Ecclesia 18. q. 1. de Consecrat.*

minis humani effusionem, aut per sepulturam pagani, vel excommunicati; tum non consecranda iterum est, sed expianda, sive reconcilianda effosso cadavere, cum adspersione aquæ benedictæ (9). Consecratur etiam Altare lapideum, sive mobile, sive fixum a solo Episcopo, (10) & iteranda est ei Consecratio, si frangatur graviter, vel si e basi, ubi Altare fuerat affixum, evellatur (11).

De unionibus Ecclesiarum.

TITULUS XIX.

PLures Ecclesiæ in unam vel necessariis, vel utilibus ex causis conjunguntur (1). Necessariæ sunt paupertas Ecclesiæ, quæ alteri opulentiori unitur, ut facilius sustentetur (2). Item solitudo Ecclesiæ, atque vastatio, propter quas indigeat, ut potentiori Ecclesiæ adjuncta muniatur. Utiles causæ sunt (3), si unus Sacerdos commode pluribus vacare ne-

(9) *C. aqua penult. cum concord. de Consecr. Eccles., vel Aluar.*

(10) *C. quod in dubiis 3. de Consecr. Eccles.*

(11) *Eod. C., & C. ligneis de Consecr. Eccles.*

(1) *Cap. exposuisti 33. §. 1. evidens de præben., & dignit.*

(2) *Cap. unio 3. in fine quæst. 3, C. postquam. 49. 16. qu. 1.*

(3) *C. & temporis 16. q. 1.*

queat Ecclesiis: aut si una Ecclesia sufficiat omni populo ad minorem numerum redacto. Et quoniam hæ causæ aliæ perpetuæ manent, aliæ ad tempus; ideo vel perpetua unio erit, si causa sit perpetuo duratura, vel temporaria, si non semper unionis caussa sit permāsura. Rursus unio tripliciter fieri potest, vel ut una Ecclesia ita subjiciatur alteri, ut altera manente, nomen, & dignitas Ecclesiæ subjectæ prorsus extinguatur (4): quo casu ista, cujus nomen extinguitur, transit in alterius naturam, dignitatem, privilegia, & jura, ut filia illius; vel ita unientur, ut ex duabus dignitatibus una dignitas coalescat, atque unius Ecclesiæ Canonici, & Prælati alterius etiam Ecclesiæ Canonici, & Prælati evadant: quo casu non modo sua quæque jura, & privilegia, quæ habuit, retinebit, sed altera alterius optima quæque privilegia nanciscetur (1); vel denique ita unientur, ut non modo, sua cuique jura Ecclesiæ maneant, sed etiam dignitates inter se separentur, uni tamen, eidemque Prælato conferuntur, quo casu duæ habentur Ecclesiæ separatæ, quæ tantum in Præsulis pesona, retentis propriis cujusque juribus, conjungun-

(4) *Cap. recolentes de stat. Monach. C. sicut unire de excess. Prælat. C. & temporis 16. q. 1.*

(5) *DD. C. novit ne sede vac.*

guntur (6). Cumque olim licuisset beneficia diversarum Diœcesum ita conjungere, ut sua cuique Episcopo jura salva essent: postea Conc. Trid., ut confusionem omnem, unde oriuntur discordiæ, prorsus tolleret, interdixit, ne diversarum Diœcesum beneficia unirentur (7). Uniones vero fiunt vel Cathedralium, vel minorum Ecclesiarum. Cathedrales unire potest Romanus tantum Pontifex (8): Archiepiscopus vero, aut Primas, aut Patriarcha Suffraganei sui Ecclesias unire non potest sine illius consensu: minores autem Ecclesias, etiam Parochiales, aliaque beneficia propriæ Diœceseos quilibet Episcopus, etiam non consecratus, dummodo confirmatus: immo etiam, Sede vacante, Capitulum, dummodo nihil juribus detrahat Episcopalibus (9). Potest autem Episcopus ex justis caussis unire etiam beneficia generaliter, vel specialiter reservata ex decreto Sac. Concil. Trid. (10) debetque in unionibus, Capituli sui consensum adhibere ex receptiore sententia (11). Mensæ tamen propriæ

(6) *Cucch. inst. lib. 2. num. 9.*
(7) *Conc. Trid. C. 9. sess. 14. de reform.*
(8) *C. quod translationem de off. deleg.*
(9) *DD. in clem. 1. §. ad hæc de statu Monach. Caccia sup. tract. de union. art. 3. num. 19.*
(10) *Sess. 21. C. 5. de reform.*
(11) *DD. in clem. si una de reb. Eccles. non alien.*

unire beneficia non poteſt Epiſcopus, etiam adſentiente Capitulo, propter proprii lucri ſuſpicionem, qua vacare debet hic actus (12). Beneficia vero exemta, & Sedi Apoſtolicæ immediate ſubjecta (13) unire non licet Epiſcopo, neque diverſorum ordinum, & profeſſionum Eccleſias. In unione autem Eccleſiæ patronatæ requiritur patroni conſenſus, aut aliorum, quorum jura lædi poſſunt (14).

Diſſolvuntur uniones, & Eccleſiæ ad primævum ſtatum reducuntur lapſu temporis præfiniti, ſi unio facta ſit ad tempus; ſed ſi fuerit perpetua, diſſolvitur, ceſſantibus cauſſis, ab eo, qui uniendi habet auctoritatem: etſi unio Eccleſiarum vacantium diſſolvi nequeat, ne ſtatus Eccleſiarum Sede vacante mutetur (15).

De Immunitate Eccleſiarum.

TITULUS XX.

Immunitas eſt libertas locorum, rerum, vel perſonarum ſacrarum a pœnis, mu-

(12) *Clem. ſi una de rebus Eccl. non alien.*
(13) *Clem. ne in agro §. ad hæc de ſtatu Monach.*
(14) *Cap. rationis, Cap. Monaſterium 16. q.7.*
(15) *Cap.1. ne Sede vacante.*

muneribus, & oneribus profanis. Unde est vel localis, qua gaudent Ecclesiæ, & alia loca Ecclesiastica; vel realis, quæ rebus, & bonis Ecclesiasticis competit; vel personalis, quæ personis Ecclesiasticis tribuitur. Nunc de locali, quæ versatur in Ecclesiis sive consecratis, sive non consecratis (1), sive interdictis, usque ad 40. passus ejus ambitus, si Ecclesia sit Baptismalis, si vero sit Ecclesia minor, usque ad 30. (2), & Cæmeterium etiam immunitate gaudet, sive continens Ecclesiæ sit, sive disjunctum (3); item & atrium (4): item & Palatium Episcopi (5), & Monasteria, & Sacella, & Oratoria perpetua, & publica extructa Episcopi auctoritate sunt immunia. Item & Hospitalia, & Seminarium Clericorum, & Claustrum Religiosorum, & alia loca sacra, & religiosa. Item & domus Canonicorum sitæ intra 30., vel 40. passus ambitus Ecclesiæ ex superiori distinctione: non autem domus laicorum, ne immunitas porrigatur ubique. Unde in Civitatibus propter frequentiam Ecclesiarum, & domorum vicinitatem hæc

 pas-

(1) *Cap. Ecclesiæ 9., & Cap. inter alia de immunit. Eccles.*
(2) *C. sicut antiquitus 17. q. 14.*
(3) *C. ult. de immunit. Ecclesf.*
(4) *Cap. si quis in atritio 17. q. 4.*
(5) *Cap. id constituimus eod.*

passuum exemtio locum habere non potest (6). Neque ex Sac. Congr. decreto Oratoria in privatis domibus fundata sunt immunia, neque sacella publicorum carcerum (7). Extenditur vero immunitas etiam ad Palatium Cardinalium, unde non licet reum extrahere [8]: sicuti non licet eum evellere a corpore Sacerdotis Eucharistiam deferentis, ad quem confugerit. Caput autem localis immunitatis est, ut asyli jure sacra, & religiosa loca fruantur, ideoque tutum sit eo perfugium, neque inde quisquam extrahi debeat per vim, aut per dolum, puta blandis verbis: dumque in Ecclesia manet, non potest privari necessario victu, neque in vincula conjici [9], & si extrahatur, is, qui extrahit, excommunicationis pœnam incurrit, Summo Pontifici reservatam, ut remitti nequeat ab alia potestate, nisi a Summo Pontifice, articulo mortis excepto, quod & veteribus Canonibus definitum est [10]; & novissime per Constitutionem Gregorii

(6) *Cap. definivit* 17. *q.* 4.
(7) *Vid. Nicol. ad tit. de his, qui sui de immun. num.* 23.
(8) *Tusch. V Eccles. concl.* 9.
(9) *Cap. definivit* 33. 17. *q.* 4. *C. inter alia* 6. *h. tit. C. præsenti Ç. de his, qui ad Eccl. confug.*
(10) *C. sicut antiquitas, & C. frater* 17. *q.* 4.

rii XIV, quæ incipit, *cum alias nonnulli constitutum*; qua Bulla totum hoc immunitatis argumentum plenius tractatur, atque explicatur. Præterea idem extrahens sacrilegus reputatur, cogiturque ad rerum restitutionem, refectionemque damnorum, quæ ob extractionem reus accepit: eritque irritum quidquid contra reum talem fuerit in judicio gestum. Id etiam immunitas præstat, ut omnis profanus actus, omnis contractus, omne mercimonium, omnis judicii species, aliudve quid cultui divino minime conveniens a sacris locis procul arceatur. Ne tamen confugii spes impunitatem, & licentiam, atque frequentiam pariat gravium delictorum, certa sunt crimina veteribus Canonibus excepta, & in eadem Bulla nominatim expressa, quæ propter eorum enormitatem Ecclesiasticæ Immunitatis commodum adimunt. Unde immunitate locali non gaudent primo, publici Latrones. Secundo, Grassatores viarum. Tertio, Depopulatores agrorum. Quarto, Hæreticus, nisi confugerit ad Ecclesiam ob aliud crimen, quam hæreseos [11], tum enim Hæreticus gaudet, sicut & Judæus, & Paganus. Quinto, Reus læsæ majestatis. Sexto, Delinquens

 in

(11) *Sac. Congreg. Conc. apud Barbosam de jure Eccl. lib. 2. C. 3. num. 44.*

in Ecclesia sub fiducia immunitatis. Septimo, qui proditorie, sive per amicitiæ simulationem occiderit. Octavo, qui occiderunt mandatu alterius, sive quos vocant Assassinos: non tamen in his casibus permittitur extractio auctoritate Judicis, nisi petita ab Episcopo venia, vel a Vicario, ut continetur in eadem Bulla Gregorii XIV incip. *Cum alias nonnulli*. Sequitur immunitas realis rerum sacrarum, nempe vasorum, & vestium, & similium; sed & bonorum Ecclesiæ, quæ immunia sunt a vectigalibus, tributis, oneribusque aliis laicalibus, si ipsi ex antiqua fundatione competant [12], nisi onera sint fixa, & invariabilia, quæ permanent in rebus, quamvis ad Ecclesiam transierint [13]. Ab oneribus vero personalibus, quæ corpore geruntur, Clerici sunt immunes [14]. Habent etiam Clerici privilegium, quod vocant Canonis: nempe Can. *si quis suadente*, quo violentas manus in Clericum injiciens excommunicatur, a solo Pontifice absol-

(12) *C. sancitum 1. de censib.*

(13) *C. ex litteri- de pign. Gloss., & DD. C. tributum V de exterioribus 23. q. 8. vid. decr. Sac. Congr. apud Nicol. tit. de sentent. excommun. num. 125.*

(14) *Leg. 1. cum seq. C. de Episc., & Cler. C. pervenit de immun. Eccl.*

absolvendus. Habent & aliud, quod vocant Flori, quo eximuntur a potestate, & jurisdictione tribunalis laici: nisi actores sint ob rem profanam contra laicum, aut habitum, & tonsuram Clericalem dimiserint (15). Habent hoc etiam privilegium Clerici ex celebri Cap. *Odoardus de solut.*, ut si Clericus ad inopiam adeo sit redactus, ut solvendo non sit, neque excommunicari debeat, neque vexari; sed sufficiet, ut is jurejurando promittat, se soluturum, ubi ad meliorem fortunam pervenerit.

De Censibus, Exactionibus, & Procurationibus.

TITULUS XXI.

Census est certa pecunia, quæ de redditibus Ecclesiæ penditur (1) iis, qui præsunt, vel aliquando etiam Clericis, aliquando etiam patronis. Quod cum generale nomen sit, dividitur suas in species, vel enim penditur a singulis Ecclesiis in signum subjectionis, præfinita sum-

(15) *C. si Clericus 5., & C. cum sit Generale foro competent. Conc. Trid. sess. 23. Cap. 6. de reform.*

(1) *C. constitutus 6. de relig. dom. C. recepimus 8. de privil. C. querelam 24. de elect.*

summa duorum solidorum pro singulis Ecclesiis, aut pro quantitate inducta a consuetudine, & id Cathedraticum, vel Synodaticum appellatur, quia persolvitur in honorem Cathedralis Ecclesiæ ab Ecclesiis minoribus in Synodo Diœcesana (2); vel certis, & repentinis ex caussis certum ad tempus, collectæ, vel tributa exigua imponitur ab Episcopis ad periculum aliquod depellendum, gravemque necessitatem evitandam, & charitativum subsidium appellatur; charitatis enim nomine illud exigit Episcopus, non jure suo; cum extra necessitatis gravissimæ caussas vetentur Præsules imponere tributa, & collectas (3); vel visitantibus Episcopis alimentorum nomine aliquid persolvitur, & id Procuratio appellatur; etenim latine procurare significat etiam alere. Visitare namque debent Ecclesiam Episcopi vel per se, vel per alios singulis annis (4); aut ita, ut biennio visitatio absolvatur toties, quoties opus fuerit. Visitationi autem Episcopi subjiciuntur Ecclesiæ omnes, etiam exemtæ (5), etiam regulares, si sit eis an-

(2) *C. conquerente 16. de off. jud. ordin. C. placuit 10. qu. 3. C. pastoralis 7. donat.*

(3) *Cap. omnis de censibus Cap. cum Apostolus, §. prohibemus eod.*

(4) *Conc. Trid. sess. 7. C. 8. reform.*

(5) *Conc. Trid. sess. 6. C. 4., de reform., sess. 24. C. 9. eod.*

annexa cura Animarum; itemque commendata Monasteria, etiam Abbatiæ, Prioratus, & Præposituræ nuncupatæ, ubi non viget observantia regularis; nec non beneficia tam curata, quam non curata, sæcularia, & regularia, qualitercumque commendata, etiam exemta (6). Et præterea subsunt visitationi Episcopi viciniores, Ecclesiæ etiam, quæ sunt nullius Diœcesis (7); nec non Hospitalia, & quæcumque loca pia, nisi sub Regum immediata protectione sint; alioquin visitationi, & correctioni subsunt etiam, si eorum locorum cura pertineat ad laicos; & Parochiales annexæ Ordini Hierosolymitano ex Pii V Consti. CXXXVI. Nam quæ non potest Episcopus visitare jure ordinario, qualia sunt loca exemta; ea ex nova Concilii concessione jure delegato visitabit. Porro, quæ in visitatione ad morum correctionem decrevit Episcopus, nulla appellatione suspenduntur (8). Exigere autem potest Episcopus, dum visitat, alimenta necessaria a Clero Ecclesiarum, quas visitat, & ex beneficiis etiam a Cardinalibus possessis, dum ne modum frugalis victus excedat.

De

(6) *Conc. Trid. sess. 21. C. 8. de reform.*
(7) *Conc. Trid. sess. 24. C. 9. de reform.*
(8) *Conc. Trid. sess. 24. C. 10. de reform.*

De Capellis Monachorum.

TITULUS XXII.

CApellæ, sive Sacella hoc titulo dicuntur Parochiales Ecclesiæ unitæ, sive incorporatæ regularibus, quæ olim administrandæ per Sacerdotem sæcularem erant, quem Episcopo Monachi præsentare debebant [1]. Recentioribus vero temporibus Vicarius etiam regularis ad earum administrationem constituitur ab Episcopo examinandus, & adprobandus, cujus Episcopi jurisdictioni, correctioni, & visitationi subjiciuntur in iis, quæ ad administrationem spectant Sacramentorum, exceptis iis, quæ sunt e Monasteriorum familia (2).

De Religiosis Domibus.

TITULUS XXIII.

REligiosas Domos non solum appellamus Ecclesias, & Monasteria, sed alia quælibet loca pios ad usus destinata; e quibus sunt Hospitalia, hospitibus accipiendis inventa, quæ græce Xenodochia; Orphanotrophia, orphanis educandis; Gerontocomia, senibus alendis, Bre-

(1) *C. 1. de Capellis Monac.*
(2) *Conc. Trid. sess. 25. de regular.*

Brephotrophia, nutriendis infantibus; Nosocomia, curandis ægrotis; Prochotrophia, sustentandis pauperibus comparata [1]. Præter Ecclesias autem, quæ illius Episcopi jurisdictioni subjacent, in cujus Diœcesi fundatæ inveniuntur, exceptis Ecclesiis Regularium, quæ nunc privilegiis eximuntur; loca pia omnia supra enumerata suæ cujusque Diæceseos Episcopo subjiciuntur, nisi exempta probentur, aut aliter sit in earum fundatione cautum. Quæ tamen etiam exemta poterit Episcopus, ubi opus fuerit, visitare, atque corrigere (2): exceptis Hospitalibus militarium ordinum, aut religiosorum, quibus antiqua institutionis earum decreta servanda [3]; quamobrem Sac. Conc. Trid. expresse statuit, ut Administratores tam Ecclesiastici, quam laici fabricæ cujusvis Hospitalis, Confraternitatis, & quorumque piorum locorum singulis annis reddere teneantur rationem administrationis, nisi aliter sit in fundatione cautum; nam tum, si aliis ratio reddenda esset, tamen cum iis etiam ordinarius erit adhibendus [4], nisi sub Re-

(1) *C. in qualibet* 23. *q.* 8. *l. illud* 17. *l. sancimus* 18. *de sacrosanct. Eccl.*
(2) *Clem.* 2. *de relig. domib.*
(3) *Dict. clem.* 2. §. *præmissa*.
(4) *Conc. Trid. sess.* 22. *C.* 9. *de reform.*

Regum immediata protectione sint. Extat præterea de Confraternitatibus Constitutio Clementis VIII, qua statuitur, ut auctoritate Ordinarii rigantur: qui ordinarius Statuta Confraternitatis erigendæ cognoscere, atque examinare debet (5).

De Sepulturis.

TITULUS XXIV.

CErtum Sepulturæ locum vel juris ordinatio, vel propria electio tribuit. Cuilibet enim licet eligere Sepulturam, ubi velit, dummodo sit ibi jus funerandi; quales sunt ex Jure Canonico Ecclesiæ Parochiales omnes (1); & ex privilegio Sedis Apostolicæ Ecclesiæ Ordinis Prædicatorum, & Fratrum Minorum (2). Verum quando quis mortuus deferendus est ad Ecclesias mendicantium, debet cum iis etiam proprius intervenire Parochus, servato Sac. Congregationis præscripto (3). Unde uxor invito marito,

(5) *Clem. 8. in Constitut., quæ incipit quæcumque* 115.

(1) *C. ubicumque* 13. *q.* 3. *Abbas in Cap. certificati de sepult. num.* 8.

(2) *Clem. dudum §. hujusmodi de sepulturis.*

(3) *Apud Nicolaum tit. Civ. instit. lib.* 4. *tit.* 15. *num.* 25.

to, & filius pubes, etiamsi sit in potestate patris, liberam habent Sepulturæ optionem (4); non vero impubes, cui ob inopiam consilii potest pater eligere Sepulturam (5), si id consuetudo loci patiatur; alioquin humandus in Parochia, vel in Sepulcro majorum. Neque possunt eligere Religiosi, qui suo arbitrio carent, nisi longius absint a suis Monasteriis, ut eo commode transferri nequeant; neque capitis damnati, neque furiosi; & qui aliquem indebite sepelierit, jubetur cadaver illud reddere Ecclesiæ, ad quam spectat, simul cum emolumentis, quæ ob eam caussam illi obvenerunt (6). Si quis autem Sepulturam non elegerit, sepeliendus est ad Canonum præscriptum, quod est tale. Regulariter sepeliendum cadaver est in Sepulcro majorum suorum; vel si eo careat, in Ecclesia Parochiali, ubi Sacramenta vivens accepit (7); ac si duabus in Parochiis Divina participaverit, aut utrobique domicilium habuerit, locus est præventioni, & divisioni quartæ funeralis; aut Episcopali sententia, si secum convenire nequeant (8). Ac si se

(4) *C. de uxore h. tit. C. penult. eod. in 6.*

(5) *C. penult. de sepult. in 6.*

(6 *C. ex parte C. cum liberum 6. de sepult.*

(7) *C. 1., & C. in nostra de sepult. Cap. 15. de eod. in 6.*

(8) *Gloss. C. cum quis 3. not. de sepult. 5. 6. arg. C. duobus de rescriptis in 6.*

se rus brevis temporis caussa contulerit, transferendus est ad urbanam suam Parochiam, si id sine periculo fieri possit (9). Uxor mariti Sepulturam sequitur, quando non elegerit: & si plures maritos habuerit, humanda est in Sepulcro postremi, cujus domicilium retinet, & honorem (10). Peregrini, si Sepulcris majorum careant, aut eo commode deferri nequeant, sepeliendi sunt in Ecclesia Parochiali, si Sacramenta ibi perceperint; alioquin locus erit præventioni Parochialem inter, & Cathedralem (11). Prælati vero regulares sepeliendi sunt in Ecclesiis, quibus præsunt (12). Excluduntur ab Ecclesiastica Sepultura, primo, ii, qui consulto sibi manus attulerunt (13). Secundo, decedentes in singulari certamine, aut in ludis gladiatoriis, aut in pugna cum bestiis (14). Tertio, Blasphemi impœnitentes (15). Quarto, Raptores, qui non satisfecerint (16). Quinto, Fures, & latrones in flagranti crimine occisi, absque Sacramento Pœniten-

(9) *C. is, qui de sepult. in 6.*
(10) *C. 3. §. mulier eod. in 6.*
(11) *Ricc. in praxi dec. 659.*
(12) *Archidiac. Cap. cum quis de sepult. in 6.*
(13) *Cap. placuit 25. q. 5. C. duobus 13. q. 2.*
(14) *Conc. Trid. sess. 25. Cap. 19., & C. 1. in fine de Torneam.*
(15) *C. statuimus infra de maled.*
(16) *C. 2. infra de rap.*

tentiæ occumbentes. Sexto, Monachi mortui cum peculio. Septimo, nominatim interdicti, & excommunicati [17]. Octavo, Impœnitentes omnes, quos tales decessisse constiterit. Nono, qui in Paschate Pœnitentiæ, & Eucharistiæ Sacramentum omiserunt. Decimo, Usurarii. Pro Sepultura vero vetitum est quidquam exigere, nisi quantum moderati sumtus inductum ab aliqua consuetudine fuerit, si Parochiani gratis solvere cœperint, & sponte, ac sine pactione; talisque præstatio Parochianorum arbitrio præfiniatur, accedente ad eam consuetudinem totius populi voluntate [18].

De Canonica portione.

TITULUS XXV.

Cum quis aut Sepulturam majorum suorum habet extra Parochiam, aut extra eamdem alibi elegerit, ex relictis Ecclesiæ, ubi sepelitur, detrahenda est quarta pro Ecclesia Parochiali, quæ quarta Parochialis appellatur [1]. Item ex relictis Ecclesiæ in Diœcesi existenti detrahitur quarta pro Episcopo, quæ quar-

ta

(17) *Clem.* 1. *de sepult.*
(18) *Vallens in decret. tit. de sepult.* §.8.
(1) *C. cum super*, & *C.* 1. & *C. certificati de sepultur.*

ta dicitur Episcopalis (2) ; & utræque Canonicæ portionis nomine continentur. Ac sane quarta Parochialis ea ratione detrahitur, quod ea Ecclesia, quæ ministerium præbuit Sacramentorum, digna sit, quæ lucri partem pro levamine laborum consequatur; eademque ratio induxit quartam Episcopalem ob susceptam ab Episcopo Animarum curam [3]. Est autem Parochialis quarta varie definita pro consuetudine, scilicet Regionis, aut Ecclesiæ ; modo scilicet dimidia, modo tertia, modo quarta pro integra (4). Amittitur autem jus quartæ Parochialis. si 40. annis cum titulo, aut sine titulo ab immemorabili tempore præscribatur(5). Detrahitur quarta hæc ex candelis, aliisque lucris funerum, & de relictis ei Ecclesiæ, ubi quis sepelitur (6): & iis, quæ in mortis extremo relinquuntur : non ex donationibus inter vivos, neque ex legatis pro ornamentis, fabrica, luminaribus, anniversario septimo, vicesimo, aut tricesimo die, aliisque in divinum cultum per-

(2) *C. requisisti in princip. de testam.*

(3) *Innoc. C. cum super* 8. *C. in nostra* 10. *de sepult. C. cum quis eod. in* 6. *C. requisisti* 15. *de testam.*

(4) *C.* 1., & 2. *de sepult.*, & *C. certificati* 9. *ubi DD. eod.*

(5) *Abbas C. certificati de sepult.*

(6) *Gloss.*, & *Abbas eod.*

perpetuo relictis, dummodo talis color non sit quæsitus, ut suo jure Parochus privetur (7). Item dummodo hæc relicta non sint Fratribus Minoribus, & Prædicatoribus, qui & in his, uti & in cæteris legatis, detractionem patiuntur (8). Neque detrahitur de relictis pro male ablatis, aut pro equis, & armis militum Hierosolymitanorum in præsidium Terræ Sanctæ (9). Et debetur quarta ista funeralis illi etiam Parochiali, cui aliquid fuerit legatum, cum quo hæc minime compensatur: eam enim quartam non debet defunctus, sed Ecclesia, ubi sepelitur ex ejus electione (10). Episcopalem verò quartam detrahit Episcopus de iis, quæ relinquuntur quibuslibet suæ Diœceseos Ecclesiis, etiam exemtis (11): quamvis testator Ecclesiæ, non Episcopo velle relictum expresserit (22). Neque aliter ab ea Episcopus excluditur, nisi per quadragenariam præscriptionem (13). ejusque quantitas, uti Parochialis, etiam varie pro loci consuetudine definitur. Et

sicuti

(7) *C. ult. de testam. C. in nostra 10. de sepult.*
(8) *C. 2. §. huiusmodi. Clem. de sepult.*
(9) *Cap. in nostra de sepult.*
(10 *Clem. dudum de sepult. Vallens. hoc tit.*
(11) *Cap. off. de testam., & can. constitutum; ubi Gloss. V. tertium 16. q. u.*
(12) *C. requisisti vers. si quis autem de testam.*
(13) *C. de quarta de præscript.*

ſicuti Epiſcopus deducit ex relictis Eccleſiæ, ita & Eccleſia Cathedralis deducit ex relictis Epiſcopo, niſi relinquatur a propinquo, aut expreſſe a teſtatore excludatur (14). Et ſi relictum ſit aliquid Epiſcopo, & Eccleſiæ Cathedrali conjunctim, ſit inter eos Canonica diviſio, etiamſi partes teſtator fecerit, niſi velint ſtare voluntati teſtatoris. Quamvis autem Eiſcopus etiam ex relictis in favorem Cappellarum, & Monaſteriorum partem detrahat, eæ tamen non detrahunt ex relictis Epiſcopo, in quo diſtinguuntur a Cathedralibus, quibus cum Epiſcopo conjunctio eſt arctior.

De Decimis.

TITULUS XXVI.

Decima eſt quota mobilium bonorum Sacris Miniſtris debita, pro quibus ex omnibus fructibus rerum ſive immobilium, ſive mobilium, tum viventium, tum non viventium, & ex quacumque honeſta negotiatione decima pars eſt detrahenda (1): quæ pars pactionibus, vel conſuetudinibus redigi poteſt ad minorem

(14) *C. requiſiſti §. ab extraneo de teſtam.*

(1) *C. ex multiplici* 3. *C. non eſt* 22. *de Decimis C. pervenit* 5., & *C. ex tranſmiſſa* 23. *eod.*, & *C. ex parte C. a nobis* 24. *eod.*

rem quantitatem. Sunt autem decimæ vel prædiales, ex fructibus nempe prædiorum, aut ædium; vel personales, ex honestæ artis, aut professionis, aut venationis, aut piscationis, aut laboris lucro (2); vel mistæ, de fructibus scilicet, quos ex gregibus, & armentis industria nostra percipimus (3). Hoc autem præcipue differunt personales & mistæ a prædialibus, quod prædiales debentur sine impensarum, aut tributorum deductione; nam sine illa deductione sunt etiam fructus (4), & debentur Parochiis, quarum in finibus prædia sunt sita (5); aliæ vero solvuntur Parochiis, in quibus Sacramenta percipiuntur, & solvendæ sunt, deductis expensis: id enim intelligitur in negotiatione lucrum, quod superest, sumptibus deductis (6); solvuntur vero decimæ Parochis, qui debent ex exactis decimis detrahere pro Episcopo quartam, quæ appellatur quarta Decimarum (7). Ad solutionem prædialium Decimarum non modo Christiani omnes tenentur, sed etiam Judæi, & Pagani, si prædia possi-

 deant

(2) *C. ad Apostolic. 20. C. tua nobis 26. C. non est, C. ex parte, & seq. de decimis.*
(3) *C. pervenit cum seq. de decimis.*
(4) *C. cum homines 7., & C. non est 22. de decim.*
(5) *C. quoniam 13. eod.*
(6) *C. ad Apostolicæ, C. 20. de decimis.*
(7) *C. de quarta de præscript.*

deant; propterea quod onus Decimarum inest prædiis ipsis, cum quo onere prædia transeunt ad quoscumque (8): adeout ex prædiis locatis Decimas conductor, qui fructus colligit, solvere cogatur, cum Decima sit pars fructuum, non prædii (9). Neque ab obligatione præstandarum Decimarum quis eximitur, nisi primo, ex privilegio Summi Pontificis (10). Secundo, præscriptione immemorabili, si sit sine titulo, cum titulo vero præscriptione quadraginta annorum (11). Tertio, conventione, sive pactis. Quarto, voluntaria remissione (12). Ex prædiis vero, quæ recenter ad culturam rediguntur, cum antea frugifera non essent, quæ appellantur novalia, Decimæ debentur Parochiali Ecclesiæ, cujus infinibus novalia exsurgunt, vel si exsurgant intra diversarum Parochiarum limites, debentur iis Parochiis, in quarum sunt limitibus, pro modo limitum, quibus agri contin-

(8) *C. commissum 4. C. nuntios 5. C. ex transmissa 23. de decim. C. ult. §. cæterum eod. in 6. C. terris, C. si quis locus cum sim. 16. q. 1. C. cum non sit 33. h. tit. C. pastoralis eod.*

(9) *C. dilecti C. a nobis de decimis.*

(10) *C pastoralis de decimis.*

(11) *C. 1. de præscript. in 6. C. 4. 6., & C. 8. de præscript.*

(12) *C. quia circa de privil. C. ult. 16. q. 1.*

tinentur (13). Si vero ex limitibus portio prædiorum definiri non possit, standum est Episcopi sententiæ, utri velit plus, aut minus attribuere (14). Porro si concedatur perceptio Decimarum, concessæ non censentur Decimæ novalium: quia hæ novam habent caussam (15): nec si alicubi Decimas præscripserit, præscripsisse censetur novalium Decimas, quia hæc postea prodierunt. Decimas vero non solvens est excommunicandus, & Ecclesiastica Sepultura privandus (16).

De Rebus Ecclesiæ alienandis, vel non.

TITULUS XXVII.

NOn solum Ecclesiasticis, sed & Civilibus Legibus rerum Ecclesiasticarum alienatio prohibetur, si necessitas non urgeat (1), & latissime accipitur alienationis vox, ut etiam hypothecam, & locationem ultra triennium, nempe ad

(13) *C. cum contingat de decimis C. quoniam 13. eod.*
(14) *DD. cap. pervenit de decimis.*
(15) *Cap. cum contingat de decimis.*
(16) *C. omnes decim. 16. q. 7. Conc. Trid. cap. 12. sess. 25. de reform.*
(1) *Novell. 120., & 7.*

longum tempus comprehendat. Permissa tantum est alienatio rerum, quæ retentæ corrumperentur (2), aut proventu carerent, quales sunt terrulæ, vineolæ, aliæque res immobiles exigui pretii (3): quibus exceptis, si quid alienetur, incurritur pœna Extravagantis *Ambitiosæ*, cum irritatione contractus, ut ex decreto Sacræ Congregationis ab Urbano VIII confirmato (4). Sustinebitur vero alienatio, si processerit ex urgenti necessitate, puta æris alieni dissolvendi (5); vel si pietas suadeat ad redimendos captivos, aut alendos pauperes, (6) quorum caussa bona in Ecclesia conservantur, vel utilitas manifesta Ecclesiæ id flagitet (7). Accedere tamen oportet ad permissam hanc alienationem etiam solemnitates: nempe communicandus contractus cum Clero, ejusque consensus, atque subscriptio, & Prælati auctoritas sunt adjungenda (8). Præscriptio vero prævalet contra Ecclesiam quadragenaria: contra Ec-

(2) *Extravag. Ambitiosæ h. tit. Concil. Trid. sess. 25. cap. 11. de reform. Sac. Congreg. apud Quarantam in summa bull. V. alienatio.*

(3) *C. terrulas 12. quæst. 2.*

(4) *Vid. Nicol. instit. civil. lib. 2. tit. 1. v. 29.*

(5) *Clem. p. h. tit. cap. 1. de pignor.*

(6) *C. autem cap. Gloriæ 7. 12. q. 2.*

(7) *C. ut supra h. tit. d. Clem. 1.*

(8) *C. 1. de rebus Eccl. non alien. sine except. cap. alienationes 12. q. 2.*

Ecclesiam vero Romanam tantum centenaria (9). Est & quædam alienatio non prohibita, descendens ex contractu Jure Canonum celebrato (10), cujus habemus etiam in Justinianeo jure vestigium (11) quæ precaria vocatur ob id, quod similitudinem habeat cum precario, quo res nostras rogati, concedimus aliis fruendas, nostroque arbitrio repetendas, a quo precaria hæc differt, quod hæc revocari nequeat, nisi præter rationem contracta fuerit, sed ad longum tempus, vel ad vitam data, quinto quoque anno renovanda (12). Est & concessio ususfructus rei Ecclesiasticæ, vel in retributionem donationis Ecclesiæ factæ, vel in remunerationem obsequiorum, & Ministeriorum, quæ quis Ecclesiæ præstiterit. Quo contractu traduntur tantum res immobiles, cum contractu precarii tam mobiles, quam immobiles concedantur.

De Peculio Clericorum.

TITULUS XXVIII.

PEculium dicitur quasi parva pecunia (1), quod Jure Civili est vel castren-

 se,

(9) *C. illud cap. ad audientiam de præscript.*
(10) *Tot. tit. de precar.*
(11) *Nov. 120. de alien., & emphit.*
(12) *Cap. 1. de precar.*
(1) *L. depositi §. 2. ff. de pecul.*

se, vel profectitium, vel adventitium. Adventitium est, quod ex donationibus, vel ex hæreditatibus, sive extraneorum, sive consanguineorum descendit; profectitium, quod ex bonis paternis; castrense, quod in militia ex belli occasione comparatum est, quasi castrense vero, quod ex literarum, & artium professione fuit adquisitum. Ad castrense autem peculium rediguntur bona Clericorum, quæ in Ecclesiæ ministerio comparaverunt; cum hæc sacra militia merito appelletur. Clericus enim aut patrimonialia possidet, & eorum distractio, atque consumtio ipsius arbitrio relinquitur; aut possidet ea, quæ de bonis Ecclesiasticis sibi assignatis ad eum pervenerunt, veluti fructus beneficii sibi attributi, & hi etiam ipsius arbitrio permittuntur, cum in illius dominium transeant ex receptiore sententia; sed certo modo eos debet administrare, ut scilicet, quod ei superest ad vitæ necessaria, in pios usus conferat (2). Morienti vero Clerico in rebus patrimonialibus succedunt, vel proximi ab intestato, vel ex testamento ii, quos hæredes instituit, aut Ecclesia, si neque legitimos, neque testamentarios hæredes reliquerit (3). De rebus autem propria industria quæsitis,

(2) *D. Thom. 2. 2. q. 185. art. 7.*
(3) *C. ubi Gloss. de succ. ab intest.*

cis, & de fructibus beneficiorum, quos quotidiano victui parcendo sibi reservavit, liberum habet statuendi arbitrium(4). Alios vero beneficiorum fructus, etsi viventes Clerici valide donent, morientes tamen testamento relinquere vetantur veteribus Canonibus (5).

Meliorationum porro a Clerico in beneficiis factarum tum possunt hæredes illius æstimationem reposcere, si constet, factas fuisse patrimoniali pecunia.

Quod si Clericus ante susceptum ordinem, bonaque Ecclesiastica adquisita, nulla bona, vel exigua tantum possedisset; quidquid reliquit, e beneficiorum fructibus collegisse præsumitur; ideoque ad Ecclesiam pertinebit, etiamsi sit alieno emtum nomine (6).

Ad quam etiam Ecclesiam pertinebit quidquid illius caussa in Clericum translatum fuisset (7).

Verum præsens temporum consuetudo remissior est in Clericorum bonis inquirendis; permittitque iis de perceptis fructibus testari. Qui vero Religioso alicui Or-

(4) *C. quia nos de testam.*

(5) *C. 1., & 2. B. cum inoff. C. quia nos C. relatum 12. de testam. C. Episc. 12. q. 1.*

(6) *C. inquirendum de pecul. Cleric. C. investigand. 1. eod*

(7) *C. 1. de testam.*

Ordini adſcribitur, is qualibet de re teſtandi facultatem amittit, ſi tria, quæ vocant ſubſtantialia, vota ediderit nempe paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ.

FINIS LIBRI SECUNDI.

IN-

INSTITUTIONUM

JURIS PONTIFICII

LIBER TERTIUS.

De Judiciis.

TITULUS I.

JUDICIUM eſt cauſæ diſcuſſio in foro coram Judice, quæ diſcuſſio ex juriſdictione procedit. Eſt autem juriſdictio poteſtas de cauſſa ſive civili, ſive criminali judicandi, & judicata exequendi. Dividitur vero in Sæcularem, & Eccleſiaſticam. Eccleſiaſtica vero diſtinguitur in ſpiritualem, qua Eccleſia utitur ad condemnandos errores, & doctrinam emendandam; atque in

temporalem ad reos coercendos, & sententias exequendas. Judicium constat ex actore, reo, judice, & caussa, de qua agitur, *C. forum §. constat V. S.* ac dividitur primo in spirituale, in quo de re, aut jure spirituali agitur; temporale, in quo agitur de re temporali, & mixtum, quod ex utroque trahit; rursus aliud est judicium delegatum, aliud ordinarium; ordinarium est, quod coram judice ordinario exercetur. Est autem ordinarius judex, qui universalem jurisdictionem habet, sive jure suo, sive superioris beneficio, quales sunt Episcopus, Archiepiscopus, Legatus, qui & jurisdictionem suam alteri delegare possunt, quales Legati Sedis Apostolicæ, qui habent & ipsi jus delegandi, cum sint instar ordinariorum (1). Judicium delegatum est id, quod coram judice delegato exercetur: Judex autem delegatus est is, qui non habet jurisdictionem jure suo, sive jure Magistratus, sed mandatam sibi ab alio, nempe a judice ordinario, quapropter non potest eam jurisdictionem alteri mandare (2), nisi delegatus sit a Principe, tum enim subdelegare alium pote-

(1) *C. 2. de off. leg. in 6. Clem. unica eod.*

(2) *Leg. a Divo Pio in princ. ff. de re judic. C. 4. ubi DD. de foro compet.*

poterit [3]. Est etiam judicium vel civile, ubi de bonis, & juribus agitur, vel criminale, ubi agitur de delictis. Dividitur præterea judicium in petitorium, & possessorium. Petitorium est, in quo de proprietate agitur, vel de alio jure seorsum a possessione, vel quasi: possessio est rerum corporalium, puta prædiorum; quasi possessio est incorporalium, uti ususfructus, servitutis [4]. Dicimur autem agere petitorio, si petamus hæreditatem, vindicemus servitutem, vel quocumque de jure, puta eligendi, aut de dominio disceptamus. Judicium possessorium est, in quo de sola possessione quæritur, nempe possideat ne quis, an non, & de adipiscenda, retinenda, & recuperanda possessione, reservata quæstione dominii ad maturius examen. Etenim nihil habet commune possessio cum proprietate [5], licet possit utrumque judicium cumulari. Separata vero quæstio de possessione præstat, ut possessione probata,

(3) *C. ult. §. penult., & C. significasti de offic. deleg.*

(4) *L. 4 in princ., ubi Glos. de acquir., vel amitt. poss. l. si quis diurno in princ. ff: si servitus vindic.*

(5) *C. 3. 4. 9. de causs. poss. & propr. l. naturaliter §. nihil commune ff. de acquirenda possess.*

bata, adverſario incumbat probare jus ſuum in petitorio, quo non probato, res manebit apud poſſeſſorem [6]. Tandem judicium dividitur in extraordinarium, & ordinarium, quod & ſummarium dicitur, eſt, in quo negliguntur ſolemnia, & ſubtilia judiciorum, ſervatis tantummodo ſubſtantialibus, nempe iis, ſine quibus veritas non cognoſcitur, & alia ſunt judicia poſſeſſoria, cauſſæ electionum, hæreſeos, in quibus ſufficit adducere probationes neceſſarias, citare, jurare de calumnia, & ſententiam proferre in ſcriptis, judice ſtante, vel ſedente [7], Ordinarium vero eſt, ubi ſolemniter proceditur, ſervatis omnibus judicialibus actis.

De Procuratoribus.

TITULUS II.

PRocurator ex Ulpiani definitione is eſt, qui aliena negotia mandatu Domini adminiſtrat. Sunt autem Procuratores vel extrajudiciales, ad negotia extra judicium gerenda, vel judiciales ad ſuſcipiendas, & agitanda in judicio

(6) §. *commodum poſſeſſionis inſt. de interdictis l. ult. C. ſi ſervitus vindicetur.*

(7) *L. pax de moment. poſſ. l. momentanea Cod. unde vi C. novit de judic. Clem. ſæpe de V. S.*

judicio caussas nomine alieno. Constitui Procuratores in judiciis possunt, quicumque non prohibentur. Prohibetur vero primo, minor XXV annis ex jure communi, ut plures existimant (1): in Urbe vero minor XX Secundo. Mulier propter sexus pudorem (2). Tertio, Miles (3). Quarto, redemptores litium (4). Quinto, Excommunicatus. Sexto, Fiscus, Universitas, & Civitas, ne publica potentia privatum adversarium opprimant (5). Septimo, qui reipublicæ gratia est absfuturus. Octavo, Episcopus, & universi Sacerdotes, & Monachi, exceptis Monasterii caussis, ne a Divino Ministerio abstrahantur (6). Nono, Regulariter Clerici prohibentur apud judicem sæcularem postulare, nisi pro Ecclesiæ suæ caussa, vel necessitate coacti pro conjunctis, aut miserabilibus personis

---

(1) *L. exigendi Cod. de procurator. ubi Jason. n. 19. & l. neque n. 3. Cod. eod. Panormit. in C. non juste eod.*

(2) *L. neque fœmina l. fœmina ff. eod.*

(3) *L. qui stipendia Cod. eod.*

(4) *Cap. intelleximus de judic.*

(5) *L. 3., & tot. tit. C. ne fiscus, vel resp., & Cod. ne liceat potentior.*

(6) *C. Monachus 16. q. 1. clem. 3. de Cleric., vel Monach. eod. tit. in decr.*

nis (7). Non tamen in omnibus caussis dari Procurator potest; nam in criminalibus non licet constituere Procuratorem, sive ad accusandum, sive ad defendendum (8). Expirat autem procurationis mandatum pluribus modis: primo morte mandantis, re integra (9), re autem non integra, sive lite contestata, potest mandatum expirare, si Prælatus, vel alius pro Ecclesia, vel beneficio Procuratorem constituerit. Nam Prælato, vel alio decedente, Sedeque vacante, lis non progreditur (10). Secundo, morte ipsius Procuratoris, mandatum enim non transit ad hæredem. Tertio, mutuo dissensu constituentis, & constituti (11). Quarto, per revocationem a Domino factam, lite nondum contestata; nam lite contestata, Procurator dominus litis efficitur, nonnisi ex justa caussa revocandus, veluti si suspectus sit, vel affinis detegatur adversarii, vel morbo affectus. Quinto, si Dominus litem per se agere velit.

De

(7) *C. ult. de postul.*
(8) *C. veniens de accus. L. penult. §. ad crimen ff. de publicis judiciis.*
(9) *L. nulla Cod. de procur. l. si defunctus ff. eod.*
(10) *Clem. ult. de procurat. Cap. 1., & ult. ne Sede vacant.*
(11) *L. unica §. ubi autem C. de caduc. toll.*

De Arbitris.

TITULUS III.

ARbiter est in jure, qui consensu partium, sine jurisdictione, sine judiciali forma de controversia, judicioque cognoscit. Est autem vel Arbiter juris, quando alicujus arbitrium eligitur jure, vel statuto aliquo, aut consuetudine ita jubente; ut evenit inter conjunctos invicem litigaturos, qui etiam dicitur Arbiter necessarius: vel est Arbiter voluntarius, qui suscipitur sponte a partibus, ut sine ulla judiciali figura, apud eum disceptetur; & appellatur etiam arbitrator, & amicabilis compositor: cujus arbitrium, quia prorsus in eo negligitur omnis forma juris, non appellatione, sed boni viri arbitratu corrigitur. (1) Vel Arbiter suscipitur etiam voluntate Partium, & in eum compromittitur, ut servetur forma juris, & is quidem simpliciter Arbiter dicitur, cujus arbitria sunt instar judiciorum. Dicitur autem Arbiter receptus, quia in eum fuit compromissum, & is caussam ex compromisso recepit, adjecta pœna contra eum, qui sententiæ non parue-

(1) *L. societatem §. arbitrorum ff. pro socio.*

paruerit. Jure tamen Codicis, etiamsi nulla pœna intervenerit, ut Arbitri sententia obliget, satis erit fuisse emologatam, sive adprobatam, aut expresse, puta per subscriptionem Partium, aut tacite per decem dierum lapsum, quo spatio, si Partes tacuerint, sententia tenentur (2). Verum Jure Canonico si pœna sit adjecta, poterit adversus dissentientem agi ad pœnæ solutionem; sin minus, contra non parentem agendum erit, ad id, quod interest, refectis sumptibus litis (3). Cæterum si arbitrium, vel laudum tacite, vel expresse adprobatum fuerit, vel jurejurando firmatum, parendum ei erit ab utraque Parte, veluti sententiæ judicis. (4)

De in Jus vocando.

TITULUS IV.

IN Jus vocare idem est, quod citare; citatio autem est actus judicialis, quo jussu Judicis quis in judicium sui juris experiundi caussa vocatur, atque ab ea quodlibet judicium est inchoandum. Est

(2) *L. cum antea C. de receptis arbitris.*
(3) *C. per tuas de arbitris.*
(4) *C. 2., & C. per tuas de arbitris C. de pactis in 6., & tot. tit. de jurejur.*

Eſt autem vel realis, qualis erat apud Veteres per manus injectionem in eum qui vocatus in Jus ire nollet; vel verbalis, quæ procedit ab auctoritate Judicis, cujus juſſu verbis, vel litteris quis in judicium vocatur; ſive per ſatellitem vocetur, aut nuntium, aut apparitorem; ſive per præconem, tubam, aut campanam; ſive propoſitis edictis, quæ dicitur vocatio, & citatio edictalis, eaque tum emittitur, cum quis nequit alio modo citari, ſive ob loci periculum, aut diſtantiam, ſive ob rei latitantis fugam (1). Hinc edictalis citatio, ut ad notitiam citati perveniat, proponi debet in locis vicinis, nam ex locis remotioribus non cogit (2). Item citatio eſt vel juris, cum ipſa lex terminum, aut diem ad aliquid faciendum ſtatuit, quo elapſo, quis damnum incurrit (3); vel hominis, cum quis mandato Judicis, ut diximus, in Jus vocatur. Rurſus citatio eſt vel ſimplex, vel peremtoria. Simplex eſt, quo citato non ante contumaciam adſcribit, quam poſt tres terminos certis dierum in-

(1) *C. cauſam de dolo, & contum. Clem. 1. de jud. C. ſtatuimus, ut ii de offic. deleg.*

(2) *Clem. unica, & C. ubi periculum §. porro de elect. in 5.*

(3) *Cap. 1. de appell. in 6.*

intervallis præfinitos, quæ intervalla decem dies singula continebant jure veteri, at jure novo continent triginta (4); quæ tamen arbitrio Judicis pro loci, ac rei qualitate restringuntur, aut laxantur (5). Peremptoria citatio est, quæ instar est omnium simul simplicium, quarum spatium restringit; easque ita perimit, ut si ad constitutum diem citatus non comparuerit, contumax habeatur (6). Ut autem citatio recte procedat, hæc sunt observanda. Primo, fieri debet instante Parte, exceptis publicis caussis, ubi Judex ex officio procedit (7). Secundo, continere debet mandatum Judicis competentis, sive ordinarii, sive delegati, ne alioquin sit inefficax (8), & delegatus inserere debet suæ delegationis litteras, & tenorem (9). Tertio, exprimendum est nomen, & cognomen, cita-

(4) *Ant. qui semel, & l. semel tres denunciationes C. quomodo, & quando judex l. & tertium ff. de judic.*

(5) *L. nonnunquam in fin. ff. de judic. C. consuluit de off. deleg., & C. 1. de feriis.*

(6) *DD. 11. ff. de judiciis Innoc. C. 22. ad petitionem de accus.*

(7) *C. qualiter 34. de accus.*

(8) *L. neminem C. de exhib. reis.*

(9) *L. cum in jur. de offic. deleg.*

citati, ne in ancipiti perſona quis decipiatur. Quarto, indicanda ſaltem eſt iis, & cauſſa, propter quam reus citatur, ut ſe poſſit ad judicium comparare (10). Quinto, notandus eſt judicii locus, ut reus ſecum de fori competentia, & ſinceritate acceſſus deliberare queat (11). Sexto, inſerendus eſt dies judicio dictus, ne reus ad diem comparere cogatur, in quo venire ad Judicem non tenetur. Ubi autem Nuncius citandi mandatum acceperit, debet citationem exequi, ſive mandatum implere, ipſo reo citato; ac ſi ejus conveniendi facultas non fiat, citato prius procuratore, vel relicto in domo rei citationis exemplo, quam copiam vocant, aut in vicinia, ut citatio innoteſcat (12). Quod ubi fuerit executum, debet id in acta referre, ſive relationem citationis executæ apud acta publica facere (13), cui relationi creditur

(10) *C. preterea de dilationibus, ubi Gloſſ. C. cum dilecti de dolo, & contum. Clem. 1., ubi Gloſſ. in V. pene ut lite pend.*

(11) *C. ſtatutum §. in nullo de reſcript. in 6. C. pen. de off. Vicarii Clem. paſtoralis §. notorium de ſent., & re judic.*

(12) *C. cauſam de dolo, & contum. Gloſſ. in Cap. cum a nobis de teſtam.*

(13) *C. cum dilecti de dolo, & contum. C. venerabili de off. deleg.*

ditur propter ipsius fidem publice electam. Effectus autem citationis sunt. Primo, ut qui citatus non comparuerit, dolosus reputetur, & contumax, ideoque certis pœnis in eum animadvertatur (14). Secundo, perpetuat Judicis delegati jurisdictionem [15], unde, si post citationem quis alterius Judicis forum sortiatur, in ea caussa jus revocandi demum non habeat; sive non potest actorem trahere ad novum forum, cui subesse cœpit [16]. Tertio, interrumpit præscriptionem [17]. Quarto, litis pendentiam inducit, ita ut nihil interea possit innovari. Citari vero quis debet apud suum, & competentem Judicem, non vero apud eum, cui jurisdictioni non subest. Hinc oportet attingere aliquid de foro competenti. Forum autem quis nanciscitur pluribus modis. Primo, ratione domicilii, ac si quis opes pluribus in locis habeat, & ibi alternis temporibus, æquis temporum spatiis moretur, iisdem omnibus in locis domicilium

(14) *C. proposuisti de foro competenti.*
(15) *C.10., & ult. de offic. deleg.*
(16) *C. proposuisti, ubi Gloss. de foro compet. C.gratum de offic. deleg.*
(17) *L. ult. Cod. de annal. except.*

lium habere censetur (18). Secundo, ratione rei quæsitæ, unde reus conventus actione reali, vel mista, ibi respondere tenetur, ubi sita res est, de qua agitur, sive immobilis sit, sive mobilis, quæ ibi sit permansura (19). Tertio, ratione contractus, in cujus Territorio enim contractus est initus apud eum Judicem contrahentes disceptare coguntur; ibi autem quis contraxisse dicitur, quo solutionem destinavit (20). Quarto, ratione delicti, in cujus enim Judicis loco quis delictum commisit, illius animadversioni subjicitur (21). Quinto, ratione consensus, si quis enim in Judicis non sui jurisdictionem consenserit, tum ibi conventus non potest litigantem alio trahere (22), excepto Clerico, qui non potest in Judicem laicum cum ordinis injuria consentire; non enim in potestate singulorum est publico juri dero-

---

(18) *C. dilecti de foro competen. l. Labeo cum seq §. penult. ff. ad municipalem.*

(19) *Cap. sane C. ult. de foro competenti l. ult C. ubi in rem act.*

(20) *Dict. C. ult., & C. 1. de foro competenti in 6. l. contraxisse de oblig., & action. l. 1. Cod. de jururisd. omn. jud.*

(21) *Cap. postulasti, & C. ult. de foro competen.*

(22) *Dict. Cap. significasti, & C. 1., ubi Gloss. de off. deleg. l. si convenerit. ff. de jud.*

derogare. Sexto, ratione continentiæ caussarum, cum scilicet caussæ ita connexæ sunt, ut quasi eadem linea continuatæ, non possint in plura tribunalia scindi, ne contrariis sententiis eadem secum res pugnare videatur (23). Septimo, ratione privilegii, quales sunt Clerici, qui in forum sæculare propter dignitatem ordinis, ne volentes quidem, conveniri possunt (24): nisi Clericus fuerit Vassallus, & de caussa feudali agatur (25).

De Dolo, & Contumacia.

TITULUS V.

Contumax est, qui Judici, vel Magistratui non obtemperat; qualis est is, qui tribus edictis, aut uno pro tribus, quod peremtorium dicitur, ad judicium vocatus, venire neglexerit, sive sui copiam non fecerit, cum nulla justa caussa impediretur (1), vel cum venerit, Judici obtemperare recusaverit (2), aut sine Judicis venia susce-

(23) *C. penult. de integr. restit.*

(24) *Cap. ex transmissa cum seq. eod.*

(25) *Cap. cum contingat, & Cap. postulasti. & Cap. si diligenti de foro competenti.*

(1) *L. contumacia ff. de re judic.*

(2) *L. unica, si quis jusdicenti non obtemperaverit.*

ſuſceptum judicium deſeruerit (3). Pluribus autem pœnis Judicis arbitrio ſubjiciuntur contumaces, ac primo, litis damno (4). Secundo, mulcta per Judicem dicta (5). Tertio, condemnatione in ſumtus litis (6). Quarto tandem, ubi alia rationt coerceri quis nequeat, habet locum excommunicatio (7). Sed celebrior pœna contumacium eſt miſſio in poſſeſſionem bonorum petitorum non tanquam dominus, ſed tanquam cuſtos rei ſervandæ cauſſa (8). Ac ſi per annum reus in ea contumacia perduraverit, neque dederit cautionem de ſtando juri, ſive non promiſerit ſe judicio adfuturum anno elapſo, actor in vera poſſeſſione bonorum conſtituitur, reſervata abſenti quæſtione ſuper proprietate (9). Quarum poſſeſſionum prima inducit pignus prætorium, traduntur enim res loco pignoris, & dicitur poſſeſſio ex primo decre-

(3) *C. cauſam de dolo, & contumacia.*
(4) *L. contumacia ff. de re judic.*
(5) *L. 2. ff. ſi quis in jus vocatus.*
(6) *C. cum dilecti h. tit.*
(7) *Conc. Trid. ſeſ. 24. C. 5. de reform. C. tua fraternitatis, ut lite non conteſt.*
(8) *C. ult. §. in alio, ut in lite non conteſt.*
(9) *C. prout nobis, & C. continget de dolo, & contum. C. 1. de eo, qui mittitur in poſſeſſ. rei ſervand. cauſſa.*

decreto. Secunda vero constituit veram possessionem, in quam actor immittitur tanquam dominus, & immitti dicitur ex secundo decreto.

De Libelli conceptione, & oblatione.

TITULUS VI.

REo vocato, eidemque Judicem adeunti significanda est caussa, cur vocatus fuerit, quod fit oblato Libello, ex quo petitionem actoris intelligat, & secum reputet, cedendum ne sit actoris petitioni, an potius resistendum: Est enim Libellus compendiosa scriptura, ex qua colligitur actoris petitio contra reum (1). Quamobrem XX. dies reo dantur ex jure communi ad deliberandum super Libello, judicio ne contendere velit, an cedere; quæ judiciales induciæ vocantur (2). Dividitur autem Libellus in accusatorium, sive querimonialem; qui in caussis criminalibus porrigitur; & in conventionalem, sive postulatorium, qui

(1) *C. ult. de libell. oblation.*

(2) *Aut. offeratur Cod. de lit. contest. relata a Gratiano can. induciæ 3. q. 3. §. offeratur.*

qui datur in caussis civilibus(3). Uterque Libellus debet esse clarus, & eadem fere debet continere. Accusatorius quidem contineat oportet primo, nomen accusatoris. Secundo, rei accusati. Tertio, nomen Judicis, coram quo accusatio instituitur. Quarto, locum criminis. Quinto, tempus ejusdem. Conventionalis vero continebit primo, nomen actoris. Secundo, nomen rei. Tertio, nomen Judicis. Quarto, rem petitam. Quinto, caussam petendi (4): sunt autem omnes Libelli partes hoc dysticho comprehensæ.

Quis, quid, coram quo, quo jure petatur, & a quo:
Recte confectus quisque Libellus erit.

Oblato Libello, si actor mutare non velit, inspiciendum est, contestata ne fuerit lis, an non; & substantiam ne mutare actor velit, an aliquid vel addendo, vel detrahendo corrigere, substantia minime mutata; atque ante litem contestatam non modo emendari Libellus potest, verum etiam ipsius mutari substantia. Post litem vero contestatam, quia reus, & actor,

K hic

(3) *C.1., & ult. de libell. oblat., & can. præscripta §. libellorum 2. q. 8., & can. leg. 2. q. 1.*
(4) *Leg. libellorum ff. de accusat.*

hic proponendo, ille vero excipiendo, quasi contraxisse videntur, mutari quidem substantia non potest, sed alia caussa in Libello proponenda est; emendare vero illum, aut declarare usque ad conclusionem caussæ licebit (5). In caussis tamen summariis, ubi sine strepitu, & figura judicii proceditur, non est necessaria Libelli solemnitas (6).

De Exceptionibus, & Replicationibus.

TITULUS VII.

PErtractus in forum reus, armis & ipse munitur, quibus adversarium suum, nempe actorem pellat, & excludat. Eæ sunt exceptiones. Definitur autem exceptio, actionis, vel intentionis exclusio. Replicatio vero est iterata exceptio, excludens responsionem rei. Dividuntur autem exceptiones in dilatorias, & peremtorias. Dilatoriæ sunt, quæ principalem caussam non perimunt, sed differunt ad tempus, quæque, ut Cajus inquit, evitari

(5) *C. examinata de jud. l. si quis intentione, ubi DD. ff. de judic., & leg. edita Cod. de edendo l. quidam ff. si certum pet.*

(6) *C. sæpe de V. S.*

ri possunt [1]. Ut si mecum conveneris, ne intra quinquennium peteres, si intra quinquennium petieris, ego conventione illa per totum quinquennium tibi silentium imponam; te tamen haudquaquam perpetuo evitabo, nam quinquennio convenire me poteris. Harum vero exceptionum; quædam caussam ipsam respiciunt, & actorem, ut in superiori exemplo, quædam vero personam Judicis, quia videlicet sit incompetens, hoc est jurisdictionem in reum non habeat, cum sit alterius fori, aut quod sit suspectus, & cum adversario aut utilitate, aut affinitate, aut gratia conjungatur, ob easque caussas ipsius jussa declinamus, ideoque has exceptiones declinatorias appellamus.

Respiciunt vero actorem exceptiones illæ, quæ agenti alienam caussam opponuntur de judicato solvendo, ut caveatur, vel ut reus ab actore, a quo spoliatus fuit, restituatur ante judicii progressum. Tandem respiciunt caussam exceptiones illæ, quæ opponuntur contra libellum, quod sit vel obscurus, vel ineptus; vel quod dies non cesserit solutionis, vel si opponitur

(1) *L. 3. ff. de except.*

pendentia litis: atque cum commune ſit omnibus dilatoriis exceptionibus, ut ante litem conteſtatam opponantur (2); hoc tamen eſt inter declinatorias, & alias dilatorias diſcrimen, quod cum declinatoriæ perſonam Judicis reſpiciant, opponendæ ſunt ante omnes alias exceptiones, ne, ſi quis, omiſſis iis, ad alios pergat actus, videatur in judicem conſenſiſſe. Sed & poſt litem conteſtatam aliquando dilatoriæ utiliter opponuntur, ſi ſcilicet vel exceptiones ipſæ, vel earum notitia poſt cœptam litem ſuboriatur (3). Excommunicationis vero majoris exceptio, per quam actor, utpote a commercio fidelium excluſus, ab acceſſu judicii repellitur, id habet præcipuum, ut quamvis dilatoria ſit, poſſit tamen etiam poſt litem conteſtatam opponi, ne reus cum excommunicato comunicare compellatur (4). Verum ſi progreſſum fuerit ad appellationem, non poteſt amplius appellatio per exceptionem excommunicationis retardari (5). Reus autem excommunicatus, quamvis reconvenire nequeat, a legitimis tamen de-

(2) *Cap. inter. Monaſterium de ſent., & rejud.*
(3) *Cap. paſtoralis de except.*
(4) *Cap. 1. de except.*
(5) *Cap. ſignificavit de excep.*

defenſionibus opponendis nequaquam excludetur (6). Exceptiones peremtoriæ ſunt, quarum vis eſt perennis, quæque perimunt jus actoris, ita ut perpetuo excludatur [7]: quales ſunt exceptio doli mali, metus, pacti conventi, ſolutionis, jurisjurandi, tranſactionis, præſcriptionis, rei judicatæ, & exceptiones deſcendentes ex S. C. Macedoniano, aut Vellejano, aliiſque legibus. Quarum exceptionum id eſt commune, ut poſt litem conteſtatam ante ſententiam proponi debeant, exceptis aliquibus, quæ appellantur litis finitæ, hoc eſt, quæ vetant, ne fruſtra novum judicium reſumatur, cum litem jam compoſitam, atque peremtam oſtendunt, ideoque licet eas opponere omni tempore, atque in omnibus judicii partibus, quales ſunt exceptiones tranſactionis, jurisjurandi, & rei judicatæ (8).

De reſtitutione Spoliatorum.

TITULUS VIII.

TRipliciter poſſeſſio rei noſtræ in controverſiam venit, quia tripliciter

(6) *Cap. cum inter de excep.*
(7) *Cap. 1. de lit. conteſt. in 6.*
(8) *Cap. 1. de lit. conteſt. in 6.*

citer ea carere possumus, vel scilicet, quod eam nondum habuimus, vel quod alius eam, quam habemus, auferre nititur, vel quod, cum eam haberemus, alius eripuerit: quamobrem tribus modis Jus civile damno huic occurrit, nempe interdictis proditis tribus, in quibus de possessione disceptatur. Primum appellatur interdictum adquirendæ, quo petimus possessionem rei nobis tradi. Secundum retinendæ, quo possessionem rei, quam habemus, nobis asserimus. Tertium recuperandæ, quo possessione rei nobis ablatæ repetimus, quod Jure Canonum appellatur spoliatorum restitutio, de qua hic subjicitur titulus, qui est super re immobili, nam possessio rei mobilis repetitur actione furti, vel vi bonorum raptorum (1). Dejectus igitur possessione rei immobilis dicitur spoliatus; & virtute hujus interdicti propter odium violentiæ, quæ in turbanda possessione intervenit, ea celeritate restituendus est, ut nulli exceptioni, antequam possessionem recuperet, respondere cogatur, etiamsi is, qui dejecit, dominium sibi asserat, aut crimen objiciat spoliato, vel arguat, illum

(1) *L. 1. ff. de vi bon. rapt.*

lum vitio possedisse. Nulla enim harum exceptionum auditur, antequam dejectus in possessionem restituatur (2). In quam restitutionem veniunt omnia damna inde orta, & fructus a dejectore percepti, vel qui a spoliato percipi potuissent (3), licet ad spoliatorem non pervenerint (4).

De Litis contestatione.

TITULUS IX.

TRes judicii sunt partes, quarum prima progreditur a citatione usque ad litis contestationem. Secunda a litis contestatione usque ad conclusionem in caussa, sive ad sententiam definitivam. Tertia est a sententia definitiva usque ad illius executionem. Pars quæ a citatione ad contestationem litis extenditur, non est judicii substantialis, sed præparatoria, talesque sunt omnes actus, qui citationi, & litis contestationi interponuntur; unde arx, & fundamentum ipsius judicii est litis contestatio, quæ est veluti ad pugnam congressio, cum superiora sint

(2) *Can. re integranda 3. q. 1.*
(3) *Cup gravis. de restit. spol. l. 1. §. non solum ff. de vi, & vi armata.*
(4) *Dist. l. 1. §. 39. ff. eod.*

quasi provocatio quædam, atque velicatio. Conteſtatur autem lis per petitionem in jure, ac reſponſionem conſequentem, cui cohæreat contendendi animus (1): qui animus adeſſe præſumitur, niſi præſumtio hæc declaratione contraria excludatur. Plures autem litis conteſtatio parit effectus. Primo enim inducit vitium litigioſi ſuper re in judicium deducta, itaut alienari non poſſit (2). Secundo, excludit deinceps exceptiones dilatorias, quibus reus conteſtando litem, renunciaſſe cenſetur (3). Tertio, inducit quaſi contractum inter litigantes, ut neuter, altero invito, a judicio diſcedere poſſit (4). Quarto, interrumpit inchoatam a reo præſcriptionem. Quinto, actiones omnes tempore perituras, & morte, perpetuat ad 40 annos (5). Sexto, inducit malam fidem in poſſeſſores, alioſque producit effectus, quos collectos habebis apud Speculatorem de litis conteſtatione §. penult., & ult. Ad impe-

(1) *C. unio de lit. conteſt.*
(2) *Ant. litigioſ. C. de judic.*
(3) *L. exceptionum Cod. de probat. Cap. inter Monaſterium de ſent., & re judic.*
(4) *L. ſervus communis, ubi Baldus ff. de noxal. act. Gl. leg. pen. ff. de tranſac.*
(5) *L. ult. Cod. de præſcr. 10., vel 40. ann.*

impediendum vero, ne quid innovetur in lite, sufficit sola citatio adducta in rei notitiam (6).

De Juramento Calumniæ.

TITULUS X.

UT judicia expeditiori via progrediantur, & retia calumniarum evitentur, visum est, religione adstringere litigantium fidem, ut si fefellerint, Deum habeant acriorem judicem, & Divinæ ultionis metu litigatores a calumniosis consiliis absterreantur. Itaque post litem contestatam, & etiam quando sine litis contestatione proceditur, in qua parte judicii visum fuerit judici, defertur juramentum actori, & reo; quo promittat quidem actor se non calumniandi animo litem instruere, sed opinione juris sui, reus vero eadem bona suæ caussæ opinione obsistere adversario; unde utrique promittunt, se nihil judicii corrumpendi caussa daturos, neque adducturos probationem ullam non necessariam, aut fallacem, neque operam daturos, ut judicium calumniose differatur (1). Quod

(6) *Clem. 2., tut. lite pend.*
(1) *L. 2. in princ. Cod. de jur. calumn. C. statutum §. insuper de rescriptis.*

juramentum judices præstant suscipiendi officii tempore, ut deinceps in ea obligatione perseverent (2). Id autem juramentum si litigatores subire recusent, actor quidem caussa cadet; reus vero pro confesso habetur (3). Si tamen hoc juramentum fuerit omissum, hoc solo vitio processus minime infirmatur (4). Præstandum est autem ab omnibus, & etiam a Procuratoribus nomine dominorum, atque ab Ecclesiasticis in caussis propriis suæ Ecclesiæ propositis; non vero tactis Evangeliis [5]. Procurator tamen, ut juret, a domino, debet habere mandatum [6], & præstatur in omnibus caussis etiam criminalibus, & spiritualibus, & tam in prima, quam in secunda instantia [7].

De

(2) *L. rem non novam de jud.*
(3) *C. ult. §. ult. de jur. calumn.*
(4) *Cap. 1. §. propter omissum de jur. calumn. in 6.*
(5) *C. ult. in princ. cum concord. de jur. calum.*
(6) *C. ult. eod. in 6.*
(7) *C. 2. in princ. de juram. calum. in 6. cum concord.*

De Probationibus.

TITULUS XI.

OMnis Probatio dividitur in plenam, & semiplenam; plena est, quæ plenam fidem facit judici de re, super qua agitur, quale est testimonium duorum hominum, omni exceptione majorum, quorum fides est explorata, & communi opinione comprobata [1]. Item instrumenta publica, quorum fides non potest in dubium revocari. Unde incorruptæ fidei probationes appellantur [2]: & ipsa confessio partis in jure, sive ad judicis tribunal [3]: & jusjurandum ab uno litigatori alteri delatum [4]. Semiplena probatio est, quæ fidem aliquam judici facit, at non plenam, ac potius opinionem injicit, ut est dictum unius testis, & fama, & privatæ scripturæ; probandi autem onus incumbit illi, qui asserit, unde regulariter incumbit actori, non reo, qui negando ita excludit actoris intentionem, ut illi probandi necessitatem

(1) *Cap. 2., & 3. de prop.*
(2) *DD. l. ult. Cod. de prob. l. emancipat. facta Cod. de fide instrum.*
(3) *L. 1. ff. confess.*
(4) *L. 1., & 2. ff. de jurejur.*

imponat [5]. Reus autem onus probationis tum ſubit, cum negando, aliquid aſſerit: ac ſicuti actor probare debet intentionem ſuam, ita & reus ſuam exceptionem [6]: unde ſi conventus reus ex cauſſa mutui, neget ſe pecuniam accepiſſe, cogetur actor oſtendere, pecuniam fuiſſe a ſe datam. At ſi reus neget ſe pecuniam debere, quod ſibi credita fuerit, quando erat pupillus; tum reus demonſtrare tenetur, ſe acceptæ pecuniæ tempore fuiſſe pupillaris ætatis. Secundo tenetur probare reus, ſi actoris intentio præſumtione fulciatur; cogitur enim tum reus præſumtionem illam oppoſitis probationibus excludere [7]. Tertio probare debet reus negationem; ſi ſponte onus probandæ illius in ſe ſumpſerit [8]. Sed ſi actori probationes deerint, & adjuvari ſperet poſſe inſtrumentis, quæ apud reum adſervantur, tum illa reus edere cogetur, ſi vel utrique communia ſint, ut teſtamentum, ex quo quis aliquod legatum vindicet, vel ſint publica: alioquin propria inſtrumenta reus in proprium damnum actori præferre minime com-

(5) *C. bonæ mem. 23. §. porro exceſſus de elect. can. quod autem 6. q. 5.*
(6) *Cap. in præſentia de prob.*
[7] *Cap. contra morem diſt. 100. DD. in can. Pontif. 12. q. 3.*
(8) *Cap. 1. de reſtit. ſpoliat. l. circa, ubi Bartolus, & alii, ff. de probat.*

compelletur (9). Quoniam autem nulla eſt probatio major ea, quæ a proprii oris confeſſione procedit, ideo non devenietur ad probationes, niſi poſt tentatam utrinque confeſſionem, quod fit per poſitiones. Succeſſerunt poſitiones noſtrates in locum interrogationum, quæ fiebant olim ante litem conteſtatam in jure, ſive apud Prætorem, cum quis agere vellet actione reali, puta petitionis hæreditatis, aut rei vindicatione, & neſcius poſſideret ne, aut quo jure poſſideret reus propria cum confeſſione implicabat, aut negatione coarguebat mendacii; atque ex ipſius ore eliciebat, qua actione actor experiri deberet. In qua confeſſione, aut negatione ſumma totius cauſſæ conſiſtebat; & actio ex talibus interrogationibus oriens, actio interrogatoria vocabatur: unde titulus Digeſtorum de interrogationibus in jure factis, & interrogatoriis actionibus. Sed quia iniquum videbatur reum ante judicem urgeri, atque ab ſe ipſo arma contra ſe extorqueri, cæperunt hujus interrogationes etiam tempore S. C. exoleſcere, ac tandem omnino ceſſarunt. Unde illarum loco inſtitutæ fuerunt poſitiones, ſive articuli poſt litem conteſtatam, non totam cauſſam, ſed facta

(9) *Cap. 1. de probat. l. nimis grave Cod. de teſtibus l. qui accuſaverit Cod. de edendo.*

facta quædam respicientes, quæ ad caussam pertineant; ut iis confessione adversarii constitutis, aut negatis pateat alteri, quid sibi deinceps probandum sit, quidve in probatis habendum (10); quæ quamvis fundandæ actioni, judicioque instituendo non valeant, tamen adjuvant caussam adsertione factorum. Itaque conceptis brevibus articulis, sive ab actore e suo libello, sive a reo, e sua exceptione deductis, responsuro defertur calumniæ juramentum, quod forensi lingua juramentum dandorum appellatur: posteaque ab interrogato respondetur per verbum credit, vel non credit; ac si quis fateatur, urgebitur sua confessione tanquam re jam probata; sin inficietur, confutandus erit testibus, sin respondere detrectet, in eum, utpote contumacem, tanquam in confitentem, vel negantem, prout adversario erit utilius, proceditur (11); nisi interrogationes perplexæ sint, aut dubiæ, captiosæ, vel obscuræ, vel superfluæ ad caussam non pertinentes. Quamobrem ut quis respondere teneatur in positionibus, omnia vitia sunt vitanda (12). Ubi res confessione non clarescit, ve-

(10) *Tot. tit. de confessis*, & *Cap.* 1., & 2. *eod. in* 6. *speculator de probationibus* §. 9.
(11) *Cap.* 2. *de confess. in* 6.
(12) *Gloss.* 2. *eod. in* 6.

vestiganda est aliis argumentis, atque inquirenda vel testibus, vel scripturis, vel jurejurando, vel præsumtionibus. Igitur primo de probatione per testes videamas.

Testis dicitur, qui rogatur ad fidem dicto suo in re aliqua faciendam, & quod ab eo dicitur, testimonium nuncupatur. Munere testis in judicio fungi tantum possunt ii, qui sunt fide digni, atque omni exceptione majores (13), quique per Leges, & Canones ab eo munere non prohibentur; nam permulti sunt, qui a testimonio dicendo vel in totum rejiciuntur, vel pro certis personis tantum, vel contra certas personas, vel certis in caussis. Tempus producendorum testium est post litem contestatam (14) nisi de caussa matrimonii, vel electionis, & inquisitionis agatur, aut forte de morte, absentia testium timeatur; tum enim eorum productio etiam ante litem contestatam permittitur (15). Facienda vero productio est coram judice caussæ, si tales testes sint, ut in judicium possint adduci, alias ad eos examinandos idoneæ per

(13) *Cap. 1. de test. can. placuit 4. 3. 2. l. eas Cod. de testib.*

(14) *C. 1., & 2. ut lite non contest.*

(15) *C. ult. de test. n. novit de judic Gloss dict. C. ult. V. regulariter.*

personæ mittuntur (16). Ac antequam inchoet, debet judex non trina, sed unica monitione citare Partes (17); deinde intra statutum terminum testes producendi, & citatus adversarius debet ante testium receptionem vel examen, vel publicationem testimoniorum objicere, si quid contra eos objiciendum habeat (18). Examinis autem initio jurandum est testibus, se non odio, neque gratia, neque ulla spe, aut lucro, sed unius veritatis studio ad testimonium dicendum accessisse, nihilque aliud, nisi facti veritatem testaturos, sine quo juramento nullius testatio valebit; etenim testibus injuratis, ne siquidem religiosissimi sint, in alterius fraudem fides habetur (19). Quod juramentum cum Partis adversæ gratia injungitur, potest ab eadem Parte adversa remitti (20), postquam idem adversarius ad juramenta illorum videnda citatus, evocatusque fuerit (21). Quos testes ita admissos, juratosque, judex clam

(1) *Cap. cum olim §. interdum de privil. C. si quis testium, & C. in nomine Domini de test.*

(17) *Dict. Cap. in nomine Domini.*

(18) *C. 2. de test. C. qui tacet de reg. juris in 6.*

(19) *C. quoniam C. tuis quæstionibus C. nuper de testibus l. jurisjurandi Cod. eod.*

(20) *Dict. Cap. tuis quæst. ubi Gloss. V. remittatur.*

(21) *Dict. Cap. 2. de testam.*

clam, & seorsum ab aliis debet singulatim examinare tum super articulis a producente propositis, tum super interrogatoriis ab adversario oblatis, inspectoque vultu, & moribus eorum attentissime observatis, circumstantiisque omnibus accurate perpensis, atque notatis (22). Ut autem habeant testium dicta firmitatem, necesse est scientiæ caussam adducant per eum corporis sensum, cui res ea subjicitur, de qua agitur: veluti per fidem oculorum, si factum; per fidem aurium, si dictum aliquod in controversiam adducatur (23). Contra testium autem ab actore productorum testimonia potest reus excipere, eaque contrariis ab se productis testibus coarguere (24), quos actor poterit contrariis aliis testibus reprobare, atque hic debet consistere productio testium, ne lites tendant in infinitum. Ut plena vero probatio habeatur, duo saltem testes super quolibet negotio sunt necessarii: qui etiam debent esse contestes, non vero singulares; quales habentur, qui singuli de disjunctis, diversisque actibus testantur, iique, inter quos eodem de actu non convenit (25). Nu-

(22) *Cap. caussam de testibus l. test. ff. eod.*
(23) *C. præterea n. licet de test. l. solum C. eod.*
(24) *cap. cum clamor cum concord. de testibus.*
(25) *n. licet de testib. n. bonæ mem. 23. de elect.*

Numerus vero testium ultra quadragenarium excurrere non debet (26); recepta vero testimonia vulgari, sive publicari debent, & utrisque litigatoribus ostendi, si quid ad ea objiciendum habent (27), neque post publicationem quidquam testibus opponetur, nisi reus juret, se id non dolo facere; vel ante publicationem fuerit protestatus, vel ostendat se nounisi post publicationem didicisse, quod in testium personas objiceret (28). Testimonia vero in uno Judicio plenario recepta, in alio fidem faciunt pro eadem caussa, & inter easdem personas, sed recepta in summario non probant in plenario (29). Præter testes, probationes eliciuntur e scripturis, quæ angustiori significatione instrumenta vocantur: cum instrumētum latiori significatione etiam testimonia complectatur (30); instrumentorum alia publica sunt, alia privata. Publica dicuntur, quæ a persona publica, sive a Tabellione, ac Notario publico ex juris forma conscribuntur, mandato

(26) *C. cum caussa de testib.*

(27) *C. in caussis de testibus.*

(28) *C. cum venissent, & C. præsentium de testibus.*

(29) *C. pervenit de testibus cogendis C. forus de V. S.*

(30) *L. scripturas C. qui posteriores in pignor. Novell. 44. 44. de tabell.*

dato judicis, aut rogatu Partium, expresſo anno, indictione, menſe, die, loco contractus, & inſcriptis nominibus teſtium, ſubſcriptoque nomine Tabellionis (31); effectu quoque, & minus proprie dicuntur publica inſtrumenta illa, quæ quamvis non ſint a perſona publica conſcipta, publico tamen, & authentico ſigillo ſunt obſignata, veluti ſigillo Epiſcopi, cui creditur, donec oſtendatur contrarium, (32) aut Principis ſæcularis (33.), vel Capituli, vel Univerſitatis, vel quæ de publicis Tabulariis, ſeu Archiviis extrahuntur. (35) Præterea, quamvis nihil horum interveniat, ſi tamen privatæ ſcripturæ trium teſtium ſubſcriptio acceſſerit, publicæ ſcripturæ habet effectum (36). Scripturæ autem privatæ tantum contra ſcribentem plene probant, libris Mercatorum exceptis, & rationibus ſociorum, quibus uſus tam pro ſcribentibus, quam contra ſcribentes plenam fidem tri-

(31) *C. 2. C. inter dilectos, ubi DD. de fide inſtrum. Covar. practic. quæſt. C. 20. n. 2.*

(32) *Cap. poſt ceſſi-nem de prob.*

(33) *Cap. cum dilect de fide inſtrum.*

(34) *Cap. cum inter dilectos de fide inſtr. C. 5. de prob. C. in nomine Patris d. 23.*

(35) *Cap. ad audientiam de preſcript.*

(36) *L. qui ſcripturas C. qui potiores in pignor. aut. ſi quis vult. C. eod.*

tribuit, utilitatis, & commercii caussa. Cæteræ vero nullo modo pro scribente probant (37). Nec semper tamen contra scribentem fidem faciunt (38) instrumenta domestica, sive privata; sed tum si caussam contineant, veluti ex mutuo, emto, locato, aliove titulo contractus, & scriptor se scripsisse fateatur: at si causa non fuerit insita, non probant contra scribentem, nisi semiplene. Deficientibus vero aliis probationibus, recurritur ad jusjurandum, quod maximum est litium dirimendarum remedium (39). Jusjurandum a Cicerone definitur elegantissime affirmatio religiosa: nempe advocatio Divini Numinis in testem ejus rei, quæ promittitur, vel asseritur. Dividitur autem juramentum in promissorium, & assertorium. Promissorium est, quod contractui adjicitur, ut confirmetur, si alias esset nullus: non accedente juramento, nascitur obligatio (40), nisi actus ille jure naturæ irritus esset, utpote per vim, aut per fraudem extortus; vel

(37) *L. instrumenta cum seq. Cod. de probat.*

(38) *C. si cautio de fid. instr. l. cum indebito ff. de probat. l. generaliter Cod. de non numerata pecunia.*

(39) *Cod. etsi Christus §. Jacobus de jurejuran.*

(40) *DD. in Cap. cum contingat de jurejurando, & in Cap. 2. de pactis in 6.*

vel idem actus juramento confirmatus vergat in damnum publicum, cui privata pactio non potest obesse; vel nisi bonis moribus repugnet [41]. Juramentum assertorium est id, quod asserendi alicujus facti gratia in judicio ad dirimendam litem præstatur; estque triplex, voluntarium, judiciale, & necessarium. Voluntarium est, quod nullo cogente suscipitur, vel voluntate tantum ejus, cui defertur, aut refertur [42]. Deferre dicitur jusjurandum, qui offert alii jurandi conditionem; referre autem dicitur iis, qui jurandi conditionem sibi oblatam rejicit in offerentem. Judiciale juramentum est id, quod non cogente, sed adprobante judice, pars parti alteri defert in judicio, quod vel suscipiendum est, vel referendum, si quidem quis caussæ credere nolit. Suspiciosum enim est jurare nolle, nec referre juramentum [43]: nisi adsit justa caussa recusandi, puta si juramentum deferatur actori, qui suam intentionem probavit [44], vel is, cui defertur, jurare cogatur de alieno facto,

cu-

(41) *Cap. si diligenti de foro competenti cum simil.*
(42) *L. 1., & 2. ff. de jurejur.*
(43) *L. manifeste ff. de jurejuram.*
(44) *Cap. 2. de probationibus.*

cujus non sit conscius [45]. Juramentum necessarium, quod & suppletorium probationis appellatur, est illud, quod plena probatione deficiente defertur actori; vel reo, ut inde veritas in apertum proferatur [46]. Unde necessarium dicitur, tum quia necessario defertur a judice propter inopiam probationum; tum quia necessitatem imponat subeundi illius; alias pars recusans pro confessa habetur, nisi deferatur actori, qui plenarie probaverit, aut reo, contra quem nihil probaverit actor [47]. Deferri autem potest necessarium juramentum omnibus semiplene probantibus, exceptis vilibus, & infantibus, aut perjuris, perjuriique suspicione laborantibus, aut rem ignorantibus [48].

In probationum ordinem referendâ sunt etiam indicia, & conjecturæ, quibus ad aliquid credendum adducimur; nam ex his oritur præsumptio, quæ definitur, anticipata de re dubia orta opinio ex argumentis, indiciis, & conjecturis, quod pro

(45) *Cap. ult. de jurejurando l. Martellus §. 1. ff. rerum amotarum.*

(46) *L. admonendi ff. de jurejurando.*

(47) *Cap. sicut de probat. l. generaliter de rebus creditis, & jurejurando.*

(48) *Bartolus in l. admonendi ff. de jurejur. Cap. 3. cum concordan. de cohabitation. Cleric., & mulier.*

pro veritate habeatur, donec oppositum doceatur [49]. Dividuntur præsumtiones in eas, quæ sunt hominis, & eas, quæ sunt legis. Præsumtio hominis est opinio in alicujus mente ab indiciis nata, quæ nulla certa lege continetur, eaque vel levis est, & temeraria, vel probabilis. Temeraria est illa, quæ nullo prudentis animi judicio fundatur, unde nihil probat. Probabilis est ea, quæ prudentibus etiam persuaderi potest, utpote sana ratione subnixa; quæ dividitur etiam in vehementem, sive violentam, & non violentam, sive minorem. Violenta est, quæ tam efficaci ratione subfulcitur, ut gravem probationem inducat [50]. Non violenta vero est ea, quæ minori probabilitate nititur; unde non probat, nisi semiplene. Præsumtio juris, alia est juris tantum, alia vero juris, & de jure. Præsumtio juris tantum est ea, quæ in jure reperitur expressa, non tamen pro jure constituta, unde relinquit contrariæ probationi locum, qualis est præsumtio solutionis, prodiens ex cancellato chirographo: quæ præsumtio quamvis in jure contineatur, nempe in *l. si chirographum ff.*

(49) *Alciat. de præsumtion. in princ. p.* 1. *n* 1. *Menoch. de præsumt. lib.* 1. *q.* 7. *n.* 40.

(50) *Cap. inquisitioni de sent. excommunicat. C. litteris de præsumt.*

ff. de probat., *& præſumt.*, tamen lex non ſtatuit, ut pro certo habeatur ſolutionem intervenisse, ſi chirographum fuerit cancellatum, quia poteſt doceri contrarium. Præſumtio vero juris, & de jure illa eſt, quæ non modo continetur in corpore juris, ſed etiam pro jure certo hebetur, ut eadem ipſius appellatio demonſtrat, qualis eſt opinio melioris juris pro eo, qui vicit in judicio, ſi ſententia tranſierit in rem judicatam [51]; quæ præſumtio juris, & de jure regulariter excludit omnem contrariam probationem, quia pro expreſſa veritatem habet [52]. Præſumtio vero juris tantum relinquit quidem contrariæ probationi locum; ſed onus probandi transfert in eum, contra quem præſumtio dimicat, qui enim juris præſumtione oppugnatur, debet eam validioribus probationibus elidere.

De ſententia, & re judicata.
TITULUS XII.

SEntentia eſt pronunciatio, ſive definitio judicis, condemnationem, vel abſolutionem continens, vel rei controverſæ finem imponens, eſtque triplex, inter-

(51) *L. cum inter ff. de ſent.*, *& rejudic.*
(52) *L. is*, *qui fidem ff. de ſponſalibus.*

terlocutoria, definitiva, & media; sive vim definitivæ habens. Interlocutoria est, quæ non super universo negotio fertur, sed super aliquo emergenti inter caussæ cursum, puta in libello ferendo, vel in danda, negandave exceptione, aut similibus; quæ quamvis ad caussam pertineant, finem tamen caussæ non imponunt; unde dicitur interlocutoria, quia judex interea loquitur, nec definitive de caussa pronunciat. Definitiva vero est, quæ totam controversiam dirimit condemnando, vel absolvendo. Ita vero sententia definitiva ferenda est, ne quid maturi examinis omittatur: unde primo interrogandæ sunt Partes, an aliud habeant producendum (53), certumque tempus ad reliquum productionis est præfiniendum, ut veniatur ad conclusionem in caussa, per quam imponitur finis productioni actorum; ita ut post conclusionem in caussa nihil aliud produci possit, neque expectetur, nisi sola sententia. Citandæ vero sunt Partes, ut certo die ad jus audiendum conveniant (54), ne inutiliter adversus absentem, & non contumacem pronuncietur (55): nisi de facto no-

 -torio

(53) *Can. judicantem 30. qu. 5. aut. jubemus Cod. de judic.*

(54) *Can. 2. de dolo in 6.*

(55) *L. ea, quæ Cod. quomodo, & quando judex.*

torio agatur, aut ubi Partes nihil sui defendendi caussa possunt afferre (56). Quibus observatis, judex Christi nomine invocato, soliusque Dei considerationem, & respectum professus, pronunciare debet pro tribunali sedens, atque de scripto sententiam caussæ finem adferentem [57], & libello convenientem [58], & ex allegatis, atque probatis emanantem (59): pronunciatæ autem sententiæ, præter condemnationem illius, qui succubuit ad reficiendas expensas ei, qui obtinuit, maximus effectus est, quod nisi intra decem dies appelletur, pariat exceptionem rei judicatæ, quæ pro veritate habetur, nec retractari amplius potest, nisi agatur de caussis matrimonialibus (60). Sententia vero judicis, si juri expresso repugnet, nempe Canonibus, & legibus, & consuetudinibus, est nulla, nec subsistit (61). Si vero repugnet juribus litigatoris, nempe instrumentis, & testibus, ac probationibus illius, valet quidem ipso jure, sed per appellationem suspenditur,

(56) *Panormit. C. cum sit Romana de appel. n. 7.*

(57) *Cap. ult. de sent., & re judic. in 6.*

(58) *C. licet Haly de simon. Clem. § sæpe verum quia de V. S.*

(59) *L. illicitas §. veritas ff. de off. præsid.*

(60) *C. lator de sentent. & re judic.*

(61) *Cap. 1. de sentent., & re judic. l. si expressam cum concord. ff. de appell.*

ditur, & per restitutionem in integrum revocatur (62). Nulla vero prorsus est ea sententia, quam tulit pecunia corruptus (63).

De Executione rei judicatæ.

TITULUS XIII.

SEntentia postquam lata fuerit, si infra decem dierum spatium non appelletur, est executioni mandanda (1), & quidem exequenda est statim, si de actione reali agatur; si de personali, per spatium quatuor mensium judicis arbitrio prorogandum est ex justa caussa, vel restringendum, quod tempus debitori conceditur a jure ad curandam solutionem; qui autem tulit sententiam, idem & exequi debet, si judex fuerit ordinarius (2); nisi executio facienda sit extra territorium judicantis; tum enim adeundus est judex territorii illius. Si vero sententia lata fuerit a judice delegato, executionem accipiet ab ordinario delegante (3), ex-

(62) *L. 2. Cod. quando provocare non est necesse C: 5. & 6. de in.*

(63) *L. venales Cod. eod.*

(1) *§. 1. Novel. 23. de appell. C. quoad consultationem de sent., & re judic.*

(2) *C. si quis contra §. ult. de foro competenti.*

(3) *L. a D. Pio ff. de re jud. C. si quis contra de foro compet., ubi fuse Abbas n. 24., & seq.*

excepto delegato Summi Pontificis, qui delegatur, quia ratione caussæ illius præstat omnibus judicibus post Pontificem, ideo potest per se suam sententiam exequi, aut alteri committere exequendam (4). Quoniam vero sententia inter alios lata, jus non inducit contra tertium inauditum; ideo potest ille tertius executionem impedire, ac suspendere per appellationem, donec de suo jure docuerit (5). Porro si tres sententiæ latæ contra aliquem fuerint, audiri non debet super earum nullitate, sive agendo, sive excipiendo, antequam executioni mandentur (6). Si quidem autem circa executionem disputandum inciderit, tum ejus caussæ cognoscendæ gratia executio defertur; si agatur apud executorem mistum, hoc est, qui cum executione habeat etiam aliqualem notionem, & propterea eas exceptiones admiserit, quæ non ad mutandam sententiam, sed executionis modum, vel tempus pertinent (7). Secus vero si agatur apud executorem merum, qui nullam exceptionem potest admittere.

De

(4) *C. si quis contra de foro competenti, ubi Abbas num. 36.*

(5) *Cap. cum supra de sent., & re judic.*

(6) *Clem. ut calumniis de sent., & re jud.*

(7) *C. de cætero de sent., & re judic.*

De Appellationibus.

TITULUS XIV.

Ne sententia transeat in rem judicatam, neve Pars, quæ succubuit, omni spe destituatur, appellationis remedio est occurrendum (1). Est autem appellatio ab inferiore judice ad Superiorem facta provocatio propter illatum, aut imminens gravamen. Et est vel extrajudicialis, quæ proprie provocatio dicitur, & venit ab actis extrajudicialibus, sive quæ in judicio, & pro tribunali non exercetur, qualis est illa ab injusta electione, spoliatione, & similibus: vel judicialis, & est illa, qua petitur, ut sententia, sive interlocutoria, sive definitiva, per majorem judicem corrigatur, revoceturve. Et appellare potest quilibet in judicio victus, sive suam, sive alienam egerit caussam, nisi contumax fuerit, vel confessus, aut ita convictus, ut nonnisi differendi judicii caussa videatur appellare (2). Unus autem ex pluribus communem habentibus caussam appellans, si vicerit, omnibus prodest, qui non

(1) *L. 1. ff. de appell.*
(2) *C. pervenit C. consuluit C. specialiter §. porro de appell.*

non appellarunt (3), ab omnibus vero judicibus appellare licet, sive ordinariis, sive delegatis (4); præterquam a Supremis Principibus, & Summo Pontifice, cujus judicem nulli, præterquam Deo, subjicitur (5). Jure Canonico veteri ab omnibus caussis, & ab omni onere licet appellare, sive ante sententiam definitivam ab interlocutoria, sive post ab ipsa definitiva, vel ejus executione. At Jure Civili ab interlocutoria non appellatur (6), nisi definitivæ vim habeat, aut gravamen contineat, quod per definitivam tolli nequeat (7): quod abrogato Jure Canonico veteri, demum receptum est a Concilio Tridentino (8), quo illæ tantum appellationes ab interlocutoria permittuntur, quæ vel vim definitivæ habeat, vel gravamen per definitivam irreparabile inducat, ut est carcer, tortura, excommunicatio, suspensio, interdictum. Ne autem lites in infinitum progrediantur, vetita est tertia appellatio

(3) *L. 1., & 2. Cod. si unus ex pluribus appellaverit.*

(4) *Can. omnis can. ad Romanam. 2. q. 7.*

(5) *C. ipsi sunt, & can. cuncta 9. q. 3.*

(6) *L. ante C. quorum appell. non recip. l. ult. Cod. de sent., & interlocut. omnium judicum.*

(7) *L. 2. ff. de appell. recipiendis cum sim.*

(8) *Sess. 24. C. 20. de reform., sess. 13. C. 1. de reform.*

tio; unde bis tantum ab eadem ſententia licet appellare [9]. Appellatur autem non ad eundem judicem, ſed ad proxime Superiorem [10], qui tribunal habeat a pronunciante judice diſtinctum, unde a Vicario Generali non appellatur ad ejus Epiſcopum, cum quo tribunal commune habet, ſed ad Archiepiſcopum [11]. At nec ad Summum quidem Principem licet appellare, omiſſo judice medio, ne gradus turbentur, & juriſdictiones implicentur (12). Tempus appellandi eſt ſpatium decem dierum, ſive, ut ajunt, decendium a lata ſententia, vel ejus notitia (13): porro judex, a quo appellatur, debet appellationi deferre, ſi pœnas velit effugere [14]. Unde debet acta tranſmittere ad judicem ſuperiorem intra XXX dies, intra quos appellans tenetur Apoſtolos petere. At ſi judex dubitet, an deferendum ſit appellationi, capere poteſt ſpatium XXX dierum a tempore appellationis interpoſitæ ad deliberandum; qui appellatur terminus juris. Di-

(9) *C. tua nobis de appell. l. 1. Cod. ne liceat in una eademque.*
(10) *C. dilecti de appell. l. imp. ff. eod.*
(11) *C. 2. de conſuet. in 6., & C. 3. de appell. in 6.*
(12) *D. l. imp. ff. de appell.*
(13) *C. de priore de appell.*
(14) *C. ab eo appell. in 6.*

cuntur Apostoli a Græco verbo ἀποστέλλω, sive dimitto: sunt enim literæ missæ a judice pronunciante ad Superiorem, ad quem appellatur, ut fidem faciant appellationis interpositæ, ac, si testentur interpositam, & admissam esse appellationem, nominantur dimissoriæ: si vero testentur, admissam quidem esse appellationem, sed non ob justitiam caussæ, verum tantum ob reverentiam Superioris, dicuntur reverentiales; si autem appellationem quidem esse testentur, sed appellationi minime delatum fuisse, refutatoriæ appellantur. Aliquando vero judici non constat, concedenda ne sit appellatio, an deneganda, & tum concedit testimoniales, & vim accipiunt a jure, ut, si ex jure appellatio sit concedenda, suspendant caussam, & inducant attentata; sin a jure sit deneganda, resolvantur in refutatorias, & appellatio habeatur pro rejecta. Qui autem testimoniales obtinuit, annum tempus habet ad committendam appellationis caussam. Evenit etiam, ut judex quidem refutet, Pars vero alia, contra quam appellatur, taceat, & appellationi consentiat, & tum, quia Partes conveniunt inter se super appellatione, dicuntur Apostoli conventionales. Prosequendæ autem appellationis tempus est annus, & ex caussa biennium, tum ex Jure Civili, tum ex Canonico, quæ tempora

pora fatalia dicuntur, quia eo spatio, tamquam suo fato appellatio clauditur, & extinguitur; quamvis illud possit ex justa caussa etiam restringi a judice, atque prorogari [15]. Tempus autem appellationis finiendæ præscribere tantum potest judex ad quem, cui judex a quo jus dicere nequit [16]. Judex igitur, ad quem fuit appellatum, si appellationem receperit, litteras compulsoriales nuncupatas appellanti tradere debet, quibus mandet inferiori judici, ut intra certum tempus acta transmittat; si agatur de appellatione tantum in devolutivo, sive ubi executio non suspenditur [17], vel tradere debet inhibitoriales literas, quibus vetat inferiori judici, ne quid innovet super caussa, de qua fuit appellatum, si agatur de appellatione in devolutivo simul, & suspensivo: tum enim ita suspenditur executio, & inferioris jurisdictio, ut quidquid inferior postea gesserit, tamquam attentatum, sit ante omnia revocandum (18).

(15) *C. cum sit de appellat. Aut ei, qui Cod. de temp. & reparation. appel.*

(16) *C. ex insinuat. de appel.*

(17) *L. is, apud quem, ubi DD. Cod. de edendo.*

(18) *Can. non solum C. post appell. §. Ulpianus 2. quæst. 6. Cap. 1. ad præsentiam C. dilectus de appell.*

De in integrum Restitutione.

TITULUS XV.

QUI appellatione non adjuvatur, aliquando petere opem potest per in integrum restitutionem, qua postulet, ut in pristinum statum ex justa caussa restituatur; unde conceditur certis personis, & ex certis caussis intra præscriptum a jure tempus; ac primo conceditur restitutio minoribus XXV annis, ex jure communi, si sententia judicis, aut cursu judicii se læsos ostenderint (1). Secundo, reipublicæ (2). Tertio, Ecclesiæ, non modo contra privatos, & laicos, verum etiam contra aliam Ecclesiam (3). Quarto, majoribus XXV annis, ob caussam vel absentiæ, vel erroris. Daturque hoc remedium etiam contra sententiam Principis; aut Summi Pontificis, & etiam contra contractus, aut facta, ubi læsio intervenerit. Tempus petendæ in integrum restitutionis est quadriennium continuum a tempore læsionis (4). Debet autem restitutio ab eo judice peti, cui subest is, contra quem petitur

---

(1) *L. 1., & tot. tit. Cod. si adversus rem judicatam.*

(2) *L. 3. C. de jure reipublicæ.*

(3) *C. 1. de in int. rest. C. 2. eod. in 6. clem. 1. eod.*

(4) *Clem. 1. eod. l. ult. Cod. de temp. in int. restit.*

petitur (5). Minor tamen Magiſtratus reſtituere non poteſt contra ſententiam majoris (6), licet idem reſtituat contra ſententiam propriam (7). At adverſus ſententiam Delegati a Principe reſtituit ſolus Princeps, qui & ſolus quoque poteſt adverſus propriam ſententiam reſtituere (8).

De Criminibus.

TITULUS XVI.

QUoniam tempus non largitur, ut crimina, pœnaſque fuſius explicemus, & peculiaris, atque annua, itemque quotidiana hic de iiſdem eſt inſtituta prælectio; ideo ſatis fuerit eadem vobis breviter, atque ſummatim tradere: ut adumbratam ſaltem ſecundum Canones, criminum, & pœnarum cognitiones interim habeatis.

Maximum in Eccleſia, & inter Chriſtianos merito crimen eſt hæreſis, quia Deum ipſum afficit injuria; cum opinionis pravitate vel indigna ei affingat, vel debita detrahat attributa. Unde dicitur

(5) *L. in cauſſa, & ſeq. §. ult. ff. de minor. C. cum cauſſa h. tit.*

(6) *L. minor ff. de minor.*

(7) *Cit. jur., & l. 42., & 16. ff. eod.*

(8) *L. 3. Cod. ſi. adverſus rem judic. l. minor. ff. de in integr.*

hæresis ab αἱρέομαι, sive seligo: quia hæreticus non, quam accepit ab Ecclesiæ auctoritate, sed quam suo ex ingenio sibi confinxit, sententiam profitetur. Est igitur hæresis falsa, & pertinax de religione opinio: non enim est hæreticus, qui conscius, & admonitus erroris paratus est mutare sententiam (1). Pluribus autem pœnis hæretici coercentur, non ab Ecclesiasticis tantum Præsulibus, sed & a Principibus laicis; cum non modo Ecclesiam, sed & rerum civilium statum hæresis perturbet propter semina discordiarum, quas inter cives serit dissensio religionis. Qua in re, qui secum discrepant, se mutuo tamquam hostes intuentur, atque alius alium contra sentientem sacrilegum, & impium arbitratur.

Ecclesiasticarum autem punitionum prima est excommunicatio major latæ sententiæ, quam hæretici, & eorum fautores incurrunt (2).

Secunda irregularitas, & interdictio in posterum ab omnibus Ecclesiasticis, publicisque muneribus (3), non eos modo, & fautores, verum & filios hæreticorum, per paternam quidem lineam ad gradum

(1) *Can. hæresis 24. q. 3. can. qui in Ecclesia, & can. dixit ead. q. l. 3. Cod. de hæreticis.*

(2) *C. excommunicamus de hæreticis.*

(3) *Can. saluber. 21. q. 7.*

gradum usque secundum, per maternam vero tantum ad primum afficiens (4).

Tertia infamia juris, qua ipso facto adsperguntur (5).

Quarta est pœna corporis; etenim Clerici axauctorati, sive degradati, omnique beneficio, & Ecclesiastica dignitate prorsus exuti, judici laico puniendi traduntur, ut & laici, postquam Ecclesiastici Judicis sententiam subierint. Adimuntur autem reis omnia bona, quæ, si de Clerico damnato agatur, Ecclesiæ cedunt; si de laico, in fiscum rediguntur, etiamsi post mortem rei de crimine agatur; permittitur enim hæresis crimine reum damnare post mortem (6). Excipiuntur tamen dotes Uxorum Catholicarum, quæ mulieri servantur: & corpus hæretici Ecclesiastica sepultura ita censetur indignum, ut conditum in Ecclesia inde sit exhumandum (7). Quas pœnas effugiet hæreticus, si errore agnito, eum retractare velit, & abjurare, subjiciens se pœnitentiæ

(4) *C. quicumque §. hæretici, & C. statutum de hæret. in 6.*

(5) *C. excommunicamus §. credentes de hæret. can. infames 6. q. 1. l. Manich. Cod. de hæret.*

(6) *C. urgentis de hæretic., & C. ad abolendum C. excommunicamus §. 1. eod. C. secundum, Cap. decrevit, & Cap. accusatus, §. penult. eod. in 6.*

(7) *Cap. 2. §. de hæret. in 6.*

tiæ ab Ecclesia imponendæ (8): nisi post impetratam veniam in hæresim sive eamdem, sive aliam relabatur (9): ita ut pro relapsis habeantur; quales sunt non modo qui confessi, vel convicti, sed & qui ex gravi suspicione hæresim abjurarunt, & ad eam postea redierunt. Tales enim novam frustra veniam deprecantur, sed sæcularis judicis punitioni traduntur, concessis tamen iis Pœnitentiæ, atque Eucharistiæ Sacramentis (10). Plura tandem circa crimen hoc, & ratione probandi, puniendique illius, tum in Clementina de hæreticis, tum in recentioribus Summorum Pontificum Constitutionibus prudentissime decernuntur: ac breviter sciendum est, in hujuscemodi crimine posse procedi simpliciter, & de plano, sine ullo strepitu, & figura judicii, celatis etiam accusatorum nominibus, & testium, si ex eorum publicatione grave periculum eis impenderet a reo forte potentiori. Similibus pœnis, & schismatici plectuntur, qui scilicet ab Ecclesiæ Capite, atque ab universo corpore discedunt, quique raro non sibi aliquam hæresim confingunt:

Præ-

---

(8) *Cap. statuimus de hæret. in 6.*

(9) *C. accusatus §. 1. de hæreticis in 6.*

(10) *C. ad abolend. §. illos quoq. de hæret. C. supra 10. de hæreticis in 6.*

Præter Hæreticos sunt & Apostatæ, qui a Christi fide ad Gentiles, aut Hebræos desciverunt; iisdemque pœnis obstringuntur, quæ dicitur Apostasia perfidiæ (11). Est & Apostasia inobedientiæ, cum sponte quis præcepta sui Præsulis, vel Patrum constitutiones, regulasque contemnit (12). Et demum Apostasia irregularitatis, cum quis ab assumtæ Religionis ordine discedit: ac tales declarantur infames, & excommunicantur, novisque pœnis e Constitutionibus Summorum Pontificum subjiciuntur.

Neque exiguum crimen superstitio est, quæ divinæ naturæ nihilominus, quam hæresis, fortasse adversatur: unde sacrilegi, qui sortes consulunt, ut futura prænoscant, cum raro hæresim non sapiant, & incantationibus, consilioque malorum Dæmonum, aliisque magicis, & superstitiosis artibus ventura vel prævidere, vel prævenire conentur; Hæreticorum pœnis ab Hæresis quæstoribus premuntur (13).

Maledici vero, sive Blasphemi, qui convicia in Deum evomunt, aut in Sanctos, qui olim apud Hebræos Moysis lege la-

(11) *Gloss. 1. C. 1. de Apostatis can. non potest 2. quæst. 7.*

(12) *C. 2. C. illud de major. & obed.*

(13) *Tot. tit. de sacril., & C. 1. cum seq. 26. q. 1.*

lapidibus obruebantur (14); nunc publica pœnitentia damnati, ad fores Ecclesiæ producuntur (15).

Sacrilegi Jure Canonico sunt, qui rem sacram e loco non sacro, vel non sacram de loco sacro, vel sacram de loco sacro auferunt vi, aut dolo (18); quamvis ex Jure Civili rem non sacram rapiens e loco sacro non sacrilegium, sed furtum committit (17). Item sacrilegi sunt, qui aliquid violenter, aut injuste, & injuriose in personam sacram committunt, ut qui manus violenter in Clericum injiciunt, qui in excommunicationem incurrunt Summo Pontifici reservatam (18). Sacrilegium autem committentes in rebus, pro criminis qualitate asperius puniuntur, aut levius pura excommunicatione, infamia, carcere perpetuo, mulcta pecuniaria.

Et qui cum personis coeunt Deo dicatis, sacrilegorum pœnis quoque plectuntur.

Non minori vero contumelia Deum afficit Simonia, quæ res divinas mortali pretio æstimat. Est etenim Simonia rei spiritualis, vel spiritualibus annexæ mercimo-

(14) *Levitic. C.24. vers. 16.*
(15) *C.2. de maledic.*
(16) *Can. quisquis § similiter 17. q.4.*
(17) *L. vivi ff. ad leg. Juliam peculatus.*
(18) *Can. si quis suadente 17. q.4.*

cimonium, ab illius auctore Simone Mago nuncupata. Est autem ex communi Doctorum distinctione triplex (19). Mentalis, quæ voluntate tantum concipitur, nec animum extra progreditur: ut si quis per simulationem officii futuro collatori aliquid offerat spe beneficii sacri ab eo impetrandi (20), quæ Simonia cum interius lateat, non mortalem judicem, sed solum Deum habet ultorem. Alia est conventionalis, quæ conventionibus, aut pactis sive tacitis, sive expressis animum offerendi pretii patefecit, etsi effectu caruerit. Alia tandem realis est; quando ad pacta effectus accessit: cujus criminis rei sunt, non modo ipsi contrahentes, sed etiam interpretes, quos mediatores vocant, sponsores, depositarii: ac duæ hæ postremæ species exteriori etiam judicio vindicantur, pœnisque afficiuntur his; nempe degradatione in Clericis, in laicis excommunicatione: præterea omnis actus tamquam illicitus effectu suo frustratur: unde ordinatio caret exercitio, & collatio beneficiorum est irrita, ita ut simoniace collatum adhuc vacare censeatur (21). Ad Simoniam etiam

(19) *Navarr. in Manual. C.13. n.103.*
(20) *Gloss. C. unico de Cler. non resident. in 6.*
(21) *Can. si quis 1. q. 1. can. quando Episcopus § quod si aliter d. 34. can. si Episcopus 1. quæst. 1. C. dilectus, ubi Glossa de simon. Conc. Trid. sess. 21. C. 1. de reform.*

etiam refertur ea, quæ appellatur confidentia, sive fideicommissum super beneficio fundatum: ut cum beneficium recipimus, quo fructus illius alteri reddamus, aut certo post tempore titulum restituamus: aut cum usque ad certam infantis ætatem in amici alicujus fide beneficium deponimus, ut illud adulto restituat.

Item reservatio pensionis absque Superioris auctoritate, & renunciatio, servato ad idem regressu, cæterique tractatus hujusmodi, qui fiduciarii latine dicuntur (22).

Punitur etiam, qui pro docendi licentia quidquam acceperit: ne avaritia sua discendi facilitatem, & doctrinarum usum in Ecclesia utilissimum imminuat (23).

Alias vero pœnas constituere Summi Pontifices recentiores, nempe Sixtus V Const. 91. *Sanctum, et salutare*, Pius V Const. 5. *Cum primum*, & Clemens VIII Const. 40. *Romanus*.

In criminibus ponitur etiam usura, quæ naturæ, & rationi humanæ repugnat, utpote fructus pecuniæ, rei nempe sterilis, ideoque furto comparatur: prohibi-

(22) *Concil. Trid. sess. 25. Cap. 7. de reform. Pius IV Const. 85. incip.* Romanum Pontificem, *& S. Pius V Constit. 85. incip.* intollerabilis.

(23) *C. 1., & 2. de magistr.*

hibitaque fuit Hebræis a Moyse, qui Hebræi, etsi non inter se, tamen cum cæteris gentibus fœnus exercere poterant: apud eos enim proximi nomine tantum Hebraicus Populus veniebat. At postquam a christiana caritate vocabulum hoc ad omnes homines fuit extensum, eadem quoque usurarum prohibitio latius processit: itaut nobis neque inter nos, neque cum exteris fœnus exercere a Sacris Canonibus permittatur: Est autem usura quidquid supra sortem a nobis mutuo datam accipitur. Quamobrem qui fructus ex pignore percepit, repetendo sortem, debet in eam imputare, quidquid percepit a fructibus, ut debitor sibi retinere de pecunia mutuata possit quantitatem parem quantitati fructuum perceptorum (24). Ratione quoque lucri cessantis, & damni emergentis crimine carent ii, qui cum in mercimoniis pecuniam utiliter occupare possent, eam alteri mutuantes aliquid supra sortem stipulantur: quo nomine eximuntur a crimine usurarum Montes Pietatis a Leone Decimo instituti in Concilio Lateranensi (25).

Tres quoque casus excipiuntur, in quibus licet integram sortem recipere, quam-

(24) *C. 1., & 2., & C. conquestus de usuris.*
(25) *Sess. 10. in princ.*

quamvis fructus ex pignore percepti fuerint.

Primus, si laicus possessionem aliquam rei Ecclesiasticæ, quam injuste detinebat, eidem Clerico pignori tradat, cui eam eripuerat (26). Secundus, si res pignori data sit feudum, & pignori detur domino directo: is enim potest feudi fructibus frui, & integram sortem a debitore suo recipere: dummodo feudi onera non exigat a Vassallo non possidente [27]. Tertius est, si maritus, dote nondum exacta, possessionem frugiferam a socero in pignus acceperit: potest enim is tolerandorum onerum conjugalium caussa gaudere fructibus, & integram postea dotem a socero repetere [28]. Quamobrem non solum ipsemet usurarius, verum & hæredes ipsius ad usuras restituendas compelluntur iis, qui usuras extorserint, vel hæredibus eorum; aut, si tales deficiant, pauperibus: nisi propter natam inopiam facultate careant restituendi (29). Atque ad restitutionem usurarum, & ad cessationem exactionis cogi possunt ab Ecclesiastico Judice per censuras; quamvis debitor juraverit, se usuras

(26) *Cap. 1. de usuris.*
(27) *Cap. conquestus de usur. Cap. 1. da feudis.*
(28) *C. salubriter de usuris.*
(29) *C. cum tu C. tua nos de usur.*

ras a fœneratore minime repetiturū [30].

Variis autem, graviſſimiſque pœnis uſurarii ſubjiciuntur. Etenim Clerici ſuſpenduntur, vel deponuntur ab ordine. Laici excommunicationis fulmine cum infamia percelluntur [31], & mortui ab Eccleſiaſtica Sepultura etiam arcentur [32]. Ac niſi uſuras reddiderint, teſtandi quoque facultate privatur [33]. Omnibus denique vetatur, ne finibus ſuis, aut tectis uſurarios manifeſtos accipiant, neve domos eis locent, ni velint & ipſi locatores, & receptores ſubire pœnas a Canonibus conſtitutas.

Furtum Sacri Canones puniunt interdictione Ordinis: etenim fures Eccleſia promoveri vetat ad Sacros Ordines, ſi publica infamia laborent. Occultos autem non aliter ad Ordines admittit, niſi delictum confeſſi, ablatum reddiderint, pœnitentiãque egerint [54]. Ordinatos vero, ſi furentur, & incorrigibiles fuerint deponit ab Ordine, ac ſæculari poteſtati tradit [35]. Sed jam ad venerea delicta veniamus. Adul-

(30) *Cap. præterea de uſur. can. ſi quibus oblitus, & C. quoniam* 14. *diſt.*

(31) *Can infames* 3. *q.* 7. *l. improbum Cod. quib. ex cauſſis infam. irrogatur.*

(32) *C. quia in omnibus de uſuris, & clem.* 1. *de uſuris.*

(33) *Cap. quamquam de uſuris.*

(34) *Cap.* 1., *& ſeq. de uſur. in* 6.

(35) *C. ex litteris de furtis.*

Adulterium Jure Civili committitur in alienam conjugem (36). Jure vero Canonico a marito alieno in quamlibet etiam innuptam (37). Atque in laico quidem excommunicatione, in Clerico vero depositione, aut in utroque certæ pœnitentiæ impositione punitur (38). Mulieres autem in Monasterium ad perpetuam poenitentiam, si mariti eas recipere noluerint, conjiciuntur (39).

Raptores virginum, nisi matrimonio, adsentiente puella, crimen purgetur, excommunicatione puniuntur (40), aut depositione ab ordine, si Clericus raptor fuerit. Raptores autem Sacrarum Virginum, sive Monialium, quas vocant, quia matrimonio crimen expiare nequeunt, raptorum simul, & sacrilegorum pœnas a Canonibus constitutas subire coguntur (41).

Stuprum, si commissum sit cum honesta muliere, pœnitentia, & pecuniaria pœna punitur, si vero cum virgine, stuprator illam ducere, patre consentiente, com-

(36) *Can. Presbyter dist.* 81., *& C. cum non ab homine de judic.*

(37) *L. inter* 6. §. *lex Julia ff. ad legem Juliam de dult.*

(38) *C. Clerici de excess. Prælat. C. intellleximus* 6. *de adult.*, *& stupris.*

(39) *C. gaudemus de convers.*

(40) *Can.* 1. 36. *q.* 2.

(41) *Cap.* 2. *cum seq.* 36. *q.* 2.

compellitur; ſin pater recuſet, vel ſtatus perſonarum, aut rerum conditio id non patiatur, pecuniám doti congruam reſpondere jubetur. At ſi pater quidem nuptiis aſſentiatur, ſtuprator vero ducere illam nolit, corpore dabit pœnas, & excommunicatus, quoad judici placebit, detrudetur [42].

Adulterorum etiam pœnis, aliiſque majoribus, vel minoribus pro judicis prudentia, & criminis qualitate punitur tam inceſtus, ſive concubitus cum conſanguineis, uſque ad gradus prohibitos; quam crimen eorum, qui cum ea, quam de Sacro Fonte ſuſceperant, vel in Chriſmate tenuerant, concubuerunt.

Eodem quoque modo puniuntur ii, qui venerem verterunt in uſum naturæ contrarium, aut libidine ſua beſtias appetiverunt [43].

Falſi crimen in Clericis Jus Canonicum depoſitione ab Ordine punit, & detruſione in Monaſterium pro criminis qualitate (44).

Exacerbantur autem pœnæ in falſatoribus litterarum Apoſtolicarum, quos cum fautoribus Canones anathemate damnant,

---

(42) *C. 1., & ſeq. de exceſ. Prælat.*

(43 *C. Cleric. de exceſ. Prælat.*

(44) *C. cum non ab homine de judic. C. ſi Epiſcop., & Cap. tuæ de pœnis.*

mnant, Clericos omnibus beneficiis exuentes, eosque degradatos judici sæculari tradentes: illos autem, qui non falsaverint litteras, sed falsatis ab alio usi fuerint, mitius tractantes; & Clericos quidem spoliantes beneficiis, laicos vero excommunicatione irretientes, donec congrue satisfecerint: idemque statuentes in eos, qui falsas litteras impetrassent [45].

Homicidium vel mandatu alieno committitur, quod vulgo assassinium vocatur, vel sua sponte, vel casu: quorum pessimum est illud, quod alieno jussu patratur; ideoque non solum tales rei, sed & receptores, & consultores, & defensores exuri bonis, officiis, dignitatibus, beneficiis, hostes Christiani declarantur, excommunicationis, & depositionis ipso jure sententiam incurrentes [46].

Similibus pœnis tenentur, qui non mandatu alieno, sed suopte ingenio per industriam hominem interemerint [47]; exceptis iis, qui furem occiderint, quem alia ratione evadere non potuissent [48].

Ho-

(45) *Can. ad falsariorum de crimine falsi.*
(46) *C. 1. de homicid. in 6.*
(47) *Cap. 2. eod.*
(48) *Cap. 9. eod.*

Homicidarum quoque pœnis obstringuntur ii, qui partum abjecerint, & mulieri abortus caussam dederint, aut concipiendi facultatem medicamentis abstulerint (49); nisi fœtus conceptus nondum virificatus esset, aut id casu evenisset [50]. Fortuita enim homicidia, dum nihil criminosum, aut illicitum quis peragat, nullis subjacent pœnis (51), exceptis parentibus, qui dormientes pueros corpore oppresserint: illis enim certorum annorum pœnitentia injungitur. Iis tandem, qui sibi ipsis mortem consciverunt, Ecclesia suas præces negat, & sepulturam.

Spirituales pœnæ, quibus utitur Ecclesia; Censuræ nuncupantur, forte a censionibus censorum, qui excludendo a censu, sive a descriptione Senatorum, aut Equitum, quos præteriissent, infamia notatos ordine movebant. Dividuntur autem Censuræ in excommunicationem, suspensionem, & interdictum.

Excommunicationis originem non solum ab Hebræis, qui gravissimi criminis reos, cum infamiæ nota e Synagoga,

M

(49) *Cap. si quis de homicid.*
(50) *C. sicut ex litterarum eod.*
(51) *Can. sæpe contigit 50. dist.*

goga, & communione Sacrorum ejiciebant; ſed etiam deducere poſſumus ab execrationibus Gentilium, qui ob atrocitatem ſceleris familiaritatem, colloquium, & civile commercium adimebant. Cujus exemplum pœnæ vetuſtiſſimum eſt illud Oreſtis matricidæ. Is enim apud Euripidem dolet ſe ob tale facinus amiſiſſe colloquium, & vitæ ſocietatem cum cæteris civibus, neque aliter Oedipus apud Sophoclem. Utque a fabulis ad hiſtorias, & a Poetis ad Philoſophos tranſeamus; Plato in libris de legibus reos graviſſimi ſceleris paſſim privat communione Sacrorum, & commercio civium: & Alcibiadem, quod myſteria in propria domo celebraſſet, Sacerdotes Athenienſes, poſcente populo, Diris devoverunt, ſive execrarunt, quod nos dicimus excommunicare; poſtea vero reſecrarunt, quod nos abſolvere vocamus. Neque admodum diſſimilis eſt excommunicationis noſtræ, quæ fuerit apud priſcos Romanorum interdictio aqua, & igni. Nihil vero tam ſimile, quam quod de Druidis Galliæ Sacerdotibus refert Cæſar (52), inquiens. Si quis privatus, aut publicus eorum decreto non ſtetit, Sacrificiis interdicunt: hæc pœna

(52) *De Bello Gallico lib. 6.*

na apud eos gravissima: quibus ita est interdictum, ii numero impiorum, ac sceleratorum habentur: iis omnes decedunt, aditum eorum, sermonemque defugiunt: neque iis petentibus jus redditur, neque honos ullus communicatur. Præceptum autem interdicendi commercii tam Sacrarum, quam Civilium rerum criminosis nos ab ipsomet Christo accepimus (53), & a Paulo (54), qui nobis prohibet ad mensam eamdem accedere cum scelestis, & detractoribus, ac præcipit, dirimendum esse commercium cum eo, qui Dei verbum non audit, ut pudore afficiatur, atque ita ad bonam frugem redeat. Quem deinde morem Ecclesia perpetuo tenuit. Est igitur apud nos excommunicatio hominis exclusio ab Ecclesiæ corpore, vel a participatione Sacramentorum (55): unde dividitur in majorem, & minorem. Major ejicit hominem extra Ecclesiam, & communionem Fidelium (56). Minor vero tantum arcet a Sacramentis (57): ideo major excommunicatio nuncupatur a-

 na-

(53) *Matthæus* 8. 17.
(54) *Ad Corinth.* 1. 11., *& ad Thessalon.* 3. 14.
(55) *Can. omnes Christiani, & C. qui vero* 11. *quæst.* 3.
(56) *Cap. penult. de sentent. excomm.*

nathema, quasi ita excommunicatus sit sepositus, & segregatus: quo sensu verbum hoc distinguitur ab alia significatione in bonam partem, quæ ei tribuitur a Veteribus, cum hoc vocabulo significarent donaria suspensa Diis, tamquam selecta, & seclusa a cæteris profanis rebus. Infligitur autem excommunicatio vel ab homine, vel a jure. A jure infligitur, quando absque opera judicis, sed solo ministerio legis quis excommunicatur: quæ appellatur excommunicatio latæ sententiæ, sive major sit, sive minor.

Majorem ipso facto absque auctoritate judicis incurrunt hæretici, eorumque fautores, falsatores litterarum Apostolicarum, percussores Clericorum, simoniaci, aliique in pluribus Juris Canonici locis expressi.

Minorem ex sola legis auctoritate incurrunt, qui communicant cum excommunicato excommunicatione majori [58]: quando non fuerint ejusdem criminis participes: tum enim & ipsi majori excommunicatione implicantur [59].

Ab

(58) *C. 3. de senten. excomm. in 6., & C. cum nuper vers. in 2. extra eod.*
(59) *Dict. C. nuper C. si concubinæ eod.*

Ab homine infligitur excommunicatio, quando Prælatus, aliusve Judex Ecclesiasticus contumacem, & reum sententia excommunicationis damnat; quæ in dubio semper præsumitur excommunicatio major (60), & appellatur excommunicatio ferendæ sententiæ. Rursus excommunicatio interna est, & externa. Internam incurrimus propter quodlibet mortale peccatum, quo abscindimur ab invisibilis Ecclesiæ corpore, cum quo non communicamus, nisi per gratiam, quam lethaliter peccantes amisimus (61). Externa est super memorata, de qua hoc titulo agimus, quæ segregat nos ab Ecclesia etiam visibili.

Cum autem excommunicatio infertur ab homine, judex inferens non ante pronunciare sententiam debet, quam præmissis tribus monitionibus, vel pro omnibus una, interpositis justis dierum intervallis, nisi necessitas aliter poscat (62). Admonetur autem judex in Concilio Trid. (63). ne in civilibus, aut criminalibus caussis excommunicatione utatur, nisi in subsidium, quando aliud

(60) *Cap. penult. de sentent. excomm.*
(61) *Can. audi 11. quæst. 3.*
(62) *C. sacro de sentent. excomm.*
(63) *Sess. 25. C. 3. de reform.*

aliud remedium non suppetat; & eam ferre debet, in scriptis addita caussa (64); non omnes tamen cum excommunicato communicare prohibentur. Excipiuntur enim uxor, liberi, servi, ancillæ; & qui ignoranter cum excommunicatis communicant, non incurrunt, neque communicantes cum iis, qui cum excommunicato communicant (65).

Excipiuntur & Peregrini, quia necessitas eos communicare compellit, & qui humanitatis gratia excommunicato aliquid largiuntur (66), & creditor debitoris excommunicati; ac tandem qui excommunicatum alloquuntur, ut eum ad curam salutis æternæ adducant (67).

Addendum est ex Martini V. Constitutione, nemini veritum esse communicare cum excommunicato, antequam specialiter, & expresse quis excommunicatus a judice declaretur: nisi publice innotescat illum, in excommunicationem incidisse, ut nemo possit eam igno-

(64) *C. sacro de sentent. excomm.*

(65) *Can. quoniam multos 11. q. 8.*

(66) *Eod. can. quoniam.*

(67) *Cap. intelleximus de jud. C. si vere de sentent. excomm. Cap. excommunicamus §. credentes de heret.*

ignorantiam sine dolo profiteri (68).

Minori autem excommunicatione irretitus potest ea, quæ sunt jurisdictionis, exercere: unde potest eligere (69). Major vero excommunicatio tam eligere, quam eligi vetat, & irritat collationem beneficii factam in excommunicati personam, itemque præsentationem, permutationem beneficii, impetrationem litterarum Apostolicarum, suspendit ab officio, inducit infamiam, prohibet ad ordines ascendere, eximit hominem quasi e numero viventium, aufert Fidelium suffragia, & Ecclesiasticam Sepulturam (70); si autem excommunicatus post annum insurduerit, atque crimen pœnitentia non expiaverit, contra eum, tamquam de hæresi suspectum proceditur (71).

Interdictum est pœna, qua certus personarum numerus, aut certa regio Divinis privatur Officiis, & Sepultura, & Sacramentorum perceptione. Cujus exemplum aliquod Epist. 144. nobis D. Basilius reliquit, qui plures raptores cum suis familiis, & integrum vicum, quorum homines opem crimini præsti-

 terant,

(68) *Covart. Cap.* Alma Mater *p.* 1. §. 2. *n.* 7.
(69) *C. ult. de Cler. excomm.*
(70) *C. gravem §. ult. de sent. excomm.*
(71) *Conc. Trid. sess.* 25. *C.* 3. *de reform. in fine.*

terant, excommunicatione perculit. Quibus pœnis non solum Pontifices Maximos, sed & Episcopos esse usos, non ambigitur, cum certi sint casus, ex quibus ab ipso jure Interdictum profertur. Unde aliud est Interdictum juris, aliud hominis, nempe Judicis Ecclesiastici.

Interdictum a jure profertur in Civitatem, aut aliam Universitatem quamlibet, quæ prædas adversus Ecclesiam permiserit, vel si vexarit S. R. E. Cardinalem, aut proprium Episcopum, aut vexantibus opem, consiliumque præbuerit (72), vel si Civitas, ubi electio Pontificis celebranda esset, neglexerit præscripta in *Cap. ubi periculum de elect. in 6.*

Interdictum vero emittitur ab Ecclesiastico Judice extra, justaque de caussa scripto tradenda (73), non ex caussa pecuniaria (74), neque privati hominis ex decreto Conc. Basileensis relato a Covarruvia in Cap. *Alma Mater*.

Est item interdictum locale personale, & mistum, idest locale pariter, & per-

(72) *C. ult. de pœnis in 6. Clem. 1. de pœnis.*
(73) *Cap. 1. de sentent. excomm.*
(74) *Extrav. 2. eod.*

personale. Locale dicitur, cum locus solus interdicitur; personale, quo personæ tantum; quorum discrimen est, quod, interdicto loco, licebit iis, qui culpa vacant, extra locum participare Divinis; interdictis vero personis, tam in proprio, quam in alio loco Sacramentorum, & Divinorum usus prohibetur singulis (75). Aliud discrimen est, quod interdicta Civitate aliqua, vel Castro, aut Villa, suburbia simul, & continentia ædificia interdicta censentur (76). Interdicto vero Clero, non comprehenditur ea pœna Populus, neque Interdicto Populo, Clerus interdicitur. Quamvis autem interdictum locale tollat e locis administrationem Sacramentorum, & Divinorum celebrationem; tamen certis temporibus, certisque modis, humanitatis caussa, severitas ista relaxatur. Unde permittitur Baptismus, Confirmatio, Pœnitentia, atque Eucharistia, & confectio Sacri Chrismatis in Cœna Domini (77). Item Missæ Sacrificium, aliorumque Divinorum celebratio submissa voce, januis clausis, & campanis tacentibus, amotisque solemniis omnibus; quæ solem-

(75) *C. si sententia de sentent. excomm. in 6.*
(76) *C. si Civitas eod.*
(77) *Quoniam de sentent. excomm.*

lemnia, & publicæ Festivitates restituuntur tantum diebus festis Natalis Domini, Paschatis, Pentecostes, Assumtionis B. M. V., eaque indulgentia extensa etiam est ad solemnitatem Corporis Christi, & ejus octavam, per Bullam Eugenii IV, & Martini V. Qui autem sciens prudens celebrat in loco interdicto, est irregularis, adeo ut a solo Pontifice Maximo possit absolvi; etiam Regulares interdictum violantes excommunicatione puniuntur; iique censuras, & interdictum, nedum a Sede Apostolica, sed etiam ab Ordinariis emanantia, in suis Ecclesiis publicare, ac servare tenentur.

Levis cujusdam interdicti similitudinem habet suspensio, qua Ecclesiasticæ personæ ad certum tempus, vel ad arbitrium Episcopi ordinis exercitium interdicitur vel omnino, vel ex parte. Eam gentilibus etiam Sacerdotibus usitatam fuisse, colligitur ex Juliano Epistola 62.; & similis huic erat pœna illa Decurionum, qua certum ad tempus ab ordine suo movebantur (78); & suspensio appellari cœpit in Aurelianensi Concilio, cum olim latine absensio diceretur.

Oritur

(78) *L. 2. in princ. ff. de Decur.*

Oritur autem suspensio, sicut interdictum, vel a jure, puta contra Clericum simoniacum, & publice fornicarium, atque ob aliud grave crimen Canonibus notatum; vel ab homine, cum quis hanc pœnam ex sententia judicis justa de caussa sustinet: unde hujus pœnæ tantum Clericus capax habetur, cum his habeat ordinem, a cujus exercitio suspendatur: ferenda est autem scripto expressa caussa, seu culpa, propter quam profertur: alioquin incurrit judex suspensionem a divinis Officiis, & per mensem Ecclesiæ aditu excluditur (79). Episcopus vero numquam suspensionem incurrit, aut censuram juris, vel hominis, nisi nominatim exprimatur (80). Suspensus autem ab uno, minime suspensus ab aliorum connexu censetur, unde suspensus ab ordine, non est suspensus a jurisdictione, neque a beneficio: nec qui suspenditur a superiori ordine, amittit exercitium inferioris, quamvis, qui ab ordine inferiori suspenditur, superioris etiam ordinis exercitium amittat. Qui vero suspensionis neglecta sententia, exercet ordines sibi non exercendos, incidit in irregularitatem.

(79) *C. 1. de sentent. excomm.*
(80) *Cap. quia pericul. eod. in 6.*

Eſt autem irregularitas impedimentum Canonicum, prohibens, ne quis ordinetur, neve unquam in ſuſceptis ordinibus miniſtret, vel ne ad ſuperiores ordines promoveatur. De cujus impedimenti cauſſis non ſolum in titulo, *Qui promoveri non poſſint*, ſed & alibi oblata occaſione paſſim diſſeruimus, ita ut opus non ſit ea repetere, vel aliud adjicere, ſupra quam Inſtitutionum ratio, & menſura patitur, ſatiſque fuerit hoc generale decretum adjungere, quo Sacr. Conc. Trid. (81) ſtatuit, Epiſcopos in irregularitatibus omnibus, & ſuſpenſionibus ex delicto provenientibus poſſe diſpenſare, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & cauſſis deductis ad forum contentioſum.

Peregimus jam, ordinatiſſimi Auditores, Inſtitutionum Canonicarum curſum, & quotidianam hujus anni prælectionem abſolvimus. Utinam tanta in docendo ſcientia, quantam amor in vos meus, & veſtra in addiſcendo diligentia poſtulabat. Quidquid igitur mihi doctrinæ defuit, velim vos labore veſtro, atque ingenio expleatis. Ac ſimul ignoſcitote, obſecro, ſi laudis, & honoris veſtri nimium cupidus, aliquoties

(81) *Seſſ. 24. C. 6. de reform.*

ties in reprehendenda quorumdam negligentia mihi quidquam exciderit acerbius; inde enim intelligere poteſtis, quanti vos fecerim, quod apud me digni fueritis, quorum cauſſa homo Philoſophus tantiſper iraſcerer, is præſertim, quem Suſuronum, & Semidoctorum agmina perpetuo plurium annoruſſi latratu, non magis, quam Pigmæi Herculem commoverunt. Valete.

FINIS INSTITUTIONUM CANONICARUM.

IN-

INSTITUTIONUM
JURIS
PONTIFICII
APPENDIX,

QUA, QUÆ CONTINEANTUR,

INDICAT ADVERSA PAGINA.

CAN-

CANDIDO LECTORI.

Cum in gratiam cupidæ Canonum Juventutis, doctissimi Viri Jani Vincentii Gravinæ Institutiones Canonicas iterum in lucem edere simus aggressi; non abs re fore duximus, his Institutionum libris ea subjungere, quæ incipientibus fortasse erunt necessaria, nec provectioribus inutilia.

Primo itaque Juris Pontificii brevem Historiam sive *Historicam Synopsim*, qua origo & progressus illius Juris, & Corporis ipsius Canonici, quo nunc utimur, Partes, atque ordo Partium indicantur. Opusculum paucis ab hinc annis iterum editum, nunc paulo auctius, & emendatius damus.

II Subjunctæ sunt Rubricæ Decretalium Gregorii IX, quæ secundum constituunt Juris Canonici volumen, per quinque Libros digestum, adjecta ad marginem annotatione *Titulorum*, qui in Sexto, aliisque tertii voluminis Compilationibus habentur. Ex his

Corporis

aliud remedium non suppetat; & eam ferre debet, in scriptis addita caussa (64); non omnes tamen cum excommunicato communicare prohibentur. Excipiuntur enim uxor, liberi, servi, ancillæ; & qui ignoranter cum excommunicatis communicant, non incurrunt, neque communicantes cum iis, qui cum excommunicato communicant (65).

Excipiuntur & Peregrini, quia necessitas eos communicare compellit, & qui humanitatis gratia excommunicato aliquid largiuntur (66), & creditor debitoris excommunicati; ac tandem qui excommunicatum alloquuntur, ut eum ad curam salutis æternæ adducant (67).

Addendum est ex Martini V. Constitutione, nemini veritum esse communicare cum excommunicato, antequam specialiter, & expresse quis excommunicatus a judice declaretur: nisi publice innotescat illum, in excommunicationem incidisse, ut nemo possit eam igno-

(64) *C. sacro de sentent. excomm.*

(65) *Can. quoniam multos 11. q. 8.*

(66) *Eod. can. quoniam.*

(67) *Cap. intelleximus de jud. C. si vere de sentent. excomm. Cap. excommunicamus §. credentes de hæret.*

ignorantiam sine dolo profiteri (68).

Minori autem excommunicatione irretitus potest ea, quæ sunt jurisdictionis, exercere: unde potest eligere (69). Major vero excommunicatio tam eligere, quam eligi vetat, & irritat collationem beneficii factam in excommunicati personam, itemque præsentationem, permutationem beneficii, impetrationem litterarum Apostolicarum, suspendit ab officio, inducit infamiam, prohibet ad ordines ascendere, eximit hominem quasi e numero viventium, aufert Fidelium suffragia, & Ecclesiasticam Sepulturam (70); si autem excommunicatus post annum insurduerit, atque crimen pœnitentia non expiaverit, contra eum, tamquam de hæresi suspectum proceditur (71).

Interdictum est pœna, qua certus personarum numerus, aut certa regio Divinis privatur Officiis, & Sepultura, & Sacramentorum perceptione. Cujus exemplum aliquod Epist. 144. nobis D. Basilius reliquit, qui plures raptores cum suis familiis, & integrum vicum, quorum homines opem crimini præstiterant,

(68) *Covart. Cap.* Alma Mater *p.* 1. *§.* 2. *n.* 7.
(69) *C. ult. de Cler. excomm.*
(70) *C. gravem §. ult. de sent. excomm.*
(71) *Conc. Trid. sess.* 25. *C.* 3. *de reform. in fine.*

terant, excommunicatione perculit. Quibus pœnis non solum Pontifices Maximos, sed & Episcopos esse usos, non ambigitur, cum certi sint casus, ex quibus ab ipso jure Interdictum profertur. Unde aliud est Interdictum juris, aliud hominis, nempe Judicis Ecclesiastici.

Interdictum a jure profertur in Civitatem, aut aliam Universitatem quamlibet, quæ prædas adversus Ecclesiam permiserit, vel si vexarit S. R. E. Cardinalem, aut proprium Episcopum, aut vexantibus opem, consiliumque præbuerit (72), vel si Civitas, ubi electio Pontificis celebranda esset, neglexerit præscripta in *Cap. ubi periculum de elect. in 6.*

Interdictum vero emittitur ab Ecclesiastico Judice extra, justaque de caussa scripto tradenda (73), non ex caussa pecuniaria (74), neque privati hominis ex decreto Conc. Basileensis relato a Covarruvia in Cap. *Alma Mater*.

Est item interdictum locale personale, & mistum, idest locale pariter, & per-

(72) *C. ult. de pœnis in 6. Clem. 1. de pœnis.*
(73) *Cap. 1. de sentent. excomm.*
(74) *Extrav. 2. eod.*

personale. Locale dicitur, cum locus solus interdicitur; personale, quo personæ tantum; quorum discrimen est, quod, interdicto loco, licebit iis, qui culpa vacant, extra locum participare Divinis; interdictis vero personis, tam in proprio, quam in alio loco Sacramentorum, & Divinorum usus prohibetur singulis (75). Aliud discrimen est, quod interdicta Civitate aliqua, vel Castro, aut Villa, suburbia simul, & continentia ædificia interdicta censentur (76). Interdicto vero Clero, non comprehenditur ea pœna Populus, neque Interdicto Populo, Clerus interdicitur. Quamvis autem interdictum locale tollat e locis administrationem Sacramentorum, & Divinorum celebrationem; tamen certis temporibus, certisque modis, humanitatis caussa, severitas ista relaxatur. Unde permittitur Baptismus, Confirmatio, Pœnitentia, atque Eucharistia, & confectio Sacri Chrismatis in Cœna Domini (77). Item Missæ Sacrificium, aliorumque Divinorum celebratio submissa voce, januis clausis, & campanis tacentibus, amotisque solemniis omnibus; quæ solem-

(75) *C. si sententia de sentent. excomm. in 6.*
(76) *C. si Civitas eod.*
(77) *Quoniam de sentent. excomm.*

Oritur autem ſuſpenſio, ſicut interdictum, vel a jure, puta contra Clericum ſimoniacum, & publice fornicarium, atque ob aliud grave crimen Canonibus notatum; vel ab homine, cum quis hanc pœnam ex ſententia judicis juſta de cauſſa ſuſtinet: unde hujus pœnæ tantum Clericus capax habetur, cum his habeat ordinem, a cujus exercitio ſuſpendatur: ferenda eſt autem ſcripto expreſſa cauſſa, ſeu culpa, propter quam profertur: alioquin incurrit judex ſuſpenſionem a divinis Officiis, & per menſem Eccleſiæ aditu excluditur (79). Epiſcopus vero numquam ſuſpenſionem incurrit, aut cenſuram juris, vel hominis, niſi nominatim exprimatur (80). Suſpenſus autem ab uno, minime ſuſpenſus ab aliorum connexu cenſetur, unde ſuſpenſus ab ordine, non eſt ſuſpenſus a juriſdictione, neque a beneficio: nec qui ſuſpenditur a ſuperiori ordine, amittit exercitium inferioris, quamvis, qui ab ordine inferiori ſuſpenditur, ſuperioris etiam ordinis exercitium amittat. Qui vero ſuſpenſionis neglecta ſententia, exercet ordines ſibi non exercendos, incidit in irregularitatem.

(79) *C. 1. de ſentent. excommi.*
(80) *Cap. quia pericul. cod. in 6.*

Est autem irregularitas impedimentum Canonicum, prohibens, ne quis ordinetur, neve unquam in susceptis ordinibus ministret, vel ne ad superiores ordines promoveatur. De cujus impedimenti caussis non solum in titulo, *Qui promoveri non possint*, sed & alibi oblata occasione passim disseruimus, ita ut opus non sit ea repetere, vel aliud adjicere, supra quam Institutionum ratio, & mensura patitur, satisque fuerit hoc generale decretum adjungere, quo Sacr. Conc. Trid. (81) statuit, Episcopos in irregularitatibus omnibus, & suspensionibus ex delicto provenientibus posse dispensare, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & caussis deductis ad forum contentiosum.

Peregimus jam, ordinatissimi Auditores, Institutionum Canonicarum cursum, & quotidianam hujus anni prælectionem absolvimus. Utinam tanta in docendo scientia, quantam amor in vos meus, & vestra in addiscendo diligentia postulabat. Quidquid igitur mihi doctrinæ defuit, velim vos labore vestro, atque ingenio expleatis. Ac simul ignoscitote, obsecro, si laudis, & honoris vestri nimium cupidus, aliquoties

---

(81) *Sess. 24. C. 6. de reform.*

ties in reprehendenda quorumdam negligentia mihi quidquam exciderit acerbius; inde enim intelligere poteſtis, quanti vos fecerim, quod apud me digni fueritis, quorum cauſſa homo Philoſophus tantiſper iraſcerer, is præſertim, quem Suſuronum, & Semidoctorum agmina perpetuo plurium annoruſſi latratu, non magis, quam Pigmæi Herculem commoverunt. Valete.

FINIS INSTITUTIONUM CANONICARUM.

INSTITUTIONUM
JURIS
PONTIFICII
APPENDIX,

QUA, QUÆ CONTINEANTUR,

INDICAT ADVERSA PAGINA.

CAN-

CANDIDO LECTORI.

Cum in gratiam cupidæ Canonum Juventutis, doctissimi Viri Jani Vincentii Gravinæ Institutiones Canonicas iterum in lucem edere simus aggressi; non abs re fore duximus, his Institutionum libris ea subjungere, quæ incipientibus fortasse erunt necessaria, nec provectioribus inutilia.

Primo itaque Juris Pontificii brevem Historiam sive *Historicam Synopsim*, qua origo & progressus illius Juris, & Corporis ipsius Canonici, quo nunc utimur, Partes, atque ordo Partium indicantur. Opusculum paucis ab hinc annis iterum editum, nunc paulo auctius, & emendatius damus.

II Subjunctæ sunt Rubricæ Decretalium Gregorii IX, quæ secundum constituunt Juris Canonici volumen, per quinque Libros digestum, adjecta ad marginem annotatione *Titulorum*, qui in Sexto, aliisque tertii voluminis Compilationibus habentur. Ex his

Corporis

Corporis Canonici partium Indicibus ideam aliquam totius Ecclesiastici Juris sibi quisque poterit efformare.

III. Ne in legendis Interpretibus hæreat ubique Juris nostri Lector, addita est EXPLICATIO NOTARUM, sive Abbreviationum usu frequentiorum, quibus indicari ab illis solent Juris utriusque loca.

IV His annectere visum est REGULAS JURIS, ex VI Decretalium: ut generalia, & trita hæc axiomata ad manum cuique continuo sint. Hæc te monitum oportuit, Candide Lector, Vale.

JOAN-

JOAN. DOUJATII

HISTORICA JURIS PONTIFICII SYNOPSIS

Qua Natura, & Partes ipſius, atque Ordo Partium indicantur.

JUs Canonicum, quo in Eccleſiaſticis controverſiis certa ratione dijudicandis Orbis utitur univerſus, nomen habet a *Canonibus*, ſive Regulis: ex eo ſic dictum, quod rerum ſacrarum Regulas, ac præcepta contineat. Id trifariam ſpectari poteſt, *1. Jus Canonicum quid & unde dictum.*

potest; ratione Subjecti, circa quod versatur; Materiæ, ex qua constat; & Formæ, qua compositum est, atque in ordinem redactum.

? *Juris Canonici objectum.* Versatur jus Canonicum partim circa res Fidei; partim circa Mores, ac Disciplinam. Quæ ad fidem pertinent, *Dogmata* dicuntur, & continentur in Symbolis, in Synodicis Epistolis, atque in aliis Fidei Formulis. In his convenire debent Oriens, atque Occidens, & sparsæ per totum orbem Ecclesiæ, quia ex Paulo *ad Ephes.* 4. unus Dominus, una Fides, unum Baptisma: unde & Regula Fidei una omnino est, sola immobilis & irreformabilis, ut Tertullianus loquitur, *initio libri de Virginibus velandis*: Quæ spectant ad Mores, ac Disciplinam Ecclesiasticam, *Canonum* generali nomine intelliguntur: atque horum, quæ quidem præcepti Divini, aut Apostolici sunt, omnes procul dubio tenent, quæ Disciplinæ dumtaxat caussa recepta, ea citra unionis dispendium, per

loca

loca terrarum, regionesque variantur, ut loquitur D. Augustinus, *can. illa autem dist.* 12.

Quantum ad materiam, qua constat. Jus istud quatuor præsertim ex Fontibus manat. Primo ex sacris Codd., seu Canonicis utriusque Fœderis, *Scripturis*; quarum sententiis refertæ, ac velut floribus conspersæ sunt omnes Canonici Juris Partes: 2. ex statutis Conciliorum, tum universalium, tum particularium, seu localium, quæ statuta proprie *Canones* dicuntur: 3. ex Summorum Pontificum *Decretis*, ac Decretalibus Epistolis: 4. Ex Sanctorum *Patrum* Latinorum, & Græcorum *dictis*, Tractatorumque libris, id est, eorum, qui tractatus in varias sacrorum Codicum partes ediderunt. Ex horum omnium generum scriptis petitæ sunt sententiæ, & sacrarum quæstionum definitiones, ex quibus consurgit universum Juris Pontificii Corpus. Addi possunt & Leges aliquot Principum Christianorum; ex Theodo- *3. Ejus Materia, & Fontes.*

siano,

siano, & Justiniano Codice, ac Novellis; itemque ex *Capitularibus* depromptæ. Sic Constitutionum a priscis Francorum Regibus conditorum Codex vocatur.

4. *Forma, seu dispositio.* Quod ad formam atque ordinem Juris Canonici attinet, tria videntur tempora spectari debere: quorum Primum Constitutiones Ecclesiasticas complectatur, quæ ante Collectionum volumina, quibus constat hodiernum Juris Pötificii Corpus, editæ sunt. Secundum vero, Corpus ipsum Juris Canonici, seu medii temporis Compilationes contineat. Tertium quæcumque his postea tum recentiorum Conciliorum, atque Pontificum auctoritas, tum specialia Nationis, Provinciæ, Ecclesiæ, cujusque statuta adjecerunt.

5. *Vetus* Ante compositum Juris Canonici hodie recepti systema, quatuor imprimis apud Græcos leguntur veteres secundum temporum fere ordinem digestæ Canonum Collectiones usu probatæ; apud Latinos, totidem.

Prima

Prima Græca *Collectio*, circa annum Christi 385. edita, Synodorum Œcumenicarum Nicænæ, & Constantinopolitanæ primæ; hisque interjectarum quinque localium per ea tempora in Asia celebratarum, *Ancyrana*, *Neocæsariensis*, *Gangrensis*, *Antiochenæ*, *Laodicenæ* Canones comprehendebat; eosque servata ferme annorum serie dispositos. 6. *Prima Græcorum Collect.o.*

Secundo, qua usus videtur Theodoretus, quæque a Justiniano confirmata legitur, superioribus addidit Canones Sardicensis, & Calcedonensis Conciliorum, hujus generalis, illius quasi generalis. 7. *Secunda.*

Successit deinde Tertia Collectio, in qua Anonymi cujusdam opera Canones Apostolorum dicti, numero quinque & octoginta; itemque Ephesini Œcumenici III. Concilii tres; & sub Carthaginensis nomine, plurium Africanarum Synodorum præcipui Canones; ac præterea Constantinopolitanæ sub Nectario una cum aliquot Canonicis Orientalium Patriar- 8. *Tertia*

triarcharum, atque Episcoporum Epistolis, ad superiora adjuncti sunt: quæ Collectio *Trullanæ Synodi can.* 1. approbata est.

9. Quarta duplex. Huic additi sunt Postrema Collectione Canones Trullanæ ipsius, & sequentium aliquot Constantinopolitanarum Synodorum, tandemque Nicænæ II, & Constantinopolitanæ IV generalis, quarum inter Œcumenicas, illa septimum, tres autem octavum obtinent locum: nisi quod pro vera Œcumenica VIII orthodoxa Græci schismaticam Photii subjecerunt. Atque hanc ultimam Collectionem commentariis suis Joan. Zonaras & Theod. Balsamon illustrarunt.

10. Latinorum Collectio Prima, S. Leonis. Latinorum *Prima* Collectio, seu Codex Canonum vetus, secundæ Græcorum Collectioni respondet. Romana enim, & universa Occidentalis Ecclesia, & statim a Calcedonensi Concilio Œcumenico IV (quod anno 451 habitum) probatis ab eo priscis Canonibus, usa est: quorum plures

fuere in Latinam Linguam versiones, atque in his maxime recepta, quæ S. Leoni Papæ adscribitur.

Sequutus est *Dyonisius Exiguus* Monachus, qui circa annum 530 prioris illius Codicis novæ interpretationi, Canones Apostolorum quinquaginta priores, Ephesinos, atque Africanos, (ex tertia fere Græca Collectione) Decreta etiam Romanorum septem Pontificum a Siricio ad Anastasium II. addidit. **11. Secunda, Dionysii Exigui.**

Tertio auctus est hic Codex Symmachi, & Hormisdæ Pontificum Decretis; quibus Gregorii Junioris accessere longo intervallo Responsa, post annum scilicet 715 atque ex hac, & Dionysii Collectione conflatus est Codex Canonum vetus Ecclesiæ Romanæ, cujus mentio habetur *can.* 1. *dist.* 19. & *can.* 1. *dist.* 20.

Isidorus denique *Hispalensis* Episcopus, sive alius ejus nomine, novum Corpus Canonum adornavit, quæ *Collectio Hispalensis* est. Ibi cum Apo- **12. Tertia, Isidori Hispalensis.**

stolicis, & Græcorum Conciliorum Canonibus ex antiqua versione (diversa ab ea, quam concinnaverat Dionysius) comprehenduntur Africana Concilia expansa octo, Gallica septendecim, Hispanica novem & viginti. Capitula item Martini Bracarensis, & Pontificum Romanorum Decreta: Damasi primum; deinde Siricii, & sequentium, eadem quæ supra indicata sunt.

13. *Quarta Latinorum Collectio, Isidori Mercatoris.*

Huic adjectæ Summorum Pontificum, tum Damaso antiquiorum, ignotæ usque ad ea tempora; tum posteriorum, Epistolæ quamplurimæ, *Isidori Mercatoris*, sive *Peccatoris* cognominati, Corpus Canonum nobis pepererunt, dimidio prope auctius superiore.

14. *Collectiones aliæ juxta ordines materiarum.*

In Collectionibus hactenus memoratis Canones ad sua quique Concilia, suosve Pontifices relati, eademque serie collocati leguntur, qua in Synodis ipsis, & Epistolis Pontificis extabant. Sed quoniam de iisdem rebus varii pluribus in Conciliis Canones, varia-

que

que in diverſis Epiſtolis Decreta edita reperiuntur: quæ ita ſparſa facile cuivis non erat ex ſuis quæque locis eruere, atque inter ſe conferre, utilius viſum eſt diverſas ejuſmodi de re unaquaque Conſtitutiones, materiarum habita ratione, ad certa capita redigi. Quod non uno modo factum ſive a Græcis, ſive a Latinis. Partim enim abbreviati Canones, indicatis fontibus, unde integri peti poſſent: partim vero expanſi, & prout in ipſis Conciliis, Pontificumve, aut aliorum Auctorum Eccleſiaſticorum ſcriptis habentur, exſcripti: partim etiam ſelecti tantum quidam in unum collecti.

15. Ferrandi, Martini Braccarenſis, & Creſconii.

Primus, quod ſciam, hanc Canonum ex rerum potius, quam ex Conciliorum ordine digerendorum, methodum ſecutus eſt *Fulgentius Ferrandus* Carthaginenſis Diaconus circa exordia Juſtiniani Imperatoris in *Breviatione Canonum*, quæ Græcis Canonibus Latino ſermone ſummatim expreſ-

CAN-

CANDIDO LECTORI.

CUM in gratiam cupidæ CANONUM Juventutis, doctissimi Viri JANI VINCENTII GRAVINÆ Institutiones Canonicas iterum in lucem edere simus aggressi; non abs re fore duximus, his Institutionum libris ea subjungere, quæ incipientibus fortasse erunt necessaria, nec provectioribus inutilia.

Primo itaque JURIS PONTIFICII brevem HISTORIAM sive *Historicam Synopsim*, qua origo & progressus illius Juris, & Corporis ipsius Canonici, quo nunc utimur, Partes, atque ordo Partium indicantur. Opusculum paucis ab hinc annis iterum editum, nunc paulo auctius, & emendatius damus.

II Subjunctæ sunt RUBRICÆ DECRETALIUM Gregorii IX, quæ secundum constituunt Juris Canonici volumen, per quinque Libros digestum, adjecta ad marginem annotatione *Titulorum*, qui in SEXTO, aliisque tertii voluminis Compilationibus habentur. Ex his

Corporis

Corporis Canonici partium Indicibus ideam aliquam totius Ecclesiastici Juris sibi quisque poterit efformare.

III. Ne in legendis Interpretibus hæreat ubique Juris nostri Lector, addita est EXPLICATIO NOTARUM, sive Abbreviationum usu frequentiorum, quibus indicari ab illis solent Juris utriusque loca.

IV His annectere visum est REGULAS JURIS, ex VI Decretalium: ut generalia, & trita hæc axiomata ad manum cuique continuo sint. Hæc te monitum oportuit, Candide Lector, Vale.

JOAN. DOUJATII
HISTORICA
JURIS PONTIFICII
SYNOPSIS

Qua Natura, & Partes ipsius, atque Ordo Partium indicantur.

JUs Canonicum, quo in Ecclesiasticis controversiis certa ratione dijudicandis Orbis utitur universus, nomen habet a *Canonibus*, sive Regulis: ex eo sic dictum, quod rerum sacrarum Regulas, ac præcepta contineat. Id trifariam spectari potest, ***1. Jus Canonicum quid & unde dictum.***

loca terrarum, regionesque variantur, ut loquitur D. Augustinus, *can. illa autem dist.* 12.

Quantum ad materiam, qua constat. Jus istud quatuor præsertim ex Fontibus manat. Primo ex sacris Codd., seu Canonicis utriusque Fœderis, *Scripturis*; quarum sententiis refertæ, ac velut floribus conspersæ sunt omnes Canonici Juris Partes: 2. ex statutis Conciliorum, tum universalium, tum particularium, seu localium, quæ statuta proprie *Canones* dicuntur: 3. ex Summorum Pontificum *Decretis*, ac Decretalibus Epistolis: 4. Ex Sanctorum *Patrum* Latinorum, & Græcorum *dictis*, Tractatorumque libris, id est, eorum, qui tractatus in varias sacrorum Codicum partes ediderunt. Ex horum omnium generum scriptis petitæ sunt sententiæ, & sacrarum quæstionum definitiones, ex quibus consurgit universum Juris Pontificii Corpus. Addi possunt & Leges aliquot Principum Christianorum; ex Theodosiano,

3. *Ejus Materia, & Fontes.*

ſiano, & Juſtiniano Codice, ac Novellis; itemque ex *Capitularibus* depromptæ. Sic Conſtitutionum a priſcis Francorum Regibus conditorum Codex vocatur.

4. *Forma, ſeu diſpoſitio.* Quod ad formam atque ordinem Juris Canonici attinet, tria videntur tempora ſpectari debere: quorum Primum Conſtitutiones Eccleſiaſticas complectatur, quæ ante Collectionum volumina, quibus conſtat hodiernum Juris Pōtificii Corpus, editæ ſunt. Secundum vero, Corpus ipſum Juris Canonici, ſeu medii temporis Compilationes contineat. Tertium quæcumque his poſtea tum recentiorum Conciliorum, atque Pontificum auctoritas, tum ſpecialia Nationis, Provinciæ, Eccleſiæ, cujuſque ſtatuta adjecerunt.

5. *Vetus* Ante compoſitum Juris Canonici hodie recepti ſyſtema, quatuor imprimis apud Græcos leguntur veteres ſecundum temporum fere ordinem digeſtæ Canonum Collectiones uſu probatæ; apud Latinos totidem. Prima

Prima Græca *Collectio*, circa annum Christi 385. edita, Synodorum Œcumenicarum Nicænæ, & Constantinopolitanæ primæ; hisque interjectarum quinque localium per ea tempora in Asia celebratarum, *Ancyrana*, *Neocæsariensis*, *Gangrensis*, *Antiochenæ*, *Laodicenæ* Canones comprehendebat; eosque servata ferme annorum serie dispositos. *6. Prima Græcorum Collect.o.*

Secundo, qua usus videtur Theodoretus, quæque a Justiniano confirmata legitur, superioribus addidit Canones Sardicensis, & Calcedonensis Conciliorum, hujus generalis, illius quasi generalis. *7. Secunda.*

Successit deinde Tertia Collectio, in qua Anonymi cujusdam opera Canones Apostolorum dicti, numero quinque & octoginta; itemque Ephesini Œcumenici III. Concilii tres; & sub Carthaginensis nomine, plurium Africanarum Synodorum præcipui Canones; ac præterea Constantinopolitanæ sub Nectario una cum aliquot Canonicis Orientalium Patriar- *8. Tertia*

triarcharum, atque Episcoporum Epistolis, ad superiora adjuncti sunt: quæ Collectio *Trullanæ Synodi can.* 1. approbata est.

9. Quarta duplex. Huic additi sunt Postrema Collectione Canones Trullanæ ipsius, & sequentium aliquot Constantinopolitanarum Synodorum, tandemque Nicænæ II, & Constantinopolitanæ IV generalis, quarum inter Œcumenicas, illa septimum, tres autem octavum obtinent locum: nisi quod pro vera Œcumenica VIII orthodoxa Græci schismaticam Photii subjecerunt. Atque hanc ultimam Collectionem commentariis suis Joan. Zonaras & Theod. Balsamon illustrarunt.

10. Latinorum Collectio Prima, S. Leonis. Latinorum *Prima* Collectio, seu Codex Canonum vetus, secundæ Græcorum Collectioni respondet. Romana enim, & universa Occidentalis Ecclesia, & statim a Calcedonensi Concilio Œcumenico IV (quod anno 451 habitum) probatis ab eo priscis Canonibus, usa est: quorum plures fue-

fuere in Latinam Linguam versiones, atque in his maxime recepta, quæ S. Leoni Papæ adscribitur.

Sequutus est *Dyonisius Exiguus* Monachus, qui circa annum 530 prioris illius Codicis novæ interpretationi, Canones Apostolorum quinquaginta priores, Ephesinos, atque Africanos, (ex tertia fere Græca Collectione) Decreta etiam Romanorum septem Pontificum a Siricio ad Anastasium II. addidit. *11. Secunda, Dionysii Exigui.*

Tertio auctus est hic Codex Symmachi, & Hormisdæ Pontificum Decretis; quibus Gregorii Junioris accessere longo intervallo Responsa, post annum scilicet 715 atque ex hac, & Dionysii Collectione conflatus est Codex Canonum vetus Ecclesiæ Romanæ, cujus mentio habetur *can.* 1. *dist.* 19. & *can.* 1. *dist.* 20.

Isidorus denique *Hispalensis* Episcopus, sive alius ejus nomine, novum Corpus Canonum adornavit, quæ *Collectio Hispalensis* est. Ibi cum Apo- *12. Tertia, Isidori Hispalensis.*

stolicis, & Græcorum Conciliorum Canonibus ex antiqua versione (diversa ab ea, quam concinnaverat Dionysius) comprehenduntur Africana Concilia expansa octo, Gallica septendecim, Hispanica novem & viginti. Capitula item Martini Bracarensis, & Pontificum Romanorum Decreta: Damasi primum; deinde Siricii, & sequentium, eadem quæ supra indicata sunt.

13. *Quarta Latinorum Collectio, Isidori Mercatoris.*

Huic adjectæ Summorum Pontificum, tum Damaso antiquiorum, ignotæ usque ad ea tempora; tum posteriorum, Epistolæ quamplurimæ, *Isidori Mercatoris*, sive *Peccatoris* cognominati, Corpus Canonum nobis pepererunt, dimidio prope auctius superiore.

14. *Collectiones aliæ juxta ordines materiarum.*

In Collectionibus hactenus memoratis Canones ad sua quique Concilia, suosve Pontifices relati, eademque serie collocati leguntur, qua in Synodis ipsis, & Epistolis Pontificis extabant. Sed quoniam de iisdem rebus varii pluribus in Conciliis Canones, varia-que

que in diversis Epistolis Decreta edita reperiuntur: quæ ita sparsa facile cuivis non erat ex suis quæque locis eruere, atque inter se conferre, utilius visum est diversas ejusmodi de re unaquaque Constitutiones, materiarum habita ratione, ad certa capita redigi. Quod non uno modo factum sive a Græcis, sive a Latinis. Partim enim abbreviati Canones, indicatis fontibus, unde integri peti possent: partim vero expansi, & prout in ipsis Conciliis, Pontificumve, aut aliorum Auctorum Ecclesiasticorum scriptis habentur, exscripti: partim etiam selecti tantum quidam in unum collecti.

Primus, quod sciam, hanc Canonum ex rerum potius, quam ex Conciliorum ordine digerendorum, methodum secutus est *Fulgentius Ferrandus* Carthaginensis Diaconus circa exordia Justiniani Imperatoris in *Breviatione Canonum*, quæ Græcis Canonibus Latino sermone summatim expres- *15. Ferrandi, Martini Braccarensis, & Cresconii.*

 sis,

ſis ſummas Africanorum intexuit. Ejus exemplo *Creſconius* ſive Criſconius, Africanus Epiſcopus, diverſo quidem aliquatenus ordine, cæterum ſimili via Librum ſcripſit ſub titulo *Concordia Canonum*, circa annum *660.*, cujus Breviarium habebatur tantum, donec VV. Clariſſimi Gulielmus Voellus, & Henricus Juſtellus opus integrum expanſis Canonibus conſtans in publicam lucem emiſerunt ex mſ. Codice Claromontani Collegii. Intermedio inter Superiores tempore *Martinus Bracarenſis* in Hiſpania Epiſcopus brevem Collectionem Canonum Orientalium Latinitate a ſe donatorum in uſum Provinciæ ſuæ concinnavit; atque ad Lucenſe Concilium, quod in altera Galleciæ parte habebatur, tranſmiſit ann. 572.

16. Anonymi, & Reginonis. Cum mihi ante annos viginti hanc hiſtoricam Juris Pontificii brevem Synopſin exaranti, & ſeorſim in uſum tyronum edenti, nondum innotuiſ-

tuisset Cresconii, aliudve ejus generis opus, Burchardi Decreto antiquius, huic primas detuleram istiusmodi inventi. Sed ab eo tempore præter Cresconii, quam dixi, Collectionem integram, duæ aliæ prodierũt, quæ hactenus in mſ. delituerant; altera *Anonymi* sub nomine *Canonum Pœnitentialium*, quem octavo sęculo vixisse apparet. Eam publici juris fecit Tom. XI. Spicilegii sui vir eruditus Ordinis sancti Benedicti Religiosus Lucas *Dachery* curiosus Ecclesiasticæ antiquitatis indagator. Collectionis porro illius auctor, primus Conciliorum Gallicorum, & Hispanicorum Canones excerpsit ex Isidoriano, ut videtur, Corpore desumptos. Alteram, nimirum Reginonis Abbatis Prumiensis Collectionem, in lib. de *Ecclesiasticis disciplinis* comprehensam, post Germanicam editionem adhuc in Gallia parum notam, edidit Parisiis *Stephanus Balusius*, & notis suo more illustravit. In hac primum Collectione,

una cum Canonibus Conciliorum, & Pontificum, adjectæ sunt aliquot sententiæ Patrum, & leges ex Jure Civili, quod non ante Ivonem Carnotensem factum credebatur.

17. *Græcæ Collectiones ex ordine materiarum.*

Apud Græcos quoque per ea tempora a pristino Collectorũ more desciverant, digestis certas in classes Canonibus Conciliorum, & Præsulum, prout affinitas cujusque materiæ suadebat, collatisque Imperatorum de re quaque Constitutionibus, tum verbatim descriptis, tum in compendium redactis, tum *Joannes Antiochenus* Ferrandi æqualis, tum *Photius*, ac deinde *Harmenopolus*, atque alphabeti ordinem amplexus *Matthæus Blastares*, & si qui alii.

18. *Apud Latinos Burchardi & Ivonis Decreta, & Pannormia.*

At in Occidente methodum Reginonis imitati, atque amplioribus voluminibus exequuti sunt Burchardus, atque Ivo ante dicti.

Burchardus Wormatiensis Germaniæ, & Galliæ confinio Episcopus, anno circiter 1020. certa in capita, & velut classes disci-

disciplinæ Ecclesiasticæ materiam omnem divisit, aptosque singulis Canones undecumque congessit, conscriptis viginti Decretorum libris: qui ex sacris etiam Scripturis. Gallicis aliquot, Germanicisque Conciliis, ac præterea ex Sanctorum Patrum scriptis excerpti sunt.

Ivo deinde Carnotensis in Gallia Præsul idem institutum sequutus, Excerptiones Ecclesiasticarum Regularum in suo Decretorum opere partibus septendecim distincto collegit circa ann. 1100, ubi etiam Principum Christianorum Constitutiones inseruit. Ex hoc vero volumine descripta creditur *Panormia*. Atque huc usque pertinet Jus Canonicum vetus, ex parte non modica obsoletum.

His successit Corpus Juris Canonici, quo nunc utimur. Constat illud tribus Voluminibus, sex Collectionibus, sive Compilationibus Canonum, ac Decretorum. *19. Nova Juris Pontificii forma in Corpore Juris usu nunc recepto.*

Primum volumen continet Col- *20. Primum Volumen,*

Decretum Gratiani.

Collectionem priscorum Canonum, & consequenter Jus antiquum, quo per sæcula undecim usa est Ecclesia, Inscriptum est ab Auctore *Concordia discordantium Canonum;* vulgo tamen dicitur Decretum Gratiani: *Decretum* quidem, quod Decreta Ecclesiæ, ratione materiæ & quæstionum certum in ordine redacta contineat: *Gratiani* vero de nomine Auctoris, qui Monachus fuit Benedictini Ordinis, patria Clausinus *, Professus in Bononiensi Sancti Felicis Monasterio. Is anno Christi 1151 post Burchardum & Ivonem, Canones, ac Decreta ad suum usque tempus edita, in unum Corpus ita digessit, ut quæ invicem pugnare videbantur, conciliare sit conatus: quod tamen in tertia parte bis dumtaxat tentavit.

Di Chiusi in Toscana.

Divisum in tres Partes.

Universum opus Eugenio III. Pontifici oblatum ab Auctore quidam scripsere, atque hunc ab illo Juris ejus docendi caussa Lutetiam missum: (quod tamen non magis certum, quam ejus, & Petri Lom-

Lombardi, ac Petri Comestoris fraternitas,) Dividitur in Partes tres: quia Jus omne ad Tria pertinet, vel ad personas, vel ad res, vel ad actiones, seu judicia, §. *fin. Instit. de Jur. nat.*

Prima itaque Pars continet Distinctiones, id est, sectiones, & minores partes, in quas dividitur, centum, & unam: in quarum primis viginti agitur de Jure ipso, & Juris partibus; in reliquis de Personis Ecclesiasticis, sive de sacrorum Ministrorum institutione, Ordinibus, & Officiis, deque universa Hierarchia, & jurisdictionis Ecclesiasticæ gradibus. *Pars I. Decreti, Distinctiones.*

Secunda Pars complectitur *Caussas* sex, & triginta, quæ sic appellantur, quod in singulis quædam facti species, & quasi lis aliqua, adjunctis pluribus rerum adminiculis, sive circumstantiis, decidenda proponatur. *Pars II. Caussæ.*

Caussæ in quæstiones dividuntur, quarum in unaquaque discutitur certa facti circumstantia. Est ergo tota hæc pars de *judiciis* Ecclesiasticis: &

Præſcriptione, &c. agitur Cauſſa XVI. Atque ad Monachos ferme referri poſſunt ſequentes quatuor Cauſſæ XXI eſt de officio, & honeſtate Clericorum. Deinde vero de communibus Laicorum, & Clericorum criminibus differitur. Itaque XXII agit de crimine Falſi, & perjurio: XXIII de Homicidio, & Bello: XXIV de Hæreſi: XXV de Privilegiis Eccleſiæ non violandis: XXVI de Sortilegio. Tum denique de judiciis, quæ ad *Matrimonia* pertinent, a XXVII ad finem uſque agitur, inſerto Cauſſæ XXXIII quæſt. 3. tractatu de *Pœnitentia* tum conjugum, tum aliorum; qui tractatus quod longior ſit, in ſeptem Diſtinctiones ſubdividitur.

Pars III. Conſecratione.

Decreti hujus Tertia Pars inſcribitur *de Conſecratione:* dividiturque in quinque Diſtinctiones. Ea res Sacras tractat, ac præſertim Sacramenta cætera, (quæ neque ad forum exterius, aut interius pertinere videntur, ut Matrimonium, & Pœnitentia; neque ad perſonas

Ecclesiasticas, ut Ordo. I Distinctio est de Consecratione Ecclesiarum, & Missarum celebratione. II de Eucharistia. III de Feriis, jejuniis, &c. IV de Baptismo. V de Confirmatione, Ritibusque aliis Ecclesiæ.

Numerus Distinctionum, & Quæstionum Decreti. Hæ Distinctiones, quemadmodum & superiores, (quæ omnes numerum centum, ac duodecim conficiunt) & Caussarum Quæstiones (quæ numero sunt septuaginta, & septem supra centum) pluribus pene omnes Canonibus constant, sive Capitulis; qui Canones nihil aliud sunt, quam fragmenta ex Canonibus Conciliorum, Decretis veterum Pontificum, aut Patrum scriptis: nonnumquam etiam, sed rarius, ex sacris Paginis, aut Jure Romano, Gallicove desumpta, atque ad materiam, de qua agitur, spectantia. Leges ex Jure Civili in hoc Decretorum volumen relatæ, vulgo *Canonizatæ* dicuntur, quod Canonibus immixtæ; eorum vim aliquatenus assumant.

Canones Decreti quid.

Hoc

Hoc Gratiani opus nævis suis non carebat, eo imprimis nomine, quod cum pleraque, non ex ipsius fontibus, sed ex priorum Compilatorum rivis hausta essent; non pauca ad non suos Auctores in eo referuntur. Quapropter emendatione indigere Antonius Augustinus Archiepiscopus Tarraconensis peculiari Tractatu demonstravit; atque in eo emendando, ac brevibus notis illustrando operam aliquam superiore sæculo posuerunt Galli tres, Antonius Demochares, sive Monchiacenus, vulgo *de Monchi*, Theologus Parisiensis; Antonius Contius Antecessor Parisiensis primum, deinde Bituricensis; & Carolus Molinæus JC., cujus notæ, quod sæpe de rebus Pontificum Romanorum, aliarumve personarum Ecclesiasticarum, non ea, qua par erat, reverentia disseruisse visus sit, Romæ improbantur, donec emendatæ fuerint. Sed ultimam fere operi manum imposuere Correctores Romani jussu, & cura- *Meuda, & emendatio Decreti.*

Greg.

Greg. XIII. Pontificis Maximi anno 1580.

21. *Secundum Corporis Canonici Volumen. Decretales.*

Secundum volumen Juris Canonici continet *Decretales*, quæ dicuntur Gregorii IX. sive Collectionem Epistolarũ Pontificiarum, quibus quippiam decernitur; earum præsertim, quæ ab anno Christi 1150. ad annum 1230. prodierunt, ad mixtis Conciliorum, præsertim Lateranensium generalium tertii,& quarti, pauculis etiam, tum priorum Synodorum decretis, tum sententiis Patrum a Gratiano prætermissis. Hæc Compilatio digesta est per Raymundum de Pennafort, Greg. IX. Capellanum, & Pœnitentiarium, ex Ordine Fratrum Prædicatorum, qui ex anterioribus quinque publice probatis per ea tempora Collectionibus, aliisque nondum in unum volumen redactis Decretalibus, hoc opus concinnavit, rejectis, quæ similia, pugnantia, aut inutilia videbantur; sequutusque est ordinem primæ omnium Compilationis, quam sub titulo Breviarii

viarii Extravagantium Bernardus Papienſis paulo poſt Gratianum compoſuerat. Quia vero Decretales integras referre parum neceſſarium Raymundus putavit, initium dumtaxat cujuſque, cum ea parte, qua definitio propoſitæ quæſtionis continetur, plerumque retinuit, reſciſſis, quæ ſuperflua, vel certe minus neceſſaria videbantur, quæ his duabus vicibus ſupplentur, *&* *infra*; dicunturque *Pars deciſa*. Quia tamen ad pleniorem rei notitiam, multa ab eo reſecta non parum conferre poſſunt, ad priores illas quinque Compilationes ea de cauſſa recurrendum; quarum quattuor ab Antonio Auguſtino, quinta ab Innocentio Cironio editæ ſunt. In his enim magna ex parte habentur partes illæ deciſæ: Decretalibus his ad Bononienſes, aliorumque ſtudiorum Juris Doctores, & Scholaſticos tranſmiſſis, robur Conſtitutionum, ut in Judiciis, ac Scholis valerent, attributum, præfixa epiſtola an-

anno prædicto 1230.

Ordo Decretalium. Quinque ſunt Decretalium Libri, in quibus ordinis hæc ſervata eſt ratio, ut I. Libro, qui titulis tribus, & quadraginta conſtat, agatur præſertim de Miniſtris *Perſoniſque Eccleſiaſticis*, deque præparatoriis judiciorum: II, qui continet triginta titulos, de *judiciis*, cauſſiſque diſceptandis in genere, ac de ſervando ordine judiciario in rebus Civilibus: Lib. III. per Titulos quinquaginta de rebus Eccleſiaſticis, deque officio, & cauſſis pecuniariis Clericorum, & Monachorum, de Præbendis, contractibus, ſucceſſionibus, Decimis, &c. diſſeritur: Lib. IV cujus ſunt tituli unus, & viginti, de Matrimonio, quo fere continentur cauſſæ Laicorum Eccleſiaſticæ, quæ extra crimen ſunt, in foro Epiſcopali tractandæ: V. denique qui titulos complectitur unum, & quadraginta, de Criminalibus judiciis, & Criminibus, atque Cenſuris Eccleſiaſticis: ita ut totius Collectionis 185. ſint tituli.

tituli. Ordinem horum quinque Librorum designant totidem sequentis versus vocabula.

Judex, Judicium, Clerus, Connubia, Crimen.

Tertium Juris Pontificii volumen constat Sexto Decretalium, Clementinis & Extravagantibus tum Joannis XXII tum Communibus. *22. Tertium Juris Canonici Volumen, quo continentur.*

Sextus Decretalium Liber dicitur, quo Bonifacius VIII Guillelmi Archiepiscopi Ebrodunensis, aliorumque opera usus anne Christi 1297. tam suas, quam superiorum post Gregorium IX. Pontificum Decretales inclusit; ipsiusque Gregorii eas, quæ post editionẽ prioris Collectionis promulgatæ fuerant; ac præterea ejus ævi Conciliorum Lugdunensium generalium duorum. *Sextum.*

Sextum appellant, quod quinque Libris Gregorianæ Compilationis adjectus fuerit, cui hanc Collectionem interserere Bonifacius noluit, ne vetera ejus exemplaria inutilia fierent. Hic Liber a Bonifacio

Bo-

Bononiensibus, aliarumque Academiarum Antecessoribus, ac Juris studiosis inscriptus, quinque Libris minoribus constat: eodem omnino ordine, ac Titulorum serie, non numero, quo Gregoriani, dispositis; qui ordo in sequentibus quoque Collectionibus servatus est.

Clementinae. Clemens V. Gallus ex Aquitania oriundus, ex Concilii Viennensis Decretis, partim etiam ex paucis aliquot Decretalibus suis, novam Compilationem concinnavit, quae non ab ipso, sed a Joanne XXII. etiam Aquitano edita, atque ad Studia generalia est directa ann. 1317. sub *Clementinarum* Constitutionum appellatione.

Extravagances Joann. XXII. Ipsius *Joannis* XXII. Constitutiones, numero viginti, paulo post superioribus adjunctae, quoniam ob paucitatem, volumen peculiare constituere non posse videbantur, in generali *Extravagantium* nomine steterunt. Hoc enim nomine appellari prius coeperant Constitutiones Pontificiae, Gratiani opere posteriores; quod scili-

cet

cet extra ejus opus vagarentur, ut docet Abbas antiquus in Præfatione Decretalium.

Extravagantes Communes. Eadem de caussa *Extravagantes Communes* dictæ sunt Epistolæ Decretales, non unius, sed plurium aliquot Pontificum, qui paulo ante, vel paulo post Joannem XXII. sederunt per annos circiter 150. Earum ultima est Sixti IV. ann. 1483. edita. Verum hæc utraque Collectio Extravagantium, a privatis Collectoribus in unum Corpus digesta, certe auctoritate Pontificia promulgata non est. Atque hic est finis Corporis Canonici, seu Juris Ecclesiastici communis, quo in Foro ac Scholis utimur. Licet enim ab eo tempore Concilia etiam Generalia celebrata; & Bullæ, sive Extravagantes conditæ magno numero sint, nihil tamen ex iis Juris Corpori additum fuit.

23. *Citationes ex Decreto.* Ex tribus Decreti partibus sic solent Canones laudari, ut prima cujusque Canonis vocabula citentur: adjecto in 1. p. numero distinctionis; in 2. parte

te numero caussæ, ac quæstionis, (Caussæ tamen nomine ut plurimum suppresso) nisi quod in tractatu de Pœnitentia, caussæ, quæstionisve nulla mentio fit, sed Distinctionis cum adjectione *de Pœnitentia;* quod etiam in tertia parte similiter fit, adjectis vocabulis *de Consecratione.*

Ex Decretalibus. Quoties autem allegandum quid occurrit ex Decretalibus adducuntur capituli, quod citatur, primæ voces, aut numerus, cum rubrica, seu tit. nulla libri mentione; sed adjecta voca, *extra*, qua significatur ea, quæ citantur, extra Decretum Gratiani posita esse; quidam addunt *apud Gregorium*, majoris distinctionis caussa, quod hæc Compilatio Gregorii IX. jussu conscripta fuerit.

In reliquis Collectionibus ex Sexto, Clementinis, &c. laudandis idem ordo servatur, additis tantum distinctionis caussa, vocibus in *6.* vel lib. VI in Clementinis, in Extravagantibus Joannis XXII. in

Ex-

Extravagantibus communibus, vel Clementina Extravaganti Joann. XXII. aut Communi 1. 2. &c.

14. *Novissimum Jus Canonicum commune.* Novissimum Jus Canonicum partim commune est, receptumque apud omnes Catholicos; partium proprium, & singulare. Communis duo sunt genera: Extravagantes nimirum, seu Bullæ posteriorum pontificum, a Cherubino Laertio, aliisque collectæ, & Regulæ Concellariæ Apostolicæ, sive Constitutiones judiciales ab Innocentio VIII. atque aliis Romanis Pontificibus conditæ, & Apostolicæ Cancellariæ libris insertæ, quarum præcipuæ quædam in Gallia usu observantur. *Proprium.* Jus Singulare, vel Proprium est cujusque Provinciæ, Civitatis, Ecclesiæ; ut statuta specialia; vel totius Nationis. Sicque apud nos Jus Canonicum speciale triplex distingui potest: constat etenim veteribus Ecclesiæ universæ institutis, quibus majores nostri tenacius, quam vicini populi adhæse-

hæserunt, quæ vulgo immunitates, seu libertates Ecclesiæ Gallicanæ dicuntur: tum Pragmatica Sanctione, quam in Bituricensi Conventu, ex Decretis fere Basiliensis Concilii, Carolus VII. ann. 1438. promulgavit: ac denique Concordatis, id est, fœderis tabulis inter Leonem X., & Franciscum I. anno 1516. initi ad temperanda Pragmaticæ Sanctionis jura paulo strictiora. Germani quoque, & vicinæ Provinciæ Concordatis suis reguntur, quæ anno 1447. inter Pontificem Nicolaum V., & Fridericum III. Imperatorem composita fuerunt.

His adde Concordata inita inter CLEMENTEM XII., *&* *Sacram Majestatem* AUGUSTI III. *Poloniæ Regis anno* 1737., *itemque* BENEDICTI XIV. *feliciter Regnantis inter* CAROLUM *utriusque Siciliæ Regem, & Serenissimum Sabaudiæ Ducem, &c.* CAROLUM EMANUELEM III.

RU-

RUBRICÆ
DECRETALIUM
MAJORUM, ET MINORUM

LIBER I. DECRETAL, GREGORII IX.

	In VI. Lib. I.	In Clement. Lib. I.	In Ex. Joan. XXII.	In Commun. Lib. I.
Tit. I. *De Summa Trinitate, & Fide Catholica.*	T. 1	T. 1.		
2. *De Constitutionibus.*	2			
3. *De Rescriptis,*	3	2		
4. *De Consuetudine.*	4			T. 1
5. *De Postulatione Prælatorum.*	5		Tit. 1.	2
6. *De Electione, & Electi Potestate.*	6	3		3
7. *De Translatione Episcopi.*				
8. *De Auctoritate, & Usu Pallii.*				
9. *De Renunciatione.*	7	4		
10. *De Supplenda negligentia Prælatorum.*	8	5		
11. *De Tempori-*	9			

bus

	In VI.	In Cle.	In Ex.	In C.
bus Ordinationum, & qualitate Ordinandorum.				
12. *De Scrutinio in Ordine faciendo.*				
13. *De Ordinatis ab Episcopo, qui resignavit Episcopatum.*				
14. *De ætate, & qualitate, & ordine Præficiendorum.*	10			
15. *De Sacra Unctione.*				
16. *De Sacramentis non iterandis.*				
17. *De filiis Presbyterorum ordinandis, vel non.*	11			
18. *De servis non ordinandis, & eorum manumissione*				
19 *De obligatis ad ratiocinia ordinandis, vel non.*				
20. *De Corpore vitiatis ordinandis, vel non.*	12			
21. *De Bigamis non ordinandis.*				
22. *De Clericis Peregrinis.*				
23. *De officio Archidiaconi.*				
24. *De Officio Archipresbyteri.*				
25. *De Officio Primicerii.*				
26. *De Officio Sacristæ.*				

27.

	In vi.	In Cle.	In Ex.	In Cō.
27. *De Officio Custodis.*				
28. *De Officio Vicarii.*	13	7		
29. *De Officio, & potestate Iudicis delegati.*	14	8		
30. *De Officio Legati.*	15			
31. *De Officio Judicis Ordinarii.*	16	9		
32. *De Officio Judicis.*			2	
33. *De Majoritate, & Obedientia.*	17			
34. *De Tregua, & Pace.*				
35. *De Pactis.*	18			
36. *De Transactionibus.*				
37. *De Postulando.*				
38. *De Procuratoribus.*	19	10		
39. *De Syndico.*				
40. *De iis, quæ vi, metusve caussa fiunt.*	20			
41. *De in integrū restitutione.*	21	11		
42. *De alienatione judicii mutandi caussa facta.*	22			
43. *De Arbitris.*				

LIB. II. DECRETAL. GREGORII IX.

	InVI.	InCle.	InEx.	InCõ.
TIT. I. *De Judiciis.*	1	1		
2. *De Foro Competenti.*	2	2		
3. *De Libelli Oblatione.*				
4. *De Mutuis Petitionibus.*				
5. *De Litis Contestatione.*	3			
6. *Ut lite non contestata non procedatur ad testium receptionem.*				
7. *De Juramento calumniæ.*	4			
8. *De Dilationibus.*				
9. *De Feriis.*				
10. *De Ordine Cognitionum.*				
11. *De Plus-Petitionibus.*				
12. *De caussa Possessionis, & Proprietatis.*		3		
13. *De Restitutione Spoliatorum.*	5			
14. *De Dolo, & Contumacia.*	6	4		
15. *De eo qui mittitur in Possessionẽ caussæ reservandæ.*	7			
16. *Ut lite pendente nihil innovetur.*	8	5		
17. *De sequestratione Possessionis, &*		6		

fru-

	In VI.	In Cle.	In Ex.	In Co.
fructuum.				
18. *De Confessis.*	9			
19. *De Probationibus.*		7		
20. *De Testibus & attestationibus.*	10	8		
21. *De Testibus cogendis, vel non.*				
22. *De fide Instrumentorum.*				
23. *De Præsumptionibus.*				
24. *De Jurejurando.*	11	9		
25. *De Exceptionibus.*	12	10		
26. *De Præscriptionibus.*	13			
27. *De Sententia, & re Judicata.*	14	11		
28. *De Appellationibus, & Recusationibus, & Relationibus.*	15	12		
29. *De Clericis Peregrinantibus.*				
30. *De Confirmatione utili, vel inutili.*				

LIB. III. DECRETAL. GREGORII IX.

	In VI.	In Cle.	In Ex.	In Cō.
TIT. I. DE vita, & honestate Clericorum.	1	1		1
2. De cohabitatione Clericorum, & Mulierum.				
3. De Clericis conjugatis.	2			
4. De Clericis non residentibus in Ecclesia, vel Præbenda.	3			
5. De Præbendis, & Dignitatibus.	4	2	3	2
6. De Clerico ægrotante, vel debilitato.	5			
7. De Institutionibus.	6			
8. De Concessione Præbendæ, & Ecclesiæ non vacantis.	7	3	4	
9. Ne Sede Vacante aliquid innovetur.	8		5	3
10. De iis, quæ fiunt a Prælatis sine consensu Capituli.				
11. De iis, quæ fiunt a majori parte Capituli.				
12. Ut Ecclesiastica Beneficia sine diminutione conferantur.				
13. De Rebus Ecclesiæ alienandis, vel non.	9	4		4

	In VI.	In Cle.	In Ex.	In Cō.
14. *De Precariis.*				
15. *De Commodato.*				
16. *De Deposito.*				
17. *De Emptione, & venditione.*				5
18. *De Locato, & Conducto.*				
19. *De Rerum permutatione.*	10	5		
20. *De Feudis.*				
21. *De Pignoribus, & aliis Cautionibus.*				
22. *De Fidejussoribus.*				
23. *De Solutionibus.*				
24. *De Donationibus.*				
25. *De Peculio Clericorum.*				
26. *De Testamentis, & ultimis voluntatibus.*	11	6		
27. *De Successione ab intestato.*				
28. *De Sepulturis.*	12	7		6
29. *De Parochiis, & alienis Parochianis.*				
30. *De Decimis, Primitiis, & Oblationibus.*	13	8		7
31. *De Regularibus, & transeuntibus ad Religionem.*	14	9		8
32. *De Conversione Conjugatorum.*				
33. *De Conversione Infidelium.*				
34. *De voto, & vo-*	15		6	

	In VI.	In Cle.	In Ex.	In Cō.
ti redemptione.				
35. *De Statu Monachorum, & Canonicorum Regularium.*	16	10		
36. *De Religiosis Domibus, ut Episcopo sint subjectæ.*	17	11	7	9
37. *De Capellis Monachorum, & aliorum Religiosor.*	18			
38. *De jure Patronatus.*	19	12		10
39. *De Censibus, Exactionibus, & Procuratoribus.*	20	13		
40. *De Consecratione Ecclesiæ, vel Altaris.*	21			
41. *De Celebratione Missarum, & Sacramento Eucharistiæ, & Divinis Officiis.*		14		
42. *De Baptismo, & ejus effectu.*		15		
43. *De Presbytero non baptizato.*				
44. *De Custodia Eucharistiæ, Chrismatis, & aliorum Sacramentorum.*				[illegible]
45. *De Reliquiis & veneratione Sanctorum.*	22	16		
46. *De Observatione Jejuniorum.*				
47. *De Purificatione post partum.*				
48. *De Ecclesiis æ-*				

difican-

	In VI.	In Cle.	In Ex.	In Co.
dificandis, vel reparandis.				
49. *De Immunitate Ecclesiarum, Cœmeteriorum, & rerum ad eas pertinentium.*	23	17		13
50. *Ne Clerici, vel Monachi Secularibus negotiis se immisceant.*	24			

LIB. IV. DECRETAL. GREGORII IX.

	In vi.	InCle.	InEx.	InCō.
TIT. I. *De Sponsalibus, & Matrimoniis.*	1			
2. *De desponsatione Impuberum.*	2			
3. *De clandestina Desponsatione.*				
4. *De Sponsis duorum.*				
5. *De conditionibus appositis in desponsatione, vel aliis contractibus.*				
6. *Qui Clerici, vel voventes, Matrimonium cōtrahere possint.*				
7. *De eo qui duxit matrimonium, quā polluit per adulterium.*				
8. *De Conjugio Leprosorum.*				
9. *De Conjugio Servorum.*				
10. *De Natis ex libero ventre.*				
11. *De Cognatione Spirituali.*	3			
12. *De Cognatione Legali.*				
13. *De eo, qui cognovit Consanguineam Uxoris suæ, vel Sponsæ.*				
14. *De Consanguinitate, & Affinitate.*				

	Invi.	InCle.	InEx.	InCō.
15. *De frigidis, & maleficiatis, & impotentia coeundi.*				
16. *De Matrimonio contracto contra Interdictum Ecclesiæ.*				
17. *Qui filii sint Legitimi.*				
18. *Qui Matrimonium accusare possunt, vel contra illud testificari.*				
19. *De Divortiis.*				
20. *De Donationibus inter Virum, & Uxorem, & de Dote post divortium restituenda.*				
21. *De Secundis Nuptiis.*				

LIB. V. DECRETAL. GREGORII IX.

	In VI.	In Cle.	In Ex.	In Cõ.
TIT. I. *De Accusationibus, Inquisitionibus, & Denuntiationibus.*				
2. *De Calumniatoribus.*				
3. *De Simonia, & ne aliquid pro spiritualibus exigatur, vel promittatur.*				
4. *Ne Prælati vices suas, vel Ecclesias sub annuo censu concedant.*				
5. *De Magistris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi.*		1		
6. *De Judæis, Saracenis, & eorum servis.*		2	8	2
7. *De Hæreticis.*	2	3		3
8. *De Schismaticis, & ordinatis ab eis.*	3			4
9. *De Apostatis, & reiterantibus Baptisma.*				
10. *De iis, qui filios occiderunt.*				
11. *De Infantibus, & Languidis expositis.*				
12. *De Homicidio voluntario, vel casuali.*	4	4	9	
13. *De Torneamentis.*				

	In VI.	In Cle.	In Ex.	In G.
14. *De Clericis pugnantibus in duello.*				
15. *De Sagittariis.*				
16. *De Adulteriis, & Stupro.*				
17. *De Raptoribus, Incendiariis, & Violatoribus Ecclesiarum.*				
18. *De Furtis.*				
19. *De Usuris.*	5	5	10	5 6
20. *De crimine Falsi.*				
21. *De Sortilegiis*				
22. *De Collusione detegenda.*				
23. *De delictis Puerorum.*				
24. *De Clerico Venatore.*				
25. *De Clerico Percussore.*				
26. *De Maledicl*				
27. *De Clerico Excommunicato, Depo ito, vel Interdicto ministrante.*				
28. *De Clerico non Ordinato ministrante.*				
29. *De Clerico per saltum Promoto.*				
30. *De eo, qui furtive Ordinem suscepit.*				
31 *De Excessibus Prælatorum, & Subditorum.*	6	6		
32. *De novi Operis nuntiatione.*				

	In VI.	In Cle.	In Ex.	In Cō.
33. *De Privilegiis & excessibus Privigiatorum.*	7	7	11	7
34. *De Purgatione Canonica.*				
35. *De Purgatione Vulgari.*				
36. *De Injuriis, & Damno dato.*	8			
37. *De Pœnis.*	9	8	12	
38. *De Pœnitentiis, & Remissionibus.*	10	9		
39. *De Sententia Excommunicationis Suspensionis, & Interdicti.*	11	10	13	10
40. *De Verborum significatione.*	12	11	14	
41. *De Regulis Juris.*	13			

NO.

NOTARUM
UTRIUSQUE JURIS,
SIVE ABBREVIATIONUM
USU FREQUENTIORUM
EXPLICATIO

In gratiam Tironum.

Ap. Bonif. *Apud Bonifacium.* Vide in 6.
Ap. Greg. *apud Gregorium.* V. E.
ap. Juſtin. *apud Juſtinianum* . V. Inſt.
arg. ar. *argumento*.
Auth. *Authentica* , ideſt , ſumma novellæ alicujus Codici inſerta.
C. cau. *cauſſa* , ſive in 2. parte Decreti Gratiani.
c. can. *canone* , id eſt capitulo decreti ejuſdem, aut alicujus Concilii.
con. c. *Contra*.
cap. *Capite*, *Capitulo*, Decretalium Tituli, Novellæ alicujus; aut libri alterius; extra Ius utrumque.
Clem. *Clementina*, id eſt, Decretali Clementis V., ſeu Capitulo Tituli in Clementinis.

Cod.

Cod.	*Codice* Justiniano.
C. Th.	*Codice Thedosiano*.
col.	*Columna*.
Coll.	*Collationes*
D.	*Digestis*, Vide *ff*.
d. dist.	*Distinctione*, in prima præsertim Decreti Parte, & Libris Sententiarum Petri Lombardi.
d.	*dicta*, *dicto*, *&c*.
de conf.	*De Consecratione*, quæ est Tertia Pars Decreti.
de pœnit.	*De pœnitentia*, in eo Tractatu Decreti, can. 33. qu. 3.
e. ex.	*extra*, id est, in Decretalibus Gregorii IX. scil. extra Decretum Gratiani.
e. eod.	*Eodem* (supple, titulo.)
ead. C., & qu.	*Eadem caussa*, *&* *quæstione*.
Ext. Jo. 22.	*Extravagante Joannis vigesimisecundi*.
f.	*finali*, *finalis*, *fine*.
ff.	*Pandectis*, seu *Digestis* Justiniani.
Gl.	*Glossa*, seu receptæ in Jus utrumque Notæ.
h.	*hic*.
h. t.	*hoc titulo*.
i. j.	*infra*.
j. Gl.	*juncta Glossa*, id est, addita ad Tex-

Textum Nota Interpretis Glossæ auctoris.

in auth. Coll. 1. &c. *in authentico*, *Collatione* 1., sive Novellis Justiniani, Sectione 1.

in Extr. comm. *in Extravagantibus Communibus*.

in f. *in fine*.

in p. dec. *in Parte decisa*, id est, in ea Parte Decretalis, quæ resecta est, & omissa a Compilatore, tanquam minus necessaria; quam sæpe ex antiquis Collectionibus subjungunt Correctores Romani alio charactere.

in pr. in f. *in principio*, Legis, aut Tituli. *in fine*.

pr. *principii*.

Inst. *Institutionibus Justiniani*.

in Sum. *in Summa*.

in 6. in vj. *in Sexto*, in libro Decretalium a Bonifacio VIII. collectarum post quinque Libros Gregor. IX.

l. *lege*.

li. lib. *libro*.

li. 6. lib. vj *libro Sexto*, sive inter Decretales Bonifacii VIII. cura editas.

Nov.

Nov.	*Novella.*
pri.	*principium*, sive initium Tituli, vel Legis, ante §. 1.
q. quæst.	*questione*, id est, sectione Caussæ in Decreto.
sc. scil.	*scilicet.*
Sū.	*Summa*, id est principium Distinctionis, aut quæstionis; vel epitome Legis, aut Capituli.
t. tit.	*titulus*, *titulo.*
℣ f.	*versiculo*, id est, membro Paragraphi, aut Canonis.
ult.	*ultimo*, *ultima*, &c.
§.	*Paragrapho*, id est, Periodo Legis, Capituli, aut etiam Distinctionis, & Quæstionis in Decreto; ubi maxime de verbis Gratiani, extra Canones intelligitur.

SEXTI

SEXTI DECRETALIUM

TITULUS ULTIMUS

DE REGULIS JURIS.

BONIFACIUS VIII.

Regula 1. BEneficium Eccleſiaſticum non poteſt licite ſine inſtitutione canonica obtineri.

2. Poſſeſſor malæ fidei ullo tempore non præſcribit.

3. Sine poſſeſſione præſcriptio non procedit,

4. Peccatum non dimittitur, niſi reſtituatur ablatum.

5. Peccati venia non datur, niſi correcto.

6. Nemo poteſt ad impoſſibile obligari.

7. Privilegium perſonale perſonam ſequitur, & extinguitur cum perſona.

8. Semel malus, ſemper præſumitur eſſe malus.

9. Ratum quis habere non poteſt, quod ipſius nomine non eſt geſtum.

10. Ratihabitionem retrotrahi, & mandato non eſt dubium comparari.

11. Cum ſunt partium jura obſcura, Reo favendum eſt potius, quam Actori.

12. In judiciis non eſt acceptio perſonarum habenda.

13. Ignorantia facti, non juris, excaſat.

14. Cum quis in jus ſuccedit alterius, juſtam ignorantiæ cauſſam cenſetur habere.

15. Odia reſtringi, & favores convenit ampliari.

16. Decet conceſſum a Principe beneficium eſſe manſurum.

17. Indultum a Jure beneficium, non eſt alicui auferendum.

18. Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non ſubſiſtit.

19. Non eſt ſine culpa, qui rei, quæ ad eum non pertinet, ſe immiſcet.

20. Nullus pluribus uti defenſionibus prohibet.

21. Quod ſemel placuit, amplius diſplicere non poteſt.

22. Non debet aliquis alterius odio prægravari.

23. Sine culpa, niſi ſubſit cauſſa, non eſt aliquis puniendus.

24. Quod quis facit mandato Judicis, dolo facere non videtur, cum habeat parere neceſſe.

25. Mora ſua cuilibet eſt nociva.

26. Ea, quæ fiunt a Judice, ſi ad ejus non ſpectant officium, viribus non ſubſiſtunt.

27. Scienti, & conſentienti non fit injuria, neque dolus.

28. Quæ a jure communi exorbitant, nequaquam ad conſequentiam ſunt trahenda.

29. Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari.

30. In obſcuris minimum eſt ſequendum.

31. Eum, qui certus eſt, certiorari ulterius non oportet.

32. Non licet Actori, quod Reo licitum non exiſtit.

33. Mutare conſilium quis non poteſt in alterius detrimentum.

34. Generi per ſpeciem derogatur.

35. Plus ſemper in ſe continet quod eſt minus.

36. Pro poſſeſſore habetur, qui dolo deſiit poſſidere.

37. Utile non debet per inutile vitiari.

38. Ex eo non debet quis fructum conſequi, quod niſus extitit impugnare.

39. Cum quid prohibetur, prohibentur omnia, quæ ſequuntur ex illo.

40. Pluralis locutio, duorum numero eſt contenta.

41. Imputari non debet ei, per quem non ſtat, ſi non facit, quod per eum fuerat faciendum.

42. Accessorium naturam sequi congruit principalis.

43. Qui tacet, consentire videtur.

44. Is, qui tacet, non fatetur; sed nec utique negare videtur.

45. Inspicimus in obscuris, quod est verisimilius, vel quod plerumque fieri consuevit.

46. Is qui succedit in jus alterius, eo jure, quo ille, uti debebit.

47. Præsumitur ignorantia, ubi scientia non probatur.

48. Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria, vel jactura.

49. In pœnis benignior est interpretatio facienda.

50. Actus legitimi conditionem non recipiunt, neque diem.

51. Semel Deo dicatum, non est ad usus humanos ulterius transferendum.

52. Non præstat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum.

53. Cui licet quod est plus, licet utique quod est minus.

54. Qui prior est tempore, potior est jure.

55. Qui sentit onus, sentire debet commodum, & e contra.

56. In re communi potior est conditio prohibentis.

57. Contra eum, qui legem dicere potuit, apertius est interpretatio facienda.

58.

58. Non eſt obligatorium, contra bonos mores præſtitum juramentum.

59. Dolo facit, qui petit, quod reſtituere oportet eumdem.

60. Non eſt in mora, qui poteſt exceptione legitima ſe tueri.

61. Quod ob gratiam alicujus conceditur, non eſt in ejus diſpendium retorquendum.

62. Nullus ex conſilio, dummodo fraudulentum non fuerit, obligatur.

63. Exceptionem objiciens non videtur de intentione adverſarii confiteri.

64. Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi.

65. In pari delicto, vel cauſſa, potior eſt conditio poſſidentis.

66. Cum non ſtat per eum, ad quem pertinet quominus conditio impleatur, haberi debet, perinde ac ſi impleta fuiſſet.

67. Quod alicui ſuo non licet nomine, nec alieno licebit.

68. Poteſt quis per alium, quod poteſt facere per ſe ipſum.

69. In malis promiſſis fidem non expedit obſervari.

70. In alternativis electoris eſt electio, & ſufficit alterum adimpleri.

71. Qui ad agendum admittitur, eſt ad excipiendum multo magis admittendus.

72. Qui facit per alium, eſt perinde, ac

ac si faciat per se ipsum.

73. Factum legitime retractari non debet, licet casus postea eveniat, a quo non potuit inchoari.

74. Quod alicui gratiose conceditur, trahi non debet aliis in exemplum,

75. Frustra sibi fidem postulat ab eo servari, cui fidem a se præstitam servari recusat.

76. Delictum personæ non debet in detrimentum Ecclesiæ redundare.

77. Rationi congruit, ut succedat in onere, qui substituitur in honore.

78. In argumentum trahi nequeunt, qqæ propter necessitatem aliquando sunt concessa.

79. Nemo potest plus juris transferre in alium, quam sibi competere dignoscatur.

80. In toto partem non est dubium contineri.

81. In generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus.

82. Qui contra jura mercatur, bonam fidem præsumitur non habere.

83. Bona fides non patitur, ut semel exactum, iterum exigatur.

84. Cum quid una via prohibetur alicui, ad id alia non debet admitti.

85. Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur.

86. Damnum, quod quis ſua culpa ſentit, ſibi debet, non aliis imputare.

87. Infamibus portæ non pateant Dignitatum.

88. Certum eſt quod is committit in Legem, qui Legis verba complectens, contra Legis nititur voluntatem.

Datum Romæ apud S. Petrum, v. *Non. Mart.*, *Pontificatus noſtri anno* IV.

FINIS.

Die 15. *mensis Novembris* 1754.
Reimprimatur.

FRAGGIANNI.

Carulli.